The **Cultural Formation** Group

YORUMSUZ 12 Eylül BELGELERİ

www.cfg.org.au

Kültürel Yapılanma Grubu

The **Culturel Formation** Group

YORUMSUZ

12 Eylül BELGELERİ

www.cfg.org.au

Kültürel Yapılanma Grubu

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

2

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

İçindekiler

12 EYLÜL DÖNEMİNİN İDAMLARI... ____192

4

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

12 EYLÜL BELGELERİ

12 EYLÜL BELGELERİ Cumhuriyet tarihinin kilometre taşlarından biri olan 12 Eylül, üzerinden 20 yıl geçmesine karşın hala tartışılan en önemli olaylardan biri...

12 Eylül 1980'den başlayarak, 1983 Milletvekili Genel Seçimleri sonucu TBMM'nin tekrar açılmasına kadar geçen süreçteki belge ve olaylara (bildiriler, konuşmalar, gazete küpürleri, yorumlar, tartışmalar, davalar, Sıkıyönetim Mahkemeleri kararları, Danışma Meclisi çalışmaları, 1982 Anayasası'na ilişkin tartışmalar...), "12 Eylül Belgeleri" adını verdiğimiz bu bölümde yer verilecek.

Döneme ait binlerce sayfayı bulan belgeler, elektronik ortama aktarıldıkça, bu sayfalarda yerini alacak.

İlk aşamada, Milli Güvenlik Konseyi Bildirileri, Kenan Evren'in konuşmalarına yer verilecek.

Belge ve metinlerin izlenmesinde kolaylık sağlamak için, "İçindekiler" bölümünde her belge veya metnin sisteme konuluş tarihi belirtilecek.

Her sayfanın başında, o belge veya metin ile ilgili kısa açıklama bulunacak. Bağlantılı

konulara sayfanın sol tarafındaki "İlgili sayfalar" bölümünden ulaşılabilecek.

5

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Milli Güvenlik Konseyi bildirileri

TSK'NIN UYARI MEKTUBU...

(27 Aralık 1979)

27 Aralık 1979 tarihinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, kendisinin ve Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı

Oramiral Bülend Ulusu, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya ile Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun'un imzalarını taşıyan ve ülkede yaşanan siyasi ve sosyal çalkantılar karşısında Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşünü

içeren bir uyarı mektubunu, ön yazısı ile Cumhurbaşkanı Fahri Korutürke sundu.

Başta siyasi partiler olmak üzere tüm kamuoyu, mektubu, 2 Ocak 1980 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde Cüneyt Arcayürek'in haberiyle öğrendi.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, 1 Ocak 1980 tarihinde, Genelkurmay Başkanı

Orgeneral Kenan Evren, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı'nı

Çankaya Köşkü'ne davet ederek görüştü.

2 Ocak 1980 tarihinde, Başbakan ve Adalet Partisi (AP) Genel Başkanı Süleyman Demirel ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı

Bülent Eceviti Çankaya Köşküne birlikte davet eden Cumhurbaşkanı Korutürk, iki lidere, kendisine sunulan

"Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görüşü"‘başlıklı uyarı mektubunun suretini verdi.

Cumhurbaşkanı Korutürk, aynı gün Millet Meclisi Başkanı Cahit Karakaş, Cumhuriyet Senatosu Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil, Cumhuriyet Senatosu Milli Birlik Grubu Başkanı Fahri Özdilek, Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı Zeyyat Baykara ile Milli Selamet Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı

Turhan Feyzioğlu ve Demokratik Parti Genel Başkan Vekili Faruk Sükana da mektubun birer örneğini gönderdi.

‘‘

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, 27 Aralık 1979 tarihli Uyarı

Mektubu'nun ön yazısı şöyle:

"‘Sayın Cumhurbaşkanım,

Ülkemizin içinde bulunduğu ortamda Devletimizin bekası, milli birliğin sağlanması, halkın mal ve can güvenliğinin temini için; anarşi, terör ve bölücülüğe karşı parlamenter demokratik rejim içerisinde anayasal kuruluşların ve özellikle siyasi partilerin, Atatürkçü milli

bir görüşle müştereken tedbirler ve çareler aramaları kaçınılmaz bir zorunluk olarak görülmektedir.

Milli Güvenlik Kurulunun muhtelif toplantılarında bu konuda alınan kararların muhalefete mensup siyasi partilerin kısır tutum ve davranışları yüzünden olumlu sonuçlara götürülemediği yüksek malumlarıdır.

Kuvvet Komutanları ile beraber yaptığım son gezilerimde Ordu ve Kolordu Komutam seviyesindeki general ve amirallerle görüşmelerimde milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyduğumuz bu dönemde süratle bir sonuca ulaşabilmek için gerekli tedbirlerin müştereken tespiti amacı ile tüm anayasal kuruluşlar ve siyasi partilerin bir kere daha uyarılması bütün komutanlarca müştereken dile getirildi.

Bu karar ışığında Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşlerini, Milli Güvenlik Kurulu Başkanı olarak zatıalilerine sunuyorum.

Gereğini yüksek takdirlerine arz ederim.

Saygılarımla. "‘

‘‘

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görüşü

Ülkemizin içinde bulunduğu son derece önemli siyasi, ekonomik ve sosyal ortamda her geçen gün hızını biraz daha artıran anarşi, terör ve bölücülüğe karşı milli birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için; Türk Silahlı Kuvvetleri, ülke yönetiminde etkili ve sorumlu anayasal kuruluşları ve özellikle siyasi partileri göreve davet etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Kahramanmaraş olaylarınn yıldönümünde henüz ilk ve orta-öğretim çağındaki evlatlarımızın örgütlü eylemciler tarafından zorla sürüklendikleri anarşik olaylar ibretle müşahade edilmektedir.

Anayasamızın getirdiği geniş hürriyetleri kötüye kullanarak İstiklal Marşımız yerine komünist enternasyonali söyleyenlere, şeriat düzeni davetçilerine, demokratik rejim yerine her türlü faşizmi getirmek isteyenlere, anarşiye, yıkıcılığa ve bölücülüğe milletimizin tahammülü kalmamıştır.

İktidar olan siyasi partilerin bütün devlet kademelerini kendi siyasi görüşleri doğrultusunda hareket edecek kişilerle doldurması, kamu görevlilerinin ve vatandaşların bölünmesini zorunlu hale getirmektedir. Siyasi partilerce yaratılan bu bölünme giderek anarşi ve bölücülüğü

destekleyen iç kaynakların şekillenmesine, himayesine; polis, öğretmen ve diğer birçok kuruluşların birbirine düşman kamplara ayrılmalarına neden olmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri; ülkemizin siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarına bir çözüm getiremeyen, anarşi ve bölücülüğün ülke bütünlüğünü tehdit eden boyutlara varmasını

önleyemeyen, bölücü ve yıkıcı guruplara tavizler veren ve kısır siyasi çekişmeler nedeni ile uzlaşmaz tutumlarım sürdüren siyasi partileri uyarmaya karar vermiştir.

Bölgemizdeki gelişmeler Ortadoğu da her an sıcak bir çatışmaya dönüşebilecek durumdadır. İçte anarşist ve bölücüler yurt sathında genel bir ayaklanmanın provalarını

yapmaktadırlar.

Ülkede birlik ve beraberliğin, vatandaşın can ve mal güvenliğinin süratle sağlanabilmesi için gerekli kısa ve uzun vadeli tedbirlerin Yüce Meclislerimizde en kısa zamanda kararlaştırılması bugünkü ortam içinde hayati bir önem taşımaktadır.

Diğer yandan Meclislerin açılışından birbuçuk ay sonra komisyonların ancak teşkil edilebilmesi ve ülkenin acilen çözüm bekleyen konuların müzakere için bugüne kadar müşterek bir gündemin saptanamaması üzüntü ile izlenmektedir.

Atatürk milliyetçiliğinden alınan ilham ve hızla vatandaşlarımızı kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplamanın; iç barış ve huzurun sağlanmasında temel unsur olduğu apaçık bir gerçektir. Ülkenin içinde bulunduğu bu durumdan bir an evvel kurtulması hükümetler kadar diğer siyasi partilerimizin de görevleri arasındadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri; İç Hizmet Yasası ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde ülkemizin bugünkü hayati sorunları karşısında siyasi partilerimizin bir an önce milli menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya gelerek anarşi, terör ve bölücülük gibi Devleti çökertmeye yönelik her türlü

hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir.

ORGENERAL EVREN'İN 30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI MESAJI

(30 Ağustos 1980)

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 30 Ağustos 1980 tarihinde Zafer Bayramı dolayısıyla yayınladığı mesajda, "Silahlı kuvvetler, güzel vatanımızı kan ve kin gölü haline getirerek parçalamayı amaçlayan anarşik eylemlerinin karşısına büyük bir heyecan ve hassas bir görev bilinci ile dikilmiş bulunmaktadır"‘dedi.

Evren, "Meclislerin aylardır çalışamaz ve Cumhurbaşkanı seçimi gibi çok önemli bir görevini yapamaz duruma getirilmiş olmasından derin ıstırap duyulduğunu", "devlet otoritesinin zafiyet içinde bulunduğunu"‘bildirdi.

Genelkurmay Başkanı Evren, mesajında şunları kaydetti: 8

"Yurtta doğmasını düşledikleri kargaşa ile demokratik düzenin ve ülke bütünlüğünün yok edilmesini amaçlayan anarşinin idrakten yoksun vatan haini yaratıcıları, elbette layık oldukları cezayı bulacak, tarihimizde bir zamanlar türemeye yeltenen benzerleri gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kahredici yumruğu altında ezilerek, akıttıkları kardeş

kanlarının günahları içinde boğulup gidecekler ve yüce Türk ulusu, bağrından kopan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yarattığı güven ortamı

içinde, sonsuza kadar daha birçok bayramları refah ve mutluluklarla kutlayacaktır." ‘

Siyasi tarihçilere göre, Evren'in bu bayram mesajı, 12 Eylül'den önceki son uyarı

niteliğindeydi.

‘‘

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evrenin Silahlı Kuvvetler Haftası ve 30

Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla yayınladığı mesaj şöyle:

‘‘

Aziz yurttaşlarım, kahraman silah arkadaşlarım,

Yüce ulusumuzun yeniden doğuşunu müjdeleyen ve Türkiye Cumhuriyetine hayat veren büyük zaferimizin 58 inci yıldönümüne, ulu önderimiz Atatürk'ün aydınlattığı yolda ve ilkelerinden asla taviz vermemeye kararlı olarak ulaşmış bulunuyoruz.

Ulusumuza ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına kutlu olsun. Ebedi başkomutanımız Atatürk'ün 30 Ağustos 1922 büyük zafer destanının bir anısı olarak Türk ordusuna armağan ettiği bu mutlu bayram bu yıldan itibaren ayrı zamanda silahlı kuvvetlerimizin kuruluş günü

olarak da kutlanacaktır.

Kara kuvvetleriyle 2189, deniz kuvvetleriyle 890, hava kuvvetleriyle 59 ve jandarma genel komutanlığı ile de 141 nci yılını idrak eden Türk Silahlı Kuvvetleri için, bu muhteşem zaferin yıldönümünden daha anlamlı ve daha güzel bir kuruluş günü düşünebilmek esasen mümkün değildir.

Ulusunun engin güven ve gurur kaynağı kahraman Türk Ordusu, kendisine bahşedilen bu kutsal güne layık olduğunu, gerektiğinde, daima en mükemmel şekilde gösterecek ve birçok yüzyılları aşarak büyük zaferin

meşalesini, Ulu Atatürk'ün izinde, sonsuza kadar şan ve şerefle nesilden nesile taşıyacaktır.

Çünkü o, erişilmez gücünü, tarih sayfalarını menkibeleriyle süsleyen kahraman soyundan, üstün moral ve disiplin ruhundan almakta, çağdaş bilim ve tekniğe dayanan eğitimini, modern harp silah ve malzemesi ile de her geçen gün bir kat daha geliştirmektedir.

Son yıllarda ülke ekonomisinin uğradığı talihsiz bunalımların olumsuz etkilerine rağmen, onun Atatürk inancı ve sınırsız yurt sevgisiyle dolu çelik göğsü, en kötü emellerin tufanıyla dahi yıkılmaz bir kale ve aşılmaz bir dağ olarak kalacaktır.

Ancak, Türk Silahlı Kuvvetlerini, dışa bağımlı ülkelerin daima zarar gördüğü bazı olumsuz etkilerden koruyabilmek veya bu zararı en düşük düzeye indirebilmek için, milli harp sanayiine öncelik vermek ve süratle gerçekleştirmek gerektiğini de ayrıca önemle vurgulamak isterim.

Ne yazık ki, Yüce Atatürkün uzağı gören üstün dehasıyla başlattığı yerli harp sanayii atılımının, ayni heyecanla devam ettirilememesi bir aralık tamamen terkedilmesine sebep olan hata ya ihmallerin bedelini Türk Silahlı Kuvvetleri bugün oldukça ağır bir bunalımla ödemektedir.

Dünyanın en güçlü ve kahraman ordusunun korkusuz savaşçıları, ihtiyaç duydukları ve çok iyi değerlendirecekleri muhakkak olan yeterli silah ve malzemeyi dış ülkelerden binbir güçlükle ve çok pahalı bir şekilde sağlayabilmek yerine, ulusunun eşsiz zekasından ve becerisinden beklemektedir. Çünkü onlar, güçlerinin de ötesinde, tüm çabalarını, ülkemize en iyiyi, en doğruyu ve en güzeli verebilme tutkusuna adamış, tarih boyunca fedakarlık ve kahramanlığın simgesi, uygarlık ve bilimin öncüsü, ahlakın ve halkın koruyucusu olarak, Türk ulusunun hayatına büyük değerler katmıştır. Toprağının ekilmesinde, yurdunun imarında, yurttaşının eğitilmesinde daima yardımcı olmuş, Türk'ün bağımsızlık ve onurunu kötü emellerden korumuş ve kurtarmıştır.

Nitekim bugün de aldatılarak iç ve dış ihanet odaklarının kuklaları haline getirilmiş bazı

zavallı kişilerin, güzel vatanımızı kan ve kin gölü haline getirerek parçalamayı amaçlayan anarşik eylemlerinin karşısına büyük bir heyecan ve hassas bir görev bilinci ile dikilmiş

bulunmaktadır.

Ulusumuzun mutluluk ve huzuru uğruna seve seve üstlendiği sıkıyönetim hizmetini, çeşitli yerlerde çalışarak esas görevinden ayrı kalma pahasına da olsa, gece ve gündüz ara vermeden sadakatle ve gayretle yürütmektedir. Bununla beraber, eğitimin ve savaş

görevlerinin aksatılmaması için gösterilen bütün çabalara rağmen, birlikler üzerinde az da olsa yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldırabilmek için, iki yıla yaklaşan sıkıyönetim uygulamasına bir an önce son verilmesi gerektiğine inanmaktayız.

Uygun yasal tedbirler alınmak suretiyle, normal düzene dönülmesini birçok defalar talep etmiş olmamıza karşılık, halen yürürlükteki yasalarımızın buna imkan vermediğini ve bu konuda yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görüşünü taşımaktayız.

Ancak sıkıyönetim komutanlarının hiç olmazsa bazı sorunlarına çözüm getirebilmek üzere, yetkilerinin arttırılması ile ilgili olarak sunulan yasa değişikliğinin meclislerimizden geçirilebilmesi için sarfedilen çabalarımız maalesef netice vermemiştir.

Son 20 yılda, yurdumuzda, ortalama her iki yıla karşılık bir yıl sıkıyönetim uygulaması

zorunluluğu ortaya çıktığına göre, nedenlerinin çok iyi bir tahlilden geçirilerek bir çözüm yolu bulunması gerekli görülmekte ve bu görevin de meclislerimize düştüğüne inanılmaktadır.

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Meclislerimizin aylardır çalışamaz ve Cumhurbaşkanı seçimi gibi çok önemli bir görevini yapamaz duruma getirilmiş olmasından derin ıstırap duyarken, ülkede huzur ve sükunun sadece sıkıyönetim komutanlarından beklenmesinin ve kısa sürede gerçekleşmemesi üzerine de, onların suçlanmasının insafla ve sağduyu ile bağdaştırılması elbette mümkün değildir.

Nitekim, yurdumuzda olduğu gibi, anarşinin hüküm sürdüğü tüm ülkelerde, mücadele, ulusça verilerek yapılmakta ve ancak bu suretle üstesinden gelinebilmektedir.

Tarihimizin, birlik ve beraberliğimize ait birçok güzel örneklerle dolu olmasına karşılık bugün böyle bir bütünleşmeyi sadece sözle istemekte, fakat ne yazık ki, asla gerçekleştirememekteyiz.

Bütün bunlara ilave olarak, devlet otoritesinin düştüğü zafiyet de, anarşi ve terörün üreyip gelişmesine elverişli ayrı bir ortam yaratmakta, önceleri, öğrenci öğretmeninden, suçlu emniyet görevlisinden, evlat babadan çekinmekte iken, bugün bu düzen tamamen tersine dönmüş bulunmaktadır.

Unutmamak gerekir ki, vatandaş devlet otoritesinin etkinliğini ve suçluların süratle cezalandırıldıklarını görmek ister. Ancak o zaman devletine güvenir, yardımcı olur ve beklenen bütünleşme de bu suretle sağlanabilir.

Değerli arkadaşlarım, yurt ekonomisinin içinde bulunduğu bunalımın ortadan kaldırılabilmesi için elbirliği ile sarfedilecek çabalar yerine, sapık ideolojilerin bilinçsiz köleleri tarafından sürdürülen bu azgın anarşi ve terör, hiçbir soruna çözüm getirmemekte ve sadece bütünlüğümüze göz diken kötü emellere hizmet etmektedir.

Yurtta doğmasını düşledikleri kargaşa ile demokratik düzenin ve ülke bütünlüğünün yok edilmesini amaçlayan anarşinin idrakten yoksun vatan haini yaratıcıları, elbette layık oldukları cezayı bulacak, tarihimizde bir zamanlar türemeye yeltenen benzerleri gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kahredici yumruğu altında ezilerek, akıttıkları kardeş kanlarının günahları

içinde boğulup gidecekler ve yüce Türk ulusu, bağrından kopan Türk Silahlı

Kuvvetleri'nin yarattığı güven ortamı içinde, sonsuza kadar daha birçok bayramları refah ve mutluluklarla kutlayacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kahraman evladı, sen bağımsızlığımızın tek ve en büyük güvencesi, Atatürk ilkelerinin sadık ve fedakar bekçisi, geleceğimizin gerçek sahibisin.

Atatürk ideali en güçlü rehberin, Cumhuriyetimiz en kutsal emanetindir.

Onlarla yaşa, onlarla sonsuza ulaş.

Cennet yurdun için mucizeler yarat; her köşesi iyilik, doğruluk ve güzellik çiçekleriyle dolsun.

Kahraman ulusunu mutlu ve hür yaşat ki, şehitlerinin ruhları şad olsun.

Atatürk ilkelerinden asla taviz verme, onları amacına götür.

Bu senin, Türk ulusuna ve yurduna karşı en kutsal görevin ve en yüce sorumluluğundur.

Ulusun sana güvenmekte, seninle gurur duymaktadır. Sen bu güvene layık olduğunu yüzyıllardan beri her zaman, en mükemmel şekilde gösterdin, gelecekte de, kudretle ve büyük bir görev anlayışı ile göstereceğine kesin inanç besliyorum.

Sayın yurttaşlarım, değerli arkadaşlarım,

Türk Silahlı Kuvvetleri, sorumluluklarının engin bilinci içerisinde, kendisine düşecek görevleri, yasaların verdiği yetkilerden güç alarak, şevk ve heyecanla yerine getirmeye hazır bulunmakta, aziz ve kahraman

ulusunun daima emrinde ve hizmetinde olmanın sınırsız gururunu yaşamaktadır.

Sizleri, bu engin gurur ve heyecanla selamlıyor, Türk Silahlı Kuvvetler kuruluş gününü ve Zafer Bayramınızı en içten sağlık, mutluluk ve başarı dileklerimle kutluyorum.

Bizlere bu eşsiz zaferi armağan eden büyük kurtarıcımız Atatürk'ü ve aziz şehitlerimizi tazimle anıyor, malül ve muharip gazilerimizle, şehitlerimizin dul ve yetimlerine, silahlı

kuvvetlerimize uzun yıllar değerli hizmetler vermiş ve bugün saflarından şeklen ayrılmış

tüm emeklilerine derin şükranlarımla, hepinize sevgiler sunuyorum.

12 EYLÜL'ÜN İLK BİLDİRİSİ... (Radyodan okunan)

12 Eylül 1980 tarihinde, Türk Silahlı Kuvvetleri, "Emir ve komuta zinciri içinde ve emirle"‘ülke yönetimine el koydu.

Yasama ve yürütme yetkilerini kullanacak bir Milli Güvenlik Konseyi kuruldu.

Konsey, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı

Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı

Orgeneral Sedat Celasun dan oluşuyordu.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı'nın yanı sıra Devlet Başkanlığı görevini de üstlendi.

12 Eylül 1980 Cuma günü saat 03.59'da Türkiye radyoları (TRT) İstiklal Marşı'nın çalınmasıyla birlikte yayına geçti. Daha sonra anons yapılmadan Harbiye Marşı

çalındı. Marşın bitiminde Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren imzasıyla yayınlanan Milli Güvenlik Konseyi'nin bir numaralı bildirisi okunmaya başlandı. Bu bildiriyi 5 bildiri daha izledi.

Türkiye yeni bir döneme giriyordu...

Milli Güvenlik Konseyi'nin 1 Numaralı bildirisi şöyle: Yüce Türk Milleti;

Büyük Atatürkün bize emanet ettiği ülkesi ve milletiyle bu bütün olan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda, izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahriki ile, varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir.

Devlet, başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır.

Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerini alabildiğine arttırmışlar ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşürülmüştür.

Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek, sistemli bir şekilde ve haince, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç

güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet yurdumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısaca devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür.

Aziz Türk Milleti:

İşte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur.

Girişilen harekatın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır.

Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır.

Bütün yurtta sıkıyönetim ilan edilmiştir.

Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır.

Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05 den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur.

Bu kollama ve koruma harekatı hakkında teferruatlı açıklama bugün saat 13.00 deki Türkiye Radyoları ve Televizyonun haber bülteninde tarafımdan yapılacaktır. Vatandaşların sükunet içinde radyo ve televizyonları başında yayınlanacak bildirileri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrından çıkan Türk Silahlı Kuvvetlerine güvenmelerini beklerim.

MGK'NIN 2 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

İlk bildiriden sonra diğer bildiriler de radyodan okundu. Milli Güvenlik Konseyi'nin (‘MGK) 2 numaralı bildirisinde, Sıkıyönetim Komutanlıklarına yapılan atamalar açıklandı.

Bildiride, "Sıkıyönetim Komutanlıklarının, ülkede devlet otoritesinin tesisi, asayiş, emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin sağlanması için, lüzum görecekleri her türlü

tertip ve tedbiri almaya yetkili kılındıkları"‘belirtildi, "vatandaşlardan alınan kararlara ve yayınlanacak bildirilere titizlikle uymaları"‘istendi.

MGK'nın 2 numaralı bildirisi şöyle:

‘‘

1. 1'inci Ordu Komutanı Orgeneral Necdet ÜRUĞ, İstanbul ili Sıkıyönetim Komutanlığı'na, 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Bedrettin DEMİREL, Konya, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Yozgat illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

3'üncü Ordu Komutanı Orgeneral Selahattin DEMİRCİOĞLU, Erzincan, Gümüşhane, Giresun, Trabzon, Rize, Ordu, Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Samsun, Sinop illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

Ege Ordusu Komutanı Orgeneral Süreyya YÜKSEL, İzmir, Manisa, Aydın, Uşak, Denizli, Muğla, Isparta, Burdur, Antalya illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Donanma Komutanı Koramiral Nejat SERİM, Kocaeli, Bursa, Bilecik, Sakarya, Bolu, Zonguldak illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

2'nci Kolordu Komutanı Korgeneral Hüsnü ÇELENKLER, Çanakkale, Balıkesir illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

4'üncü Kolordu Komutanı Korgeneral Recep O. ERGUN, Ankara, Çankırı, Kastamonu illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

5'inci Kolordu Komutanı Korgeneral Adnan DOĞU, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

6'ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Nevzat BÖLÜGİRAY, Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep, Hatay illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na, 7'nci Kolordu Komutanı Korgeneral Kemal YAMAK,

Diyarbakır, Urfa, Mardin, Siirt, Hakkari,Van illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

9'uncu Kolordu Komutanı Korgeneral Selahattin CAMBAZOĞLU, Erzurum, Ağrı, Kars, Artvin illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

1'inci Taktik Hava Kuvvet Komutanı Korgeneral Tevfik ALPASLAN, Eskişehir, Kütahya, Afyon illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na,

atanmışlardır.

2. Sıkıyönetim Komutanlıkları, ülkede Devlet otoritesinin tesisi, asayiş, emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin sağlanması için, lüzum görecekleri her türlü tertip ve tedbiri almaya yetkili kılınmışlardır.

3. Bütün vatandaşlar, ülkede Devlet otoritesinin tesisi, asayiş, emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin kısa sürede sağlanması için, Sıkıyönetim Komutanlıklarının aldığı veya alacağı

kararlara, tedbirlere ve yayınlanacak bildirilere titizlikle uyacaklardır.

Milli Güvenlik Konseyi

MGK'NIN 3 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

12 Eylül'de radyodan okunan Milli Güvenlik Konseyi'nin (‘MGK) 3 numaralı

bildirisinde, gıda ve sağlık hizmetleri konusunda açıklamalar yer aldı.

MGK'nın 3 numaralı bildirisi şöyle:

1. Kuruluşunda belediye teşkilatı bulunan tüm yerleşme merkezlerinde vatandaşların birlik, düzen ve sağlığının korunmasından birinci derecede belediyeler sorumludur.

2. Vatandaşların zaruri ihtiyaçlarını teşkil eden gıda maddelerinin satışı, elektrik, su, havagazı ve toplu taşıma hizmetleri ile sağlık ve temizlik faaliyetleri düzenli bir şekilde yürütülecek, itfaiye ekipleri teçhizat ve personeli ile her an görev alacak tarzda hazır bulunacaktır. Belirtilen faaliyet sahalarında çalışan görevli ve hizmetliler ile müessese amirleri sokağa çıkma yasağı süresi içinde sıkıyönetim veya garnizon komutanlıklarından izin belgesi alarak çalışmaya devam edeceklerdir.

3. Özellikle bütün fırınlar ve un fabrikaları tam kapasite ile çalışacak ve halkın ekmek ihtiyacını karşılayacaklardır. Bu sahada hizmet veren vatandaşlara gerekli izin belgeleri sıkıyönetim komutanlıkları veya garnizon komutanlıklarınca verilecektir.

4. Gıda maddelerinin satışlarında paniğe ve istifçiliğe fırsat verilmeyecektir.

5. Belediyelerde ve diğer sağlık kuruluşlarında çalışan bütün sağlık personeli görev yerlerinde bulunacak,acil durumlarda vatandaşlar hasta tahliyesi için belediye tabipliklerine başvuracaklardır.

6. Gıda ve yakacak gibi halkın zaruri ihtiyaç maddelerini taşımakla görevli ve özel kara, deniz ulaştırma araçları,şehirlerarası ve şehir içi nakliyatında sokağa çıkma yasağı süreleri içinde de normal seferlerini yapabileceklerdir. Bu gibi araçlar için garnizon komutanlıkları

gereken müsaadeyi vereceklerdir.

7. Askeri servis araçları günlük seferlerine normal şekilde devam edeceklerdir.

Bütün vatandaşlarımın görevlilere yardımcı olmalarını beklerim.

‘‘

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli

Güvenlik Konseyi Başkanı

MGK'NIN 4 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

12 Eylül'de radyodan okunan 4 numaralı bildiride, Milli Güvenlik Konseyi'nin (‘MGK) kimlerden oluştuğu açıklandı.

MGK'nın 4 numaralı bildirisi şöyle:

1. Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içerisinde ve emirle yerine getirme kararı almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuş olan Milli Güvenlik Konseyi :

BAŞKAN : Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan EVREN

ÜYE : Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin ERSİN

ÜYE : Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA ÜYE : Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat TÜMER

ÜYE : Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat CELASUN'dan teşekkül etmiştir **2.** Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği'ne Orgeneral Haydar SALTIK atanmıştır.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli

Güvenlik Konseyi Başkanı

MGK'NIN 5 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

12 Eylül'de radyodan okunan Milli Güvenlik Konseyi'nin (‘MGK) 5 numaralı

bildirisinde, ulaşım ve haberleşme konularında alınan önlemlere yer verildi.

MGK'nın 5 numaralı bildirisi şöyle:

1. Bütün hava ve deniz limanları ile hudut kapıları çıkışa kapatılmıştır. Ancak, Trakya'dan yurtdışına kara ve hava yolu ile çıkacak yurtdışında çalışan işçi ve yabancı turistler çıkış

yapabileceklerdir.

2. Yabancı bandıralı gemilerin boğazlardan geçişi devam edecektir.

3. Yurtiçi tarifeli sefer halinde bulunan kara, hava, deniz ve demiryolu araçlarının son duraklarına kadar seyirleri kontrollü olarak devam edecektir.

4. Transit geçen yabancı uçak ve gemiler seyirlerine devam edeceklerdir.

5. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da pasavanla geçişler yasaklanmıştır.

6. Meskun bölgelere giriş ve çıkışlar, sıkıyönetim komutanlıklarının denetimi altına alınmıştır. Trafiğe devam mecburiyeti olan araçlar, belli güzergahlardan kontrollü olarak sevk edileceklerdir.

7. Dışişleri Bakanlığı ile yabancı elçilik ve yetki verilmiş yabancı temsilcilikler hariç ikinci bir emre kadar yurtdışı ile telsiz haberleşmesi yasaklanmıştır.

8. PTT'nin ülkelerarası ve şehirlerarası haberleşme servisleri kontrol altında faaliyetine devam etmektedir. Resmi ve acil olmayan irtibat istekleri karşılanmayacaktır.

9. Deniz, kara ve demiryolları , Devlet Hava Meydanları İşletmesi ve Türk Hava Yolları'nın seyrüsefer yardımcı cihazlarının ulaşım emniyeti maksadıyla kullanılmasına ve çalıştırılmasına devam edilecektir.

10. İhtiyaç duyulan diğer sistem ve devrelerin tekrar hizmete sokulması,sıkıyönetim komutanlıklarının müsaadesi ile olacaktır.

11. Bütün vatandaşların belirtilen esaslar çerçevesinde görevlilere yardımcı olmalarını rica ederim.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli

Güvenlik Konseyi Başkanı

EVREN'İN TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NE YAYINLADIĞI MESAJ...

(12 Eylül 1980)

Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 12 Eylül Bildirisinin radyoda okunmasından sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bir mesaj yayınladı.

Milli Güvenlik Konseyi'nin 6 Numaralı bildirisi şöyle: Kahraman Silah Arkadaşlarım,

Türkiye Cumhuriyeti'nin ülke bütünlüğü ile ulusal birlik ve beraberliğinin maruz kaldığı

hayati tehlike karşısında Türk Silahlı Kuvvetleri kendisine İç Hizmet Yasası ile verilmiş olan tarihi gö-revini, ulusunun büyük çoğunluğunun ümit ve özlemle beklediği doğrultuda, üstün disiplin anlayışı, sınırsız yurt ve ulus sevgisi, bilinçli bir kararlılık ve yakana ifa ederek, yönetime el koymuş ve tüm ülkede, kısa sürede tam ve kesin kontrolü sağlamış

bulunmaktadır.

Ekonomik, sosyal ve siyasal sorunların yarattığı sayısız bunalımlar, ulusal varlığımıza kastederken, bu tarihi karara başvurulmasaydı, Ulu Atatürk ün kutsal emanetleri ve ilkeleri sapık ideolo-jilerin kölesi olacak ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurduna geleneksel ve sınırsız bağlılığı, eşsiz kahramanlık ve fedakarlığı, şanlı tarihinin ve ulusunun önünde bu felaketin ağır vebali altında kalacaktı.

Aziz Silah Arkadaşlarım,

Sizlere, üstün gayret ve feragatle yürüttüğünüz hizmetlerinizin yanında, Yüce Türk Ulusunun refah ve mutluluğunun sağlanması için anarşi, terör, bölücülük ve komünist, faşist, fanatik dinsel ideolojilerle mücadelede başarılı olacağınıza kesin inanç beslediğim tarihi ve şerefli bir sorumluluk tevdi ediyorum.

Gücünüzü, Aziz Türk Ulusunun vefa dolu kalbinde sizler için yaşattığı büyük güven ve gururdan, damarlarınızda yurt sevgisiyle alevlenen asil kandan ve bayrağınızla birlikte ebediyete kadar götürmeye and içtiğimiz Atatürk ilkelerinden alacaksınız.

Ülkemizin geçirdiği felaketli ve bunalımlı dönemlerde, ulusu-muzun daima en büyük destek ve güvenine mazhar olan şahsi çıkar ve ikbal hırsından uzak yüksek feragat ve fedakarlığınız, üstün disiplin anlayışınız, sonsuz çalışma ve başarma azminiz, vakur ve bilinçli hizmet aşkınız, Türkiye

Cumhuriyetinin Atatürk ilkeleri doğrultusunda ebediyete kadar hür ve bağımsız yaşatılmasında en kutsal ülkünüz olacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin bütün mensuplarının, geçmişte olduğu gibi bugün de emir komuta zinciri içinde alacakları görevleri üstün disiplin ruhu ve vatanseverlik duyguları ile güçlerini de aşan gayretle ifa etmelerini, her türlü kışkırtıcı faaliyete karşı kendilerinden beklenen **18**

olgunluk ve soğukkanlılığı göstermelerini, yüce ulusumuzun nazarında Türk Silahlı

Kuvvetlerinin sahip olduğu saygınlığı zedeleyici söz ve davranışlardan kaçınmalarını, iç ve dış tehditlere karşı daima uyanık ve hazır bulunmalarını rica ederim.

MGK'NIN 7 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

Radyodan okunan 7 numaralı bildiride, siyasi parti faaliyetlerinin yasaklandığı, DİSK

ve MİSK ile bu kuruluşlara bağlı sendikaların faaliyetlerinin durdurulduğu açıklandı.

MGK'nın 7 numaralı bildirisi şöyle:

1) Siyasi parti faaliyetleri yasaklanmıştır. Parti bina ve tesisleri sıkıyöne-tim ve garnizon komutanlıklarınca emniyet ve kontrol altına alınacaktır.

2) Kamu düzeni ve genel asayiş gereği olarak DİSK, MİSK ve bunlara bağlı sendikaların faaliyetleri durdurulmuştur.

Bu kuruluşların yöneticileri Türk Silahlı Kuvvetlerinin güvencesi altına alınmıştır.

3) Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay hariç diğer bütün derneklerin faaliyetleri durdurulmuştur.

4) Bu hafta sonu yapılacak bütün spor faaliyetleri yasaklanmıştır. Durum ve şartlara göre sıkıyönetim ve garnizon komutanlıklarınca spor faali-yetlerine bilahare izin verilecektir.

5) Bankaların faaliyetleri ikinci bir emre kadar durdurulmuştur. Güvenlik-leri sıkıyönetim ve garnizon komutanlıklarınca sağlanacaktır.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli Güvenlik

Konseyi Başkanı

MGK'NIN 8 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

Radyodan okunan 8 numaralı bildiride, devlet memurlarının emeklilik işlemleri ikinci bir emre kadar durduruldu.

MGK'nın 8 numaralı bildirisi şöyle:

Türk Silahlı Kuvvetlerinde, devlet dairelerinde, belediyeler ve KİT lerde, özerk devlet kuruluşlarında çalışan tüm memur, sözleşmeli ve ücretli personelin emeklilik, istifa ve işten

ayrılmaları ile yeniden yapılacak atamalar ikinci bir emre kadar dur-durulmuştur. Bu hususlar işlemi tamamlanmış personele tebliğ edilmiyecektir.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli Güvenlik

Konseyi Başkanı

MGK'NIN 9 NUMARALI BİLDİRİSİ...

(12 Eylül 1980)

Radyodan okunan 9 numaralı bildiride, Emniyet teşkilatı Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlandı.

MGK'nın 9 numaralı bildirisi şöyle:

1) Emniyet Genel Müdürlüğü tüm teşkilatı ile birlikte 12 Eylül 1980 Cuma gününden itibaren Jandarma Genel Komutanlığının emir ve kuruluşuna verilmiştir.

2) Emniyet Genel Müdürlüğüne, Jandarma Genel Komutan Yardımcılığı uhdesinde kalmak üzere; Korgeneral Hayrettin Tulunay atanmıştır.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve Milli Güvenlik

Konseyi Başkanı

PARTİ LİDERLERİNE TEBLİĞ...

(12 Eylül 1980)

12 Eylül bildirisinin radyoda okunduğu saatlerde (04.00), parti liderlerine, "geçici süreyle ikamet edecekleri"‘yerler tebliğ ediliyordu.

Tebliğde, Adalet Partisi (AP) Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Bülent

Ecevit'in Gelibolu-Hamzakoy, Milli Selamet Partisi (MSP) Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in İzmir-Uzunada'da "geçici süreyle ikamet edecekleri"‘belirtiliyordu.

Türkeş dışındaki parti genel başkanları, tebliğden hemen sonra evlerinden alınarak Etimesgut Askeri Havaalanına getirildiler. Ecevit ve Demirel, önce uçakla İstanbul'a, daha sonra helikopterle Çanakkale'ye, Erbakan ise uçakla İzmir'e götürüldüler.

Nazmiye Demirel ile Rahşan Ecevit de eşleriyle birlikte Hamzakoy'a gittiler.

MHP Genel Başkanı Türkeş ise, evinde bulunamamıştı. Milli Güvenlik Konseyi, 13

Eylül'de yayınladığı bir bildiri ile Türkeş'in teslim olmaması halinde suçlu duruma düşeceğini bildirdi. Bu bildiriden sonra Türkeş, 14 Eylül sabahı Ankara Merkez Komutanlığı'na teslim oldu. Türkeş, aynı gün Uzunada'ya gönderildi.

Erbakan ve Türkeş'in "geçici süreyle ikametleri"‘9 Ekim 1980, Demirel ve Ecevit'in de 11 Ekim 1980 tarihlerine kadar sürdü.

Erbakan ve Türkeş, Ankara'ya getirildikten sonra Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nca gözetim altına alındı.

Parti genel başkanlarına tebliğ edilen yazı şöyle: Yapılan bütün uyarılara rağmen, siyasi partilerin takındıkları uzlaşmaz tutum ve aşırı uçlara sempati gösterilmesi veya destek sağlanması; anarşi, terör ve bölücülüğü büyük boyutlara ulaştırarak ülkemizi parçalanma noktasına getirmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek

Devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak maksadıyla, İç Hizmet Yasasının kendisine tevdi ettiği Cumhuriyeti kollama ve koruma yetkisine dayanarak yüce Türk Milleti adına ülke yönetimine el koymuştur.

Parlamento ve Hükümet feshedilmiş, siyasi faaliyetler durdurulmuştur.

Parlamento üyeliği sıfatınız kaldırılmıştır. Hiçbir konuda beyanat vermeye yetkiniz yoktur.

Can güvenliğiniz Türk Silahlı Kuvvetlerinin teminatı altındadır. Bu maksatla, emniyet içinde evinizden havaalanına götürülecek, oradan uçakla (Hamzakoy/Gelibolu'ya) (Uzunada/İzmir) **(*)** gideceksiniz. Arzu ettiğiniz takdirde ailenizi de yanınızda götürebilirsiniz. Geçici bir süre ikamet edeceğiniz adres aşağıdadır. Bir saat içinde hazırlanıp harekete hazır olduğunuzu güvenliğiniz için gelen subaya bildiriniz. Talimatı getiren subayın ikazlarına uyunuz.

Bu talimat ile belirtilenler dışındaki her türlü tutum ve davranışınız suçtur.

Rica ederim.

Kenan EVREN

Orgeneral

Genelkurmay ve

Milli Güvenlik Konseyi Başkanı

‘‘

(*) Demirel ve Ecevit'e verilen metinde adres Hamzakoy/Gelibolu olarak gösterilirken, Erbakan'a verilen metinde adres Uzunada/İzmir idi.

TÜRKEŞ İÇİN YAYINLANAN BİLDİRİ...

(13 Eylül 1980)

Milli Güvenlik Konseyi, 13 Eylül'de yayınladığı 13 numaralı bildiriyle MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in, teslim olmadığı takdirde suçlu durumuna düşeceğini açıkladı.

Türkeş, 14 Eylül sabahı, Ankara Merkez Komutanlığı'nı arayarak, "Gaziosmanpaşa semtinde bir evde olduğunu, teslim olmak istediğini"‘belirtti. Türkeş, aynı gün Uzunada'ya götürüldü.

Konsey Bildirisi şöyle:

1. Milli Güvenlik Konseyi Başkanının 12 Eylül 1980 günü Türkiye Radyo ve Televizyonlarında yaptıkları konuşmada belirttikleri gibi dört siyasi parti liderinin emniyetlerinin Silahlı Kuvvetler güvencesi altında tutulmak amacıyla geçici bir süre için belirli bir yerlerde ikametleri istenmiştir.

2. Bu çağrıya üç parti liderinin uymasına rağmen Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı

Alparslan Türkeş'in uymayarak evinden uzaklaştığı, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bildirileri ile de en yakın Garnizon Komutanlığına müracaat ederek yukarıdaki bildiri doğrultusunda hareket etmesi istenmesine rağmen, şu ana kadar buna da icabet etmediği görülmüştür.

3. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, 14 Eylül 1980 günü saat 13.00'e kadar en yakın Garnizon Komutanlığına müracaat etmediği takdirde kendisinin Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı bildirilerine ve Milli Güvenlik Konseyi emirlerine uymadığından dolayı suçlu duruma düşeceği açıklanır.

Kenan Evren

Orgeneral

Devlet Başkanı,

Genelkurmay ve Milli

Güvenlik Konseyi Başkanı

22

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Kenan Evren'in konuşmaları

EVREN'İN RADYO-TELEVİZYON KONUŞMASI...

(12 Eylül 1980)

Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 12 Eylül'de radyo ve televizyondan saat 13.00'de bir konuşma yaparak, yönetime el koymalarının nedenlerini açıkladı.

Kenan Evren'in radyo ve televizyon konuşması şöyle: Yüce Türk Milleti,

30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla sizlere radyo ve televizyondan hitap etmek imkanını

bulmuş ve ayrılan kısıtlı süre içerisinde mümkün olduğu kadar, yurdumuzun içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumu ile anarşik ve bölücü eylemleri; alınması gereken tedbirleri çok kısa olarak izah etmeye çalışmıştım. Yine çok iyi hatırlayacaksınız ki, iki yıldır her fırsattan istifade ile muhtelif defalar verdiğim beyanat ve radyo-televizyon konuşmalarımda da bu hayati önemi olan konuları dile getirmiştim.

Kalbi bu vatan ve millet için atan sağduyu sahibi vatandaşlarım kabul edeceklerdir ki; ülkemizin halen içinde bulunduğu hayati önemi haiz siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlar, devlet ve milletimizin bekasını tehdit eder boyutlara ulaşmış ve bu hal devletimizi, Cumhuriyet tarihinin en ağır buhranına sürüklemiştir.

Yine hepinizin bildiği gibi; anarşi, terör ve bölücülük, her gün 20 civarında vatandaşımızın hayatını söndürmektedir. Aynı dini ve milli değerleri

paylaşan Türk Vatandaşları siyasi çıkarlar uğruna, çeşitli suni ayrılıklar yaratılmak suretiyle muhtelif kamplara bölünmüş ve birbirlerinin kanlarını çekinmeden akıtacak kadar gözleri döndürülerek, adeta birbirlerine düşman edilmişlerdir.

Atatürk ilkelerini esas alarak kurulan Cumhuriyetimizin bu duruma düşürülebileceğini, bundan 10 sene evvel tasavvur dahi etmek mümkün değildi.

Bugüne kadar iktidara gelen çeşitli hükümetlerin, her yıl artan bir hız ile yaygınlaşan ve dünya tarihinde sayısız örnekleri görülen özel harbin sızma ve çökertme harekatına karşı iç

güvenliği sağlayacak kararları ve tedbirleri birinci öncelikle alacaklarını vadetmelerine rağmen; sonuç alacak teşebbüsleri, siyasi çıkar çatışmaları ve basit parti hesapları, kaprisler, hayaller, gerçek dışı talepler ve Türk Devleti'nin niteliklerine ters düşen gizli ve açık emeller arasında kaybolup gitmiştir.

Düşmanın amaç ve yöntemleri, anarşi, terör ve bölücülüğün ulaştığı düzey; özel hukuki tedbirlere, idari düzenlemelere, sosyal koşulların geliştirilmesine milli eğitim ve iş hayatının düzenlenmesine ihtiyaç göstermekteyken; milletin vekaletini taşıyan milletvekilleri ve

senatörler Meclislerde aylardan beri, hiçbir sorumluluk duymadan yalnız parti menfaat ve disiplini uğruna bu olaylara seyirci kalabilmişlerdir. İktidarların başarı ümit ederek aldıkları

her tedbir, muhalefetler tarafından kınanarak ve hatta memleket yararına da olsa baltalanmıştır. Milli birlik ve beraberliğe en fazla muhtaç olduğumuz dönemlerde bile kutuplaşmalar ve bölünmeler adeta teşvik edilmiş; yangını beraberce söndürmek yerine, üzerine benzin dökülerek memleket bilerek veya siyasi çıkarlar uğruna, sırf iktidara gelebilmek pahasına bir yangın yerine çevrilmek istenmiştir.

Ağızlarından düşürmedikleri hukuk devleti kavramı, bir kısım anayasal kuruluşlarca, devletin parçalanması pahasına da olsa yalnız kişilerin müdafaası olarak yorumlanmış, devletin ve milletin savunulması ise sahipsiz kalmıştır.

Anayasanın kuvvetler ayrılığı ilkesinin birlikte getirdiği sorumluluk, uygulamada kuvvetler çatışmasına dönüştürülmüştür.

Düşüncelerimiz, dinimiz üzerinde ve akla gelebilen her konuda dış ve iç kaynaklı bölücü ve yıkıcı faaliyetler bütün şiddetiyle sürdürülürken ne hazindir ki; bir kısım gerçeğe uymayan özerklik, dar görüşlü, sahibinden başkasının inanmadığı bilimsellik ve koşulları dikkate almayan salt hukuk savunucuları, yıkılacak devletin enkazı altında kalacaklarının, yok olup gideceklerinin idraki içinde olamadıkları görünümünü vermişlerdir. Bu acı hakikatleri görüp çare arayanların veya Türk Ulusunu uyaran ve milleti bütünleşmeye davet edenlerin ise seslerini duymak mümkün olamamıştır. (Bir kısım kıymetli Türk basınının bu konuda zaman zaman yaptıkları uyarıları burada şükranla belirtmek isterim.) Siyasi partiler, bu kritik dönemde milletin özlemle beklediği önlemleri almak yerine; iç

gerilimi devamlı olarak arttırarak, yıkıcı ve bölücü mihrakları büsbütün kışkırtarak, onlara cüret ve cesaret verecek beyan ve eylemleri ile adeta yarışırcasına seçim yatırımları için zemin yaratma yollarını tercih etmişlerdir.

İktidara gelen siyasi partiler, devlet teşkilatının bütün kademelerini kendi görüşleri doğrultusundaki kişilerle doldurarak, kamu görevlilerinin ve vatandaşlarımızın bir tarafa girerek kamplara bölünmesini zorunlu hale getirmişler, giderek anarşi ve bölücülüğü

destekleyen kaynakların şekillenmesine ve kamu kuruluşlarında çalışanlarla, polis ve öğretmenlerin dahi birbirine düşman kamplara ayrılmalarına neden olan partizan tutum ve davranışlardan vazgeçmemişlerdir. Böylece tarafsız halkımız, devletten beklediklerini parti kapılarında aramaya mecbur bırakılarak devlet otoritesi yok olmaya, vatandaşların hak ve hukukunu korumak ve ona tarafsız hizmet götürmek yerine, devletin saygınlığı yavaş yavaş

erimeğe mahkum olmuş ve dolayısıyla ülkemizde tam otorite boşluğu teşekkül etmiştir.

Bir kısım bedbahtlar Türk Milletinin bağımsızlığını, birlik ve beraberliğini temsil eden İstiklal Marşımıza, koyu taassup veya sapık ideolojik amaçlarla protesto maksadıyla oturarak veya İstiklal Marşı yerine Enternasyoneli söyleyerek açıkça saygısızlık gösterebilmişler ve buna doğrudan sorumlu kişiler tevil yoluna sapmak suretiyle savunmalarını yapabilmişlerdir.

Uzun zamandan beri bu fevkalade üzücü olayları yakından takip eden Türk Silahlı

Kuvvetleri hatırlayacağınız gibi; milletin kendisine verdiği yetkileri kullanamayan ve bu

korkunç gidişi acz içinde seyreden anayasal kuruluşların tümünü Cumhurbaşkanımız aracılığıyla uyararak, alınması gereken tedbirlere de yer vermek suretiyle büyük Türk Milletine karşı yüklendiği sorumluluğu dile getirmiştir. Aradan geçen 8 aylık süre içerisinde yaptığımız sayısız uyarmalara rağmen hemen hemen bu tedbirlerin hiç birine yasama ve yürütme organları ile diğer anayasal kuruluşlardan yeterli bir cevap alınamamış ve bu konuda müspet faaliyetleri de izlenememiştir. Bu uyarı mektubundan sonra bir kısım yasaları etkisiz hale getirerek çıkaran Meclislerimiz 22 Mart 1980 tarihinden beri siyasi çıkar hesapları ile çıkmaza sürüklenen Cumhurbaşkanlığı seçiminden dolayı içinde bulunduğumuz buhran ile mücadelede en kıymetli unsur olan zamanı fütursuzca harcamışlardır. Dünyanın hiçbir ülkesinde Cumhurbaşkanlığı makamı ve seçimi bu kadar hafife alınmamış ve bu kadar zaman boşa harcanmamıştır.

Asayiş ve ekonomik bunalıma çareler getirmesi ve kanunlar yapması beklenen yasama organlarımız, memleket üzerine çöken bu kabusa karşı kayıtsız kalmışlardır.

Anayasamız, Türk Vatandaşlarının dini inançlarından ötürü kınanamayacağını, açıkça belirtmiş olmasına rağmen, tek bir oyun peşinde

koşan siyasi partilerimiz, yüce Atatürk ün Cumhuriyeti Döneminde unutulmuş mezhep ayrılıklarını kışkırtmakta faydalar görerek Erzincan, Sivas, Kahramanmaraş, Tunceli ve Çorum illerinde siyasi çıkarlar uğruna vatandaşlarımızın birbirini katletmelerine neden olmuşlardır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan ve kendini Türk Vatandaşı kabul eden herkesin tek bir vücut halinde Türk Milleti'ni oluşturduğu unutulmuş ve değişik mezheplere bağlı vatandaşlarımızın tam bir kardeşlik bağı ile kaynaşmalarını engellemek isteyen kışkırtıcılar siyasi destek görmüşlerdir.

Bir kısım anayasal kuruluşlar muhtelif etkiler altında anarşi, terör ve bölücülük karşısında tarafsız, adil ve ortak bir yol izlemek yerine, bizzat Anayasanın ihlali karşısında dahi sesiz kalmayı tercih etmişlerdir.

Bütün bu şartlara rağmen; hukuk devletinin temel ilkelerini savunmakla görevli anayasal kuruluşlarımız, devletin en üst kademesindeki anarşizmin yarattığı tehlikenin büyüklüğünü

idrak edemediklerinden veya terör odaklarının tehdidinden çekindiklerinden, devletin temellerine konan dinamitle her an parçalanma tehlikesi karşısında olduğunu gözlerden kaçırmaya çalışmışlardır. Devlet çökertildiği zaman Anayasanın kanatları altına sığınan tüm hukuk kurumları ile özerk, bilim ve müessese ve derneklerinin bu enkaz altında yok olacağı

unutulmuştur.

Son iki yıllık süre içinde terör 5.241 can almış, 14.152 kişinin yaralanmasına veya sakat kalmasına sebep olmuştur. İstiklal Harbinde, Sakarya Savaşındaki şehit miktarı 5.713, yaralı miktarımız 18.480 dir. Bu basit mukayese dahi Türkiye de hiçbir insanlık duygusuna değer vermeyen bir örtülü harbin uygulandığını açıkça ortaya koymaktadır.

Sevgili Vatandaşlarım,

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

İşte bütün bunlar ve buna benzer sayılabilecek ve hepiniz tarafından yakinen bilinen daha birçok sebeplerden dolayı Türk Silahlı Kuvvetleri ülkenin ve milletin bütünlüğünü, milletin hak, hukuk ve hürriyetini korumak, can ve mal güvenliğini sağlayarak korkudan kurtarmak, refah ve mutluluğunu sağlamak, kanun ve nizam hakimiyetini, diğer bir deyimle devlet otoritesini tarafsız olarak yeniden tesis ve idame etmek gayesiyle devlet yönetimine el koymak zorunda kalmıştır. Bugünden itibaren yeni hükümet ve yasama organı kuruluncaya kadar muvakkat bir zaman için yasama ve yürütme yetkileri benim başkanlığımda, Kara, Deniz, Hava Kuvveti Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı ndan oluşan Milli Güvenlik Konseyi tarafından kullanılacaktır.

Büyük Atatürkün deyimiyle "Ulusal kültürümüzü, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak yurdumuzu dünyanın en mamur ve en uygar araç ve kaynaklarına sahip kılmak"‘hedefine yönelik hızlı bir kalkınma döneminin en kısa zamanda gerçekleştirilmesi zaruretine inanıyoruz. Bu inancımızın gerçekleşmesi için yüce ulusumuzun, bağrından çıkardığı ve yurdumuzdaki kutuplaşmada hiçbir tarafı tutmayan, sadece Atatürk ilkeleri doğrultusunda yürüyen Türk Silahlı Kuvvetleri yönetimine güveneceğinden kuşkumuz yoktur. İçinde bulunduğumuz buhrandan çıkmamız için ulusça arzu edildiğine inandığımız, disiplinli ve her türlü tasarrufa ağırlık veren bir yaşam ve dayanışma ortamına girilmesini ve milletçe gücümüzün tümünü ortaya koyacak bir çalışma hızını bekliyor ve yüce Türk Milleti'ne güveniyoruz.

Vatandaşlarımızı kaderde, kıvançta ve tasada ortak bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında birleştirmenin iç barış ve huzurun sağlanmasında vazgeçilmez faktör olduğu düşüncesiyle, Atatürk Milliyetçiliğinden hız ve ilham almanın, politikada "Yurtta sulh, cihanda sulh"‘ilkesine bağlı kalmanın, milli mücadele ruhunun, millet egemenliğine Atatürk ilke ve devrimlerine olan bağlılığın tam şuurunu yerleştirmek ve geliştirmekle ülkemize yönelik tehditlerin ulusça göğüsleneceğine inanıyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti, NATO dahil tüm ittifak ve anlaşmalara bağlı kalarak, başta komşularımız olmak üzere bütün ülkelerle kar-şılıklı bağımsızlık ve saygı esasına dayalı, birbirlerinin iç işlerine karışmamak kaydıyla eşit

şartlar altında ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerini geliştirme kararındadır.

Uluslararası sorunların barışçı yollarla çözümlenmesinden yana bir dış politika izlenmesine devam edilecektir.

Birçok tutum ve davranışlarıyla demokratik özgürlükçü parlamenter sisteme inancını

defalarca kanıtlayan Türk Silahlı Kuvvetleri, en kısa zamanda Bakanlar Kurulu nu kurarak, yürütme sorumluluğunu bu Kurula bırakacak ve hür demokratik parlamenter sistemin şimdi olduğu gibi dejenere edilmesine ve tıkanmasına mani olucu ve Türk toplumuna yaraşır bir Anayasa ve Seçim Kanunu ile Partiler Kanununu hazırlamayı ve bunlara paralel düzenlemeleri yapmayı müteakip insan hak ve hürriyetlerine saygılı, milli dayanışmayı ön plana alan, sosyal adaleti gerçekleştirecek, ferdin ve toplumun huzur, güven ve refahına önem veren özgürlükçü demokratik, laik ve sosyal hukuk kurallarına dayalı bir yönetime ülke idaresini devredecektir.

Sayılan bu hazırlıklar tamamlanıncaya kadar Yurdumuzda her türlü siyasi faaliyetler her kademede durdurulmuştur. Zorunlu olarak faaliyetleri durdurulan siyasi partilerin yeniden hazırlanacak Anayasadaki düzenlemelere ve yeni Seçim ve Partiler Kanununa göre zamanı, koşulları ilan edilecek seçimlerden yeterince önce faaliyete geçmesine müsaade edilecektir.

Parlamento üyeleri, siyasi faaliyetlerden dolayı suçlanmayacak ve yeni yönetime karşı suç

teşkil edecek tutum ve davranışlarda bulunmadıkları sürece haklarında herhangi bir işlem yapılmayacaktır.

Ancak, kanunların suç kabul ettiği fiilleri vaktiyle işlediği saptanan parlamenterler hakkında gerekli kovuşturma yapılacaktır. Adalet Partisi,

Cumhuriyet Halk Partisi, Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partilerinin parti başkanları şimdilik can güvenliklerinin sağlanması amacı ile Silahlı Kuvvetlerin koruma ve gözetiminde belirli yerlerde ikamete tabi tutulmuşlardır. Durum müsait olunca serbest bırakılacaklardır.

Memlekette idarenin tam bir tarafsızlık içinde vatandaşın hizmetine koşması sağlanacaktır.

Devlet hizmetinde bulunanların siyasi etkiler dışında çalışmaları kanun hakimiyeti altına alınacaktır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu şu anda devletin yanında tarafsız ve adil hizmet görecek yöneticiler, eski zamanın siyasi davranışlarına yönelmedikçe hizmet ve görevlerine devam edeceklerdir.

Kanun ve nizam hakimiyetini sağlamada tecrübeli ve yetenekli kişilerden oluşan mahkemelerin süratle ve doğru kararlar vermelerini ve bunları korkusuzca uygulayabilmelerini sağlayacak yasal ve idari tedbirler alınacaktır.

Memleketin ekonomik koşullarını kendi gücümüzle iyileştirmek için her alanda elden gelen gayret sarfedilecektir. Çalışkan ve vatanperver Türk işçisinin mevcut ekonomik koşullar çerçevesinde her türlü hakları korunacaktır.

Ancak temiz Türk işçisini sömüren, onları kendi ideolojik görüşleri istikametinde kullanmak için her türlü baskı oyunlarına başvuran, işçinin hakkı yerine kendi menfaatlerini ön planda tutan bazı ağaların bu faaliyetlerine asla müsaade edilmeyecektir.

Tüm işverenlerin iş barışının koşullarını sağlayacak esaslardan ayrılmadan üretimin arttırılması ve ihracata yönelik gayretlerin gelişmesine yardımcı olmaları için her türlü tedbir alınacaktır.

Köylünün, milletimizin efendisi olduğu inancını, kuvveden fii-len çıkarmak için tarım alanında üretimi artıracak bir tarım seferberliği ve fiyat politikası ile gerekli diğer önlemlerin alınmasına, bilhassa önem verilecektir. Türk köylüsünün tarlasından ayrılıp şehir-lere göç

etmesini zorlayan ekonomik ve sosyal nedenlere çare aranacaktır.

Eğitim ve öğretimde Atatürk Milliyetçiliğini yeniden yurdun en ücra köşelerine kadar yaygınlaştıracak tedbirler en kısa zamanda alınacaktır.

Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler alınacaktır. Bu maksatla hepimizin tek tek saygıyla andığımız öğretmenlerimizin Der li, Bir li derneklere üye olarak bölünmelerine müsaade edilmeyecektir. Her düzeyde öğrencinin amacı Atatürk ilkeleri ve milliyetçiliği ile pekişmiş ve üretime yönelik bilgi ve becerisini kazanmak olacaktır.

En kıdemsiz erinden, en üst komutanına kadar Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tüm personeli, bu amaçlara ulaşmada devletin iç ve dış tehditlere karşı kollayıcı ve koruyucu gücü olarak siyasetin dışında kalacaktır.

Aziz Yurttaşlarım;

Bir defa daha belirtiyorum ki; Silahlı Kuvvetler aziz Türk Milletinin hakkı olan refah ve mutluluğu, vatan ve milletin bütünlüğü ve gittikçe etkisi azaltılmaya çalışılan Atatürk ilkelerine yeniden güç ve işlerlik kazandırmak, kendi kendini kontrol edemeyen demokrasiyi sağlam temeller üzerine oturtmak, kaybolan Devlet otoritesini yeniden tesis etmek için yönetime el koymak zorunda kalmıştır.

Komutan, subay, astsubay ve erler olarak hepimiz vatan ve. milletin refah ve mutluluğu uğruna her şeyimizi, bu arada hayatımızı dahi seve seve feda etmeye hazırız. Memlekette her zaman bulunabilen ve özellikle son zamanlarda çoğalan kötü niyetli birçok kişi ve kuruluşlar sizlere yalanlar düzerek, bunun aksini söyleyebilecekler ve menfi propagandalara başvurabileceklerdir. Bunlara asla inanmayınız. Bütün uygulamalar milletin gözü önünde yapılacaktır.

Kıymetli Vatandaşlarım;

Her zaman milletiyle bir bütün ve Türk milletinin emrinde olan Türk Silahlı Kuvvetlerine ve yeni yönetime karşı yapılacak her türlü direniş, gösteri ve tutum anında en sert şekilde kırılarak cezalandırılacaktır.

Yurtta kan dökülmemesi için bütün vatandaşlarımın tahriklere kapılmaksızın sükunet içinde yayınlanacak bildiriler doğrultusunda hareket etmelerini ve ikinci bir bildiriye kadar sokağa çıkmamalarını rica ederim.

Vatandaşlarımın birbirlerinin hak ve hukukuna saygılı olmalarını, sevgi içinde kırgınlıklarını

unutmalarını, hepimizin bu mübarek topraklar üzerinde aynı haklara sahip bir Türk vatandaşı olduğumuzun idraki içerisinde olarak yeni yönetime yardımcı olmalarını

vatanperverlik ve asil karakterlerinden bekler, mutlu ve aydınlık yarınlar dilerim.

EVREN'İN DEVLET BAŞKANI OLARAK ANT İÇMESİ...

(13 Eylül 1980)

Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 12

Eylül ile birlikte Devlet Başkanlığı görevini de üstlendi. Evren, Milli Güvenlik Konseyi üyeleri Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun önünde 13 Eylül 1980

tarihinde TBMM tören salonunda ant içti.

Evren'in içtiği and şöyle:

Yüce Türk Milleti,

Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti nin içinde bulunduğu bütün sorunları, Atatürk ilkelerine bağlı kalarak, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir tesir altında kalmaksızın ve hiç bir karşılık beklemeksizin çözümlemek amacıyla kendimi Türk Milletine adadım.

Vatanın ve milletin mutluluğuna, birlik ve beraberliğine çalışacağıma, devletin bağımsızlığına, vatanın ve milletin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine dayalı yeni bir anayasa düzenlenmesi için çalışacağıma, Türkiye Cumhuriyeti nin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücüm ve varlığımla çalışacağıma, namusum ve şerefim üzerine and içerim.

EVREN'İN BASIN TOPLANTISI...

(16 Eylül 1980)

Devlet Başkanı Kenan Evren, 12 Eylül'den sonraki ilk basın toplantısını 16 Eylül'de düzenledi.

Yerli ve yabancı çok sayıda gazetecinin izlediği basın toplantısında Evren, "makul bir sürede yasal düzenlemeleri tamamladıktan sonra sivil idareyi yeniden tesis edeceklerini"‘bildirdi.

Evren açıklamalarından sonra, önce yerli, daha sonra yabancı basın mensuplarının sorularını cevaplandırdı.

Evren'in basın toplantısı ve gazetecilerin sorularına verdiği yanıtlar şöyle: Değerli Basın Mensupları,

Hepinizi en iyi duygularla selamlıyorum.

Hür demokratik rejimlerde basının ne büyük hizmetler gördüğü ve onun değerli mensuplarının demokrasinin yaşamasına ne denli katkılarda bulundukları, demokrasi içinde yaşayan aklıselim sahibi herkesin idraki içindedir. Bu inanç içinde size hitap etmekten kıvanç duyuyorum.

Demokrasi rejimi, faziletler rejimidir. Demokrasi fertten ferde faziletli insanların varlığı ile yaşar. Demokrasinin bütün özgürlükleri ona inananlar içindir. Demokrasi rejimini yıkmak, yerine başka bir rejim kurmak isteyenler, hele demokrasinin hak ve hürriyetlerini kullanarak emellerine ulaşmak isterlerse, demokrasiye inanmış milyonlarca faziletli insanın hak ve hürriyetleri nasıl korunacaktır

İşte bence meselenin esası budur. Bilerek veya bilmeyerek anlaşılmayan birinci mesele budur.

Demokrasiye vücut veren bütün kuruluşlar, demokrasi var diye, demokrasiyi yıkmak isteyenlere demokrasinin hak ve hürriyetlerini vererek onları, faziletli vatandaşlara uygulanan yasalardan nasıl faydalandırabilirler? Hal böyle olunca, terör ve anarşiye karşı

nasıl yasa yapılabilir? İşte bu yüzdendir ki, rejim kendi kendini koruyacak yasalarla, bilerek veya bilmeyerek teçhiz edilememiştir. Bu yasalar Meclislerde görüşülürken faziletli vatandaş düşünülmemiş, daima rejimi yıkmak isteyenlerin demokratik hakları

düşünülmüştür.

Türkiye de de otuz yılı aşkın bir süredir demokrasi rejimi vardır. Devletin temel yapısı,

"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"‘inancı üzerine bina edilmiştir.

Yargı yetkisi millet adına hür ve bağımsız yargı organlarına, yasama yetkisi milletin seçmiş

olduğu temsilcileri ile yine millet adına TBMM ye verilmiştir.

Yürütme yine millet adına TBMM içinden seçilmiş hükümetlerce yürütülür. Türkiye nin temel düzeni budur. Bütün bunlar Anayasamız ile düzenlenmiş bulunmakta ve de en önemlisi Türk demokrasisi, Anayasanın dibacesinde belirtildiği gibi Atatürk inkılapları

bazına oturtulmuştur.

İşte, bilerek veya bilmeyerek anlaşılmayan ikinci mesele de budur. Sanki Atatürk inkılapları

bazı yokmuş gibi davranarak, demokrasimizi bu raydan çıkarmak için yapılan bütün beyanlar, gizli ve açık çalışmalar, demokrasiyi korumak için kurulmuş bütün anayasal

kuruluşlarca, daha başlangıçta karşı çıkılmamış, hatta suskunlukla adeta teşvik edilmiş, en hafif deyimle müsamaha ve hoşgörü ile basiretler bağlanmıştır.

Her rejim, kendini fikren savunacak sağlam muhafızlar ister. Rejimi topsuz, tüfeksiz korumanın esas yolu budur.

Atatürk inkılapları tabanına oturtulmuş Türk demokrasi rejimi maalesef kendi kendini savunacak Atatürkçü görüşle teçhiz edilmiş yeni nesiller yetiştirilmesinde zaafa bilerek veya bilmeyerek düşürülmüştür. İşte üçüncü önemli mesele budur.

İlkokullardan üniversitelere kadar Atatürkçülük, diğer bir deyimle Kemalist öğretim yapılacağına ve böyle bir fikir üretileceğine tam aksine sağ, sol ve irticai fikirler üretilmiştir.

Bunları üretenler maalesef devlet kasasından maaş alan bir kısım öğretmen ve profesörler olmuş, bu hal öyle bir durum yaratmıştır ki, önce bu öğretmenler, profesörler bölünmüş, daha sonra en sevgili varlıklarımız tertemiz çocuklarımız karşıt fikirlere ayrılmıştır. Birçok Atatürkçü ve vatansever öğretmen ve profesörlerimizin sesleri duyulmaz olmuştur.

Birçok öğretmen bir yıl önce bize gelip, "Efendim biz okulda Atatürkçüyüz demeye korkuyoruz, azınlıkta kaldık"‘demişlerdir.

Devletin gözü önünde Başkentte bir öğretmen derneği kongresinde terörist odakların mücadele ve münakaşası açıkça yapıldığı halde yetkili kuruluşlar "Bu hal nedir?"‘diyememiştir.

Böyle bir öğretim ve eğitim ortamında biz nasıl demokrasiyi fikren koruyacak genç nesiller yetiştirebilirdik.

Şu halde "Büyük Atatürk ün Cumhuriyeti emanet edeceği gençlik yetiştirilememiştir"‘diyoruz ve inanıyoruz ki, bu tespitimize 45 milyon Türk vatandaşı da katılmaktadır. Çünkü Türk Silahlı Kuvvetleri Türk Milletinin bir parçasıdır ve onun en sadık evladıdır.

Yine demokrasi rejimlerinde serbest olan dernek kurma hakkı kötüye kullanılmıştır. Binlerce dernek esas kuruluş gayesinden ayrılarak rejim üzerinde fetva veren kuruluşlar olup çıkmışlar, gizli veya açık demokrasiyi yıkma savaşına girişmişlerdir.

Çalışkan, masum, vatanın yücelmesi için el emeği ve alınteri dökerek gece-gündüz çalışıp ailesini geçindirmek, yarınını güvenceye almaktan başka bir .düşüncesi olmayan Türk işçileri, birtakım ağalarca ellerine kızıl bayrak verilerek ve yabancıların resmi tutuşturularak demokrasiyi yıkmak ve başka bir rejim istemek için haince kullanılmışlardır.

Böylece vatansever işçilerimiz de birkaç gruba bölünmüş, oynanmak istenen oyun perde perde oynanmıştır.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bölünme yüzyıllardan beri kardeşçe yaşayan mezhep ve ırk ayrımına götürülerek oyunun son perdesine gelinmek istenmiştir.

Yukarıdan beri ana hatları ile izahına çalıştığım nedenlerdir ki, Türk Demokrasisini rayından çıkartmıştır ve böylece bir rejim buhranı doğmuştur.

Bütün bu ve saymadığım daha birçok tutum ve davranışlar karşısında bir kısım anayasal kuruluşlar ve siyasi partiler gaflet uykusundan uyanmamışlar, sanki ortalık güllük gülistanlıkmış gibi şahsi, zümrevi ve partici çekişmelerden ayrılmamışlar, adamsendecilik, suskunluk ve umursamazlık içinde gerekli girişimlerde bulunmamışlardır. Bir taraftan, bu yolda küçük bir beyanat veren çıksa, diğer taraf onu "Ara rejim özleyenler var"‘diye tehdit etmiş, batacak gemide kendisinin de boğulacağını hesaba katacak idrakten yoksun olduğunu göstermiştir.

Aziz Milletimiz, bütün bu durumları acı içerisinde izlemiş, "Bu işin sonu ne olacak?"‘diye çaresizlik içinde kalmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri tarih boyunca daima devleti korumuştur. Büyük Atatürk ün bize verdiği görev budur. Aziz milletimizin isteği de budur. O daima, Silahlı Kuvvetlerini koruyucusu olarak görür ve eli silah tutan evlatlarının güvencesi altında yaşar.

Rejim buhranını çözecek girişimlerin olmaması bu işin başarılamaması üzerine, Türk Silahlı

Kuvvetleri 8 ay evvel bir uyarı mektubu ile endişelerini ve isteklerini demokrasiye yakışır bir biçimde ilgililere bildirmişti. Ve de her vesile ile düşüncelerini açıklayarak demokrasiyi kurtarmak için demokrasi içinde girişimlerini sürdürmüştür.

Ayrıca, devlet güvenliği ile doğrudan ilgili bir anayasal kurul olan Milli Güvenlik Kurulu içinde ayda bir uyarılara devam edilmiş, söylenecek her şey söylenmiştir.

Ne yazık ki, haftalar, aylar geçmiş, derde deva olacak ne bir tedbir alınabilmiş, ne de büyük milli meselede birlik ve beraberlik sağlanabilmiştir.

Bütün bu uyarıların etkisiz kalması sonucu Türk Silahlı Kuvvetleri son çare olarak, Atatürkün verdiği emaneti, yasaların verdiği görevi ve aziz milletinin isteğini yerine getirmiştir.

Kısaca söylemek gerekirse, bu harekat Cumhuriyeti koruma ve kollama harekatıdır.

Bu harekat Silahlı Kuvvetlerin ve aziz milletimizin tümünün istekleri doğrultusundadır. Bu noktayı özellikle vurgulamak isterim. Bu, tarih kitaplarındaki bir darbe değildir. Bu harekat demokrasiye indirilen darbeyi ortadan kaldırmak için Ordunun ve milletin isteği doğrultusunda yapılmıştır.

Eğer bu müdahale yapılmasaydı, bu gizli ve hain güçler Silahlı Kuvvetlere sızarak birkaç

yılda onu da bölme yoluna gideceklerdi.

Yıkıcı ve bölücü güçler büyük milletimiz içinde itibar ve taraftar kazanamamışlardır. Birer halk çocuğu olan bekçilerimizi, polislerimizi, askerlerimizi öldürmekle geride yetim bıraktıkları çocukların feryadı, anaların ve babaların ıstırabı onların halktan yana

olmadıklarını göstermiştir. Güya halk için savaşıyorlarmış. Diğer taraftan Konya olayları

gericiliğin ne boyutlara ulaştığını göstermiştir. Milletimizin bu olay karşısında gözleri açılmış

tehlikeyi bütün boyutlarıyla görmüştür.

Bir parti liderinin Çanakkale deki bir kongrede konuşmalarının dikkatle incelenmesi, taşıdıkları fikirlerin ne olduğunu gösterecektir.

Buna benzer bugüne kadar çok beyanlar oldu. Fakat savcılıkların her müracaatında ilgililer hakkında dokunulmazlık kaldırılamadı. Peki ne

olacak, bir parlamenter her seçimde seçim kazansa, kanunları çiğneyip suç işlemesine rağmen hiçbir zaman mahkeme karşısına çıkartılamayacak mı?

Demokratik ülkede anarşi, bölücülük, terör, yıldırma, zorla para alma, vatandaşı baskı

altında tutma bu boyutlarda olabilir mi? Bu hale rejim daha ne kadar dayanabilir? Milletimiz ortada devlet yok mu diye sormaz mı?

Herkes kendi hakkını korumaya kalkarsa o memleket ne hale düşer?

Soruları uzatabiliriz.

Harekatın çok kısa bir zamanda kansız bir şekilde başarılması, aziz milletimizin tümünün isteğinin bir belirtisi ve milletimizin yıkıcı, bölücü ve genci çevrelere nefretinin en açık ifadesidir.

Halkın yaşantısı normale dönmüştür. Daha da iyileşmesi için bütün gayretler sarfedilecektir.

Bu harekatın amaçlarını şöyle özetleyebilirim:

1. Milli birliği korumak,

2. Anarşi ve terörü önleyerek, can ve mal güvenliğini tesis etmek, **3.** Devlet otoritesini hakim kılmak ve korumak, **4.** Sosyal barışı, milli anlayış ve beraberliği sağlamak, **5.** Sosyal adalete, fendi hak ve hürriyete ve insan haklarına dayalı laik ve cumhuriyet rejimini işlerli kılmak,

6. Ve nihayet makul bir sürede yasal düzenlemeleri tamamladıktan sonra sivil idareyi yeniden tesis etmektir.

Bu amaçlara ulaşmak için bize yol gösterecek olan ışık her zaman olduğu gibi Atatürkçülük ve ilkeleridir.

Milli Güvenlik Konseyi demokratik düzen ve rejimin şimdiye kadar sağlıklı bir biçimde işlemesine imkan vermeyen tüm engelleri bir daha böyle bir müdahalenin yapılmasına lüzum bırakmayacak şekilde kaldırmaya kararlıdır. Bunun için Anayasa, Seçim Kanunu, Partiler Kanunu gibi mevcut kanunlarda bugünkü duruma gelmemize neden olan hükümler ya değiştirilecek ya da yeni hükümler ilave edilecektir. Bunun yanısıra anarşi ve terörü etkili bir şekilde önleyecek yargı organlarının kuvvetlendirilmesi için gerekli kanunlar hazırlanacak ve Ceza Kanununda aksayan taraflar ıslah edilecektir.

Özgürlük veya bağımsızlık adı altında anarşinin ne okullarda, ne üniversitelerde, ne de sendikalarda serpilip boy atmasına imkan verilmeyecektir.

Yetkili, sorumlu, yeterli vatandaşın hakkına saygılı işleyebilen, demokratik, sosyal hukuk düzeni gerçekleştirilecektir. Bu düzene, kısa sürede aşamalarla varılacaktır.

Malumunuz olduğu gibi, halen yasama yetkilerini kullanan bir Güvenlik Konseyi vardır.

Yürütme organı olarak başkanlığımda Bakan yetkilerine sahip müsteşarlardan oluşan bir kurul faaliyettedir. Bu hafta içinde Bakanlar Kurulu teşkil edilecektir.

Bir geçici Anayasa hazırlanacak ve müteakiben Kurucu Meclis kurulacaktır.

Türk ekonomisinin büyük sıkıntılar içinde olduğu, enflasyonun arttığı, sanayimizin tam işleyememesi sonunda üretimde düşüşler ve istikrarsızlık olduğu bilinmektedir.

Memleketimizi düştüğü bu ekonomik bunalımdan kurtarmak, halkımızın sıkıntılarını

hafifletmek, ekonomik gelişmeyi sağlayarak artan işgücüne yeni iş sahaları açmak amacıyla uygulanan istikrar programı yürütülecektir. Ekonominin tabii kanunlar içinde çalışması kolaylaştırılarak sosyal amaçlara bir an evvel ulaşılacaktır.

Türkiye nin uyguladığı ekonomik istikrar programının OECD ülkeleri ve milletlerarası

ekonomik ve finans kuruluşlarınca desteklenmesi sağlanacaktır.

Ülkemizin kısa sürede ekonomik buhrandan çıkması için gerekli yasal düzenlemeler süratle ele alınacaktır. Bunların çözümlenmesinde, alınacak bütün ekonomik tedbirlerin üzerinde milletimizin ferden ve bütün olarak göstereceği sabır, metanet ve fedakarlık başlıca güvencemiz olacaktır.

Değerli Basın Mensupları,

Bütün öğretmen, memur ve diğer görevliler, işçi ve işverenlerin vazife şuuruna sahip sorumlu kişiler olarak vatanseverlik, milli beraberlik ve kardeşlik duyguları içinde birbirinin haklarına karşılıklı saygılı olarak görevlerine devam etmeleri sağlanacaktır.

Devlet hizmetlerinde bulunan görevlilerin, tarafsız ve adil olması önemli bir ilkedir. Bu ilkenin uygulanmasını önleyen, bu ilke. ye aykırı olan bütün tertiplere ve kuruluşlara müsaade edilmeyecek ve gerekli olan yasal işlemler yapılacaktır.

Muhtelif ve bilhassa ideolojik sebeplerle kopma noktasına gelen işçi ve işveren ilişkileri, işçinin haklarını koruyan ve işveren hakkına saygılı bir anlayışla yeniden düzenlenecektir.

İşyerlerindeki barışın, işçinin sosyal ve ekonomik haklarını güvenilir bir biçimde sağlaması

yanında, üretim ve verimin artmasını da sağlayarak tüm Türk Ulusunun yararına olacağına inanıyoruz.

Kıymetli Basın Mensupları,

Yeni yönetim, her alanda olduğu gibi dış politika alanında da Atatürk ilkeleri uyarınca, Türk Milletinin temel özlemleri doğrultusunda ve yine Atatürk ün "Yurtta sulh, cihanda sulh"‘deyiminde ifadesini bulan, barışçı bir dış politika izleyecektir.

Türkiye, bütün ülkelerle ilişkilerinde Birleşmiş Milletler Yasası nda yer alan bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğüne saygı, iç işlerine karışmamak ve hak eşitliği ilkelerini esas alacaktır. Kendisi bu ilkelere riayet göstereceği gibi, başka ülkelerin de anılan ilkelere uymalarını titizlikle gözetecektir. Türkiye ye, Türkiye nin toprak ve ulus bütünlüğüne ve Türk vatandaşlarına yöneltilebilecek her türlü tecavüz ve tehdide de karşı konulacaktır.

Türkiye dünya ve bölge barışına elinden geldiği ölçüde katkıda bulunmak yolundaki geleneksel siyasetini sürdürecektir. Bu siyaset çerçevesinde bugünkü uluslararası

koşulların gereği olduğuna inandığı yumuşama sürecini de destekleyecektir.

Türkiye nin güvenlik, politik ve ekonomik alanlarda taraf olduğu ikili ve çok taraflı bütün antlaşmalar geçerliliğini koruyacak ve Türkiye bunlardan doğan yükümlülüklerini karşılıklılık ilkesi uyarınca yerine getirmeye devam edecektir.

NATO ittifakı ile ilişkilerimiz sürdürülecektir. Bu ittifakın uluslararası barış ve güvenliğin korunması için önemini devam ettirdiğine kaniim.

AET ve Avrupa Konseyi ve demokrasiye bağlı ülkelerin üyesi bulunduğu diğer kuruluşlarla ilişkilerimiz ve işbirliğimiz devam edecektir.

Bu çok taraflı ilişiklere muvazi olarak, Amerika Birleşik Devletleri, Dokuzlar ve diğer Batılı

ülkelerle ikili düzeydeki .ilişkilerimizi geliştirme yolunda çabalarımız sürdürülecektir.

Kendileriyle tarihi ve geleneksel bağlarımız olan İslam ülkeleri ile ilişkilerimizin her alanda dostluk ve kardeşlik anlayışı içinde geliştirilip

güçlenmesine özen gösterilecektir. Bütün komşularımızla iyi ilişikler ve verimli bir işbirliği geliştirmek en samimi arzumuzdur.

Sovyetler Birliği, dünyada barış ve güvenliğin muhafazasında ve güçlendirilmesinde büyük sorumluluğu bulunan bir devlet olarak komşularımız arasında özel bir yere sahiptir.

Yunanistan ile aramızda süregelen bütün sorunların, iyi niyetli ve yapıcı bir yaklaşım içinde, ikili müzakereler yoluyla adil çözümlere kavuşturulabileceği görüşündeyiz.

Kıbrıs sorununa gelince, bu anlaşmazlığın Ada daki iki toplum liderleri arasında varılmış

mutabakatlar çerçevesinde ve toplumlararası görüşmeler yöntemiyle sonuca ulaşmasını

temenni ediyoruz.

Aziz Basın Mensupları,

Memleketin ve milletin yüce menfaatlerini daima her şeyin üstünde tutmuş olan Türk Silahlı

Kuvvetleri, bu tarihi görevini tamamladıktan sonra, her zamanki vekar ve vazife aşkı ile, bütünüyle asil vazifesi olan vatan savunmasına dönecektir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bu kere üzerine aldığı bu görev nedeniyle kuvvet ve kudretinden asla hiçbir şekilde zaafa uğramış değildir. Etkili bir biçimde vazifesi başındadır.

Harekatın ilk anından itibaren bütün vatandaşlarımızın Milli Güvenlik Konseyi nin emir ve bildirilerine uymakta gösterdiği büyük anlayış, soğukkanlı davranış, milletimize güvende ne derece haklı olduğumuzun bariz delillerinden birini teşkil etmiştir. Bunun için huzurunuzda yüce Türk

Milletine bu güç anlarda gösterdiği yurtseverlik ve anlayış için bir kere daha, şahsım ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına şükranlarımı ifade etmeyi zevkli bir borç bilirim.

Hepinize teşekkür ederim.

YERLİ BASIN MENSUPLARININ SORULARI VE CEVAPLAR

Soru : Geçici Anayasa ve Kurucu Meclis için acaba bir tarih, bir süre verebilir misiniz?

Cevap : Takdir edersiniz ki, bu konularda, kat i tarih vermek, hem sizi hem de vatandaşlarımı yanıltabilir. Ama şuna bilhassa emin olunuz ki, Türk Silahlı Kuvvetleri, demin işaret ettiğim gibi, uzun süre bu vazifeyi üstlenmek ve asli vazifesinden ayrılmak niyetinde değildir. Mümkün olabilen en kısa sürede bunların yapılması için elden gelen bütün gayretler sarfedilecektir.

Soru : Güvence altında bulunan siyasi parti liderlerinin siyasal gelecekleri hakkında bir şey söyleyebilir misiniz?

Cevap : İlk günkü konuşmamda da ifade etmiştim zannediyorum ve demiştim ki, «Şimdilik bütün siyasi partilerin faaliyetleri durdurulmuştur». Kapatılmıştır demedim, durdurulmuştur.

«Seçim Kanunu, Partiler Kanunu ve Anayasa hazırlandıktan sonra, seçimlere gidilecek zamandan muayyen bir süre evvel, onların hazırlıklarını yapabilecekleri kadar bir süre önce parti faaliyetlerine müsaade edilecektir»‘demiştim. Parti liderlerinin durumuna gelince, onların güvenceleri için bu yola başvurulmuştur. Kendileri gözaltında değildir. Orada serbest olarak dolaşmaktadırlar, bulundukları mahalde.

Ancak, bu ortam içerisinde Ankara da bulunmaları, kendilerinin güvenlikleri bakımından bazı mahzurlar doğurabilir. İlk günün heyecanı ile vaktiyle yapılan bazı çirkin hareketlere tevessül edilebilir. Bunun için ortam yatışıncaya kadar kendilerinin böyle bir yerde

kalmalarını uygun gördük, ama onları da çok kısa bir zamanda tekrar yerlerine, evlerine iade edeceğimizi söyleyebilirim. Ama bunun hakkında kati bir tarih veremem.

Her gün bütün Türkiye nin, bütün yurdun dört köşesinden haberler alıyoruz. Daha sakin ve normal bir düzene geçtiğimiz zaman onları Ankara ya getirteceğiz.

Soru : Uygulanan ekonomik istikrar programının, sizin de işaret ettiğiniz gibi enflasyonu hızlandırdığı, üretimin düşmesi ile aksayan bazı sonuçları oldu. Acaba Milli Güvenlik Konseyi, programı aynen uygulayacak mı? Yoksa bu aksayan yönlerini yeniden gözden geçirecek mi?

Cevap : Bir program tespit edilmiş ve bir yola girilmiş. Bu yolda yürünüyor. Bu yolda çıkacak ufak tefek engellerin aşılması için gayret sarfedilecek. Ama büyük bir engel, karşımıza büyük bir duvar çıkmadığı sürece bu ekonomik programdan ayrılmayacağız. Ve alınan bu tedbirlerin aksayan tarafları olursa, bunların giderilmesi için her türlü gayret sarfedilecek.

Soru : Milli Güvenlik Konseyi nin beş üyesinin yemin etmelerine ilişkin haberler vardı

basında. Bu yemin hangi yemin olacak? Bir parlamenter yemini olacağını zannetmiyorum.

Yeminin şekli ve amacını, nedenini söyleyebilir misiniz?

Cevap : Her halde onu siz de göreceksiniz, duyacaksınız. Şimdi yanımda olmadığı için okuyamayacağım. Tabii parlamentoda yapılan yemine benzer bir yemin olacak. Tabii, aynı

olmayacak.

Soru : Ne gün yemin töreni efendim?

Cevap : Perşembe günü.

Soru : Cumhurbaşkanı seçimi turlarının mevcut sistemde aksadığı görüldü. Yeni bir anayasa hazırlanacağı veya Anayasanın aksayan yönleri düzeltileceğine göre, cumhurbaşkanı seçiminin süratle yapılmasını sağlayacak yeni bir düzenleme söz konusu mudur?

Cevap : Çok iyi bir noktaya temas ettiniz. Demokratik ülkelerde biliyorsunuz, cumhurbaşkanlığı seçimi, vaktiyle bizde olduğu gibi tıkanmış ama her ülke buna çare bulmuş. Bizde bu çare maalesef bulunamamış. Çünkü iyiniyete dayanılarak yapılmış, ama her şeyde iyi niyet kafi gelmiyor. Bazı müeyyidelerin konması lazım. Yakında biliyorsunuz, Yunanistan da bir seçim yapıldı ve üç oturumda eğer seçilemezse, meclis feshediliyordu.

Buna benzer, bunun aynı demiyorum ama bir usul getirilmek suretiyle cumhurbaşkanlığı

seçiminin böyle uzun süre bekletilmeden kısa zamanda yapılmasını sağlayacak kanuni tedbirler alacağız. Ayrıca, Milletvekillerinin de istedikleri zaman Meclise gelip istedikleri zaman gitmeleri veya yoklamada bulunduktan sonra ayrılıp gitmeleri gibi üzücü ve milletin nazarında hoş görülmeyen kısımları düzenleyecek tedbirleri de almak niyetindeyiz.

Soru : Bazı liderler hakkında suç duyuruları ve kanıtları olduğu öne sürülüyor. Bu konuda ne dersiniz?

Cevap : Biz bu suç kanıtlarında hiç kimseyi ayrı tutmadık Kanun nazarında biliyorsunuz herkes eşittir. Eğer her hangi bir parti lideri bu suçu işlemişse, elbette kanun karşısında o da hesabını vermek zorundadır. O bakımdan bir ayırım yapmadık.

Soru : İlkokullar açıldı. Orta dereceli okullar öğrenime başlamak üzere. Acaba öğretmenlerin tüm., çocuklara aşıladıkları fikirleri yeniden aşılamamaları için bir önlem alınacak mı? Aynı öğretmenler görevlerine devam edecekler mi?

Cevap : Halen mevcut öğretmenlerimiz, bundan evvelki dönemlerde Olduğu gibi aşırı

uçların birer maşası olmadıkça ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda görev yaptıkça hiç kimseye bir şey yapılmayacaktır. Vaktiyle suç işlemişler hariç. Bunların içerisinde maalesef terörist olanlar da çıkmıştır. Terör odaklarına yataklık yapanlar da.. Elbette bunlar hakkında işlem yapılacak. Fakat, falan derneğe üyedir, derneğe kayıtlıdır da diyerek kimseye birşey yapacak değiliz. Yeter ki suç işlemiş olmasın. Zaten dernekler kapatıldığına göre, bu da mevzubahis olamaz. O bakımdan, öğretmenlerimizin çoğunluğunun tertemiz olduğuna hepimiz inanıyoruz. Hepimizi yetiştiren onlardır. Ve ne zaman görsek ellerini öperiz, bizi yetiştirdikleri için. Ama buna layık oldukları sürece... Elbette onlar görevlerinin başında kalabilir. Buna layık olmadığı sürece de bu tertemiz çocuklarımızı zehirlemelerine, aşılamalarına da fırsat vermeyeceğiz.

Soru : Kurucu Meclis nasıl oluşturulacak? Kurucu Meclise hangi kuruluşlardan ne şekilde üye seçilecek? Bu konuda bir çalışma var mı?

Cevap : Kurucu Meclis seçimi için ilkeleri tespit etmekteyiz. Ve biter bitmez, bu ilkelerin tespiti biter bitmez, hem kamuoyuna, hem de kıymetli ,basınımıza açıklanacaktır. Ama şu anda Kurucu Meclis üyeleri şu tarzda seçilecektir, buralardan üye alınacaktır gibi henüz bir karara varmış değiliz. Bunların üzerindeki çalışmalarımız sürdürülmektedir. Demin de ifade ettiğim gibi bitince sizlere tabii muhakkak bilgi vereceğiz.

Soru : Sözlerinizden devri sabık yaratmayacağınız izlenimi aldım. Yanılıyor muyum?

Cevap : Devri sabık demeyelim de buna, o tabiri kullanmayalım da, geçmiş dönemlerde memleketin bu hale gelmesi için gösterilen geniş müsamaha, kanunları uygulamama ve adamsendecilikten memleketi kurtaracağız.

Soru : Ülkenin normal demokratik düzene geçebilmesi için yapılması gereken çalışmalarınız sizce ne kadar süre içinde tamamlanabilir? Türkiye deki bu hareket çeşitli komşularımız tarafından ne şekilde karşılanmıştır? Özellikle İran'ın bu konudaki tutumu nedir?

Cevap : Zannediyorum Ve bundan evvelki konuşmamda da değinmiştim. Bu normal düzene ne zaman geçeceğiz konusunda, böyle bir takvim yaparak, bir binanın yapılmasında olduğu gibi, filan güne kadar, filan katta beton dökülecek, filan günü demiri

döşenecek gibi bir program yapmanın mümkün olmadığını takdir edersiniz. Onun için normal düzene geçiş konusunda mümkün olan en kısa sürede dedim. En kısa sürede geçeceğiz.

Bu hareketin komşularımız üzerinde bıraktığı intibaa gelince; gerek dünya devletlerinde gerek komşularımızda büyük bir tepki görülmedi. Bunu anlayışla karşıladıklarını

zannediyorum. Çünkü bu bizim iç meselemizdir. Ve bu iç meselemizden dolayı da dış

politikamızı değiştirecek değiliz. Gelmiş geçmiş bütün hükümetler devrinde sürdürülen dış

politikamız yine devam edecektir.

Dostumuz ve komşumuz İran a gelince; İran ile ilişkilerimiz tarih boyunca daima en iyi şekilde devam etmiştir. Ve yine hepimizin bileceği gibi Iran Devrimini biz, İran ın bir iç işi olarak kabul ettik ve onlarla ilişiklerimizde hiç bir aksaklığa meydan vermeden, elimizden gelen bütün yardımları yapma çabası içinde bulunduk.

Dost İran ın da bizim bu hareketimizi, Cumhuriyeti koruma ve kollama hareketimizi olgunlukla ve anlayışla karşılayacağına inanıyoruz.

Soru : Kurucu Meclis kurulacağından bahsettiniz. Burada Anayasa, Seçim Kanunu, Partiler Yasası gibi ana kanunların da değiştirileceğini veya yeniden yapılacağını beyan buyurdunuz. Acaba bu yasaları, kurulacak olan Kurucu Meclis mi yapacaktır, yoksa Kurucu Meclis kurulup da bu yasalar da yapılmış ve tarafınızdan ilan edilmiş olacak mıdır?

Cevap : Elbette Kurucu Meclis kurulduktan sonra yapılacaktır. Çünkü, Kurucu Meclisten evvel Seçim Kanunu, Partiler Kanunu ve Anayasayı hazırlamış olsaydık, Kurucu Meclise zaten gerek kalmazdı. O zaman doğrudan doğruya seçimlere giderdik. Mesele kalmazdı.

Onun için Kurucu Meclisten sonra bunu yapacağız.

YABANCI BASIN MENSUPLARININ SORULARI VE CEVAPLAR

Soru : Türk-Yunan ilişkilerinin şimdiki durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cevap : Çok yakın komşumuz ve dostumuz, aynı ittifak içinde bulunduğumuz Yunanistan la ilişkilerimizde bazı kopukluklar olmuştur. Bundan evvelki hükümetler döneminde de bu kopuklukların giderilmesi için Türkiye iyi niyetle daima yaklaşımda bulunmuştur.

Bizim dönemimizde de Türk-Yunan ilişkilerinin daha iyiye gitmesi ve Yunanistan ın NATO

ittifakına dönmesi için her türlü gayret gösterilecek, ama bu gayretin dostumuz, komşumuz Yunanistan tarafından da aynı şekilde gösterilmesini ümit etmek istiyoruz.

Soru : Sayın General, Milli Güvenlik Konseyi nin herhangi bir üyesi ya da Genelkurmay dan herhangi bir kişi bu hareketi yapmadan önce Birleşik Amerika ile istişarede bulundu mu?

Cevap : Sureti katiyede hayır. Ancak, bu soruyu niçin sorduğunuzu biliyorum. ABD nin buradaki Yardım Kurulu Temsilcilerinden aldığı bir haber üzerine, ABD deki bazı

ajanslarda, Türkiye deki bu harekatın başladığı, erken saatlerde verildi. Buna istinaden bizde, böyle bir haberin onlara aktarıldığı izlenimi doğdu, daima bunlar soruldu.

Bu hareketi ilgililerden başka kimse bilmiyordu Hatta şunu söyleyebilirim, eşlerimiz ve çocuklarımız dahi bundan habersizdi. Diyecekler ki, "Pekala nasıl haber aldılar?"‘Amerikan Yardım Kurulu Başkanlığı nın bulunduğu binanın yakınına 11 Eylül akşamı tank birlikleri gelince, bundan şüphelenmiş olabilirler. Nitekim, bu şüphelenmeden mütevellit "Bu tanklar buraya niye geldi"‘diye de sordular. Biz de "Bir tatbikatımız var, NATO tatbikatı başladı, bugün 11 inde başladı, onun için geldi."‘diye kendilerine bilgi verdik. "Merak etmeyin, bu bir tatbikattır, tatbikat dolayısıyla geldi."‘dedik. Verilen haber budur. Yoksa böyle bir harekatın yapılacağı hiçbir zaman kendilerine duyurulmamıştır, harekat başlamadan evvel.

Soru : Sayın General, demokrasiye ne zaman döneceksiniz?

Cevap : Demokrasiye dönüş için demin arkadaşlarım da sordular "Bir tarih verebilir misiniz?" diye. Zaten biz demokrasiyi ortadan kaldırmış değiliz. Bunu burada bilhassa belirtmek isterim. İşlemeyen demokrasiyi, bozulmuş demokrasiyi tekrar demokrasinin diğer kaideleriyle birlikte getirmek için bu harekatı yapmak zorunda kaldık. Eğer tarihimizi tetkik ederlerse, görürler ki, Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye de daima demokrasinin kuvvetlenmesi için girişimlerde bulunmuştur. Aksi hareketi yoktur.

Demokrasi demek, her isteyenin her istediğini yapabilmesi demek değildir. Bunu herhalde kabul ederler. Biz o hale dönmüştük.

Soru : Özetlemeniz mümkün mü? Yönetiminiz terör ve şiddet konusunda ne gibi önlemler almayı düşünüyor? İktisadi konularda ne gibi önlemler almayı düşünüyor? Ve ayrıca sivil bir hükümet kurmayı düşünüyor musunuz?

Cevap : Türkiye de bulunan vatandaşların en çok mutazarrır oldukları, en çok şikayet ettikleri husus anarşi ve terör olaylarıdır. Bu terör ile mücadelede normal ve sulh zamanına göre hazırlanmış kanunlar ile mücadele etmenin güçlüğü ortaya çıktı. Bunlarla mücadele için yapılması lazım gelen, kanunlarda yapılması lazım gelen değişiklikleri biz defalarca hükümete, parlamentoya ve Cumhurbaşkanına ilettik. Bunlarla mücadele için kanunlarda çeşitli düzenlemeleri yapacağız ve aynı zamanda mahkemelerin işleyişine hız getirecek tedbirleri alacağız.

İzleyeceğimiz ekonomik politika için bir soru sordular. Zannediyorum, şimdi okuduğum metinde de ve biraz evvelki arkadaşımın sorduğu soruda da bu vardı. Şimdi izlenmekte olan ekonomik politika aynen yürütülecektir.

Sivil idareye geçişe gelince; bunu da yine bir arkadaşım sormuştu. Sivil idareye geçiş için şimdi bir zaman vermem mümkün değil. En kısa zamanda yapılması ve Silahlı

Kuvvetlerimizin asli görevine tekrar dönmesi için her türlü gayret sarfedilecektir. Bu hafta içerisinde hükümeti teşkil ederek yürütme görevini ona devredeceğiz.

Soru : Türk ekonomisinin büyük güçlükler içinde bulunduğunu belirttiniz. Bilinmektedir ki, ulusal bütçenin üçte biri Silahlı Kuvvetlere harcanmaktadır, bu yönde bir kısıntı yapmayı

düşünüyor musunuz?

Cevap : Doğrudur, üçte biri değil ama ona yakındır. Bütçenin büyük bir kısmının Silahlı

Kuvvetlere gittiği doğrudur. Ama bizim stratejik konumumuzu gözönüne getirirseniz, bu kadar büyük ordu bulundurmamızın zaruretine herhalde siz de inanırsınız. Eğer Silahlı

Kuvvetler modernize edilir, modern silah ve malzeme ile teçhiz edilirse, elbette daha kudretli ve kuvvetli bir ordu çok daha küçük bırakılmak suretiyle görevini yapabilir.

Silahlı Kuvvetleri azaltmadan, her sahada olduğu gibi diğer bütün sahalarda olduğu gibi Silahlı Kuvvetlerin diğer bölümlerinde de tasarrufa azami riayet edilecek. Binaenaleyh bu sıkıntıdan çıkmamız için elden gelen bütün gayret sarfedilecektir. Nerelerden bu tasarrufun yapılabileceğini, bütün sektörleri

taramak suretiyle çıkaracağız ve her sahada tek vatandaştan en büyük kuruluşa kadar her türlü tasarrufa riayet edilmesini sağlayacağız.

EVREN'İN SİYASİ PARTİLERİN KAPATILMASINA İLİŞKİN RADYO-TV

KONUŞMASI

(16 Ekim 1981)

16 Ekim 1981 tarihinde siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin yasanın yayınlanmasından sonra Milli Güvenlik Konseyi (MGK) Başkanı ve Devlet Başkanı

Kenan Evren, TRT'den yaptığı radyo televizyon konuşmasıyla bu kararlarının gerekçesini açıkladı.

Evren'in radyo televizyon konuşması şöyle:

(16 Ekim 1981)

Aziz Türk Milleti,

Ülkemizde, mevcut tüm siyasi partiler bugünden geçerli olarak feshedilmişlerdir. Milli Güvenlik Konseyini bu kararı almaya zorlayan durum ve sebepleri şöylece açıklamak mümkündür:

12 Eylül 1980 öncesinde ülkemizin içinde bulunduğu çok tehlikeli durum ha1a hepimizin gözleri önünde durmakta ve bütün tazeliği ile hafızalarımızda yaşamaktadır. Seneler ve senelerce bu fevkalade acı günlerin içinde, yaşama güvencesini kaybetmiş, yarınından ümidini yitirmiş olan Türk vatandaşları 12 Eylül 1980 günü Türk Silahlı Kuvvetleri nin yönetime bütünü ile el koymasını, büyük bir çoğunlukla tasvip etmiş ve desteğini esirgememiştir.

O günün şartlarına göre Parlamento ve hükümet feshedilmiş ve fakat demokrasiye olan inancımızın bir gereği olarak, siyasi partilerin sadece faaliyetlerinin durdurulması ile yetinilmişti. Ancak, Türkiye nin bu duruma gelmesinde büyük sorumluluk taşıyan siyasi parti mensup ve yöneticilerinin, milletin büyük çoğunluğuna uyarak bu gereği idrak etmeleri yeni Anayasa, yeni Seçim ve Partiler Kanunu hazırlanıp normal seçimler yapılıncaya kadar, bu yönetime yardımcı olmaları, hiç olmazsa köstek olmamaları veya gölge etmemeleri beklenirken, maalesef yazı veya demeçlerle siyasi amaçlı faaliyet gösterdikleri veya siyasi nitelik taşıyan tutum ve davranışlarda bulundukları, hatta kendi içlerinde iktidar kavgasını

başlattıkları, kısaca 12 Eylül den önceki davranışlarını memlekette hiç bir şey olmamış gibi devam ettirme çabası içinde bulundukları görülmüş, bunun üzerine Türk toplumunun muhtaç olduğu huzur ve güven açısından bu gibi faaliyet ve davranışların önlenmesi maksadıyla 52 sayılı Milli Güvenlik Konseyi kararı alınarak yürürlüğe konulmuştur.

Şu hususu bütün Türk milleti önünde bir kere daha belirtirim ki, Milli Güvenlik Konseyi hiç

bir zaman, ülke yönetiminin tek bir partiye veya tek bir şahsa verilmesini düşünmemiştir.

Biz, tek parti veya şahıs diktatörlüğünün ülkeyi arzu edilmeyen istikametlere sürükleyebileceği inancı içerisinde olduğumuzdan dolayıdır ki, bütün konuşmalarımda, hür, demokratik parlamenter sistemin yeniden sağlam temeller üzerine kurulacağını, her şeyi ile bozulmuş bir idarenin kısa sürede düzeltilemeyeceğini ve bunun için de makul bir süreye ihtiyacımız olduğunu dile getirmiştim. Parlamenter demokrasinin siyasi partilerle gerçekleşen bir sistem olduğunun bilinci içerisindeyiz. Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bundan dolayıdır ki, siyasi partiler rejimini benimsemiş

her demokratik ülkede olduğu gibi milletimizin kaderi, siyasi partilerin gücüne, görüş ve düşünce doğrultusuna ve özellikle yöneticilerinin ehliyet ve dürüstlük derecelerine kesin olarak bağlıdır.

Siyasi partiler, devletin gücünü azaltan ve parçalayan, vatandaşları birbirine düşman cepheler haline getiren kuruluşlar olamaz. Siyasi partiler Anayasa ve Kanunlar çerçevesinde devlet işlerinin ve bütün kamu faaliyetlerinin daha iyi yürütülmesi, bütün vatandaşların huzur, güven ve refaha kavuşması için programları istikametinde ancak meşru bir rekabet içinde bulunabilirler. Başka bir deyimle, siyasi partilerin vatandaşlar arasında uzlaşmaz ayrılıklara, kırgınlıklara ve bölünmelere asla yer vermeden medeni ve seviyeli bir hizmet yarışı yapmaları gerekir.

Şimdi elimizi vicdanımıza koyarak düşünelim; acaba milletin kaderinde başlıca rol oynamış

partiler ve yöneticilerinden hangisi 12 Eylüle gelinceye kadar bu görevin idraki içinde oldu?

Hangisi devlet çatısının çatırdayarak yıkılmaya başladığını görüp de milletin refah ve huzuru, devletin bekası için kişisel ve parti çıkarlarından feragatta bulunabildi?

Ve yine vicdanımıza danışarak şu soruya cevap arayalım: Hangi siyasi parti ve yöneticisi 12 Eylül den sonra siyasi ihtirasını bir müddet olsun durdurup da, yıkılan devlet düzeninin tamiri için beklemeyi tercih etti? Aksine basın ve diğer yollarla eskiden olduğu gibi birbirlerine sataşmaya, sen-ben kavgası yapmaya ve gizli kapılar arkasında toplantılar düzenleyerek, yalan haberler yayarak temiz vatandaşları mevcut yönetim aleyhine zehirleme içerisine girdiler. Hatta ilk yapılacak seçimde iktidara geleceklermiş gibi yandaşlarına şimdiden makam, mevki ve menfaat dağıtma vaadlerinde bulundular. Bu

suretle 12 Eylül e kadar ülkeyi nasıl yönet-mişler ise, aynı alışkanlıklar içerisinde olduklarını ortaya koydular.

Bu siyasi partilerin yöneticileri hala birbirlerine karşı o kadar km ve nefretle dolular ki; bugün siyasi faaliyetlere müsaade edilmiş olsa, tekrar 11 Eylül 1980 günü kaldıkları noktadan yine bildikleri yolda yürümeye devam edeceklerinden kimsenin şüphesi olmasın.

Sevgili vatandaşlarım,

Türkiye de siyasi partilere dayalı demokratik parlamenter sistem mutlaka kurulacaktır. Ama mevcut, bu partilerle değil, yıkılan bir binanın enkazını kullanarak yapılan bir bina nasıl çökerse, yurdu 12 Eylül öncesine getiren partilerle kurulacak bir demokrasi de yeniden yıkılmaya mahkum olacaktır. Sağlam olması için yeni malzeme ile yapılan binada olduğu gibi, biz de hür, demokratik parlamenter sistemimizin ancak yeni Anayasa ve Partiler Kanununa uygun olarak kurulacak yeni siyasi partilerle inşa etmenin mümkün olacağına inandık ve milletin de istediği doğrultusunda mevcut partileri feshetme kararını aldık.

Ayrıca Danışma Meclisinin her türlü etkiden masun olarak rahat ve huzurlu çalışabilmesi için de bu yola başvurulmasına zaruret duyduk.

Kurucu Meclisin meydana getireceği Anayasanın milletçe kabulün-den sonra hazırlanacak Siyasi Partiler Kanununa uygun olarak ihtiyaç duyulacak yeni siyasi partiler kurulacak ve bu partilerle normal seçimlere gidilecektir.

Sevgili vatandaşlarım,

12 Eylülden beri Millete vaadettiklerimizi adım adım tahakkuk ettirdik. Çok şükür bütün vaadlerimizi zamanında yerine getirdik. Eğer mevcut partiler ve yöneticileri milletin gösterdiği anlayışı gösterebilseler, kendilerini geçmişin km ve nefretinden temizleyebilseler, kendi içimizde halledeceğimiz problemleri dış ülkelere jurnal ederek bir takım kuruluşlar vasıtasıyla bize baskı yaptırma denemelerine girmeselerdi, belki bu kararı almak gereğini duymayacaktık. Bunların hiçbirisini yerine getirmeyenler gitmeli ve geçmişten ders alarak kurulacak yeni partiler sahneye çıkmalıdırlar.

Şimdiye kadar söylediklerimi özetleyecek olursam:

Partilerin kısır, fakat klikleşmiş, bugüne kadarki başarısızlıkları sabit olmuş kişilerin kurduğu kadro çemberini kaldırarak geçmişteki hatalardan, şiddet ve yolsuzluklardan doğrudan veya dolaylı olarak sorumlu olmayan kişilerle

çalışmasını temin etmek, Bütün devlet teşkilatına sızmış olan kişisel menfaata dayalı partizan hareketlerin önünü

almak,

Danışma Meclisinin geleceğe dönük olarak rahat ve huzur içinde her türlü etkilerden uzak çalışmasını sağlamak,

En hayati milli çıkarlarda dahi uzlaşamayan partileri geçmişte bırakarak Türkiyede kurulacak özgürlükçü demokrasiye, acı hatalardan sorumlu olmayan, ideolojik doğmatik sapıklıklardan uzak, Atatürk ilkelerinde birleşebilen geleceğe dönük partilerle yeniden başlamak maksadıyla, partileri feshetme kararı alınmıştır.

Ümit ediyoruz ki bundan sonra kurulacak partiler, Atatürk ilkelerini esas alıp 1950 den beri yapılan hatalardan ders almış olarak faaliyette bulunurlar ve Türkiye yi tekrar 1960 a, 1971

e ve l980 e getirmezler. Bu husus tamamen sizlerin elinde ve sorumluluğunuzdadır.

Sevgili vatandaşlarım,

Eğer sizler yeni partilerin kurulmasında ve ileride yapılacak seçimlerde dikkatli davranır da ülkeyi, geçirdiğimiz karanlık durumlara getirmeyecekleri seçerseniz, Türkiye daima iyiye, güzele ve ileriye hızla gidecektir.

Hepinize sevgiler ve saygılar sunarım.

Anayasayı tanıtma konuşmaları

Radyo-Televizyon konuşması... 24 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı"na 24 Ekim 1982'de radyo-televizyon konuşması ile başladı.

Evren, tanıtma programı çerçevesinde 11 ili kapsayan yurt gezisine çıktı. Evren, 11 ildeki konuşmalarının yanı sıra 29 Ekim 1982'de Cumhuriyet Bayramı törenleri sırasında Ankara Hipodromu'nda halka hitap etti.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Anayasayı tanıtma programı, 5 Kasım 1982'de radyo-televizyon konuşmasıyla sona erdi.

7 Kasım 1982'de, 1982 Anayasası için halkoylamasına gidildi.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in 24 Ekim'deki radyo-televizyon konuşmasından...

"Ben, sizlerin vatan ve millet sevginize güvenerek, Devlete bağlılığınıza, Cumhuriyete sadakatinize güvenerek, bu Anayasaya kefalet ediyorum, kefil oluyorum. "

"Bu Anayasa pek çok haksız, yersiz ve insafsız tenkitlere hedef olmakta, beri taraftan da vatandaşın zihnini çelmek için bazı çevrelerce elden gelen bütün gayret gösterilmektedir."

"Bazıları, bu Anayasayı halkın gözünde küçük düşürmek ve neticede halk oylamasında reddettirmek suretiyle, 12 Eylül Hareketinin meşruiyetini de reddettirmek ve Türk Silahlı

Kuvvetlerini sanki bozguna uğratarak akıllarınca memleketi sahipsiz bıraktırmaya çalışmaktadırlar."

"Anayasanın reddi şöyle dursun, bu aziz topraklar üzerinde, bir tek vatansever Türk evladı

kaldığı müddetçe dahi, bu 'Türklük düşmanları' ve bu beyinleri yıkanmış ve 'satılmış' hain ve soysuzlar, Türk vatanının bir karış toprağına dahi ellerini

süremeyeceklerdir. Bunu, iyice zihinlerine yerleştirmeli ve hain emellerini terketmelidirler. "

"Güçlü iktidarlar devri açılır ve tarafsız ve güçlü bir Cumhurbaşkanının yönetimi başlarsa, eski soygunculuklar, eski vurgunculuklar eskiden olduğu şekliyle devam edemeyecektir. "

"Bu Anayasanın onda birini dahi hayalinden geçiremeyen, böyle bir Anayasayı rüyasında dahi görse inanmayacak olan siyasetçiler zümresinin bir süreden beri başlattıkları ve el altından gizlice, sinsice yürütmeğe çalıştıkları muhalefet kampanyasının asıl hedefi, bu Anayasa değildir, bu Anayasayı ortaya koymuş olan Türk Silahlı Kuvvetleri dir. Bunlar, aslında bu Anayasanın reddini istemiyorlar, istedikleri şey bu Anayasanın kabulü, fakat bizim reddedilmemizdir. "

"Biz, Devletin, memleketin ve bu Anayasanın kaderini, Türk milletinin hayatını ve istikbalini, bir takım kötü niyetli kişilerin ve memleket düşmanlarının keyiflerine ve başıboşluğuna terkedecek değiliz. Çünkü onların arzu ettiği ve özlemini duydukları Anayasayı yapmamız mümkün değildir. "

"12 Eylül öncesinin olayları yeniden yaşanmak istenmiyorsa, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmesi arzu edilmiyorsa, her vatandaşın güven ve huzur dolu günler yaşaması

bekleniyorsa ve netice olarak Devletçe güçlü, milletçe mutlu olmak ve rejimce demokratik hakları fert, millet ve Devlet kavramları ile bağdaşır bir biçimde ve ölçüde kullanmak isteniliyorsa, yarınlara umutla bakmak ve emin olmak ihtiyacı duyuluyorsa Anayasa'ya (Evet) denilmelidir. "

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı"nı başlattığı radyo-televizyon konuşması şöyle: (24 Ekim 1982)

Aziz Yurttaşlarım,

12 Eylül 1980 günü sizlere hitap ettiğimden bu yana iki yılı geride bırakmış, üçüncü yıla girmiş bulunuyoruz. Bu süre içinde çeşitli yer ve zamanlarda açıkladığım "Demokratik parlamenter düzene geçiş" takvimindeki aşamaları, tespit ettiğimiz tarihlerden de önce gerçekleştirdiğimizi gördünüz. Ne vaad etmiş isek hepsi teker teker yerine getirilmiştir.

Şimdi de halkoyuna sunulacak yeni Anayasa ile aziz milletimizin huzurunda bulunuyoruz.

Bu Anayasanın Türk milleti tarafından kabul ve tasvibini müteakip, yeni partiler kanunu hazırlanacak ve böylece memleketimizde tekrar siyasi partiler teşekkül etmiş olacaktır.

Hemen arkasından çıkarılacak yeni seçim kanunu ile de 1983 yılının sonbaharında veya 1984 ilkbaharında genel seçimlere gidilerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi teşekkül edecek ve bu suretle milletimizin hayatında, yeni bir demokrasi dönemi başlayacaktır.

İki yıl önce 12 Eylül 1980 günü sizlere bu mikrofon ve ekrandan söylediklerim, hiç şüphesiz, hafızalarda tazeliğini korumaktadır. Gerek o konuşmamda, gerek ondan sonraki basın toplantısı ve yurt gezilerimdeki konuşmalarımda, millet ve memleketimiz için ne kadar korkunç bir gelecek hazırlandığını, iktidar boşluğu yaratılarak Türk Devletinin ne kadar vahim bir hayati tehlike ile karşı karşıya bırakıldığını izah etmiştim. Vatansever her Türk, göz göre göre içine düşülmüş bulunan o kan ve ateş deryasından yegane çıkış ve kurtuluş

ümidini, Türk Silahlı Kuvvetlerinin harekete geçmesinde aramıştı.

12 Eylül öncesinde, zamanın iktidarlarını bu konuda uyardık ve korkunç gidişi her vesile ile tekrarladık. Uyarılarımız, zamanın Cumhurbaşkanına 27 Aralık 1979'da benim ve Kuvvet Komutanı arkadaşlarımla, Jandarma Genel Komutanının imzasını taşıyan bir muhtıranın verilmesi ile doruğuna ulaştı. Fakat bu uyarının bile Devlet ve memleketin kaderini elinde tutanlar üzerinde en küçük bir etkisi görülmedi. Bilakis memlekette anarşi ve terör

gittikçe yaygınlaştı ve yoğunlaştı. Nihayet bu tehlikeli ve korkunç durum o noktaya geldi ki; vatandaşlarımız, bizim, yani Silahlı Kuvvetlerin duruma müdahalede geç kaldığını bile açık açık yazıp söylemeğe başladılar.

Hepinizin çok iyi bildiği gibi her gün ortalama yirmi vatandaşımız anarşik olay ve terör hareketleri yüzünden hayatını kaybediyordu. Verdiğimiz kurbanların sayısı çoktan beş bini aşmış, yaralanan ve sakat kalanlar ise onbeş bine ulaşmıştı. Hayat felce uğramış, vatandaşın can ve mal güvenliği tamamen ortadan kalkmıştı. Başta Parlamento olmak üzere Devlet organları çalışamaz bir hale gelmişti. Devlet altı aydır Cumhurbaşkansız kalmış, ne zaman seçileceği de belirsiz idi. Siyası partiler ise hala kısır bir çekişme içerisinde, sen-ben kavgası ile çok kıymetli ve sayılı günleri heba etmekte idi. ideolojik sebeplerle, vatan topraklarını parçalamak ve Türk Milletini mezhep ve türlü kışkırtmalarla birbirine kırdırmak hesaplarıyla, Devletimiz Cumhuriyet tarihinin en büyük ve en hain suikastına uğramak üzereydi.

12 Eylül Hareketinin hangi sebepler ve ne gibi şartlar içerisinde bir mecburiyet halini aldığı

bir an bile unutulmamalıdır. Zira geçmiş unutulursa, bugünü yeterince anlamak mümkün olamaz. Geçmişten, tarihten ibret alınmazsa, geçmişin derslerinden yararlanılamazsa, geleceği düzenlemek imkanı da bulunamaz. Tarih iyi bilinmeli ve ondan ibret alınmalıdır.

Tarihten ibret alınmazsa, o tarih elbette tekerrür eder. Geçmişin tekrarlanmamasını, tarihin tekerrür etmemesini isteyenler, geçmişten, tarihten ders ve ibret almağa mecburdurlar. Aksi halde tarihin ve onun tekerrürünün elinden kurtuluş yoktur.

Fakat, maalesef öyle gözüküyor ki, içimizden bazıları, 12 Eylül öncesinin felaketlerini unutmuş görünüyorlar.

Evet sevgili vatandaşlarım, bazıları, bugünün sulh ve sükun, nizam ve asayiş ortamı içinde, huzura kavuştuklarından beri, 12 Eylül öncesini

unutmuş gibidirler. Bunların bir kısmı, herhalde hafızalarının zayıf olması yahut 12 Eylül öncesinde bizzat bir felakete uğramamış

bulunmaları sebebiyle "Geçmişi" unutmuşlardır. Gene bunların bir kısmı, memleket tekrar bir kan ve ateş deryasına düşse bile Türk Silahlı Kuvvetlerinin nasıl olsa, memleketi bir kere daha o felaketten kurtaracağına güvenerek, Devlet ve toplum hayatında tarihin tekerrür etmesini önlemek için almağa çalıştığımız tedbirleri, kendi kişisel yahut zümre çıkarları

doğrultusuna yöneltmeğe uğraşmaktadırlar. Bazıları da, Türk vatandaşlarına, 12 Eylül öncesinde yaşadığı cehennem hayatını ve çektiği elem ve kederleri, içine düştüğü çırpınış

ve ümitsizliği unutturmak suretiyle, Devletin, millet ve memleketin geleceği için almağa çalıştığımız ve tarihin tekerrürünü önleyecek tedbirleri, vatandaşlarımızın gözünden düşürmeğe çalışmaktadırlar ki, Türkiye'yi yeniden aynı noktaya getirsinler.

Fakat siz, aziz vatandaşlarım, sizler!.. O geçmiş, kanlı, ateşli, ölümlü, ıstıraplı, üzüntü ve ümitsizliklerle dolu, can korkusu altında ve "Memleket elden gidiyor" çırpınışlarıyla, eviniz, evlatlarınız, kendiniz ve vatanınız için endişe ve korkular içinde yaşadığınız o kara günleri eğer bir daha yaşamak istemiyorsanız, geçmiş zamanın sebeplerini unutmamalısınız.

O kara günleri, o kan ve ateş içindeki günleri unutmayınız ki, o günler bir daha yaşanmasın.

O ümitsizliklerle dolu felaketli günleri, o her gün bombaların, silahların patladığı, kahvelerin, lokantaların, bankaların, sokakların, evlerin makineli tüfeklerle tarandığı, o her gün ortalama

20 anarşi kurbanının cenazesinin kaldırıldığı günleri unutmayınız ki, o günlere karşı tedbir bulunabilsin ve o günler bir daha geri gelmesin.

Aziz Vatandaşlarım,

Kanunen, Türk Silahlı Kuvvetlerinin birinci vazifesi, Türk Yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır. Ancak son 12 Eylül Harekatı da dahil olmak üzere, Silahlı Kuvvetlerimizin görevi sadece kardeş kavgalarını önlemek veya ülkenin ve milletin bütünlüğüne yahut düpedüz Devletin varlığına yönelen hayati tehlikeyi ortadan kaldırmakla sona ermemiştir. Devlete yeni bir Anayasa vermek, veya mevcut Anayasada esaslı bir takım değişikliklerin yapılmasını istemek mecburiyeti, geçmişte de doğmuştur. Nitekim şimdi de, 1961'de meydana getirilen Anayasanın 1971 sonlarında Silahlı Kuvvetlerin de temennileriyle gerçekleştirilen fakat bir takım oyunlarla tam olarak yapılamayan değişikliklere rağmen bir türlü başarılı olamadığı görülmüş ve 1961

Anayasasının ortadan kaldırılmasına ve yeni bir Anayasanın meydana getirilmesine kesin ihtiyaç hissedilmiştir.

Aslında, bir Anayasanın yaşama gücünü, herşeyden önce onu yorumlayacak ve uygulayacak olanların tutum ve anlayışlarında bulacağı doğrudur. Hatta yeryüzünde demokrasinin beşiği sayılan fakat yazılı Anayasası bile bulunmayan büyük bir ülke bile vardır. Ve o ülkede, yazılı olmayan o Anayasanın hukuk kitaplarında derlenmiş bulunan esaslarını, hiç kimse anlamından ve amacından saptırmağa yeltenmediği halde, pek ayrıntılı olarak ve son derece dikkatle kaleme alınmış yazılı Anayasaların sık sık amaçlarından saptırıldığı ve kurallarının çiğnendiği yahut hükümlerinin kötüye kullanılmış

olduğu ülkeler de vardır ve hatta daha da çoktur. Bununla beraber, geçirdiği siyasi hayatın ve tecrübelerin bizimki gibi, yazılı bir Anayasaya mutlak surette ihtiyaç hissettirdiği bir ülkede, "Her iş insanın kendisinden başlar ve gene kendisinde biter" diyerek, Anayasa meselesini bir tarafa bırakmak imkanı yoktur. özellikle, hür demokratik rejimi, başka bazı

ülkelere göre yeni kurmuş sayılan ülkemizde, yaşanan tecrübelerden ders almamak ve Anayasaların nerelerden ve hangi noktalardan açık vermekte ve aksamakta olduğunu tespit ettikten sonra, daha iyi, daha mükemmel ve milli bünyeye daha uygun bir Anayasa arayışının peşini bırakmak, şüphesiz mümkün değildir.

Geçirilen acı tecrübelerin ışığında Anayasadaki nelerin hangi aksaklıktan ve milli bünyeye hangi noktada uyumsuzluktan ileri geldiği, şüphesiz aranarak tespit edilmelidir.

Cumhuriyetimizin bizzat Atatürk tarafından konulmuş temel özellikleri, en önde gelen nitelikleri, Anayasada açıkça ve bilerek veya bilinmeyerek meydana gelecek her türlü yanlış

anlamaya mani olacak surette ifade edilmelidir. Milletimiz, Cumhuriyet ile birlikte siyasi ve hukuki hayat tarzı olarak "Hür demokratik rejimi" seçmiştir. Bu rejimin Anayasadaki ifadesi tam mıdır? Esasları açık seçik biçimde konulmuş mudur? Hür demokratik rejim için gerekli devlet düzeni, Anayasada icabettiği şekilde tespit edilmiş midir? Hür demokratik rejim için varlıkları şart olan Devlet organları, sağlam ve dayanıklı bir biçimde kurulmuş ve bunların bir taraftan kendi görev ve yetkileri, diğer taraftan birbirleriyle ilişkileri olumlu ve verimli bir Devlet faaliyetine uygun surette düzenlenmiş midir? Fertlerin doğuştan sahip bulundukları

bir takım temel hak ve hürriyetler ile, Devletin idaresine katılma yolundaki siyasi hakları ve

gerçekleştirilmesini azami imkanlar dahilinde Devletten bekleyecekleri sosyal haklar ve münasebetler, uygun bir biçimde tanzim edilmiş midir?

Hiç şüphesiz bir Anayasada göz önünde tutulması gereken ilk hedefler, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü, Devletin güçlü varlığı ve fertlerin mutluluğudur. Bizim nazarımızda bir Anayasa ülkenin ve milletin bütünlüğünü, Devletin varlığını ve gücünü, vatandaşların azami mutluluğunu gerçekleştirmeğe elverdiği ölçüde başarılıdır. Fakat bu böyle olmayıp da, Anayasa, ancak bir kısım vatandaşların işine geliyorsa, bazı hürriyetler, vatandaşların ancak bir kesimi için gerçekleşip diğer kesimler bundan yeterince yararlanamıyorsa, türlü

açık kapılardan geçilerek Anayasanın öngördüğü ilkeler zümreler lehine çiğneniyor veya ihmal edilebiliyorsa, Anayasanın Devlet için tespit ettiği nitelikler mahiyet ve maksatlarından saptırılabiliyorsa, Anayasanın kurduğu

Devlet organları birbiriyle çekişiyor ve bunların görevleri birbirine karışarak memleket ve vatandaş bunun ıstırabını yaşıyorsa, o Anayasaya iyi bir Anayasa demek mümkün değildir.

Yönetenlerden ve yönetilenlerden milletçe beklediklerimizin yerine getirilebilmesi için, evvela Anayasamızı bünyemize uydurmalı ve onun kötüye yorumlanıp kötü uygulanmasını

önleyecek bütün tedbirleri almalıyız.

Üzülerek söylemek mecburiyetindeyiz ki, 12 Eylül öncesinde, memleketimizin kaderini nöbetleşe eline alan veya bu kaderin tayinine katılan siyasi partilerimiz, zamanın Anayasasındaki bazı aksaklıkları gördükleri halde, elbirliği ederek bunları

giderememişlerdir. Anayasayı memleketin gerçek ihtiyaçlarına uygun, hürriyetleri kötüye kullandırıcı değil bilakis herkesi aynı hürriyetlerden eşitlikle yararlandırıcı; Devleti güçsüz bırakıcı değil, halkın mutluluğu namına bilakis güçlendirici çareler üzerinde görüş birliğine varamamışlardır. Daha açıkçası, 1961 Anayasasının aksaklıklarını ve boşluklarını, bu Anayasanın, amaçlarından saptırılarak kötüye yorumlanan ve uygulanan birçok esaslarını, birbirlerine karşı "Muhalefet konuları" olarak istismar etmeyi tercih etmişlerdir. 1961

Anayasası 12 Mart döneminde Silahlı Kuvvetlerin temennileri doğrultusunda hemen hemen üçte bir ölçüde değişikliğe uğramış iken, siyasi partilerin, bu dönem dışında ve kendi aralarında mutabık kalarak yaptıkları Anayasa değişiklikleri ancak 5 maddeye inhisar edebilmiş, bunların ikisi siyasi af, biri orman suçlarının affı ve gene, ikisi de, seçim ertelenmesi gibi usul ve şekil değişikliklerinden öteye geçememiştir.

Siyasi partiler, artık açıkça zaruret ve mecburiyet haline gelen asgari bir Anayasa değişikliği üzerinde dahi hiçbir zaman kendi aralarında anlaşamamışlardır. Hatta 12 Mart döneminde gerçekleştirilmesi mümkün olabilmiş Anayasa değişiklikleri bile neticede verimsiz ve işlemez bir hale getirilmiş, bu değişikliklerin hiçbirinden, Devlet ve memleket namına olumlu hiçbir sonuç alınabilmesine imkan bırakılmamıştır.

İşte bu sebepledir ki, 12 Eylül Harekatını gerçekleştiren Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketi 12 Eylül öncesi ortamına sürükleyen sebepler arasında görmekte bulunduğu Anayasa meselesini, kökünden ele almak mecburiyetinin idrakı içinde işbaşına gelmiştir. Zira bilinmelidir ki, Silahlı Kuvvetlerimizin asli görevi olan "Türkiye Cumhuriyetini Kollamak ve Korumak" ancak felaketlerden sonra, yani sadece iş işten geçtikten sonra ifa olunacak bir zabıta görevi telakki edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti, bugünkü Türk Devleti demektir. Bu Devlet, ülke ve milletiyle, Anayasası ve rejimiyle, 12 Eylül Harekatının vuku tarihinde, son 30 yıl içinde üç defa hayati tehlike karşısında kalmış ve hele üçüncü ve son tehlike hepsinden de vahim olmuştur. Bu durumda Silahlı Kuvvetlerimizin görevi, memleketin üzerine çökmekte olan felaketi bertaraf ettikten sonra, artık dördüncü bir müdahaleye ihtiyaç ve mecburiyet bırakmayacak bütün tedbirleri de alıp tamamlamaktır. işte bu yönde, tedbirlerin en önemli olanlarını, şimdi bir Anayasa metni halinde aziz milletimizin tasvibine sunmaktayız.

Gereken tedbirleri vaktiyle kendileri alabilmek gücünde olmayanlar, şimdi kalkıp da, "Tedbir bizim işimizdir. Silahlı Kuvvetler gelir, memleketi içine düşürdüğümüz durumdan kurtarır ve çekilip kışlasına döner. Memleket tekrar tutuşurmuş, tutuşmazmış, o bizim bileceğimiz iştir.

Anayasa hazırlamak, Devletin ve milletin geleceğini düşünmek yalnız bize düşer, başkasını

ilgilendirmez" diyemezler.

Böyle bir fikri, bu yolda bir iddiayı mantık ve izan sahibi hiç kimse kabul edemez.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin asli görevi, Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumak olunca da, Türk milletinin bağrından çıkan ve onun ayrılmaz bir parçası olan Türk Silahlı

Kuvvetlerinin 30 yılda üç defa müdahale mecburiyetini müteakip, memleketin geleceği meselesini de düşünmesi ve bu meseleyi bütün vatanseverliği ve ciddiyet, dikkat ve özeniyle ele alması bir zarurettir.

Hiç şüphe yoktur ki, şimdiye kadar ispatlandığı ve bu sefer de, aziz vatandaşlarımızın gözleri önünde ispatlanmakta olduğu gibi esas en çoğu ile kışlasında olan Silahlı

Kuvvetlerimiz tümü ile kışlalarına döneceklerdir. Fakat, ülkenin, Devletin, rejimin, vatan ve millet bütünlüğünün bundan sonra artık bir "Dördüncü müdahaleye" asla ihtiyaç ve mecburiyet göstermeyeceğini sağlama bağladıktan sonra dönecektir.

Türkiye Cumhuriyetini, gerçekçi bir anlayışla kollamak ve korumak gibi kutsal bir görevin de ancak bu suretle yerine getirilmiş sayılacağı hususunda aziz milletimizin, bizim düşünce ve kararımızı paylaşacağından ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin asli görevinin manasını bu suretle yorumlayacağından ve tasvip edeceğinden emin bulunuyoruz.

Danışma Meclisi ile birlikte hazırlayıp aziz milletimizin kabul ve tasvibine sunduğumuz yeni Anayasamızı eline alacak olan her Türk vatandaşının, bu Anayasaya evet demek için kendi kendisine şu soruları soracağını biliyorum:

Devletimiz bu Anayasa ile güçleniyor mu? Bu Anayasa Devlete kuvvet, memlekete huzur ve sükun getirecek mi? Evlatlarımız okullarına can korkusu olmaksızın gidip gelebilecekler mi? Evlatlarımız okullarında huzur ve sükun içinde eğitim - öğretim görebilecekler, derslerine çalışabilecekler mi? Bizler bürolarımızda, dükkanlarımızda, tezgahlarımızda, işyerlerimizde, Devletin, kanunların, nizamların himayesinde, ekmek paramızı

kazanabilmek için rahat ve huzur içinde çalışabilecek miyiz? Evlerimizden işyerlerimize gelip giderken bizi gene kurşunlayanlar, yaylım ateşine tutanlar çıkacak mı, çıkamayacak mı? Akşamları evlerimizin penceresinde bir kurşuna hedef olmadan korkusuz oturabilecek miyiz? Geceleri yatağımızda anarşistler kapımızı kırmadan, evimizi basmadan,

bombalamadan uyku uyuyabilecek miyiz? ülke ekonomisinde büyük yeri olan fabrikalarımız, işletmelerimiz işgal ve tahrip korkusu olmadan verimli çalışabilecekler mi?

Vatandaşlarımız soracaklardır : Aramızda mezhep kışkırtıcılığı olmadan, ayni ve tek olan Allaha inanmış Müslümanlar olarak, mezheplerimiz her ne olursa olsun, tam bir İslam kardeşliği içinde yaşayabilecek miyiz? Dinimiz, diyanetimiz, ibadet ve ayinlerimizi yerine getirebilecek miyiz? Yoksa bizi hala mezhep ayrılığıyla kınayanlar, birbirimize düşürüp kırdıranlar, bu türlü melanetler için gene zemin ve fırsat bulabilecekler mi?

Vatandaşlarımız yine soracaklardır : Binlerce yıllık milletimizin bütünlüğü korunacak mı?

Yoksa milletimiz sınıf, zümre gibi ayrımlarla böldürüp birbirine düşman edilebilecek mi? Bin yıllık vatanımızın bütünlüğü korunacak mı? Yoksa bize hayat ve ekmek veren yurdumuzu bölüp parçalayarak yeni Devletler, beylikler, "Kurtarılmış bölgeler" kurmağa kalkanlar çıkacak mı? Vatanımızı düşmanlarımıza peşkeş çekmek için bölüp, parçalayıp bizi evsiz, topraksız, yurtsuz bırakmak için köylerimizi basanlar, kasabalarımızı yakanlar, şehirlerde mahalle ve sokaklarımızı bombalayanlar, evlerimizi kurşunlayanlar çıkacak mı? Devlet gücünün bile girmeğe cesaret edemediği kurtarılmış sokaklar, kurtarılmış mahalleler, kurtarılmış şehirler yine olacak mı? Her Allahın günü fidan gibi delikanlılarımız, evlatlarımız, kardeş kavgaları içinde, ellerine verilmiş türlü silahlarla birbirlerini vuracak, kan revan içinde birbirlerinin canına kastedecekler mi? İleride yine bir zaman gelecek, her gün 20 - 30 anarşi ve terör kurbanı delikanlılarımızın cenaze namazını kılacak mıyız?

Ve nihayet vatandaşlarımız soracaklardır : Düzen ve huzuru iç ve - dış düşmanlarımızla bozulmuş bir toplumda ekonomik düzenin de temelinden sarsılıp, yokluğun, aşırı pahalılığın ve enflasyon canavarının yeniden canlandığını görecek miyiz?

Vatandaşlarımızın en başta soracakları elbette bunlar olacaktır... Şu Anayasa metnini eline aldığı ve sandık başında ona oy vermeğe gittiği gün, her bir

vatandaşımızın, yerden göğe haklı olarak, kendi kendisine ve gıyabımızda da bize soracağı ilk sualler şüphesiz ki, bunlar olacaktır ve olmalıdır da...

Ben bu suallere, güvençle, inançla şöyle cevap veriyorum: Aziz vatandaşlarım; sizler titiz ve dikkatli olur ve bu Anayasayı korursanız, Anayasanın çıkarılmasını emrettiği kanunların çıkarılıp çıkarılmadığını takip ederseniz, bu Anayasa ile kurulacak Devlet ve Hükümetlerinize vatan ve millet sevgisiyle destek olursanız, bir daha 12 Eylül öncesindeki o felaketli günleri yaşamayacaksınız.

Bu Anayasa pek çok haksız, yersiz ve insafsız tenkitlere hedef olmakta, beri taraftan da vatandaşın zihnini çelmek için bazı çevrelerce elden gelen bütün gayret gösterilmektedir.

Kendi mesleğinizle ilgili bir iki yerini beğenmemiş olabilirsiniz. Ancak onun niye öyle yapıldığını iyi değerlendirirseniz doğruyu bulursunuz. 177 maddesi bulunan bir Anayasada birkaç maddeyi beğenmeyip, Anayasanın tümüne hayır demenin doğru bir hareket tarzı

olmadığını takdir edersiniz.

Ben, sizlerin vatan ve millet sevginize güvenerek, Devlete bağlılığınıza, Cumhuriyete sadakatinize güvenerek, bu Anayasaya kefalet ediyorum, kefil oluyorum. Kışkırtmalara, zihin bozucu, fikir çelici maksatlı ve yanlış telkinIere kulaklarınızı tıkayınız.

Bu Anayasaya karşı, daha onun esasları ve hükümleri açıklanmadan önce dahi bir karşı

propaganda kampanyası açıldığı gibi, şahit olduğunuz üzere, 17 Temmuz günü, Anayasa ön - tasarısı metninin Danışma Meclisi Anayasa Komisyonunca açıklanmasını müteakip ve 3 - 4 saat bile geçmeden başlatılmış bir muhalefet kampanyası da görülmüştür. Ön- tasarıyı

okumadan, anlamadan, hükümlerinin birbirleriyle bağlantısını ve sebeplerini bile kavramağa vakit bulamadan başlatılmış bir kampanya... Anayasa Komisyonu, Danışma Meclisini ve hatta bizi sindirmek ve yıldırmak üzere açılmış bir kampanya...

Bu muhalefet propagandasının sebeplerini çeşitli gruplara ve zümrelere göre şu suretle tasnif edebiliriz:

Bazıları, bu Anayasayı halkın gözünde küçük düşürmek ve neticede halk oylamasında reddettirmek suretiyle, 12 Eylül Hareketinin meşruiyetini de reddettirmek ve Türk Silahlı

Kuvvetlerini sanki bozguna uğratarak akıllarınca memleketi sahipsiz bıraktırmaya çalışmaktadırlar. Eğer muvaffak olurlarsa, sahipsiz kalacak zannettikleri bu memleketi akıllarınca bölüp parçalayacaklar, vatanımızı kimbilir kaç kısma ayırarak, milletimizi parçalayıp, onun bağımsızlığını ve hürriyetini elinden alarak, bu ebedi Türk yurdunda, esir ve kukla bir takım devletçikler kurarak Türkiye Cumhuriyetini haritadan sileceklerdir.

Karşı propagandalarla besledikleri ve bekledikleri "Tatlı hayalleri" budur. Türk milleti bölünüp esir edilecek, Türk vatanı parçalanıp bir takım kukla Hükümetler kurulacak, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti yeryüzünden kaldırılacaktır.

Bunlara verilecek cevabı biz 12 Eylül'de ve ondan sonrasında vermiştik. Şimdi bir kere daha tekrarlayalım: Anayasanın reddi şöyle dursun, bu aziz topraklar üzerinde, bir tek vatansever Türk evladı kaldığı müddetçe dahi, bu "Türklük düşmanları" ve bu beyinleri yıkanmış ve "Satılmış" hain ve soysuzlar, Türk vatanının bir karış toprağına dahi ellerini süremeyeceklerdir. Bunu, iyice zihinlerine yerleştirmeli ve hain emellerini terketmelidirler.

Anayasayı reddettirmek için, diğer bir anti - propaganda kampanyasını başlattıranlar da, kendi çevrelerinin ve zümrelerinin menfaatlerinin bu Anayasadaki hükümlerle zedeleneceğini, bütün vatandaşların üzerindeki "Dokunulmaz ve imtiyazlı durumlarına"

halel geleceğini, milletin ve Devletin sırtından sağladıkları çıkarlarının bozulacağını, belki de çalıp çırptıkları milyarlık vurgunların kendilerinden hesabının sorulacağını, canlarına ot tıkanarak işlerinin yokuşa sürüleceğini düşünenlerdir. Bu gibilerinin vatanın bütünlüğü, Türk milletinin bölünmezliği, Türk evlatlarının istikbali, gelecekteki refah ve saadetleriyle bir ilişkileri yoktur. Bunlar şimdiye kadar vurdukları vurgunları, yaptıkları soygunları, aynen devam ettirmeyi becerip beceremeyeceklerinin telaşı içine düşmüşlerdir. Bunlar pek iyi bilmektedirler ki, güçlü iktidarlar devri açılır ve tarafsız ve güçlü bir Cumhurbaşkanının yönetimi başlarsa, eski soygunculuklar, eski vurgunculuklar eskiden olduğu şekliyle devam edemeyecektir. Bunlar için en karlı ortam, milletin birbirini kırdığı, aciz Hükümetlerin "Sözde iktidar" mevkilerinde ne yapacaklarını şaşırmış bir halde, olaylara seyirci kaldığı, anarşinin,

terörün, kargaşanın kol gezdiği ve kendilerinin anarşistleri, anarşi örgütlerini "Maaşa bağlayabildikleri" dönemlerdir. İşte bunlar da, bu sebeple Anayasaya ve bize karşı cephe almış ve bütün güçleriyle bir muhalefet kampanyası açmışlardır. Bunlar zannetmektedirler ki, şayet Anayasa reddedilecek olursa, o eski aciz şaşkın ve zayıf Hükümetler devri geri gelecek ve kendileri de o hükümetler üzerindeki ipoteklerini sürdürerek hıyanetlerine, soygunlarına, vurgunlarına devam edebileceklerdir.

Hayır... Katiyyen hayır... Bunlara da, alıştıkları o hıyanet, soygun ve vurgun hayatını bir an önce unutmalarını tavsiye ederim.

Bir üçüncü zümre, şimdi milletimizin onayına sunmakta olduğumuz bu Anayasanın onda birini dahi hayalinden geçiremeyen, böyle bir Anayasayı rüyasında dahi görse inanmayacak olan bir siyasetçiler zümresidir. Bunların bir süreden beri başlattıkları ve el altından gizlice, sinsice yürütmeğe çalıştıkları muhalefet kampanyasının asıl hedefi, bu Anayasa değildir, bu Anayasayı ortaya koymuş olan Türk Silahlı Kuvvetleri dir. Bunlar, aslında bu Anayasanın reddini istemiyorlar, istedikleri şey bu Anayasanın kabulü, fakat bizim reddedilmemizdir. Biz reddedilirsek, kendileri gelecek ve hayallerinden bile geçiremedikleri mükemmellikte bir Anayasanın, yürütme

kuvvetine tanıdığı yeni yetkilerle akılları sıra memleketi kıskıvrak avuçlarına alacaklar ve istedikleri gibi yöneteceklerdir.

Aziz Vatandaşlarım,

Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Eylül 1980'de, otuz yıllık bir dönem içinde, üçüncü defa iktidara müdahale etmek mecburiyetinde kalmıştır. Her seferinde de Silahlı Kuvvetler kışlasına dönmüştür ve bu sefer de dönmek üzeredir. Fakat, rejimi, demokrasiyi, Devleti her on senede bir rayından çıkaran ve hele bu sefer, Devletimizi, Cumhuriyet tarihinde eşi görülmemiş bir yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmış bulunanlar, Türk milletinden af dileyecekleri yerde, şimdi karşımıza çıkıp da "Geldiniz, anarşiyi yok ettiniz, terörün belini kırdınız, bölücülüğü ortadan kaldırdınız. Fakat artık işiniz bitmiştir. Siz çekilip, kışlanıza gidiniz, bizim Devletimizi bize bırakınız" derlerse, biz bunu böyle bir mantık sebebiyle kabul edemeyiz. Bu Devlet ve bu memleket, sahipsiz değildir. Bu Devlet de, bu memleket de, ezeli ve ebedi Türk milletinindir ve Türk Silahlı Kuvvetleri de, sadece, ayrılmaz bir parçası

olduğu Türk milletinin iradesinde ve emrindedir.

Biz, aziz milletimizden aldığımız güven ve inançla, bu Devlet için yeni bir Anayasa hazırlamış ve onu milletimizin onayına sunmuş bulunuyoruz. Ancak, bir hususun çok iyi bilinmesinde yarar vardır:

Biz, Devletin, memleketin ve bu Anayasanın kaderini, Türk milletinin hayatını ve istikbalini, bir takım kötü niyetli kişilerin ve memleket düşmanlarının keyiflerine ve başıboşluğuna terkedecek değiliz. Çünkü onların arzu ettiği ve özlemini duydukları Anayasayı yapmamız mümkün değildir. Esasen nasıl bir Anayasa yapılırsa yapılsın mutlaka eleştirenler bulunacaktır. Hatta bu Anayasayı eleştirenlerin dahi birbirleriyle uyuşamadıkları bir gerçektir.

Bu itibarla hazırlanan Anayasanın, halkoyu sonucunda bir miktar (Red) oyu olması bizim için sürpriz değildir. Önemli olan Türk milletinin büyük çoğunluğunun bu Anayasaya (Evet) demesidir. 12 Eylül öncesinin olayları yeniden yaşanmak istenmiyorsa, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmesi arzu edilmiyorsa, her vatandaşın güven ve huzur dolu günler yaşaması

bekleniyorsa ve netice olarak Devletçe güçlü, milletçe mutlu olmak ve rejimce demokratik hakları fert, millet ve Devlet kavramları ile bağdaşır bir biçimde ve ölçüde kullanmak isteniliyorsa, yarınlara umutla bakmak ve emin olmak ihtiyacı duyuluyorsa Anayasa'ya (Evet) denilmelidir.

Aziz Vatandaşlarım,

Yarından itibaren çıkacağım yurt gezisinde, her gün aynı saatlerde Televizyon ve Radyolardan sizlere seslenerek oyunuza sunacağımız yeni Anayasamızın çeşitli yönlerini sizlere tanıtacağım.

Hepinize huzur ve güvenlik içinde mutlu yarınlar diler, sevgi ve saygılar sunarım.

Trabzon konuşması 25 Ekim 1982...

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisine 25 Ekim 1982'de Trabzon'dan başladı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Trabzon konuşmasından...

"Bu millete nasıl bir anayasa, ananelerimize, geleneklerimize, yapımıza uygun, ne şekilde bir anayasa yapılmalıdır ki, bir daha artık bu millet 27 Mayıs'lara, 12 Mart'lara, 12 Eylül'lere gelmesin dedik ve öyle hazırladık."

"Biz doğru bildiğimiz yoldan ayrılmayacağız. Çok çile çeken bu millete en uygun, en layık hangisi ise onu yapacağız. Onların istediğini değil, rahat, huzur, sükun isteyen, barış

isteyen, kardeşlik isteyen sizlerin isteğini yerine getireceğiz."

"Fatsa kurtarılmış bir kasaba idi. Oralarda Devletin kanunları işlemiyordu. Eğer, 12 Eylül Harekatını biraz daha geciktirseydik, burada, yani Ordu'da ayrı bir hükümetin, bir devletin ilan edildiğini görmek hiç de sürpriz olmayacaktı. Gidiş o istikametteydi ve bu şekilde gidişi, yurdun başka yerlerinde gıpta ile takip edenler ve bunu alkışlayanlar da vardı."

"Eski siyasi parti mensuplarına niye yasak getirdik? Biz 12 Eylül Harekatını yaptıktan hemen sonra, yeni hükümet teşkiline başladık, biliyorsunuz, gece-gündüz çalışarak..

(............) Dedik ki "Bu iki büyük parti bir araya gelemedi, birbirleriyle anlaşamadı.

Memleketi bu hale getirdiler. Hiç olmazsa, bunu biz yapalım:. Bu kabineye iki bakan

birisinden, iki bakan birisinden alalım. Böyle bir kabine teşkil edelim". Ve bazılarına da bazı

görevler vermek istedik. Aman efendim liderlerden direktif almadan kimse bir şey yapamıyor."

"(Liderler) Memleketin dört bucağına kendi elemanları vasıtasıyla haber yayıyorlar. "Bu Anayasaya hayır deyin diyorlar, daha başlangıçtan beri... Neden? Çünkü kendileri önümüzdeki dönemde görev alamayacaklar diye."

"Bu memlekette, vaktiyle de söyledim, bu işlerin başına geçecek çok adam vardır. Bu millet çok büyük adamlar yetiştirmiştir. Ya1nız kendilerini zannedenler, daima yanılgı

içerisindedirler. Bu milletten büyük adam çok çıkmıştır. Hala da çıkar. Lütfen bir kenara çekilsinler, "artık bizim devrimiz bitti, teşekkür ediyoruz. Allah razı olsun" desinler."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Trabzon'da yaptığı konuşma

şöyle: (25 Ekim 1982)

Sevgili Trabzonlu Hemşehrilerim, Kardeşlerim, Vatandaşlarım,
Belediye Başkanınız biraz önce bana Trabzon'un Fahri hemşehrilik beratını ve anahtarını

takdim ettiler. Bundan büyük bir gurur duydum. Zaten Trabzonluları hemşehrim olarak kabul ediyordum. Hemşehri şehri olarak kabul ediyordum. Bunu böyle bir plaketle simgelemek suretiyle, benim bu hemşehriliğim daha da sağlamlaşmış oldu. Hepinize candan teşekkür ediyorum. Sağolunuz.

Sevgili kardeşlerim, Anayasayı tanıtma gezisine ilk defa Trabzon'dan başlayışımın bir sebebi vardı. Tam 10 sene evvel 1972 senesinin Eylül ayında buradan ayrılmıştım. Burada geçirdiğim bu iki senenin hatırası ne bende, ne de rahmetli eşimde silinmemiştir. Burada geçirdiğimiz o tatlı günleri her zaman kalplerimizde yaşatmışızdır. Bu bakımdan ilk durağımı Trabzon olarak seçtim. Bu vesile ile bize karşı gösterilen bu büyük candan hüsnü

kabule ve karşılamaya hem şahsım, hem Konsey üyesi arkadaşlarım, hem de Başbakan adına teşekkür ediyorum, sevgiler sunuyorum.

Sevgili hemşehrilerim, Anayasa üzerinde sırası gelince benim de konuşacağımı, yurdun muhtelif yerlerinde yaptığım konuşmalarda dile getirdiğimi biliyorsunuz. İşte onun zamanı

geldi.

Bugüne kadar Anayasa üzerinde çok konuşuldu, çok söylendi, çok yazıldı. Hatta o kadar çok söylendi ve o kadar çok yazıldı ki, "Türkiye'de bir askeri idare var mı, sıkıyönetim altında bir ülke mi?" diye birçokları hayret ettiler. Hiçbirisine ses çıkarmadık. Hatta bu işten anlamayanlar da yazdı, çizdi, söyledi. Hepsini dinledik, okuduk. Faydalı olanlarını not ettik.

Muayyen ve belli zümrenin çıkarlarına değil de, ülke ve millet yararlarına olanlarından

istifade ettik ve Danışma Meclisimizden Milli Güvenlik Konseyi'ne gönderilen Anayasaya son şeklini verdik ve yayınladık.

Biz bu Anayasayı hazırlarken falan ülkenin anayasası nasıl, filan ülkenin nasıl diye kendimizi aşağılık duygusuna kaptırarak yabancı hayranlığı içerisinde kopyacılığa sapmadık. Onlarınkini de tetkik ettik, bize uyanlarından yararlandık. Fakat esas olarak, Türk milletinin bugüne kadar geçirdiği acı tecrübeleri dikkate aldık. Bu millete nasıl bir anayasa, ananelerimize, geleneklerimize, yapımıza uygun, ne şekilde bir anayasa yapılmalıdır ki, bir daha artık bu millet 27 Mayıs'lara, 12 Mart'lara, 12 Eylül'lere gelmesin dedik ve öyle hazırladık.

Sevgili vatandaşlarım, bugün dünyada kaç devlet varsa o kadar değişik anayasa vardır.

Eğer demokratik parlamenter sistemle idare edilen ülkeler için bir tek Anayasa olsaydı, mesele yoktu. Her demokratik parlamenter sistemle idare edilen millet, aynı anayasayı alır kullanırdı. Fakat böyle olmuyor. Biraz evvel söylediğim gibi, her milletin kendine göre bazı

özellikleri vardır. Bizim de kendimize göre özelliklerimiz vardır. O halde bizim anayasamız da bize göre olacaktır.

Peki bizim şimdiye kadar uyguladığımız Anayasada ne vardı ki, değiştirme lüzumunu hissettik? Gerçi bu hususu genel hatlarıyla dünkü Radyo ve Televizyon konuşmamda izah ettim. İçinizde bunu dinleyenler olmuştur ama, bu yurt gezimde de siz vatandaşlarıma zamanın müsaadesi nispetinde bunları mümkün olduğu kadar anlatmaya çalışacağım.

Eski Anayasamızın açık veren taraflarından birisi, iktidarda olan bir partinin kurduğu hükümetlerin, bu Anayasa yüzünden bir çok noktalardan elinin - kolunun bağlı olması idi.

Devletin gücü, yetkileri kafi gelmiyordu. Adeta bütün idareler, anarşi ve terör yaratan kişiler karşısında aciz bir duruma düşüyor, çareyi sıkıyönetim ilanında buluyordu. Hatta sıkıyönetim idaresi altında dahi problemler

halledilemiyordu. Bütün hak ve hürriyetler bunlardan kötü maksatlarla faydalanacaklara tanınmıştı. Vatandaşlar, kendilerini idare etsin diye yetkilerini bir hükümete devretmiş ve haklı olarak bütün işlerini bu hükümetten bekliyor.

Bekliyor ama, ona gerekli yetkiyi Anayasa ve kanunlar vermemiş ki! Hatta bir devrin Adalet Bakanı Sıkıyönetim Koordinasyon toplantısında kendisine yöneltilen tenkitler karşısında dayanamamış, şunları söylemek zorunda kalmıştır. Olayın şahidiyim, şöyle demiştir:

"Bunları bana niye soruyorsunuz? Benim Adalet mekanizması üzerinde hiçbir yetkim yok ki.

Ben bir gardiyanı bile bir hapishaneden alıp başka bir yere nakledemem".

Adalet Bakanı'nın söylediği sözler buydu.

Sevgili vatandaşlarım, devletin gücü kazara bir vatandaşa dokunacak olsa, başta Parlamento olmak üzere her tarafta kıyametler kopardı. Anarşist, terörist veya bir cani kendisini yakalamak isteyen devletin güvenlik kuvvetleri mensuplarına ateş eder de, ateş

eden o anarşist ve teröriste eğer polis veya jandarma ateş edecek olsa ve bu yüzden de terörist yaralansa veya ölse, polis veya jandarma mahvoldu demektir. Hakim derhal o polis veya jandarmayı tutuklar ve ekseriya da mahkeme sonunda mahkum olurdu.

Peki, sorarım size sevgili hemşehrilerim; ceza alacağını bile bile polis, jandarma, eli silahlı

eşkıyanın üzerine gidebilir mi? Siz aynı durumda olsanız gider misiniz? Elbette gidemezsiniz. O dönemde yaşlı ve tecrübeli polisler, mesleğe yeni giren diğer genç

polislere şöyle tavsiyelerde bulunuyorlardı: "Gel evladım, sakın ola ki olayların üzerine cesurane gitme. Mümkün olduğu kadar, görmemezlikten gel, yan sokağa sap". Neden?

Çünkü üzerine gitse, ileride başı belaya girecek, mahkum olacak. Onun için, görmemezlikten gelmek, onlar için daha evla idi. Şimdi bu nokta üzerinde biraz duralım.

Eski Anayasamız, kişi dokunulmazlığı maddesinde bakınız şöyle diyordu :

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde usulüne göre verilmiş

hakim kararı olmadıkça kısıtlanamaz, kimseye işkence ve eziyet yapılamaz. İnsan haysiyeti ile bağdaşmayan ceza konulamaz." Eski Anayasanın dediği bu.

Şimdi, bizim yeni Anayasayı nasıl hazırladığımızdan, bu kişi hak ve hürriyetlerini nasıl düzenlediğimizden bahsedeceğim. Çünkü Anayasa bunlarla başlar ve onun için ben de Trabzon'da bunlarla başlıyorum.

Şöyle yazıyor yeni Anayasa: "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir".

"Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişilerin vücut bütünlüğüne dokunulamaz. Yani birisi öldüğünde kendisinin bir vasiyeti yoksa veya akrabalarından birisi kabul etmiyorsa, alınıp vücudu parçalanamaz. Bundan istifade edilemez. Rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz." Bunu ilave ettik.

Devam ediyorum. Bizde, kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Şimdi esas demin söylediğimiz mahzurları giderecek yere geliyorum.

Şunları ilave ettik. "Mahkemece verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi haliyle, meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, olağanüstü

ve sıkıyönetim veya savaş hallerinde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması

sırasında, silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri birinci fıkra hükmü dışındadır." Eski Anayasada bu yoktur. Bir hükümlüyü

götürüyor, kaçıyor, "Dur" diyor, durmuyor, onu vurabilir. Bir ayaklanma olmuştur. Bir isyan var, bastırılacak ve bu emri verme selahiyetine haiz mercii de ateş etme emrini vermiştir.

Bundan mütevellit öldürme de birinci fıkra hükümleri dışında kalacaktır. Şimdi aradaki fark bu.

Sevgili vatandaşlarım, şimdi, biraz da temel hak ve hürriyetler ile bunların sınırlandırılması

üzerinde duracağım. Zira bunun üzerinde çok yazıldı, çok konuşuldu. Şimdi izah edeceğim bazı zaruri kısıtlamalar hepimizin bildiği bazı çevrelerin işine gelmedi. Gelmedi çünkü, 12

Eylül'den evvel serbestçe yaptıklarını tekrar edemeyeceklerinden, o imkanı

bulamayacaklarından korkuyorlar. Korksunlar, bizim de istediğimiz zaten bu değil mi?

Bakınız eski Anayasa bu konuda şöyle diyor: "Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlerine sahiptir."

"Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyası, iktisadı ve sosyal bütün engelleri kaldırır; İnsanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar." Eski Anayasanın söylediği bu.

Şimdi yeni Anayasamıza gelelim. Onun da birinci cümlesi aynıdır. Yani herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Sonuna şunu ilave ettik. "Temel hak ve hürriyetler kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı

olan ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder." Yani kişi, "Benim dokunulmazlığım, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetim vardır" diye başkasının bu haklarını

ortadan kaldıramaz. Ailesine karşı bazı sorumlulukları vardır. Onu da yerine getirmekle mükelleftir. Binaenaleyh bunu da ilave ettik.

Diğer sınırlamalar şöyle: Eski Anayasada, "Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacıyla veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir." Kanunun, burası mühim. Buraya dikkat edin. Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz. Eski Anayasada özüne dokunamadı mı ki, şimdi hiçbir şey yapılamasın? Bu hak devam ediyor, eski Anayasadaki gibi. Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak, nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kastıyla kullanılamaz.

Sevgili vatandaşlarım, yeni Anayasada ne yaptık? Birinci kısmı aynen aldık. Ona Milli Egemenliğin ve genel asayişin de korunmasını ilave ettik. Onda yoktu. Buna mukabil, şöyle dedik:

"Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz." Yani, sana bu temel hak ve hürriyetleri veriyorum ama,

demokrasinin haricinde kullanamazsın. Ve bu yeni Anayasa sınırlamayı şöyle getiriyor:

"Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek (Buraya dikkat edin), Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak, (Yani diktatörlüğe, komünizme, faşizme gidemezsiniz. Bunun manası odur) veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar." Ve son paragrafı da şöyledir :

"Anayasanın hiçbir hükmü, bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz."

İşte sevgili vatandaşlarım, bir kısım yazarların ve kişilerin "Temel hak ve hürriyetler elden gidiyor" diye hemen hemen her gün yazıp söyledikleri hususlardan bir kısmını sizlere izah ettim. Herkes elini vicdanına koysun, öyle muhakeme etsin. Elbette bu tenkitleri ileri sürenlere, bu kısıtlamalar uygulanmayacak. Zira onların böyle bir faaliyette bulunmaları

beklenemez. Bunu kendileri de biliyorlar. Ancak, bu hak ve hürriyetleri kötüye kullanarak, vatanın ve milletin bölünmesi, Cumhuriyetin ortadan kaldırılması için yine 12 Eylül'den önce olduğu gibi çeşitli örgütler kuran, eli silahlı, bombalı militanların, bu kısıtlamalardan rahatsız olmaları gerekir.

Acaba yine aynı hakları vererek, normal düzene geçer geçmez Türkiye'nin 12 Eylül öncesi duruma gelmesine imkan sağlayacak bir Anayasa mı bekliyorlardı?

Yağına yok sevgili vatandaşlarım.

İstedikleri kadar yazsınlar, istedikleri kadar söylesinler, biz doğru bildiğimiz yoldan ayrılmayacağız. Çok çile çeken bu millete en uygun, en layık hangisi ise onu yapacağız.

Onların istediğini değil, rahat, huzur, sükun isteyen, barış isteyen, kardeşlik isteyen sizlerin isteğini yerine getireceğiz.

Sevgili hemşehrilerim, Karadeniz seyahatime Ordu vilayetinden başlamak istiyordum. ilk programımı da ona göre yapmıştım. Fakat Ordu'da hava meydanı bulunmayışı, karadan yapılacak seyahati bir güne sığdırmanın mümkün olmayışı, helikopter ile yapılacak seyahat için ise en az 8 - 10 helikoptere ihtiyaç oluşu dolayısıyla, programımı istemeye istemeye değiştirmek zorunda kaldım. Bundan dolayı Ordulu kardeşlerimden benim bu ileri sürdüğüm mazeretleri hoş karşılamalarını rica edeceğim. Ancak bir Karadeniz şehri olması

sebebiyle Trabzon'dan OrduluIara da hitap etmek istiyorum. Gerek Ordu, gerekse Giresun ve Gümüşhane'ye ileride gideceğim. Rize'ye öğleden sonra gideceğim. Oraya da gidemiyordum. Ama çok yakın olduğu için araba ile gidip geleceğim. O zaman yine onlarla konuşacağım.

Ordu'yu programıma almamın sebebi vardı. Zira onların ve özellikle Fatsalı kardeşlerimizin 12 Eylül'den evvel ne kadar sıkıntılı ve tahammülü zor günler geçirdiklerini, içlerinden bir çoklarının evlatlarını, kardeşlerini, babalarını veya akrabalarını kaybettiklerini çok iyi biliyorduk. Her gün ölümle karşı karşıya bulunduklarını, işyerlerine, okula gitmekten, hatta sokağa çıkmaktan korktuklarını, alın teri ile kazandıkları paralarının veya mallarının, kendilerine devrimci adını veren bir takım haydutlar tarafından silah zoruyla alındığını, vermeyenlerin tarlalarının tahrip edildiğini veya öldürüldüğünü de biliyorduk.

Tarla tahribi dedim de aklıma geldi. Bu 12 Eylül'den sonra yapılan operasyonlarda, onlar tarafından çekilmiş bir film elimize geçti. Hem de renkli çekilmiş film. Bu filmde bir mısır tarlası olan, yahut fındık tarlası olan bir vatandaştan para isteniyor. Parayı vermiyor.

Ellerinde oraklar, baltalar, kazmalar, küreklerle büyük bir grup böyle gösterişli olarak tarlaya gidiyorlar. O haydutlar tarlayı yerle bir ediyorlar.

Bunu da başka yerde gösteriyorlar. "Eğer

siz de böyle yaparsanız, sizin de sonunuz budur," diye böyle bir film çekmişler. İşte tarlalarının elinden alınması, öldürülmesi hadisesi böyle oluyordu. Bunu biliyorduk.

Ve yine biliyorduk ki, Fatsa kurtarılmış bir kasaba idi. Oralarda Devletin kanunları

işlemiyordu. Buralarda vatandaşlar sorunlarını, Devletin ilgili makamlarına değil, mahalle komitelerine bildirmekte ve şikayetleri kendilerinin taktıkları isimle buralardaki (Halk Mahkemelerinde) neticelendirilmekte ve hatta bu halk mahkemelerinde ölüm cezaları dahi verilmekte ve bu cezalar sokak ortasında herkesin gözü önünde kurşunlanarak icra edilmekteydi. Böyle sokak ortasında, bu mahkeme kararlarının yerine getirildiği zamanları

da biliyoruz.

Eğer, 12 Eylül Harekatını biraz daha geciktirseydik, burada, yani Ordu'da ayrı bir hükümetin, bir devletin ilan edildiğini görmek hiç de sürpriz olmayacaktı. Gidiş o istikametteydi ve bu şekilde gidişi, yurdun başka yerlerinde gıpta ile takip edenler ve bunu alkışlayanlar da vardı.

12 Eylül'den kısa bir süre önce ben ve Kuvvet Komutanları arkadaşlarım Ordu'daki acıklı

durumu yerinde görmek ve ilgililerden izahat almak için, Ordu'ya gitmiştik.

Ne hazindir ki, Samsun'dan Ordu'ya helikopterle gelirken, bazı makamlar bize Fatsa üzerinden geçerken, yüksekten uçmamızı, zira, yerden helikopterlere silahla ateş edilmesi ihtimalinin bulunduğunu söylemişlerdi.

Yalnız bu misal bile, bu vilayetimizin ne feci bir durumda bulunduğunu göstermeye yeterdir zannederim.

Düşününüz sevgili vatandaşlarım, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir Genelkurmay Başkanı

ve Kuvvet Komutanları, kendi vatan toprakları üzerinden geçecek ve onlara yerden bir takım haydutlar ateş edebilecek veya bu ihtimal belirebilecek.. Sanki kendi yurdumuzdan değil de muharebe meydanında, düşman mevzileri üzerinden geçiyoruz. İşte temel hak ve hürriyetlerden istifade edenler, bu gibi haydutlar idi.

O gün, yerinde müşahade ettiğimiz ve dinlediğimiz bu korkunç durum üzerine Ankara'ya döner dönmez, bölgede geniş çapta bir aramanın yapılması gerektiğini ilgili makamlara söyledik. Bu arama operasyonu yapıldı. Fatsalı kardeşlerim bunu çok iyi hatırlayacaklardır.

Bir tek kasabamızda, o kasaba halkının huzur ve güveni için yapılan bu ufak operasyon sonunda, buradaki idare şeklini destekleyenler ve hatta, birçok belediyelerimizde de böyle olmasını arzu edenler, bunun özlemini çekenler neler yazmadılar, Meclis'te neler söylemediler ki...

Bu bir faşist baskı değil de ne imiş?

Burada halk, kendi kendini gül gibi idare ediyormuş... Hiçbir olay da çıkmıyormuş, burada mevcut bütün parti başkanları da, bu idare şeklinden şikayetçi değillermiş. Nasıl şikayetçi olsunlar? İsterse bir şikayetçi olsun da ertesi gün başına ne geleceğini görsün.

Sevgili Vatandaşlarım,

Hazırlanan Anayasaya, daha hazırlanmaya başlandığı gün karşı çıkanlar ve bu Anayasayı

çağdışı olarak niteleyenler, bakınız o zaman, bu ufak operasyon için neler yazdılar.

Bunlardan bir kaçını okuyacağım. İyi dinleyiniz. Radyo - Televizyon başında olan vatandaşlarımın da ibretle dinlemelerini rica ediyorum. O tarihte neler yazdılar bu operasyon için...

Bunları yazanların ismini vermiyorum, onları siz bilirsiniz. Bunlardan bir tanesi şöyle yazıyor bakın :

"Fatsa'da müthiş bir olay vardı. Bir belediye başkanı, halkla elele vermiş, Karadeniz'in küçücük bir kasabasına, Ankara'daki politikacı kafasının alamayacağı bir demokrasi anlayışı sokmuştur". Görüyor musunuz özlediği demokrasi ne çeşit bir demokrasiymiş?

Hükümet, Devlet olmayacak, bir belediye reisi çıkacak, halkla elele verip yöreyi idare edecek. Halk komiteleri kuracak, bütün kararları bu komiteler verecek ve bunun adına da Demokrasi denilecek.

Yazar devam ediyor, daha bitmedi...

"Kadın, erkek, genç, ihtiyar, herkes konuşuyor"... Serbestçe konuşuyormuş orada. "Herkes her konuda düşüncesini söylüyor". Fatsalılar iyi bilir, söylüyor mu, söylemiyor mu? İşler böyle yürüyordu.

"Bu örnek, sağın gözüne batmaya başladı. Başka yerlerdeki kurtarılmış bölge öyküsüyle, Fatsa'nın öyküsü bile bile bir tutulmaya, bu alışılmamış demokrasi denemesi, anarşi etiketinin altına sokulmaya başlandı".

Yani burada da anarşi var dediğimizde "Bu etiketi yapıştırdınız" diyor. Bölgede cereyan eden olayların, yurdun diğer bölgelerinde de cereyan ettiğini, kurtarılmış bölgeler teşekkül ettiğini dile getirdikten sonra şöyle devam ediyor bu yazar:

"Ama, Fatsa'da Türkiye'nin başka köşelerinde olmayan bir şey vardı. İlçede 11 halk komitesi kurulmuştu". Yazar, bu makalesinde bir partinin ismini vererek şöyle devam ediyor, O partinin ismini vermeyeceğim:

"Bu partinin de bir ara heves ederek, programına ve seçim bildirgesine koyduğu, ama bir türlü gerçekleştiremediği bu komiteler, halkın oylarıyla seçilmekte, her mahalledeki halk, şikayetlerini bu komitelere yapmakta, komiteler, sorunları doğrudan doğruya çözmeye çalışmakta, çözemediklerini de belediyeye aktarmaktaydılar".

Bu komitelerin nasıl seçildiğini, bunların hangi örgütlere mensup olduğunu Fatsalılar da bilir, biz de biliyoruz. Sözde seçimle gelmiş. Yani Fatsalıların hepsi bir araya gelmiş, seçimlerde bu komiteler teşekkül etmiş. Yalan....

Ve devam ediyor:

"Ne var ki, Fatsa'da yaratılan yönetim, halkı işin içine katmadan ülke yönetmeye hevesli olanların keyfini kaçırmıştır". Hükümetin keyfini kaçırmış.. "Böyle olunca da burada seçimle işbaşına gelmiş bir yerel yönetim sorumlusunu, sanki ezilmesi, yok edilmesi, yerin dibine batırılması gereken bir düşman gibi görmeye başladılar"... Nasıl methediyor bakın belediye reisini. Şimdi o belediye reisi mahkemelerde hesap veriyor.

Seçimle gelmiş ya belediye reisi, hükümetten de kuvvetli artık... Her şeyi yapabilir. O ki seçimle gelmiş, mesele yok..

Başka bir yazar da şöyle diyor: "Bu operasyonu gerçekleştiren güvenlik kuvvetlerine karşı

en küçük silahlı veya silahsız bir direnme söz konusu değildir". Yapamazdı ki, çünkü orada bir tabur asker vardı. Bu nokta önemlidir. "Operasyon dendiği zaman akla gelen şey, direnen, ya da başkaldıran bir güce karşı eylemdir. Fatsa'da böyle bir olay söz konusu değildir. Halk ve yerel yöneticiler tedirgin ama, serinkanlı biçimde operasyonu izlemekle yetinmişlerdir. Fatsa operasyonu, Çorum olaylarının hemen ardından ve ivedilikle neden yürürlüğe konmuştur? Bu sorunun cevabını verecek durumda değiliz. Fatsa'ya kent çapında ve çok büyük kolluk güçleriyle bir operasyon uygulanması için ne gibi bir Devlet mantığı vardır. Bu soruyu da şimdilik cevaplamak zordur". Bulamıyormuş cevabını.

Başka bir yazar da bakınız ne diyor? Bu da hukukçu, büyük bir hukukçu bunu yazan da.

"Operasyon Fatsa halkının Anayasa ve yasaların güvencesi altında bulunan kişi dokunulmazlığını ortadan kaldırmıştır" diyor. Bakın kişi dokunulmazlığını nasıl kullanıyorlarmış gördünüz.

Ondan sonra da özel yaşamın gizliliğini ortadan kaldırmış. Yani üstleri, başları, eşyaları

aranmış. Silah buldular bir sürü. Konut dokunulmazlığını ortadan kaldırmış. Evlere girilmiş

aranmış. Haberleşme özgürlüğüne halel gelmiş. Telefon hatları falan kesilmiş ve devam ediyor sonra: "Bu kentimizde sıkıyönetim olmadığına göre temel hakların askıya alınması

veya durdurulması yetkisini, Vali hangi yasalardan almaktadır? Sokağa çıkma yasağı kişiyi özgürlüklerinden yoksun bırakan ağır bir işlemdir. Valiler, bu yetkiyi hangi yasadan almaktadırlar?" Hangi yasa olduğunu bilir, gayet iyi bilir o... İller İdaresi Kanunundan.

Bir ülke ki, kurtarılmış bölgeler olacak, kimse sokaklara çıkamayacak, hergün sokaklarda silah sesleri, bomba sesleri duyulacak, buna rağmen bir vali hiç kimseyi arayamayacak ve bu operasyonu yapamayacak. İşte bunların zihniyeti bu...

Sevgili vatandaşlarım, bu misalleri daha çoğaltabilirim. Ama bu kadarıyla yetiniyorum. Zira vaktim çok kısıtlı. Bunlara ait bende bir dosya dolusu doküman var...

Sevgili hemşehrilerim,

12 Eylül'den sonra bölgede yapılan çeşitli operasyonlar sonunda meydana çıkartılan örgütleri ve halka yaptıklarını, oğlunun bu örgüt içerisinde bulunması dolayısıyla felç

geçiren bir ananın samimi feryadını televizyondan izlediniz. Bu örgütleri, halk komitelerini kuranlara vaktiyle methiyeler düzenleyenler, "Bu durumu bilmiyorduk" diyebilirler mi acaba?

Diyebilselerdi, bugüne kadar derlerdi. O halde, bunları çok iyi biliyorlardı.

Şimdi sorarım sizlere, bunlar "Yeni hazırlanan Anayasa iyidir" derler mi? Elbette demezler.

Biraz evvel aktardıklarımdan, kişi hak ve hürriyetlerinden kendi yararlarına nasıl faydalandıklarını gördünüz. Nasıl bir idare şekli özlediklerini de dinlediniz. Bunlar elbette

"Kişi hak ve hürriyetleri elden gidiyor" diye yazacaklar ve konferanslarda söyleyeceklerdir .

Sevgili kardeşlerim, benim Burdur ve Isparta konuşmalarımda "Bu Anayasaya karşı olanlar 12 Eylül'e de karşı olanlardır" dediklerim, işte bu gibilerdir. Kastettiklerim bunlardır. Bayram tebriki namı altında "Anayasaya hayır deyiniz" diye tebrikler atanlardır, kapıların altından bildiri atanlardır. Veya Afyon konuşmamda. bahsettiğim gibi, hergün Türkiye aleyhinde çeşitli yayınlar yapan ve Ermeni ASALA örgütü ile işbirliği halinde çalışan komünist radyolardan direktif alanlardır.

12 Eylül'den evvelki devirlerde televizyondan açıkça komünizm propagandasının yapılmasına müsaade edenler ve hatta böyle programları sık sık düzenleyenlerdir. O

zaman televizyon idaresinin yetkili makamında bulunup da, bu programlara göz yumanlar, şimdi yüzleri kızarmadan "Biz neden 12 Eylül'e karşı olalım, 12 Eylül öncesini arayalım. Bu mümkün mü?" diyorlar. Buna kim inanır vatandaşlarım...

Bir misal daha vereceğim, bu televizyon programından. İşte o propagandaların çok yapıldığı bir dönemde Pazar günleri biliyorsunuz, televizyon saat 10.00'da başlar, akşama kadar devam ederdi. Ben de oturdum, seyrediyorum. Programlardan birisi şuydu: Olay Seydişehir Alüminyum Fabrikasının bulunduğu yerde geçiyor.

Evvela bir çocuk parkını gösteriyor. Belki aynı programı başkaları da seyretmiştir. Bu çocuk parkında zenginlerin çocukları sallanıyorlar, eğleniyorlar, gülüyorlar, oynuyorlar. Bir tane işçi çocuğu pencerenin kenarına oturmuş, basit bir evde, penceresi demir parmaklı, özlemle onları seyrediyor, gidemiyor. Gece rüyalarına giriyor. Ondan sonra ertesi gün gece karanlığında kalkıyor, gidiyor; kendi başına, çocuk tahteravallisine biniyor. Babası bunu görüyor. Ertesi gün alıyor çocuğunu, bahçeye götürüyor. Giderken oradaki bekçi bunu sokmuyor. "Yasak" diyor. "Buraya yalnız mühendislerin çocukları girer" diyor. Çocuk ağlayarak eve geliyor. 12 Eylül'den sonra ben Seydişehir'e gittim. O fabrikayı gezdim ve

"Fabrikanın lojmanlarını da gösterin bana" dedim. "O çocuk parkını da göreceğim" dedim.

Gittim, lojmanları dolaştım. 8-10 daireli lojmanlar var. Sordum burada kimler oturuyor diye..

Bir dairesinde mühendis oturuyor. Bir dairesinde işçi oturuyor. Bir dairesinde memur oturuyor. Karışıklar.. Yani işçiler başka bir yerde, memurlar başka bir yerde değil. Hepsi ayın yerde oturuyor. Sonra sordum birisine, "Sizin çocuklarınız çocuk bahçesine gidemiyor mu? dedim. "Gider efendim dediler. "Ben böyle bir program seyrettim dediğimde "Yalan onlar" dediler.. Meğerse şehre uzak burası, şehirden çocukları a1mazlarmış oraya. Almaz tabii, orası fabrika, 5-10 bin insanı var. Şehirden gelmeleri de mümkün değil. Bakın nasıl propaganda yapıyorlar? O zaman bu işçiyle mühendis arasındaki bu durumu nasıl dengeliyorlar; nasıl kötü propaganda yapıyorlar, gördünüz mü vatandaşlarım?

Bu programı yapanlar, televizyonda gösterenler, şimdi çıkmış da yazı yazıyor, "Ben 12

Eylül'e niye karşı olayım. Mümkün mü?" diyor. Kim inanır buna?

Sevgili vatandaşlarım, bir noktaya daha temas edeceğim. Eski siyasi parti mensuplarına niye yasak getirdik? Biz 12 Eylül Harekatını yaptıktan hemen sonra, yeni hükümet teşkiline başladık, biliyorsunuz, gece-gündüz çalışarak..

Bir de söz verdim. Pazar günü bitecek dedim. Ben de söz verdim mi muhakkak yerine getiririm. Sabahlara kadar çalışıp uğraşıyoruz ve gayet hüsnüniyetle çalışıyoruz. Dedik ki

"Bu iki büyük parti bir araya gelemedi, birbirleriyle anlaşamadı. Memleketi bu hale getirdiler.

Hiç olmazsa, bunu biz yapalım:. Bu kabineye iki bakan birisinden, iki bakan birisinden alalım. Böyle bir kabine teşkil edelim". Ve bazılarına da bazı görevler vermek istedik. Aman efendim liderlerden direktif almadan kimse bir şey yapamıyor.

Liderler Hamzaköy'de, hemen telefonla vesaire ile aranıyor "Bana bir görev verecekler.

Kabul edeyim mi?" diye soruyorlar. Karşıdaki de "Etme" diyor. Adam, etmiyor.

Sanki, memleketi onlardan başka idare edecek kimse yok. Avuçlarının içine almışlar. Baktık ki olmayacak. Eğer bunu biz böyle devam ettirirsek, yine o parti hegemonyasından kurtulamayacaklar. Onun üzerine vazgeçtik ve bildiğiniz gibi bu hükümeti kurduk.

Bitmedi. Direktifleri bitmedi. Onlara birşey yapmadık. Geldiler, geziyorlar, dolaşıyorlar.

Herşeyi yapıyorlar.

Hala daha, memleketin dört bucağına kendi elemanları vasıtasıyla haber yayıyorlar. "Bu Anayasaya hayır deyin diyorlar, daha başlangıçtan beri.. Neden? Çünkü kendileri önümüzdeki dönemde görev alamayacaklar diye.

Görüyor musunuz, menfaat, şahsi menfaat insanı nasıl hırslara kaptırıyor?

Nasıl hırs içerisindeler.

Düşündük. Bunlar büyük bir kitle. Esas yöneticiler, başta olanlar bunları maşa gibi kullanıyor. Diğer milletvekilleri içinde çoğunlukla iyi arkadaşlar var. Vaktiyle de gelirler, bizimle dertleşirlerdi. Memleketin gidişatını beğenmezler, bize dertlerini yanarlardı. O halde onlara da bu yasağı getirirsek, haksızlık yapacağız dedik. Onlara bu yasağı getirmedik.

İçinden de ayıklayamayız ki cımbız gibi, bu haklıdır, şu haksızdır diye. Ben hakim de değilim. Mahkeme de değiliz biz. O halde dedik, onları serbest bırakalım, ama bir parti kuramasınlar. Yeni kurulacak bir partiye girsinler, adaylıklarını koysunlar, birşey demem.

Ama yeni bir parti kuramazlar.

Diğerlerinden ise, bu millet artık bir 10 sene rahat etmeli. Hiç olmazsa 10 sene rahat etsin.

Bu memlekette, vaktiyle de söyledim, bu işlerin başına geçecek çok adam vardır. Bu millet çok büyük adamlar yetiştirmiştir. Ya1nız kendilerini zannedenler, daima yanılgı

içerisindedirler.

Bu milletten büyük adam çok çıkmıştır. Hala da çıkar.

Lütfen bir kenara çekilsinler, "artık bizim devrimiz bitti, teşekkür ediyoruz. Allah razı olsun"

desinler.

Sevgili Hemşehrilerim,

Şu Allah'ın işine bakın. Gökyüzünde bir tek bulut yok. Halbuki Trabzon'da, Rize'de, senenin 365 gününün 300 günü kapalı olur.

Allah, bu seyahatimizin de kolaylıkla geçmesi için bize yardımcı oldu. Sizi biraz fazla ayakta tuttum. Bu gösterdiğiniz alakadan ve beni dinlendiğinizden dolayı, bu geniş tezahürattan dolayı, bütün Trabzonlu hemşehrilerime, bütün vatandaşlarıma teşekkür ediyorum.

Hem şahsım, hem arkadaşlarım hem de Başbakan adına teşekkür ediyorum. Sağolun.

Varolun.

Bu geceyi Trabzon'da geçireceğim. Trabzonluların misafiri olarak kalacağım.

Hepiniz hoşçakalın.

Erzurum konuşması... 26 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma"

konuşmalarını 26 Ekim 1982'de Erzurum'da sürdürdü.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Erzurum konuşmasından...

"Bu Anayasaya karşı çıkanların bir kısmı şimdiye kadar neye karşı çıkmadılar ki.? Bunlar 12 Eylül'den zamanımıza kadar yapılan hiçbir icraatı, hiçbir kanunu, kurduğumuz hiçbir teşkilatı müspet olarak karşılamamışlardır."

"Onlar gözlerine kara gözlük takmışlar. Onun için de herşeyi kapkara görmektedirler, öyle görmek istemektedirler. Çünkü, kendilerinin düşledikleri rejimin karşısında ne varsa onlar için geçersizdir, kötüdür, karadır."

"Yeni Anayasa, istisnasız her türlü hürriyeti tanımaktadır. Bazı maksatlı çevrelerin koparmaya çalıştıkları feryada, açıkça yahut el altından sürdürmeye çalıştıkları

propagandalara kapılmayınız."

"Ancak, bu temel hak ve hürriyetlere, gerek milletlerarası metinlerin caiz gördüğü, gerek demokrasi tarihimizde ve bilhassa 1961 Anayasası'ndan sonra geçirdiğimiz tecrübelerin, bize öğrettiği zaruretlerle, hiç şüphe yok ki, bazı sınırlamalar getirilmiştir."

"Hudutsuz ve sınırsız hak ve hürriyet olamaz. Eğer böyle bir hak ve hürriyet anlayışı kabul edilirse, insanlar arasında eşitlik ortadan kalkmış olur."

"Bir kişinin veya muayyen bir grubun yararı için toplumun ve milletin yararı feda edilemez."

"Kimse, Devletin sosyal, hukuki veya ekonomik nizamım kısmen de olsa, din kurallarına dayandırmaya kalkamaz. Din ve Devlet ayrı ayrı işlerdir."

"Din, kul ile Allah arasında bir mesele olarak kabul edilmiştir."

" 'Laik Devlet, cami, mescit yaptıramaz, bunların bakımına masraf edemez. Din görevlilerinin aylıklarını, ücretlerini hazinesinden veremez' diyenler çıkıyor aramızdan.

Bunların maksatları nedir? Vatandaşlarımızı yer yer cemaatler halinde tertipleyip, Devlet içinde ikinci bir Devlet mi kuralım? Dillerinin altında neyin yattığını bilmiyor değiliz. Biz hiçbir sebeple asla milli bütünlüğümüzü feda edemeyiz. Bunu kafalarına koysunlar."

"Kimse siyasi veya şahsi nüfus veya menfaat maksadıyla veya sair surette olsun din duygularını veya dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

Vaktiyle din devleti kurma sevdasına kendilerini kaptıranlar ve halkın dini duygularını

sömürerek iktidar peşinde koşanlar da oldu. Daha saltanatın ve hilafetin kaldırılmasını

müteakip bu işlere giriştiler ve 12 Eylül'den kısa bir süre önce de işi doruk noktasına getirdiler."

"İslamiyet "Devletin başında bir hanedan veya bu hanedana mensup bir hükümdar icap ettirir" dediler. Halbuki sevgili vatandaşlarım, İslami esaslara göre, irsi Devlet Başkanlığı

yoktur. Hazreti Peygamberden sonra gelen ilk 4 halifeden hangisi bir diğerinin oğlu veya akrabasıydı?"

"Erzurum'a ilk gelişimde yine sizlere burada hitap ederken, okullarımıza din dersi koyacağımızı söylemiş, çocuklarımızı gizli Kur'an kurslarına göndermemenizi istemiştim.

İşte bunu Anayasaya da koyduk. Bu suretle çocuklarımıza dinleri, diyanetleri, aziz Atatürk'ün söylediği gibi, Devletin okulunda, Devletin eliyle öğretilecektir."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Erzurum'da yaptığı konuşma şöyle: (26 Ekim 1982)

Sevgili Erzurumlu Hemşehrilerim,

Hepinizi candan selamlarım. Sağolun.

Biliyorsunuz dün Trabzon'da, bir gün evvel de Televizyonda Anayasa konusunda bazı

açıklamalarda bulundum. Bu Anayasaya yöneltilen tenkitlerden bir kaçına da değindim.

Esasen yurt sathında çıktığım bu gezinin maksadı da bu idi. 12 Eylül'den sonra Erzurum'a bu üçüncü gelişimiz. İlk gelişimizde de size buradan yine hitap etmiş, o gün başka konulara değinmiştim.

Bu gezim sırasında şimdiye kadar uğrayamadığım vi1ayetlere de uğramayı, oralarda da konuşmayı arzu ediyordum. Bunlar arasında Kars, Artvin ve Tunceli de vardı. Fakat takdir edersiniz ki, bu kadar kısa süre içerisinde her vilayete uğramam mümkün olmuyor.

Adı geçen vilayetlerimizde hava meydanlarının olmayışı, programımıza bu vilayetleri de almamıza engel olmuştur. Fakat söz veriyorum, 1983 yılı içerisinde bu vilayetlerimize de gideceğim ve vatandaşlarımla konuşacağım.

Sevgili ErzurumluIar,

Birbirine komşu iki büyük ve tarihi vilayetimiz olan Kars ile Erzurum'un 12 Eylül'den evvel birbirlerine adeta düşmanmış gibi muamele etmeye başladıklarını, otobüslerini o şehir içinden geçirmediklerini, taşladıklarını hatırlıyorsunuz. Ne kadar acı değil mi? Bunu kim yaptı, sizler mi? Haşa.

Bunu yapanlar ve yaptıranlar, özbeöz Türk olan ve bu vatanın birlik ve beraberliği uğruna cephelerde dövüşmüş, kanını akıtmış, bir çok şehit ve gazi vermiş evlatları arasına nifak sokarak bu temiz vatan ve milletin parçalanmasını, birlik ve beraberliğin yok olmasını

arzulayan ve bunun için de var güçleriyle çalışan vatan hainleriydi.

Hamdolsun ki, yurdun her tarafında olduğu gibi, burada da bugün birlik ve beraberlik, kardeşlik ruhu yatmaktadır. Ve inşallah bundan böyle de ilelebet devam edecektir.

Biliyorsunuz, milletimizin birlik ve beraberliğini bozanlara imkan sağlayan geçmiş

Anayasamızın yeniden hazırlanacağını ve sizlerin tasvibine sunulacağını söylemiş ve tarihini de vermiştim. İşte o verdiğim tarihte hazırlanan ve 7 Kasım'da sizin oylarınızla yürürlüğe girecek olan yeni Anayasanın bir kısım maddeleri üzerindeki açıklamalarımı da burada yapacağım. Sizleri fazla ayakta bırakacak olursam kusuruma bakmayınız.

O zaman geldiğimde biliyorsunuz Ramazandı. Çok da sıcaktı. Şimdi hamdolsun Ramazan değil, rahat rahat su içiyorum artık.

Dün Trabzon'da açıkladığım gibi, biz bu Anayasayı Batılı ülkelerden aynen almadık. Türk Milletine uygun bir Anayasayı hazırlamaya büyük bir özen gösterdik. Bazıları diyorlar ki, Türk milleti Batı ülkelerinin sahip oldukları gibi bir Anayasaya sahip olmaya layık değil midir? Elbette layıktır. Layık olduğu içindir ki, biz birçok Batılı ülkelerin uyguladıkları

Anayasalarda olduğu gibi temel hak ve hürriyetlerde bir değişiklik yapmadık.

Dün Trabzon'daki vatandaşlarıma izaha çalıştığım gibi, bu temel hak ve hürriyetleri, kanunların koyduğu çerçeve içinde kullananlara, bunları yok etmek için kullanmayanlara, devleti bölmek ve parçalamak için haince emeller içerisinde olmayıp, bu hak ve özgürlükleri o istikametlerde kullanmayanlara, "Benim hak ve hürriyetlerim vardır, o hak ve hürriyetlerimi istediğim gibi kullanırım" demeyenlere bu Anayasa bir kısıtlama getirmemektedir.

Kısıtlama dedikleri, bu gibi kişilere karşıdır. Kanunlardaki yasaklar, iyi niyetli insanlara göre konulmaz. Biz de evvelce olduğu gibi, bir daha böyleleri çıkmasın, çıkarsa cezasını bulsun diye bunları koyduk.

Bu Anayasaya karşı çıkanların bir kısmı şimdiye kadar neye karşı çıkmadılar ki.? Bunlar 12

Eylül'den zamanımıza kadar yapılan hiçbir icraatı, hiçbir kanunu, kurduğumuz hiçbir teşkilatı müspet olarak karşılamamışlardır. Ama haklı, ama haksız, muhakkak ki bir noktasından tenkit etmişlerdir. Zira onlar gözlerine kara gözlük takmışlar. Onun için de herşeyi kapkara görmektedirler, öyle görmek istemektedirler. Çünkü, kendilerinin düşledikleri rejimin karşısında ne varsa onlar için geçersizdir, kötüdür, karadır.

12 Eylül'den hemen sonra ilk ele aldığımız kanunlar arasında biliyorsunuz, vergi kanunları

vardı. 24 Ocak 1980 kararlarıyla Türkiye yeni bir ekonomik model seçmişti. Bu modelin muvaffak olması için mevcut vergi kanunlarının muhakkak değiştirilmesi ve bu kararlara uydurulması gerekli ve hatta zorunluydu.

O zamanki iktidar da bu değişikliği yapmak için çok girişimlerde bulundu. Fakat Meclis aritmetiği bu kanunların çıkmasına imkan vermiyordu. İktidara destek olacağım diyen birtakım partiler de bu desteği çekince, bildiğimiz o korkunç enflasyon aldı başını yürüdü.

Enflasyonu önlemek için bir an evvel bu vergi kanun1arımn yürürlüğe konması gerekiyordu.

Tamtakır bir hazine ile enflasyonu önlemek imkansızdı. Geceli gündüzlü çalışarak bu kanunlar çıkarıldı. Hemen cephe aldılar, çünkü işlerine gelmiyordu..

Mahkemelerimiz yürürlükteki kanunlarımızla ağır işliyor, bu yüzden vatandaş senelerce mahkeme kapılarında perişan oluyordu. İlgili kanunlarda bazı değişiklikler yapıldı. Hemen buna da karşı çıktılar.

Devlet Başkanlığına bağlı bir Devlet Denetleme Kurulu kurduk. Maksat kamu kurum ve kuruluşlarında, kamu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, işçi ve işveren meslek teşekküllerinde, kamu yararına kurulu derneklerde Devlet Başkanı namına denetleme ve incelemelerde bulunmak ve neticesini Devlet Başkanı'na bildirmekti. Bir Devlet Başkanı

icabında, bu denetlemeyi yaptırmasın mı, kendisi mi gitsin yapsın? Buna da karşı çıktılar.

Hakimlerin özlük işlerine ayrı bir kurul, savcılarınkine ayrı bir kurul bakardı. Her iki görevi birleştirdik ve adına Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu dedik. Buna da karşı çıktılar.

Sağlık hizmetlerinin yurt sathında dengeli dağılımına, biraz olsun fayda sağlamak ve birçok kasabamızdaki doktor noksanlığını biraz olsun gidermek için, doktor çıkan gençlerimize ve mütehassıs olan hekimlerimize mecburi yurt hizmetini getirdik. Buna da karşı çıktılar.

Halbuki gençlerimiz, o Anadolu şehirlerine gidiyor ve memnun oluyorlar. Gençlerimiz memnun. Ama bunlar karşı çıktı. Çünkü istiyorlardı ki, memlekette sağlık hizmetleri doğru dürüst yapılmasın ve idareye karşı olanlar biraz daha çoğalsın. İstedikleri buydu.

Üniversitelerimiz muayyen büyük şehirlerimizde toplanmış, bütün imkanlar buralara akıtılmış, Ankara gibi, İstanbul gibi, İzmir gibi... Sözde yurdun diğer bölgelerinde de üniversiteler açılmış, ama öğretim üyesi yok, kafi ders aracı, gereci yok. öğretim üyesi

buraya isterse gelir, istemezse gelmez. Uçakla gelir. Eğer isterse hemen uçakla döner, gider. Uçak işlemezse o da derse gelmez. Bu topraklar Türk vatanıdır. Bu vatan topraklar üzerinde yaşayan Türk vatandaşlarının da her sahada olduğu gibi, eğitim ve öğretim alanında aynı haklara sahip olması gerektiğini düşündük ve bunun için de Yükseköğrenim Kurulu Kanunu'nu çıkardık. Aman efendim, neler yazmadılar, neler söylemediler ki, buna da karşı çıktılar.

Belediyeler Kanununu çıkardık. Biliyorsunuz, Belediyeler Kanununun geçmiş dönemlerde de çıkarılması için çok çaba sarfedildi. Fakat muvaffak olunamamıştı. Buna da karşı çıktılar.

Daha sayayım mı sevgili vatandaşlarım? Ne yaptıysak karşımıza çıktılar.

Şimdi de Anayasaya karşı çıkıyorlar. Bu kadar kanunlara karşı çıktıktan sonra, Anayasaya karşı çıkmazlar mı? Tabii karşı çıkacaklar.

Bakınız neler diyorlar?

Anayasanın ikinci maddesinde şöyle bir ifade yer alıyor: "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde,

insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir". İkinci maddesi budur Anayasanın. Burada Atatürk milliyetçiliği dedik ya, itirazlar başladı. Efendim, Atatürk'ün ismi niye Anayasaya konuyormuş diye.

Bu madde büyük sermaye grubuna, ortaklaşa Devlet yönetmelerine imkan verecek şekilde hazırlanmış.

Maddenin ruhunda böyle birşey yok. Ama bir insan, bir kere özel sermayeye karşı olunca, her kelimenin altında bunu araması doğaldır.

Sayın Vatandaşlarım,

Sayın Hemşehrilerim,

Şimdi, Anayasamızda yer almış bulunan birkaç noktaya burada temas edeceğim. Yeni Anayasa, istisnasız her türlü hürriyeti tanımaktadır. Bazı maksatlı çevrelerin koparmaya çalıştıkları feryada, açıkça yahut el altından sürdürmeye çalıştıkları propagandalara kapılmayınız. Anayasamızın kabul ettiği ve belirttiği temel hak ve hürriyetler, eskiden beri bizde mevcut olan hak ve hürriyetlere, medeni dünyada yeni gelişmelerle ilave edilmiş

bulunanları da ihtiva etmektedir.

Birleşmiş Milletlerce ve Avrupa Konseyi'nin üyesi bulunan ve aralarında memleketimizin de yer aldığı ülkelerce kabul olunup, milletlerarası temel hak ve hürriyet beyannamelerine geçirilmiş olan her hak ve hürriyeti bizim yeni Anayasamızda da görmekteyiz.

Ancak, bu temel hak ve hürriyetlere, gerek milletlerarası metinlerin caiz gördüğü, gerek demokrasi tarihimizde ve bilhassa 1961 Anayasası'ndan sonra geçirdiğimiz tecrübelerin, bize öğrettiği zaruretlerle, hiç şüphe yok ki, bazı sınırlamalar getirilmiştir.

Zira insanlık tarihinde ve demokrasinin mazisinde, hudutsuz, sınırsız birtakım hakların ve hürriyetlerin mevcut olabileceğini hiçbir kimse ve millet kabul etmemiştir.

Hudutsuz ve sınırsız hak ve hürriyet olamaz.

Eğer böyle bir hak ve hürriyet anlayışı kabul edilirse, insanlar arasında eşitlik ortadan kalkmış olur. Çünkü gerek kendisinin, gerek mensup olduğu bir zümrenin kaba kuvveti veya ekonomik gücü sayesinde birtakım insanlar, diğerlerinin hak ve hürriyet sahalarına girerler.

Onları hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakırlar. Böylece vatandaşlar arasında eşitlik de kalmaz. Adaletten de söz edilemez. Halbuki, bir toplumda, bir memlekette insanların hür olduklarını, her çeşit hak ve hürriyetlere sahip bulunduklarını söyleyebilmek için; bu insanların hepsinin ve herbirinin aynı hak ve hürriyetlerden eşit surette ve aynı derecede yararlanabilmesi lazımdır.

Hürriyetler tarihine bir bakacak olursak, şu ilkeyi görürüz: "Herkesin hak ve hürriyeti, başkalarının hak ve hürriyetlerinin başladığı noktada sona erer".

Bu sınır, bu saha, Anayasalar ve kanunlarla belirtilir ve kimsenin kendi hak ve hürriyetlerinin sınırını aşmamasını devlet gözetir ve sağlar.

Hak ve hürriyetler bakımından, vatandaşlar arasında eşit sahalar ve sınırlamalar bulunacağı gibi, vatandaşla millet ve Devlet arasında da böyle sınırlar mevcuttur.

Madem ki, bir arada yaşamaya mecburuz. Madem ki, birlikte hür ve bağımsız olarak yaşayabilmek için, bir Devlet kurmuşuz, o halde toplumun yararına ve Devletin yararına olarak, bazı hak ve hürriyetlerimizin de belli sınırları olması bir zarurettir. Nasıl ki, bir aile toplumu içerisinde, o aileyi oluşturan ana, baba ve çocuklar, değişik hak ve hürriyetlere sahip oluyor, çocuklar anne ve babanın sözlerine uyuyorlarsa, ailelerden oluşan bir millette de fertlerin hürriyetlerinde bazı sınırlamalar olacaktır. Millet bütünlüğünü, ülke bütünlüğünü, Devletin varlığını ve gücünü koruyabilmek için, temel hak ve hürriyetlerimize o yönlerde de bazı sınırlamalar

getirilmesi tabiidir, zaruridir. Ve bu türlü sınırlamalar her zaman, her yerde, her Anayasada mevcuttur. Aksi takdirde, bu hudutsuz hürriyetler, daha çok, kötü

niyetlilerin işine yarayacak ve masum vatandaşların hürriyetlerine zarar verecektir.

Bir misal vereyim: Bir kişi çıkıp da, "Ben harbe karşıyım, beni askere alamazsınız, ben askere gitmeyeceğim" diyebilir mi? Milletin varlığı, toplumun varlığı ve menfaati için o da bile bile ölüme gidecektir. Ama bazı ülkelerde bu, maalesef var. "Ben ölüme karşıyım"

diyor, askere gitmiyor. Türk milletinden böyle vatandaş çıkmaz.

Huzurunuza getirdiğimiz ve tasvibinize sunduğumuz Anayasa, bir toplum ve Türk milleti olarak sizin müşterek menfaatleriniz için, sizin Devletiniz olan Türkiye Cumhuriyetinin

menfaat ve selameti için, kişilerin temel hak ve hürriyetlerine konulacak genel sınırlamaları

13'üncü maddesinde saymaktadır. Bu sınırlamalar nelerdir? Şimdi onları sayacağım : 1. - Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, 2. - Milli egemenlik ilkesi,

3. - Cumhuriyet ve onun nitelikleri,

4. - Milli güvenlik,

5. - Genel: asayiş,

6. - Kamu düzeni,

7. - Genel ahlak,

8. - Genel sağlık,

9. - Kamu yararıdır.

İşte bu saydığım amaçlar doğrultusunda hürriyetler sınırlandırılabilir. Eğer bir kimse çıkar da, bunları yoketmeye çalışırsa elbette ona mani olunacaktır.

Bu sınırlamaları da, kanunlar, çerçevesini çizip belirteceklerdir. Ayrıca gerekirse, muayyen hak ve hürriyetler de özel sebeplerle ve fakat gene kanunla belli yönlerde sınırlandırılabilecektir.

Eğer bütün bu söylediklerimi, bir tek cümle içinde özetlemek gerekirse, şöyle diyebiliriz: Toplumun yararları her zaman, her meselede kişilerin yararlarından önce gelir. Aksi takdirde, anarşi gelir.

Bir kişinin veya muayyen bir grubun yararı için toplumun ve milletin yararı feda edilemez.

Devlet dediğimiz kuruluş, Türk Milletinin hür ve bağımsız yaşayabilmesi için, bu ülkede toplum yararının en yüksek derecede biçimlendiği kuruluştur.

Devletimiz bir Cumhuriyettir. Bu Cumhuriyetin nitelikleri de biraz önce okuduğum ikinci maddede belirtilmiştir.

Sevgili vatandaşlarım,

Biliyorsunuz ki Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetimizin en başta gelen niteliklerinden birisi de laikliktir. Yani din ile Devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır. Laikliğin ne olduğundan ve ne olmadığından müteaddit konuşmalarımda bahsettim ve sanırım ki, Cumhuriyetimizin bu niteliğine yeterince açıklık da getirdim. Bütün geçmiş konuşmalarımda laikliğin din aleyhtarlığı, din düşmanlığı olmadığını tekrar tekrar belirttim.

Nitekim, Anayasamızın 24 'üncü maddesi din ve vicdan hürriyeti başlığı altında şöyle diyor:

"Herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir

"İbadetler, dini ayinler ve törenler serbesttir

"Kimse ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya zorlanamaz. Dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya da zorlanamaz.

"Kimse dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz **71**

Anayasanın bu hükmüne birlikte göz gezdirirsek, bundan şu sonuçları çıkarabiliriz : Ne Devletin, ne de Devlet içinde herhangi bir kuruluş veya kişinin, bir kimseye "Senin dinin var mıdır? Yok mudur? Varsa sen hangi dindensin? O din içinde hangi mezheptensin?"

diye sormaya hakkı ve selahiyeti yoktur. Hele bu gibi sorulara cevap alabilmek için, kişileri zorlamak kimsenin elinde değildir.

Din, kul ile Allah arasında bir mesele olarak kabul edilmiştir. Dinini seçmek, bir din içindeki mezhebini seçmek kişinin kendi bileceği iştir. Hiç kimse ve Devlet, bir kimseyi dininden ve mezhebinden dolayı kınayamaz, suçlayamaz. Kişi isterse ibadetini yapar, istemezse yapmaz. İster gizli yapar, isterse açık yapar.

Kişi isterse dini ayin ve törenlere de katılabilir. Ancak, laikliğin gereği olan bir hüküm daha vardır. Bu hüküm şöyledir: Kimse, Devletin sosyal, hukuki veya ekonomik nizamım kısmen de olsa, din kurallarına dayandırmaya kalkamaz. Din ve Devlet ayrı ayrı işlerdir. Nasıl ki, laik bir Devlet, dinlere, mezheplere, dini ibadet tarzlarına, dini ayin ve törenlere şekil vermeye kalkamazsa, o kimse de Devletin, temel nizamlarının kendi dinine ve mezhebine göre tertiplemesini istemeye kalkamaz.

Bununla beraber, yine evvelki konuşmalarımda değindiğim gibi, laik Devlet, vatandaşlarının kendi inandıkları din içinde, o dini öğrenmeleri, kendi inançlarını uygulamaları için onlara hizmet götürür. Gayrimüslim vatandaşlarımızın kendi dini vakıfları ve cemaat idareleri vardır. Onlar, Lozan Antlaşmaları hükümlerine göre bu hizmetleri kendileri görürler.

Müslüman vatandaşlarımıza gelince... Türkiye topraklan içinde yaşayan vatandaşlarımızın yüzde 98,5'i Müslümandır. Bu Müslüman

vatandaşlarımızın da, atalarımızdan kalmış dini binaları, mabetleri, eserleri vardır. Bunları korumak, Devlete düşen bir görev olmaktadır.

Devletimiz, dinin esasına karışmıyor, ibadetlerimize de karışmıyor. Fakat camilerimizi, mescitlerimizi ve diğer dini eserlerimizi Devlet koruyor.

Sevgili Vatandaşlarım,

Yenilerine ihtiyaç olduğu zaman, bunu da Devlet yapıyor. Din görevlileri de Devletin memurlarıdır. Devletten maaş alır.

Yeri gelmişken şunu da belirteceğim: "Laik Devlet, cami, mescit yaptıramaz, bunların bakımına masraf edemez. Din görevlilerinin aylıklarını, ücretlerini hazinesinden veremez"

diyenler çıkıyor aramızdan. Bunların maksatları nedir? Vatandaşlarımızı yer yer cemaatler halinde tertipleyip, Devlet içinde ikinci bir Devlet mi kuralım? Dillerinin altında neyin yattığını

bilmiyor değiliz. Biz hiçbir sebeple asla milli bütünlüğümüzü feda edemeyiz. Bunu kafalarına koysunlar.

Laikliği sanki bir din düşmanlığı imiş gibi göstermeye çalışanlar, yalnız kendi dini inançları

bulunmayanlar veya İslamiyeti ezmeye uğraşanlar da değildir. Maalesef, dini inançları

kuvvetli olduğu halde, dinimizin esaslarını tamamen kavrayamamış olanların da laikliğe karşı cephe aldıklarını senelerden beri görmekteyiz.

Bundan yararlanmaya kalkan bazı siyaset adamlarını ve çıkarcıları da gördük.

Vatandaşın dini hislerini tahrik ederek, onun din bilgisinin noksanlığından, yanlışlığından yararlanarak, şahsi veya siyasi nüfuz sağlamaya kalkanları da gördük. Onun içindir ki, 1961'den beri Anayasalarımızda bu hususta da hüküm mevcuttur.

Kimse siyasi veya şahsi nüfus veya menfaat maksadıyla veya sair surette olsun din duygularını veya dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

Vaktiyle din devleti kurma sevdasına kendilerini kaptıranlar ve halkın dini duygularını

sömürerek iktidar peşinde koşanlar da oldu. Daha saltanatın ve hilafetin kaldırılmasını

müteakip bu işlere giriştiler ve 12 Eylül'den kısa bir süre önce de işi doruk noktasına getirdiler.

Bunların içinden saltanat isteyenler de çıktı.

İslamiyet "Devletin başında bir hanedan veya bu hanedana mensup bir hükümdar icap ettirir" dediler. Halbuki sevgili vatandaşlarım, İslami esaslara göre, irsi Devlet Başkanlığı

yoktur. Hazreti Peygamberden sonra gelen ilk 4 halifeden hangisi bir diğerinin oğlu veya akrabasıydı?

Aynı cahil kişiler, senelerce ve bilhassa 12 Eylül öncesinde, açıkça Medeni Kanuna da karşı çıktılar. Kadınların kocaları tarafından "Boş Ol" denilerek, evden atılamamasının, boşanmaya ancak mahkemelerin karar verebilmesinin de aleyhinde bulundular. Hatta, bir kadından fazla kadınla evlenmek meselesini de propaganda mevzuu yaptılar. Bunları

biliyorsunuz..

Aziz ve Kıymetli Vatandaşlarım,

İşte şimdi burada, bu noktada din derslerimizi, okullarımızda niçin okuttuğumuzun sebebi açıkça görülmüyor mu? Din sömürücüsü ve üstelik

de cahil politikacı, halkın arasına karışarak, "Dinimizde şu şöyledir, bu böyledir" dediği zaman etrafta kendisine işin doğrusunu söyleyebilecek kadar dini bilgi sahibi kimse çıkmıyordu ki..

Türk çocukları, Türk Milletinin dini hakkında, kendi ailelerinin ana babaları, bizzat kendilerinin dinleri hakkında hiçbir bilgi sahibi olamıyorlardı.

Bu dini bilgileri, evde her aile evladına veremez. Esasen öğretmeye kalkarsa bu da yerinde olmaz. Çünkü yanlış öğretebilir, eksik öğretebilir veya sadece kendi görüşüne göre öğretebilir.

Erzurum'a ilk gelişimde yine sizlere burada hitap ederken, okullarımıza din dersi koyacağımızı söylemiş, çocuklarımızı gizli Kur'an kurslarına göndermemenizi istemiştim.

İşte bunu Anayasaya da koyduk. Bu suretle çocuklarımıza dinleri, diyanetleri, aziz Atatürk'ün söylediği gibi, Devletin okulunda, Devletin eliyle öğretilecektir.

Bu suretle, acaba biz bir kısım din aleyhtarlarının söyledikleri gibi laikliğe aykırı mı hareket ediyoruz? Yoksa bilakis laikliğe hizmet mi etmiş oluyoruz?

Elbette laikliğe hizmet etmiş oluyoruz. Çünkü laiklik demek, Türk gencinin, Türk vatandaşının din bilgisinden mahrum bırakılarak, kandırılmak, aldatılmak üzere din sömürücüsü kişilerin ellerine terk edilmesi demek değildir.

Laiklik demek, vatandaşı din konusunda cahil bırakarak, onu mezhep çatışması

kışkırtıcılarının eline oyuncak etmek değildir. Mezhep kavgası tahrikçilerini keşfedememesi, anlayamaması ve onların tahrikleri ile harekete geçecek

kadar cehalet içinde bırakılması

demek değildir.

Sevgili vatandaşlarım,

Atatürk'ü ekseriya yanlış tanıtırlar ve Atatürk'ü "Din düşmanlığı" ile isimlendirirler. O'na maalesef bu sıfatı takarlar. Okullarda din dersi okutmak Atatürk ilke ve inkılaplarına da aykırı değildir. Bakın Atatürk bir konuşmasında şöyle diyor:

"Arkadaşlar, din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur. Yalnız; şurası var ki, din, Allah ile kul arasındaki bağlılıktır".

Ve yine Atatürk başka bir zaman şöyle söylüyor:

"Nasıl ki her hususta, meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lazım ise, dinimizin felsefi gerçeğini inceleme, araştırma ve öğretme bakımından ilmi ve fenni kudrete sahip olacak, seçkin ve hakiki din bilginleri, yetiştirecek yüksek müesseselere sahip olmalıyız".

Yine başka bir yerde, Atatürk, "Din lüzumlu bir müessesedir. Milletimiz din ve dil gibi iki fazilete maliktir. Bu faziletleri hiçbir kuvvet, milletimizin kalp ve vicdanından söküp alamamıştır ve alamaz" diyor.

En mühim olarak din derslerinin okulda okutulması lazım geldiğine dair Atatürk bakın ne diyor: "Müslümanların toplumsal hayatında hiç kimsenin özel bir sınıf halinde mevcudiyetini muhafazaya hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dini emirlere uygun bir harekette bulunmuş olamazlar. Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, din duygusunu, imanını

öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da mekteptir". İşte Atatürk'ün söylediği...

Böyle demek suretiyle de din eğitiminin bilgisiz veya yetkisiz kimseler tarafından değil, okullarda belirli bir program çerçevesinde yapılmasını

işaret etmiş; bilgisiz kimselerin vereceği yanlış telkinatın zararlarını da bu suretle belirtmiştir.

Sevgili Vatandaşlarım, Sevgili Hemşehrilerim,

Anayasanın bütün kısımlarını bu kadar kısa bir sürede izah etmek elbette mümkün değildir.

Ben sizlere önemli gördüğüm ve en çok eleştirilere maruz kalan veya haksız saldırıya

uğrayan kısımları üzerindeki görüşlerimizi dile getiriyorum. Sağduyu sahibi vatandaşlarım elbette iyi ile kötüyü çok iyi tartacaklar ve ona göre reylerini kullanacaklardır.

Kapatılan eski partilerin mensupları (Tabii mensupları derken, malum kişiler; yoksa bütün mensuplarını kastetmiyorum), yakalanamayan anarşist veya teröristler, Türkiye'ye başka bir rejimin gelmesi için bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da menfi tutumlarını

sürdürecek olanlar, sizlere "Bu Anayasaya hayır deyin" diye telkinatta bulunabileceklerdir ve nitekim de bulunuyorlar. Bunu biliyoruz. Etrafa haber salıyorlar.

Bu telkinlere kanmayın, bunlar maksatlı telkinlerdir. Menfaatleri haleldar olduğu için yapılan telkinlerdir. Memleketin muhtaç olduğu huzur, güven, sükun ve istikrarı istiyorsanız, bizlere güveniyor ve inanıyorsanız, bu Anayasaya (Evet) dersiniz. İnanmıyorsanız (Hayır) dersiniz.

Sevgili kardeşlerim, buradaki açıklamalarım da, burada bitiyor. Bize karşı gösterdiğiniz bu candan, bu gönülden karşılamaya, tezahürata ve sevgiye, şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Hepinize sağlık, saadet dileklerimi sunuyorum.

Nurlu yarınlar hepinizin olsun.

Diyarbakır konuşması... 27 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma"

konuşmalarının üçüncüsünü 27 Ekim 1982'de Diyarbakır'da yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Diyarbakır konuşmasından...

"Beyni yıkanmışlardan biz, hazırladığımız ve sizlerin tasvibinize sunduğumuz Anayasaya (Evet) demelerini esasen beklemiyoruz. Yine menfaatleri haleldar olan, çıkarları engellenen menfaat düşkünlerinden de beklemiyoruz."

"Bizi esas üzen, evvelce ellerinde Devlet güçleri varken, Devlete kimse baş kaldıramaz, kaldıranların elleri kırılır deyip, bu elleri bir türlü kırmaya muvaffak olamayanların ve hazırlanan bu Anayasanın, uygun bir Anayasa olmasını kabul etmelerine rağmen, sırf partileri kapatıldığı ve bir daha o koltuğa oturamayacak diye, sağa - sola, eski teşkilat üyelerine, bu Anayasaya (Hayır) deyin diye haber gönderenlerdir. "

"Demokrasi idaresinin can noktası, vatandaşların en iyileri seçmeleri ve işbaşına getirmelerindedir. Devletin ve memleketin idaresine katılmak gibi fevkalade kutsal bir hakkın karşılığındaki külfet ve mesuliyet işte bu noktadadır. "

"Eğer siz vatandaşlarım, Devletin ve memleketin bütün kaderinin de, temsilcilerinizi seçerken göstereceğiniz titizlikte ve dikkatte olduğunu düşünerek, ona göre hareket etmezseniz, neticesi çok hazin olur. Demokrasi işte o zaman dejenere hale gelir. Ve

neticede Devletin ve memleketin her işi bozulur. Demokrasi rayından çıkar ve sonunda da demokrasi idaresi tamamen yıkılabilir."

"12 Eylül'den sonra çıkardığımız kanunlara ve Konsey olarak yayınladığımız bildiri ve verdiğimiz kararlara bir bakılsın. Meclisin o

günkü durumu ve ondan sonra dahi, ne suretle teşekkül edebileceği besbelli bir siyasi ortam içinde, hukuk düzeni içinde, bizim bu kanun, karar ve bildirilerimizdeki bir tek hükmü, acaba hangi partinin iktidarı yürürlüğe koyabilirdi?"

"Acaba Türk Silahlı Kuvvetleri müdahale etmese ne olur, nasıl olur, ne gibi bir mucize olur da Devlet ve memleket işleri bir düzene girebilirdi ? Bu ve buna benzer sebepler ve şartlar dolayısıyladır ki, 12 Eylül Harekatını gerçekleştirmekten başka hiçbir çare kalmamış ve yeni bir Anayasanın geçirilen bunca tecrübeden ve alınan bunca derslerden yararlanılarak yapılması, kaçınılmaz bir zaruret olmuştur. Buna bütün vatandaşlarımız ve tarih şahittir."

"Siyasi partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunda hiç şüphe yoktur.

Fakat yegane unsuru da değildirler. Memleketin siyasi kaderini ve milyonlarca vatandaşın siyasi hak ve hürriyetlerini sadece bir- iki parti liderinin ve sayıları toplam 50 - 60'ı

geçmeyecek siyasi parti yöneticilerinin ellerine teslim edip de Haydi siz bildiğinizi okuyun demek, bu sefer demokratik rejimden başka bir yönden vazgeçmek, demokrasiyi başka türlü kaybetme sonucunu doğurur."

"Siz, hiç bizim memlekette normal usullerle parti liderinin değiştiğini ve ona körü körüne bağlı kul, köle olanların değiştiğini gördünüz mü? O halde partiler demokrasisini, partiler diktatoryası haline getirmekten alıkoyacak tedbirleri almak da bir mecburiyettir."

"Siyaset yapmak, siyasi partilerin ehliyeti dahilinde ve onlara aittir. Siyasi parti mahiyet ve hüviyetinde olmaksızın ve siyası partilerin tabi bulunduğu düzenlemeler içinde ve bir siyasi parti statüsünde olmaksızın hiçbir kurum siyaset yapamaz."

"Nitekim, siyasi partiler de sendikacılık, dernekçilik yapamayacaklar; meslek teşekkülü veya vakıflara ayrılan işlere girişemeyeceklerdir. Herkes kendi çerçevesi içinde işleyecektir.

Böylece her teşekkül kendisinin ne olduğunu bilmiş olacaktır."

"Bu Anayasaya göre, siyasi partiler kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri gibi ayırımcılık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremezler ve yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamazlar. Ne demek gençlik kolu, kadın kolu? O zaman bir de ihtiyar kolu, orta yaşlı

kolu kurulsun. Böyle şey olur mu?"

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Diyarbakır'da yaptığı konuşma şöyle: (27 Ekim 1982)

Sevgili Diyarbakırlı Hemşehrilerim,

Hepinizi evvela sevgi ile en iyi dileklerle selamlıyorum. Sözüme evvela civar illere gidemeyişimin sebebi ile başlamak istiyorum. Gönül arzu ediyordu bütün vilayetlere uğramayı, ama hava meydanlarının olmayışı, bize bu imkan vermedi. Bu bakımdan Mardin'e, Siirt'e, Bitlis'e, Hakkari'ye, Muş'taki bütün vatandaşlarıma buradan selam ve sevgiler yolluyorum.

Önümüzdeki sene muhakkak oralara uğrayacağız. Hiç merak etmesinIer, onlarla görüşeceğiz, onlarla kucaklaşacağız.

Sevgili Diyarbakırlı kardeşlerim,

12 Eylül Harekatından bir ay sonra, 14 Ekim 1980 günü yine Diyarbakır'a gelmiş ve yine bu meydanda, bu kürsüden sizlere hitap etmiş ve en uzun konuşmamı da burada yapmıştım, hatırlarsınız. O gün bizlere karşı gösterdiğiniz büyük alaka ve misafirperverliğinizi hala hafızalarımızda muhafaza ediyoruz. Bugün bizlere karşı gösterdiğiniz bu sıcak ilgi ve karşılamanızdan dolayı yine hepinize teşekkür ediyor ve sevgiler sunuyoruz. O gelişimizde hatırlarsanız, uçaktan indikten hemen sonra Türk Hava Yollarına ait bir uçak .Diyarbakır'a kaçırılarak meydana indirilmişti.

Aynı gün bizim vurucu timlerin gerçekleştirdiği bir operasyonla anarşistler yakalanmış ve adalete teslim edilmişti. Onlar cezalandırıldılar.

Şimdi hapiste cezalarını çekiyorlar.

Hamdolsun o tarihlerde yurdun muhtelif bölgelerinde cereyan eden anarşik olaylar bugün ortadan kalktı. Birçok şehir, kasaba ve köylerden can ve mal korkusuyla yerini yurdunu terk edip başka şehirlere göç edenler, bugün artık yok. Hatta evvelce göç etmişler de tekrar yuvalarına dönüyorlar ve döndüler. Devlet, bu gibi anarşistlerin ve teröristlerin hakkından gelecektir. demiştim ve geldi. Ama yine demiştim ki, "Yeter ki sizler yardımcı olunuz".

Görüyorsunuz, milletçe el ele verince bütün güçlükleri yenmek nasıl mümkün oluyormuş.

Şunu hiçbir zaman hatırınızdan çıkarmayınız ki, Türk Milletine karşı hakiki dostluk hissi taşıyan ülkeler adedi fazla değildir. Bu milletin birlik ve beraberlik içerisinde kalkınmasını, bir büyük devlet olmasını hiçbir zaman arzulamayan ülkeler de vardır. İşte o gibi güçler her fırsatı değerlendirecekler, Türkiye'nin yine 12 Eylül öncesine düşmesi için her türlü çabayı

sarf edeceklerdir. Yalnız dış güçler değil, içimizde dolaşan ve bu dış güçlere yardakçılık yapanlar da az değildir. Bunlar müsait zaman kollarlar. Normal düzene geçiş hazırlıklarının başladığı bugünlerde de, o hain iç güçler, dış ortakları ile birlikte faaliyete geçmişlerdir.

Hele normal düzene geçtikten sonra bu faaliyetlerini daha çoğaltacaklardır. Bundan hiç

şüpheniz olmasın. Bunların yaptıklarını, bundan sonra yapacaklarını da biz istemeye istemeye de olsa normal karşılıyoruz. Zira bunlar, kendilerini artık muayyen bir ideolojiye angaje etmişler, beyinlerini yıkamışlardır. Bu gibilere ne yapsanız, ne söyleseniz para etmez. Onların kafalarını kesseniz

inandıkları bu sapık ideolojilerden ayıramazsınız. Gerçi bunların içinde olup da, sonradan hakikati görüp anlayanlar, doğru yolu görenler de mevcuttur. Bunu inkar edemeyiz. Fakat bunlar maalesef azınlıkta kalmaktadırlar. Bu gibi beyni yıkanmışlardan biz, hazırladığımız ve sizlerin tasvibinize sunduğumuz Anayasaya (Evet) demelerini esasen beklemiyoruz.

Yine menfaatleri haleldar olan, çıkarları engellenen menfaat düşkünlerinden de beklemiyoruz. Hayal aleminde gezen, Türkiye'nin şartlarını bilmeyen, Türkiye'yi ikiyüz sene evvel demokrasiye geçmiş ülkeler gibi kabul ederek Onların Anayasalarına uymuyor diye, bizim hazırladığımızı beğenmeyenler gibi, iyi niyetli olup da bu milleti tanımayanların da menfi oy verebileceklerini düşünüyor, bundan da üzüntü duymuyoruz.

Bizi esas üzen, nedir biliyor musunuz sevgili vatandaşlarım? Bizi üzen, evvelce ellerinde Devlet güçleri varken, Devlete kimse baş kaldıramaz, kaldıranların elleri kırılır deyip, bu elleri bir türlü kırmaya muvaffak olamayanların ve hazırlanan bu Anayasanın, uygun bir Anayasa olmasını kabul etmelerine rağmen, sırf partileri kapatıldığı ve bir daha o koltuğa oturamayacak diye, sağa - sola, eski teşkilat üyelerine, bu Anayasaya (Hayır) deyin diye haber gönderenlerdir. Bizim esas üzüldüklerimiz bunlardır. Biliyorum sizler böyle telkinlere papuç bırakmazsınız, sağ duyunuzu kullanacaksınız. Fakat bunların yaptıklarım bilesiniz diye söylüyorum. Her gün televizyon karşısına çıkarak, arzıendam ettikleri ve yemek zamanı televizyonlarını kıracak kadar sinirli anların yaşandığı o günlere bu millet bir daha dönmek istemiyor artık.

Hatırlarsınız, 14 Ekim 1980 günü burada konuşurken, bir vatandaşımız Paşam bir daha partiler olmasın diye bağırmış, ben de kendisine iyi ama partisiz demokrasi olmaz demiştim. O zaman, o toplantıda bulunan arkadaşlarım, vatandaşlarım, bunu hatırlarlar.

Biliyorum, o vatandaşım, demokrasiye inanmadığından dolayı onu söylemedi. Ancak, birbirleri ile kavga ede ede, birbirlerine küfür ede ede, milleti o hale getirdiler ki, nihayet işte öyle demokrasi olacağına, olmasın daha iyi dedirttiler. Vatandaşlarımızı da Partiler olmasın diye bağırmak zorunda bıraktılar.

Sevgili Diyarbakırlılar,

Biliyorsunuz bundan evvel Trabzon'da, Erzurum'da, daha ziyade temel hak ve ödevler, bunların sınırlandırılması şartları, kötüye kullanılmaması üzerindeki bazı Anayasa hükümleri hakkında ileri sürülen tenkitlere değindim ve yeni Anayasamız ile eskisi arasındaki farkları izah ettim.

Bugün de sizlere siyasi haklar ve ödevler ile siyasi parti faaliyetleri hakkında bilgi vereceğim.

Bir siyasi toplumda vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinden en önemlileri, hangileridir diye sorulsa, hiç şüphe yok ki kişi dokunulmazlığından sonra, Devletin yönetimine katılma hakkı, bunun hemen arkasında yer alır. Zira, Devletin ve memleketin yönetimine katılmak suretiyledir ki, vatandaşlar diğer haklarını da kendileri tanzim edebilirler.

Gerçekten tarihte de bu böyle olmuştur. insanlar evvela kişiliklerine dokunulmamasını

istemişlerdir. Hatta bu husustaki hak ve hürriyetlerine klasik haklar bile denilmiştir. Bildiğiniz gibi demokrasilerde vatandaş, devletin ve memleketin yönetimine katılır, Devletin Anayasasının meydana gelişinde söz sahibi olur. Yasama organını teşkil eden milletvekillerini seçmek suretiyle, kanun ve nizamın da nasıl olması gerektiğini bu milletvekilleri aracılığıyla kendisi belirler. Devletin diğer organlarını ve görevlilerini doğrudan doğruya seçmez, onların belirlenmesini milletvekillerine bırakır. İşte vatandaşın, Devletin ve memleketin yönetiminde söz sahibi olmasına imkan veren haklara, siyası hak ve hürriyetler diyoruz.

Bu hak ve hürriyetlerin demokrasi denilen idare tarzına en uygun bir biçimde kullanılabilmesi için birinci şart, vatandaşın çekimser davranmayıp bütün seçimlere katılması ve her zaman Devletin ve memleketin gidişatı üzerindeki fikirlerini, görüşlerini söyleyebilmesidir. O halde, demokrasinin birinci şartı katılmadır. Yani vatandaşın siyası

haklanın kullanmaya özen göstermesi, istekli olmasıdır.

Ancak mutlu bir toplum hayatı için vatandaş, siyasi hak ve hürriyetlerine karşı, büyük sorumluluğunu da asla unutmamalıdır.

Haklar ve hürriyetler bir nimettir. Her nimetin karşılığında da mutlaka bir külfet vardır.

Demokrasinin gerçekten mutlu bir yönetim olabilmesi, demokratik bir idare altında vatandaşların hakikaten mutlu olabilmeleri kendi ellerindedir. Bu mutluluğa ulaşabilmesi için her vatandaş memleket meseleleri ile daima meşgul olmalıdır. Memlekette ne olup bittiğini devamlı ve dikkatli bir şekilde kollamalıdır. Seçim zamanında temsilcilerimi seçtim. Artık onlar ne yaparlarsa yapsınlar, gelecek seçim gününe kadar ben memleket meseleleri ile artık meşgul değilim dememelidir. Fakat sürekli bir siyasi mücadele içine de girmemeli; siyasi tartışmayı, çekişmeyi bir yana bırakmalı; evde, işyerinde, sokakta, her gün siyasi meselelerle uğraşıp kendini bu kavganın içine de atmamalıdır.

Buna mukabil, zaman zaman seçtiği milletvekillerinden izahat almalı, onlara sual sormalı ve kendi görüşlerini bildirmelidir. Aynı zamanda sürekli şekilde milletvekillerinin iyi çalışıp çalışmadıklarını, başarılı, ehliyetli, kabiliyetli, enerjik kişiler çıkıp çıkmadığını da gözetlemelidir. Zira unutmamak gerekir ki, demokrasi idaresinin can noktası, vatandaşların en iyileri seçmeleri ve işbaşına getirmelerindedir. Devletin ve memleketin idaresine katılmak gibi fevkalade kutsal bir hakkın karşılığındaki külfet ve mesuliyet işte bu noktadadır. Eğer siz vatandaşlarım, Devletin ve memleketin bütün kaderinin de, temsilcilerinizi seçerken göstereceğiniz titizlikte ve dikkatte olduğunu düşünerek, ona göre hareket etmezseniz, neticesi çok hazin olur. Demokrasi işte o zaman dejenere hale gelir.

Ve neticede Devletin ve memleketin her işi bozulur. Demokrasi rayından çıkar ve sonunda da demokrasi idaresi tamamen yıkılabilir.

Milletimiz büyük ve köklü bir millettir. Büyük milletler, kurdukları kültür ve medeniyeti, edindikleri dersleri, geçirdikleri tecrübeleri, bunlardan çıkardıkları sonuçlan sürekli şekilde yeni yetişen nesillere aktarırlar. Giderek büyüyen bu tecrübeler ve bu tecrübelerden elde edilen fikirler ve dersler, nesilden nesile intikal ettikçe farkına bile varılmadan fertlerin kalplerinde, zihinlerinde bir aklıselim, bir hüsnüselim halinde yer eder.

Millet, büyük ve köklü bir millet olunca, her zaman devlet kurmuş, büyük işler başarmış, insanlık tarihine damgasını vurmuş, tarihe yön vermiş bir millet olunca, onun bütün fertlerinde bir Devlet tecrübesi, bir Devlet kavramı teşekkül eder. Sade vatandaşın tahsili olmasa, hatta okuma yazması bulunmasa bile, onda bir devlet fikri, bir devlet kavramı, bir devlet tecrübesi mevcuttur. O sade vatandaş bir dağ köyünde yaşasa bile, Türk milletinin bir ferdi olarak, devlet kavramına, devlet fikrine sahiptir. Çünkü büyük bir milletin evladıdır ve o milletin büyük tecrübelerinin mirasçılarından biridir. O vatandaşın aklıselimi vardır, bir sevgisi, bir hissedişi, bir hissiselimi vardır.

İşte sevgili vatandaşlarım, bundan dolayıdır ki, içten ve dıştan asırlar ve asırlarca nice düşmanlıklara, nice suikastlere ne kadar acı ve ümitsiz görünen mağlubiyetlere rağmen Türk Milleti hiçbir zaman yıkılmamış, hiçbir zaman çözülüp dağılmamış, her zaman toparlanmasını, hür ve bağımsız devletini kurarak, kendi bayrağı altında yaşamasını

bilmiştir.

Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti bu şekilde kurulmadı mı? Eğer Türk milletinin bu hasletleri olmasa, büyük önder Atatürk, tek başına bir fert olarak veya birkaç arkadaşıyla birlikte giriştiği hareketi muvaffakiyete ulaştırabilir miydi? Denebilir ki, Atatürk de olmasaydı bu millet, Kurtuluş yoluna ulaşamazdı.

Dünyada nice toplumların, nice bir kısım milletlerin sürekli bir vatan veya istiklal mücadelesi içinde bulunduklarını görüyorsunuz. Hatta bunların bazıları pek büyük imkanlara rağmen mücadelelerini yıllar ve yıllarca bir türlü başarıya ulaştıramıyorlar. Onlara sebebini sorduğunuzda şöyle diyorlar: Sizin talihiniz vardı. çünkü bir Mustafa Kemal sizin önünüze düştü, başınıza geçti, sizi kurtardı". Bu söz elbette doğrudur. Yalnız,

kendilerinin bir Atatürk yetiştirememelerinin sebeplerini gözden kaçırıyorlar.

Unutmamak gerek, Atatürkler de ancak onları anlayacak ve onların elinde harekete geçebilecek kabiliyetteki milletlere nasip olur. Her millet Atatürk yetiştiremez.

Atatürk bu memleketi, bu milleti kurtarmış, Cumhuriyeti kurmuş, inkılapları yapmış ve ortaya çıkardığı eseri gençliğe ve bu milletin fertlerine emanet ederek aramızdan ayrılmıştır.

Türk vatandaşları bu demokratik rejimde, siyasi haklarını, sahip oldukları büyük vebal ve mesuliyet duygusu içinde kullanmakta kusur ederlerse, bunun günahı da kendilerine ait olur. Fakat ne çare ki, bazen ufak- tefek yanılmalar vuku buluyor. Ama bu yanılmaların sonuçlan da maalesef büyük olabiliyor.

Şu son yıllarda ve 12 Eylül öncesinde geçirdiğimiz tecrübelere bakın. Devlet ve memleket içerden ve dışardan tertiplenen korkunç bir suikast ile karşı karşıya kalmış; her gün 20 - 30

vatandaşımızın anarşist kurşunlarıyla sokaklarda can vermiş olması adeta normal bir hale gelmiş; memleket, kurtarılmış bölgelere ayrılmış; Türk Bayrağı yerine yabancı veya uydurma Devlet bayrakları çekilmiş; vatandaşlar için ne evlerinde, ne işyerlerinde huzur ve güven kalmamış; herkesi bir can korkusu almış; çocuklar, gençler okullarına gidemez olmuşlar; emniyet kuvvetleri içinde taraf tutmadan mütevellit bölünmeler başlamış ve emniyet kuvvetlerinin bizzat kendisi, karakolları bile basıldığından, sığınacak üstün bir kuvvet aramaya başlamış; memlekette huzur ve asayişin zerresi kalmadığı gibi, üstelik bir ümit ışığı da kalmamış; siyasi partiler birbirlerine girmişler; Devlet, başsız; parlamento ortada duruyor, ama Cumhurbaşkanı seçmeye muktedir değil. Parlamento bu yüzden kanun yapamıyor. Hükümetler iş yapamaz durumda. Bir avuç milletvekili çıkmış, nerede siyasi ikbal veya menfaat görürse o tarafa

gitmek suretiyle hükümetler devriliyor. Yenisi kurulup, o da bir müddet sonra sallanmaya başlıyor. Memlekette anarşi ve terör gittikçe azmış, müthiş bir felaket halini almış. iktisadi durum perişan, hiçbir ümit ışığı kalmamış, kimse ne yapacağını bilmiyor, ama bir sürü siyaset oyunları, dolapları mütemadiyen çevriliyor. Halk her türlü ümidini kaybetmiş, kendi başının çaresini arıyor. Ya şehri terk ediyor veya yurdu terk ediyor. Biz, 12 Eylül Harekatına, biliyorsunuz bu şartlardan dolayı

mecbur olduk. El altından yapılan menfi propagandalarda Silahlı Kuvvetler niçin müdahale etti? Onlar sadece anarşiyle mücadele etselerdi, üst tarafını biz hallederdik gibi bir iddia öne sürülüyor.

12 Eylül'den sonra çıkardığımız kanunlara ve Konsey olarak yayınladığımız bildiri ve verdiğimiz kararlara bir bakılsın. Meclisin o günkü durumu ve ondan sonra dahi, ne suretle teşekkül edebileceği besbelli bir siyasi ortam içinde, hukuk düzeni içinde, bizim bu kanun, karar ve bildirilerimizdeki bir tek hükmü, acaba hangi partinin iktidarı yürürlüğe koyabilirdi?

Acaba Türk Silahlı Kuvvetleri müdahale etmese ne olur, nasıl olur, ne gibi bir mucize olur da Devlet ve memleket işleri bir düzene girebilirdi ? Bu ve buna benzer sebepler ve şartlar dolayısıyladır ki, 12 Eylül Harekatını gerçekleştirmekten başka hiçbir çare kalmamış ve yeni bir Anayasanın geçirilen bunca tecrübeden ve alınan bunca derslerden yararlanılarak yapılması, kaçınılmaz bir zaruret olmuştur.

Buna bütün vatandaşlarımız ve tarih şahittir.

Sevgili vatandaşlarım, siyasi partiler olmaksızın demokratik bir siyasi hayat mümkün değildir. Bunda hiç şüphe yok. Zira artık bu derece genişlemiş toplumlarda vatandaşların Devlet yönetimine katılmaları, 80 hanelik bir köyde bir vatandaşın muhtarlığa veya ihtiyar heyetine seçilebilmesi kadar kolay bir hadise değildir. Aslında her vatandaş, tek başına da şüphesiz siyasi faaliyette bulunabilir. Fakat, aynı görüş, düşünce ve isteklerdeki vatandaşların bir siyasi parti halinde toplanıp teşkilatlanmaları, başarı kazanabilmenin şartı

haline gelmiş gibidir. Siyasi parti üyesi olmasalar dahi, -ki pek çok insan böyledir, bir siyasi partiye üye değildir- modern demokraside vatandaşlar

siyasi haklarım partilerin yardımı ve aracılığıyla kullanabilmektedirler. Ancak, bu durumda da vatandaşın siyasi hak ve hürriyetlerinden soyutlanarak demokrasinin bir partiler diktatöryasına dönüşmesi, demokratik rejimin kaybolması demektir. Siyasi partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez

unsurlarıdır. Bunda hiç şüphe yoktur. Fakat yegane unsuru da değildirler. Memleketin siyasi kaderini ve milyonlarca vatandaşın siyasi hak ve hürriyetlerini sadece bir- iki parti liderinin ve sayıları toplam 50 - 60'ı geçmeyecek siyasi parti yöneticilerinin ellerine teslim edip de Haydi siz bildiğinizi okuyun demek, bu sefer demokratik rejimden başka bir yönden vazgeçmek, demokrasiyi başka türlü kaybetme sonucunu doğurur.

Siz, hiç bizim memlekette normal usullerle parti liderinin değiştiğini ve ona körü körüne bağlı kul, köle olanların değiştiğini gördünüz mü? O halde partiler demokrasisini, partiler diktatöryası haline getirmekten alıkoyacak tedbirleri almak da bir mecburiyettir.

Demokrasiyle idare olunan bir ülkede partilerin o demokrasinin vazgeçilmez unsurları

olabilmeleri için kendi iç yapı ve faaliyetlerinde de gerçekten demokratik esaslara uygun biçimde kurulmaları ve çalışmaları lazımdır .

Yeni Anayasamızın vatandaşlarca meydana getirilecek bütün teşekküller için kabul ettiği bir ilke vardır. İster parti, ister dernek, ister sendika, ister okul, ister meslek teşekkülü olsun, her teşekkül kendi maksat ve gayesine uygun ve bahusus görev alanı içinde kalacaktır.

Yani parti partiliğini, dernek dernekliğini, vakıf vakıflığını, sendika sendikalığını bilecektir.

Dernek kılıfında parti, parti kılıfında dernek, sendika kılıfında meslek teşekkülü ve vakıf kılıfında başka bir teşekkül olmayacaktır.

Siyaset yapmak, siyasi partilerin ehliyeti dahilinde ve onlara aittir. Siyasi parti mahiyet ve hüviyetinde olmaksızın ve siyası partilerin tabi bulunduğu düzenlemeler içinde ve bir siyasi parti statüsünde olmaksızın hiçbir kurum siyaset yapamaz.

Nitekim, siyasi partiler de sendikacılık, dernekçilik yapamayacaklar; meslek teşekkülü veya vakıflara ayrılan işlere girişemeyeceklerdir. Herkes kendi çerçevesi içinde işleyecektir.

Böylece her teşekkül kendisinin ne olduğunu bilmiş olacaktır.

Yeni Anayasamıza göre, bölge esasına dayanan siyasi parti kurulamaz. Bir veya birkaç

sosyal sınıfa, belli cemaate, bir zümreye dayanan, belli bir dini, dili, mezhebi, ırkı, cinsiyeti esas alan siyasi partiler kurulamaz. Çünkü böyle olursa, bölücülük olur. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı düşer. Kurulan partiler bütün Türkiye sathında vatandaşlara hizmet götürmek zorundadır. Muayyen bir bölgeye, muayyen bir zümreye hitap edemez. O zaman, o teşekkül de parti değil, dernek olur.

Yine yeni Anayasamıza göre, siyasi partiler yabancı devletlerden, milletlerarası

kuruluşlardan, milletlerarası sendika, dernek ve gruplardan herhangi bir suretle emir, talimat ve mali yardım alamazlar.

Bu ecnebi teşekküllerin kararlarıyla hareket edemezler. Aksi takdirde yabancı bir kuruluşun emri ve diktası altına girer. Milletlerarası anlaşma, ancak devletler arasında olur.

Yine bu Anayasaya göre, siyasi partiler kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri gibi ayırımcılık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremezler ve yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette

bulunamazlar. Ne demek gençlik kolu, kadın kolu? O zaman bir de ihtiyar kolu, orta yaşlı

kolu kurulsun. Böyle şey olur mu?

Daha genç yaşta, lise çağında çocukları, alıyorlar, partilere sokuyorlar, onları birer militan gibi etrafa dağıtıyor, daha o yaşta çocuğun kafasına partizanlık sokuyorlar. Bütün bu söylenenlere aykırı hareket eden siyasi partiler Anayasa Mahkemesinin kararıyla kapatılabilir. Böyle kapatılan bir siyasi partiye mensup milletvekillerinin varsa Hükümet üyelerinin bu sıfatları da kapatma kararının ilanı ile birlikte sona erer.

Ayrıca, partisinden istifa eden bir milletvekili, başka bir partiye de geçemez. O dönemin sonuna kadar ancak bağımsız olarak kalabilir.

Bakın sizde ne kadar bundan bıkmışşınız. Bu hususları tasvip etmiyorsunuz ki, alkışlarla karşılıyorsunuz.

Sevgili hemşehrilerim, Anayasadaki siyasi partilerle ilgili hükümlere fazlaca değinmemin sebebi, konuşmamın başında söylediğim gibi, 14 Ekim 1980'de, burada sizlere hitap ederken, bir vatandaşımın kim bilir, ne sıkıntılar çekti de Paşam partiler olmasın diye haykırmasındandır.

Bu gibi düşünen çok vatandaşım bulunabilir. O devirde kızgınlık dolayısıyla söylenen bu sözün sahibi, zannediyorum şimdi normal bir ortam içerisinde çok daha başka türlü

düşünebilmektedir. Bu millet partisiz devirleri de görmüş geçirmiştir. Diktatörlük bu milletin yaradılışına uygun düşmüyor. Dünyada demokrasi daha başlamamışken, zaten başka türlü

idare şekli olmadığından, mecburen milletler krallık, padişahlıkla idare edilmişti. Ama demokrasiyle idare edilen ülkeler çoğaldıkça Türkiye'nin bunun dışında bulunması

düşünülemezdi. Zira Atatürk geldi de, bize bu idare şeklini, Cumhuriyet idaresini armağan etti.

O, Türk Milletine en yaraşır idare şekli Cumhuriyettir demişti. Biz o emanete ihanet edemeyiz. Bir zamanlar Avrupalı dostlarımızdan bazıları bizim verdiğimiz sözlere inanmadılar. Daha doğrusu inanmak istemediler ve zannettiler ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu yönetimi devam ettirmek niyetindedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin hiçbir mensubu diktatörlük heveslisi değildir. Zira onlar öyle bir eğitimden geçirilirler ki, Atatürk'ün bu emanetine sımsıkı sarılır, ona sahip çıkarlar. Bunun aksi davranış içerisinde olanlar hiç acımasız bu camiadan uzaklaştırılırlar.

Nitekim, 1976 yılından sonra Silahlı Kuvvetlerimize yeni katılan genç subay ve astsubaylara hulül ederek, onları Atatürkçü yoldan ayırmaya muvaffak olanlar tespit edilmiş ve bunlara uyanlar derhal bu temiz ocaktan uzaklaştırılmışlardır.

Esasen diğer bütün kuruluşlarımız da Silahlı Kuvvetler gibi, bu konuda çok titiz ve hassas davranmış olsalardı, devlet daireleri 12 Eylül'den evvelki duruma düşmezlerdi.

Gerçi oralara bilerek ve isteyerek öyle kimseler yerleştirmişlerdi. Bu da bir hakikat. Bunu inkar etmemeli. Buna müsaade ve müsamaha edenlerin kimler olduğunu sizler de bizim kadar biliyorsunuz. Onun için daha fazla söylemiyorum.

Yurt sathındaki çeşitli konuşmalarımda ifade ettiğim gibi, görüyorsunuz ki, demokrasiye Avrupalı dostlarımız istediği için değil, Türk milletine en yaraşır bir idare şekli olduğu için geçiyoruz. Bu dostlarımız, bu Avrupalı dostlarımız, bu konuda bizi daha rahat bıraksalardı, yapacaklarımızı belki de daha kısa zamanda yapabilecektik.

Sevgili vatandaşlarım, sizleri bir hayli ayakta tuttuk, bu güneş altında. Gerçi daha çok söyleyeceklerim var. Ama onları da diğer şehirlerdeki vatandaşlarıma bırakıyorum.

Son olarak şunu söylemek istiyorum. Biz sizlere en uyan ve yurdu tekrar 12 Eylül'e getirmeyecek olan, kötü niyetli ve bu memleketi parçalamak isteyenlere fırsat vermeyecek, her zaman sıkıyönetim ilanına gerek bırakmayacak, iyi niyetli olanlara, anarşi, terör ve bölücülükle ilişkisi olmayanlara hiçbir engel teşkil etmeyen, hürriyetçi, demokratik ve parlamenter sisteme dayalı bir Anayasa takdim ediyoruz.

Sağdan, soldan vaki olacak yalan ve maksatlı haberlere inanmayınız. Nasıl bugüne kadar sizlere vaat ettiklerimizi zamanında yerine getirmiş ve icraatımızda bir isabetsizIiğe uğramamış isek, bu Anayasanın hazırlanmasında da bir isabetsizliğe uğramadığımızı

söyleyebilirim. Eğer bize inanıyor ve güveniyorsanız, mesele yoktur. Hepiniz 7 Kasım'da Anayasa oylamasında görevinizi yapınız, sandık başına gidiniz.

İstikbal, Türkiye için parlaktır. Bu Anayasa Türkiye Devletini ve Türk milletini daha güçlendirecek ve böylece uluslararası alanda da saygısı daha da artacaktır.

Sevgili vatandaşlarım, bu parlak ve nurlu günlerle, ömrünüzü tamamlamanızı dileyerek, hepinize şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına en iyi dilekler sunuyor, hepinizi sevgi ile kucaklıyorum.

Hepiniz sağolun, varolun.

Ankara konuşması... 29 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla Ankara Hipodrom'da düzenlenen kutlama törenleri öncesinde bir konuşma yaptı.

Evren, konuşmasında hem Cumhuriyet'in 59. yılını kutladı hem de Anayasa'yı tanıttı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Ankara konuşmasından...

"Atatürk döneminde de, ondan sonra da Cumhuriyete ve onun niteliklerine ve Devletin temel yapısına karşı zaman zaman bazı saldırılar, bazı suikast teşebbüsleri olmuşsa da,

bunların hiçbiri 12 Eylül öncesindeki ölçüye varmamış ve memleketi bir iç savaş tehlikesi ile, böylesine yakından karşı karşıya getirmemişti."

"Hiç şüphe yoktur ki, Cumhuriyete, Atatürkçülüğe Cumhuriyetin niteliklerine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına, özetle son Türk Devletinin varlığına karşı Cumhuriyet tarihinde görülen en büyük ve kanlı suikast, 12 Eylül öncesinde vuku bulmuştur. "

"Giderek vehamet kesbeden ve çok kanlı olacağı görünmekte bulunan iç savaş tehlikesi önünde, nöbetleşe iktidar ve muhalefet değişiklikleriyle memleketin kaderine hakim bulunan siyasi partiler, çareler, tedbirler arayacakları yerde, gerek anarşi ve terörün, gerek bu durumda kaçınılmaz bir şekilde tecelli eden çok vahim ekonomik kriz ve perişanlığın karşısında, sanki bunlar günlük, geçici olaylardanmış gibi, Devleti ve Cumhuriyeti kökünden tehdit eden olayları, birbirlerine karşı Siyasi oyun mevzuları addetmişlerdir. "

"Anayasayı reddettirecektiniz de, ne yapacaktınız? Sizler ki bu memleketi, milletin gözleri önünde batırıyordunuz, sizler ki Cumhuriyet tarihinde, Cumhuriyete karşı girişilmiş en korkunç suikastın, üstelik de Devlet elinizde olduğu halde sadece seyircisi idiniz, Anayasayı

reddettirmekle acaba kendiniz için ne umuyordunuz? Millet ve tarih, bunlara bu soruyu sormayacak mıdır?"

"Yeni siyasi hayatta huzur ve sükunun sağlanabilmesi için bu eski siyasi yöneticilerin bir süre siyasi faaliyet dışında tutulmaları milli arzunun bir ifadesi olarak yeni Anayasanın geçici maddeleri arasında yer almıştır."

"Türkiye Cumhuriyetinin şu 59'uncu yıldönümünde, aziz Atatürk'ün ruhu, muhakkak ki bizlerle beraberdir, müsterihtir ve mesuttur.Çünkü O'nun en

büyük, en kutsal eseri olan Türkiye Cumhuriyeti, bir kere daha kurtarılmıştır..."

"1961 Anayasası ile, Sosyal Bir Hukuk Devleti tesis edilmiş, fakat kimisi Sosyal Devlet kavramını Sosyalist Devlet şeklinde yorumlayarak vatandaşın temel hak ve hürriyetlerinin inkarına kalkışmıştır."

"Kimileri çıkıp, Hukuk Devleti ilkesini; Devletin, her türlü eylem ve işlemlerinde Anayasa ve kanunlarla belirlenmiş bulunan hukuk düzenine saygılı olacağı anlamının tamamen aksine, kanunların da, Anayasanın da, Devletin de üzerine çıkarak kendi hislerinin ve o andaki düşüncelerinin tesiri ile her gün birbirine benzemez ve zıt uygulamalarla bir nevi Keyfi Hukuk şekline sokmuşlardır."

"1961 Anayasası'ndaki kuvvetler ayırımı ilkesi, beklenenin tersine bir kuvvetler çatışmasına dönüşmüştür."

"Yeni Anayasada kuvvetler ayırımını, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması

anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bunlarla sınırlı

medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu temel prensibine bağlamış bulunuyoruz."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, Ankara Hipodromu'nda yaptığı konuşma şöyle:

(29 Ekim 1982)

Sevgili Vatandaşlarım, Aziz Ankaralılar,

Bugün sizlere hitabım iki maksatlı olacaktır.

Birinci maksadım huzur, güven ve gelecek için büyük umutlarla dolu olarak idrak ettiğimiz Cumhuriyetimizin 59 uncu kuruluş yıldönümü dolayısıyla Ankaralılar ile birlikte bütün vatandaşlarıma tebriklerimi ve mutluluk dileklerimi sunmak, İkinci maksadım ise, 7 Kasım'da oylarınıza sunulacak olan yeni Anayasa metninin vatandaşlarımıza tanıtılması maksadı ile bir kısım illerimize yaptığım ve yapacağım ziyaretlerdeki Devlet görevimi, sevgili Ankaralı hemşehrilerim için de yerine getirmek olacaktır.

Böylece asıl diyeceklerime; Cumhuriyetimizin kuruluşunun 59'uncu yıldönümünün aziz milletimize kutlu olması dileği ile başlıyorum.

Birinci Cihan Savaşı sonunda, toprakları bölünüp ülkesi parçalanmış ve hatta, anavatan yer yer işgal altına alınarak, halkı esarete mahkum edilmiş ve Devleti, iç ve dış düşmanların tahripleriyle bilfiil çökertilmiş bulunan Türk varlığını ve anayurdunu kurtarmak, Türk milletinin "Devleti ve ülkesi ile bölünmez bütünlüğünü" tekrar kurmak ve bağımsızlığına tekrar kavuşturmak için, ölümsüz önderimiz, eşsiz kahraman Atatürk'ün başlattığı Milli Hakimiyet ve Kurtuluş Savaşı sonunda, milletimiz, Devlet idaresi tarzlarının en mükemmeli olan Cumhuriyet idaresine sahip kılınmış ve Türkiye Devletinin Hükümet Şekli, Cumhuriyettir hükmü, 59 yıl önce bugün ilk Cumhuriyet Anayasasında yer almıştır.

Gerçekten, yüzyıllar boyunca süren mücadeleler sonunda millet iradesini kullanarak, kendi kaderini tayin yetkisini kendi eline alan ve bu suretle Milli Egemenlik devrini açan büyük Türk milletinin, Cumhuriyetten başka bir idare biçimi altında yaşayabilmesi düşünülemezdi.

Felaketlerin en büyüğüne uğradığı ve bütün dünyanın, onun kurtuluşundan ümidini kestiği bir zamanda, kendi bağrından Atatürk gibi bir evlat çıkaran ve kendi kaderini kendi eline alıp, vatanın bütünlüğünü, hürriyet ve istiklalini, yeniden binlerce ve onbinlerce şehit vererek kurtarıp, kendi milli Devletini kuran Türk milletinin, millet egemenliğini, artık hiç

kimse ile paylaşabilmesi mümkün değildi. Halkın, halk tarafından ve halk için idaresi demek olan Milli Egemenlik Devri, Hürriyetçi Demokrasi Devri demektir.

Hürriyetçi demokrasi idaresi ise, ancak Cumhuriyet ile taçlanır ve tamam olur.

Bu sebepledir ki, 29 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilanı ile Türk Milleti, hürriyet ve istiklalini tam olarak gerçekleştirmiş, kendi tabiatına, kendi hayat anlayışına ve hürriyet aşkına en

uygun olan yönetim biçimini bulmuş ve aziz Atatürk'ün söylediği gibi, ilelebet payidar olmak üzere, Cumhuriyeti kurmuş ve sonsuza dek yaşatmaya ant içmiştir.

Bugün, genç Cumhuriyetimizin 59 uncu yıldönümünü kutluyoruz. Fakat dünya durdukça, Türk Milleti hürriyet ve istiklali ile var olacak, yaşayacak ve gelecek nesillerin Türk evlatları

daha nice yıllar, Cumhuriyetimizin yıldönümlerini hürriyet, istiklal, demokrasi, huzur ve mutluluk içinde kutlayacaklardır. Çünkü büyük Atatürk'ün değerlendirdiği gibi Türkiye Cumhuriyeti her manası ile büyük Türk Milletinin öz ve aziz malıdır.

Aziz Atatürk'ün söylediği gibi, Cumhuriyet fazilettir. Cumhuriyet, faziletli evlatlar yetiştirir.

Cumhuriyet, faziletli evlatlarının elinde korunur, onların elinde payidar olur, yükselir ve yücelir.

Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet payidar olacak, yükselecek ve yücelecektir. Çünkü, Türk Milleti, onu yükseltecek ve yüceltecek faziletli vatan evlatlarını her zaman yetiştirmiş, her zaman yetiştirebilecek, faziletli büyük bir millettir.

Atatürk yanılmıyor.

Türk Milleti, 59 yıldır, Cumhuriyete ve onun Anayasalaşmış niteliklerine yönelen her saldırının karşısına milli birlik ve beraberliği ile çıkmış, her

fedakarlığı göze alarak ve göstererek, Türkiye Cumhuriyetini liyakatle korumuştur.

Bunun en son ve en büyük örneği 12 Eylül 1980 Harekatıdır.

Atatürk döneminde de, ondan sonra da Cumhuriyete ve onun niteliklerine ve Devletin temel yapısına karşı zaman zaman bazı saldırılar, bazı suikast teşebbüsleri olmuşsa da, bunların hiçbiri 12 Eylül öncesindeki ölçüye varmamış ve memleketi bir iç savaş tehlikesi ile, böylesine yakından karşı karşıya getirmemişti. Hiç şüphe yoktur ki, Cumhuriyete, Atatürkçülüğe Cumhuriyetin niteliklerine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına, özetle son Türk Devletinin varlığına karşı Cumhuriyet tarihinde görülen en büyük ve kanlı suikast, 12 Eylül öncesinde vuku bulmuştur.

Şöyle anlatayım :

27 Mayıs 1960 müdahalesi sonucu, ülkemize bütün müesseseleri ve hukuku ile, daha ileri bir demokrasi idaresi getireceği, temel hak ve hürriyetleri daha iyi belirleyerek teminat altına alacağı, kuvvetler ayrımı esasını, İkinci Cihan Savaşı sonrasının demokrasi gelişmelerine daha uygun bir surette gerçekleştireceği ümidi ile, şüphesiz iyi niyetlerle, fakat pek çok hükümleri eksik ve gedik bırakılarak kabul edilen 1961 Anayasasının, bu açık kapıları ve boşlukları, Cumhuriyete ve onun niteliklerine düşman mihraklarca süratle istismar edilmeye başlanmıştır.

Yaklaşık on yıl süren bir uygulama sırasında, 1961 Anayasasının gerçekten kişi hürriyetini, sosyal ve siyasi hakları ve hürriyetleri 1924 Anayasasında görülmedik bir genişlik getirmesine mukabil, hak ve hürriyet gibi bir nimetin karşılığındaki Sorumluluğa yer

vermediği de ortaya çıkmıştır. Aynı suretle, hak ve hürriyetlere karşılık Devlete ve Cumhuriyete, kendi kendisini koruyabilme imkanlarını bahşetmediği de görülmüştür. 1961

Anayasası ile, Sosyal Bir Hukuk Devleti tesis edilmiş, fakat kimisi Sosyal Devlet kavramını

Sosyalist Devlet şeklinde yorumlayarak vatandaşın temel hak ve hürriyetlerinin inkarına kalkışmıştır. Kimileri çıkıp, Hukuk Devleti ilkesini; Devletin, her türlü eylem ve işlemlerinde Anayasa ve kanunlarla belirlenmiş bulunan hukuk düzenine saygılı olacağı anlamının tamamen aksine, kanunların da, Anayasanın da, Devletin de üzerine çıkarak kendi hislerinin ve o andaki düşüncelerinin tesiri ile her gün birbirine benzemez ve zıt uygulamalarla bir nevi Keyfi Hukuk şekline sokmuşlardır. Vatandaş, uymak mecburiyetinde olduğu hukukun hangi gün, nasıl bir hukuk olduğunu bilememiştir. Hakimler, hangi hadiseye hangi hukuk kuralım nasıl tatbik edeceklerini şaşırmışlardır. Millet kendi milli iradesi ile belirlediği hukuk düzenini tanıyamaz olmuştur. Devlet kendisinin Anayasa ve kanun olarak Yazdığı hukuk kurallarının hiçe sayıldığını görmüştür.

Vatandaş hak ve hürriyetlerinin teminat altına alınması ve Devlet faaliyetlerinin Gelişmiş

hürriyetçi demokrasi esaslarına daha uygun biçimde düzenlenmesi için öngörülen kuvvetler ayırımı ilkesi, 12 Eylül 1980 tarihindeki konuşmamda belirttiğim gibi, beklenenin tersine bir kuvvetler çatışmasına dönüşmüştür. Devlet organlarının, Devlet yetkilerini nasıl kullanacaklarım belirleyen iş bölümü ve işbirliği ilkesi, bu organların birbirlerine üstünlük iddia ve mücadeleleri haline gelmiştir.

Sevgili Vatandaşlarım,

Devlet yetki ve görevlerinin hukuk düzeni içinde işlemesini önemli ölçüde tahrip etmiş

bulunan bir anlayışı ortadan kaldırmak için, yeni Anayasada kuvvetler ayırımını, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bunlarla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu temel prensibine bağlamış

bulunuyoruz. Kimse Anayasada gösterilenlerin üstüne çıkamayacaktır.

Türlü kurumlara tanınan özerklik; ülkede, Devlet diye bir üstün otoritenin varlığını reddetme şeklinde yorumlanmıştır. ödenekleri milletten toplanan

vergilerle sağlanan, görecekleri kamu hizmeti Devletçe tespit edilen esaslara göre yerine getirilmek icap eden bu özerk kuruluşların yönetici şahıs ve heyetleri, kendilerine Anayasa ve kanunlarla ve sırf gördükleri hizmet için tanınan ve bahşedilen Devlet yetkilerini, sanki kendi şahıslarına mahsus zati ve ferdi haklar gibi görmeye ve o yolda kullanmaya kalkışmışlardır.

Yeni Anayasada özerklik kavramı Devlet aleyhinde faaliyette bulunmaya, Devlete karşı

gelmeye, Devlet içinde Devletçikler yaratmaya, keyfiliğe, başıboşluğa ve sorumsuzluğa yer vermeyecek şekilde geliştirilmiş ve ilgili kurum ve kuruluşlar için, görev ve teşkilat esasları

saptanmıştır. Artık Devletin radyosundan, televizyonundan Devleti batırmaya imkan ve fırsat verilmeyecektir. Geleceğimizin teminatı Türk gençliğinin ilim mabetleri üniversitelerimize bir daha anarşi giremeyecektir.

Her Devletin, temel organlarından biri olan, fakat 1961 Anayasası ile ikinci plana itilerek Yetkisiz ve çalışamaz bir duruma sokulmuş bulunan yürütme ve idare teşkilat ve

faaliyeti, yetmişli yılların sonlarına doğru üzerine düşen hizmetleri ifa edemez hale girmiş, idarenin yürütmesi gereken kamu hizmetini ve gerçekleştirmesi icap eden kamu menfaatini düşünen kamu hizmetlisine rastlamak, büyük bir mazhariyet halini almıştır.

1961 Anayasasının kabulünden yaklaşık 10 yıl sonra, Cumhuriyetin ve niteliklerinin vahim bir tehlikeye düştüğü görülerek Silahlı Kuvvetlerce 12 Mart 1971 'de verilen muhtıra ile demokrasiye inancın ve bağlılığın bir kanıtı olarak Anayasal demokratik organlara dokunulmadan sadece Anayasada gerekli değişiklikler yapılarak, Cumhuriyetin tehlikeden kurtarılması istenilmiştir. Muhtıranın sonucu olarak Anayasada geniş ölçüde bir değişiklik yapılmış, zihniyetlerin de değişeceği umularak, 1961 Anayasasının ikinci uygulama dönemine geçilmiştir. O dönemde hürriyetleri kötüye kullanarak, Atatürk'ün bizlere emanet ettiği ve nice can

ve kan pahasına kurulmuş bulunan Cumhuriyeti, ülkesi ve milleti ile bölüp parçalayarak, sınıf kışkırtmacılığı ile vatandaşı birbirine düşman ederek ortadan kaldırmayı

amaçlayan ve suçları mahkemelerce sabit görülüp mahkum edilenler, üç yıl sonra bir Af Kanunu ile salıverilmiş, böylece Anayasa değişikliklerinin hiçbir işe yaramadığı ve zihniyetlerde de en ufak bir değişme olmadığı görülmüştür.

Mesela, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması, Anayasanın açık emri olduğu halde, bunları tesis eden kanun, şekli bir sebeple Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, kurulan mahkemeler kısa sürede o tadan kalkmış, yeniden kurulmaları için teşebbüse geçildiği zaman da, bu mahkemelerle hiçbir ilişiği bulunmaması gereken başta belirli şahıslar olmak üzere toplum ve hizmet kesimleri, grevler, direnişler ve sokak hareketleri ile ayaklandırılmış, Anayasa emrine rağmen, bu mahkemeler kurulamamıştır. Bu karanlık günlerden alınan dersler sonucu. sendikaların siyası amaç güdemeyecekleri, siyasi faaliyette bulunamayacakları, siyasi partilerden destek göremeyecekleri, onlara destek olamayacakları, derneklerden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasal amaçlı ortak harekette bulunamayacakları yeni Anayasada yeni hükümler olarak yer almıştır. Bu süreyi Cumhuriyet tarihinin en zayıf, en aciz ve istikrarsız Hükümetler dönemi olarak niteleyebiliriz. Nitekim Devleti ve Cumhuriyeti yok etmeğe kararlı, büyük kısmı dış

düşmanlardan silah ve para yardımı alan ve her türlü himayeyi gören bölücü güçler, sınıf çatışmalarından mezhep çatışmalarına kadar her türlü tahrikçilikte, Cumhuriyet tarihinin görmediği bir yıkıcılığa girişmişlerdir. Devlet ve toplum hayatında yeniden başlatılan anarşi, silahlı teröre dönüşmüş, kamu hizmetlerinde hayır kalmamış, Devlet organları çalışamaz hale girmiş, vatandaşın can ve mal emniyeti, tamamıyla ortadan kalkmıştır .

Bu durum karşısında ve giderek vehamet kesbeden ve çok kanlı olacağı görünmekte bulunan iç savaş tehlikesi önünde, nöbetleşe iktidar ve muhalefet değişiklikleriyle memleketin kaderine hakim bulunan siyasi partiler, çareler, tedbirler arayacakları yerde, gerek anarşi ve terörün, gerek bu durumda kaçınılmaz bir şekilde tecelli eden çok vahim ekonomik kriz ve perişanlığın karşısında, sanki bunlar günlük, geçici olaylardanmış gibi,

Devleti ve Cumhuriyeti kökünden tehdit eden olayları, birbirlerine karşı Siyasi oyun mevzuları addetmişlerdir. Vatandaş, Memleket elden gidiyor, Devlet nerede? diye feryat ederken, onlar, birbirlerine karşı günlük siyasi oyunlarını, bir de büyük bir marifetmiş gibi televizyon ekranlarında milletimizin karşısına fütursuzca çıkarak sürdürüp durmuşlardır.

Hele iktidar olabilmek için parlamento aritmetiği üzerindeki oyunları, partilerin birbirinden

milletvekili kaydırmalarını parlamento tarihimizin en yüz kızartıcı olayları olarak hatırlamamak mümkün müdür?

Hiç şüphe yoktur ki, günü gelince, millet ve tarih kendilerine şu kaçınılmaz sualleri soracak ve yakalarına yapışarak cevap isteyecektir: Ne yapıyordunuz beyler? diyecektir. Ne düşünüyordunuz.. Memleketin halini görmüyor muydunuz? Basın ve vatandaş feryat etmekte idi, işitmiyor muydunuz? Silahlı Kuvvetler, Milli Güvenlik Kurulunda en sert, en ciddi şekilde ikazlarda bulunuyorlardı, duymuyor muydunuz? Zamanın Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları sizlere muhtıra veriyorlardı, okumuyor muydunuz? Ne umuyordunuz? Ne bekliyordunuz?...

Hiçbir ilgi, hiçbir endişe, hiçbir telaş eseri göstermediğinize göre, hiçbir tedbir düşünmediğinize, hazırlamadığınıza ve anlamadığınıza göre, nereden ne gelecek, nasıl bir şey olacak, nasıl bir mucize gerçekleşecek de, memleketin şu feci gidişi duracak ve iyiliğe dönecek diye bekliyordunuz?. Hiçbir şey yapamıyorsanız, istifa etmeyi de mi düşünmüyordunuz?

Tarih, bunlardan bunu sormayacak mı?

Elbette tarih görevini yapacaktır aziz vatandaşlarım, ancak biz tarihin tekerrür etmemesi için yeni Anayasaya bir takım yeni güvenceler koyduk. Öncelikle hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin

gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı temel kavramını

Anayasaya hakim kıldık.

Buna ilaveten siyasi ahlakın müesseseleştirilebilmesi için de yeni Anayasaya koyduğumuz hükümlerle, partisinden istifa ederek başka bir partiye giren veya bu şekilde bakanlar kurulunda görev alan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, üyeliklerinin düşmesine Meclisin üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilebilecektir. Partisinden istifa eden milletvekili bir sonraki seçimde istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemeyecektir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan siyasi parti üyesi milletvekillerinin üyeliği de sona erecektir.

Bugün dahi kılı kırk yararak, bunca göz nuru dökerek Cumhuriyetin, Devletin, hürriyetçi demokrasinin, vatan bütünlüğünün, millet bölünmezliğinin velhasıl Türk varlığının huzur ve selamet içinde mutlu günlere kavuşması için hazırlanmış yeni Anayasayı, el altından sinsi propagandalarla sabote ederek, vatandaşın gözünden düşürerek sadece şahsi ihtiraslarını

ve kinlerini tatmin etmek için reddettirmeğe çalışan bu efendilere, gene bir gün gelecek, tarih ve millet sormayacak mıdır?

Anayasayı reddettirmeye çalıştınız... Kazara buna muvaffak olabilseydiniz, bundan ne gibi bir netice, nasıl bir hayır umuyordunuz?. Anayasayı reddettirecektiniz de, ne yapacaktınız?

Sizler ki bu memleketi, milletin gözleri önünde batırıyordunuz, sizler ki Cumhuriyet tarihinde, Cumhuriyete karşı girişilmiş en korkunç suikastın, üstelik de Devlet elinizde olduğu halde sadece seyircisi idiniz, Anayasayı reddettirmekle acaba kendiniz için ne umuyordunuz?

Millet ve tarih, bunlara bu soruyu sormayacak mıdır?

Acaba ne cevap vereceklerdir?.

Bunlar kadar basireti bağlanmış insanları bu millet görmemiştir.

Basiretleri dün bağlı idi.. Bugün de hala bağlıdır.

Ve düşününüz ki bunlar, istikbalde de, bu memleketi sadece ve sadece kendilerinin idare edebileceklerine inanmaktadırlar. Zira Tanrı bu yeteneği sadece bu kişilere bahşetmiştir !

Salahiyetli ve mesuliyetli siyasi yöneticiler olarak yapmaları gereken pek çok görevi yerine getirmeyen, memleketin süratle felaket uçurumuna doğru gidişine karşı tamamen lakayı

kalan, şahıslarının ve partilerinin siyasi menfaatlerini, Devletin ve memleketin menfaatleri üstünde tutmuş olan eski siyasi liderlerin ve bunların yakın yardımcılarının, şimdilik cezai müeyyidelere bağlanmamış olsa bile ülkenin 12 Eylül 1980 öncesi duruma gelmesindeki siyasi ve vicdani sorumlulukları inkar ve gözardı edilemez. Bunların, açılacak yeni devirde de siyasete devam etmelerinin, yeni Anayasanın getirmeye çalıştığı siyasi bünye ve fonksiyonların kurulmasına ve yaşatılmasına imkan vermeyeceği aşikardır.

Yeni siyasi hayatta huzur ve sükunun sağlanabilmesi için bu eski siyasi yöneticilerin bir süre siyasi faaliyet dışında tutulmaları milli arzunun bir ifadesi olarak yeni Anayasanın geçici maddeleri arasında yer almıştır.

Aziz yurttaşlarım,

Sizlerin böyle mutlu bir yıldönümünde, bu hazin manzarayı gözlerinizin önüne bir daha sererek acılarınızı tazelemek istemezdim.

Fakat unutmayınız ki, biz toplum ve millet olarak daha epey bir müddet 12 Eylül'den önce çektiğimiz ıstırabı zaten unutamayız... Ve, memleketimize gerçekten mutlu bir gelecek hazırlamak ve gerçekleştirmek istiyorsak, aslında da katiyen unutmamalıyız.

Bugün, Cumhuriyetin 59'uncu yıldönümünü kutluyoruz. Şahsen sizlerin ve bizlerin, daha böyle kaç mutlu yıldönümü kutlayacağımızı, ömürlerimizin daha kaç yıldönümüne yeteceğini hiçbirimiz bilemeyiz.

Ama hepimiz biliriz ki, bizler gelip geçici iken, Türk Milleti ve Türkiye Cumhuriyeti, dünya durdukça payidar olacak ve yaşayacaktır...

Bugün bizlere düşen en büyük vatan görevi, insan olarak, Türk olarak, analar ve babalar olarak düşen en kutsal görev, memleketimizin, milletimizin, genç nesillerin, evlatlarımızın, yavrularımızın istikbalini düşünmek ve onlara mutlu bir istikbal hazırlamaktır.

Bunun yegane çaresi, Devlete ve memlekete sahip olmak, sahip çıkmaktır.

Bu yönde, bugün için elinizdeki ilk imkan, atılacak ilk adım, Anayasa için 7 Kasım'da mutlaka sandık başına gidip vicdanınızın sesine göre oylarınızı kullanmanızdır.

Türkiye Cumhuriyetinin şu 59'uncu yıldönümünde, aziz Atatürk'ün ruhu, muhakkak ki bizlerle beraberdir, müsterihtir ve mesuttur.

Çünkü O'nun en büyük, en kutsal eseri olan Türkiye Cumhuriyeti, bir kere daha kurtarılmıştır... Ve sizlerin iradenizle, milli iradenin koruyuculuğuyla, artık bundan sonra bir defa daha kurtarılmasına da ihtiyaç kalmadan güçlü, kuvvetli, huzurlu, mutlu ve müreffeh yaşayacaktır.

Bütün vatandaşlarıma sevgiler, saygılar sunuyorum.

Kayseri konuşması... 30 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisini 30 Ekim 1982'de Kayseri'de sürdürdü.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Kayseri konuşmasından...

"1960 ve 1971 olaylarından ders almayan siyasilerimiz yurdu 11 Eylül 1980 tarihine getirdiler."

"Tekrar bir müdahale yapılmasını hiç arzu etmiyorduk. Bu yüzden de tarizkar mektuplar alıyor ve hatta yüzümüze karşı dahi "Ne duruyorsunuz?" diyorlardı. Asıl garibi nedir biliyor musunuz? Bunları söyleyenler arasında milletvekilleri ve senatörlerin de olmasıydı."

"Bize 12 Eylül'den sonra çeşitli çevrelerden çok telkinler yapıldı. Eğer bu milletin rahat ve huzura kavuşmasını ve memleketin düzelmesini diliyorsak, en aşağı 5 sene ayrılmamamızın gerektiği, hatta bunu 10 seneye çıkarmamızın en doğru hareket olacağı

söyleniyordu. Ben ve arkadaşlarım, bu telkinlerin hiçbirisine kapılmadık."

"12 Eylül'den hemen sonra, sağcısıyla, solcusuyla bize alkış tutanlar, bu Harekatın yapılmasının zaruri olduğunu söyleyenler, baktılar ki Anayasa hazırlanmaya başlandı, baktılar ki bu Anayasada, 1961 Anayasası'nda bulunan o hudutsuz özgürlükler ve özerkliklerin bazı kısıtlamalara tabi tutulduğunu öğrendiler, etekleri tutuşarak, bu Anayasayı

- kendi tabirleri ile - bombardımana başladılar."

"Meslek kuruluşları, bundan böyle kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremeyecekler; siyasetle uğraşamayacaklar; siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyeceklerdir. Önlerinde meydan boştu. istedikleri gibi at oynatıyorlardı. Şimdi, bazı

disipline edici, evvelce yaptıklarına mani olucu kayıtlar getirince, "Bu Anayasa çağ dışıdır"

demeye başladılar."

"Bizim 1961 Anayasası'nı aynen kabul edeceğimizi mi hayal ediyorlardı? O zaman 12 Eylül Harekatına ne gerek vardı?"

"Bizim vazifemiz, yurdun huzur ve güveni sarsıldıkça meydana çıkıp, kirletilen tencereyi temizleyip, tekrar pisletmeleri için yeniden aynı şartlar içinde teslim mi etmektir? Biz bu kirli tencere temizleyiciliğinden artık kurtulmak ve tam manasıyla yurt savunmasına dönük, görevlerimizin başında olmak istiyoruz."

"Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemeyeceklerdir. Eğer o dernek, bir güzelleştirme derneği ise, onunla ilgili bir toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilir.

Siyasi amaçlı bir gösteri yapamaz."

"Biz partiler içerisinde muhtelif kolların olmasına karşıyız. Erkek - kadın ayrımı yoktur.

Erkek kolu yok ki, kadın kolu olsun. Bir parti bütündür. Onun içinde kadın da vardır, erkek de vardır. Genci de vardır, ihtiyarı da vardır. Böyle bölünmelere karşıyız biz."

"1961 Anayasası'nın halk oylamasına sunulmasıyla bu Anayasanın halkoyuna sunulması

arasında büyük bir fark vardır. O zaman, o Anayasanın arkasında bir parti vardı. Biz böyle bir partiyi arkamıza almadık. Bizim Anayasamızın dayandığı yer, partiler değildir. Zira, biliyorsunuz ki onlar kapatıldı. Biz partilerin gücüyle değil, milletin gücüyle bu Anayasayı

sizin tasvibinizden geçirmek istiyoruz."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Kayseri'de yaptığı konuşma şöyle: (30 Ekim 1982)

Sevgili Kayserili Vatandaşlarım,

Şükür bizi size kavuşturana. Bugüne kadar bir türlü gelememiştik. Biliyorum çok davet aldık, ama olmadı. Hatta Valiye ve Garnizon

Komutanına soruyormuşsunuz, "Acaba Devlet Başkanı bize dargın mı, neden gelmiyor Kayseri'ye?" diye. Hayır, ne Valiye, ne Garnizon Komutanına, ne de size dargınım. Ben de bugüne kadar Kayserinize gelemediğimden dolayı hakikaten üzgündüm. Bu üzüntümü şimdi gidermiş oluyorum. Bütün vatan sathında yaşayan vatandaşlarımın bizde ne kadar kıymetli yerleri varsa, sizlerin de aynı derecede bir yeri, bir değeri vardır.

Sevgili hemşehrilerim, Anayasayı tanıtma gezisine çıkmadan evvel yaptığım programımda, buraya da yer vermek suretiyle şimdiye kadar yerine getiremediğim görevimi, böylece yerine getirmiş oluyor ve içimde bir rahatlık hissediyorum.

Dün bütün Türkiye sathında mu önder Atatürk'ün kurup, bize emanet ettiği Cumhuriyetimizin 59'uncu yıldönümünü, milletçe büyük bir coşku içerisinde kutladık.

Hepimiz mutluyuz.

Gerçi dün yaptığım konuşmamda bütün vatandaşlarımın bu mutlu günlerini kutladım, ama, burada bir kere daha sizlerin Cumhuriyet Bayramını kutluyor ve hepinize Cumhuriyet idaresi altında rahat, huzur ve güven içerisinde ömür boyu mutlu yarınlar diliyorum.

Sevgili Kayserililer,

Atatürk bize bu Cumhuriyeti armağan etti, emanet etti. Hayatta iken çok partili demokrasiye geçmek için iki tecrübe yaptı. iyi netice alamayınca vazgeçmek zorunda kaldı.

Vazgeçmeseydi, taptaze, gencecik olan Cumhuriyet idaresi de tehlikeye düşebilecek ve memleket parçalanabilecekti.

Eğer erken vefat etmeyip de daha uzun yaşasaydı, muhakkak ki zamanı geldiğinde çok partili sisteme geçecekti. İşte O'nun arzu edip de,

gerçekleştiremediği bu çok partili sisteme, İkinci Cihan Harbinden hemen sonra, 1946 senesinde geçildi. Geçildi ama, ne badireler geçirdik, ne çalkantılar oldu. İçinizde genç yaşta olanlarınız bunları bilmezler. O

günleri yaşayanlar çok iyi hatırlarlar. Onlar tarihe maloldu. Biliyorsunuz, sonunda, 27 Mayıs 1960 Harekatı yapıldı. Yapılmasaydı ne olurdu? Belki de daha, millet, çok partili hayata alışık değildi. Millet birbirine girdi, baba ile evlat bile birbiriyle konuşmaz oldu. Camiler ve köylerdeki kahveler dahi ikiye bölündü. Binaenaleyh, bu idare tarzına paydos diyelim denilebilecek ve o zamana kadar demokrasi için verilen mücadele boşa gidebilecekti.

İşte bunu önlemek, Silahlı Kuvvetlere düşmüştü. Düşmüştü ama, bu hareket alttan geldiği için de memleket 22 Şubat ve 21 Mayıs tehlikelerini atlattı.

Nihayet, 1961 Anayasası yapıldı ve tekrar normal, çok partili döneme dönüldü. 1967

senesine kadar bir şey olmadı. Olmadı ama, bu memleketi ve milleti parçalamak, bölmek isteyen dış ve iç güçler Anayasayı çok iyi incelemişler, onun açık kapılarını tespit etmişler ve bu açık kapılardan sızmaya başlamışlardı. En müsait yeri de üniversitelerimizde bulmuşlardı. Ufak ufak talebe hareketleri şeklinde başlayan, derslere girmeme, boykotlar, okul işgalleri, yollarda toplu yürüyüşler, gittikçe hızını artırarak sonunda bir sağ - sol çatışması haline dönüşmüştü.

Sevgili Vatandaşlarım,

Bir yerde bir hareket, yani bir aksiyon varsa, mukabil bir hareket, yani reaksiyon da muhakkak olacaktır. İşte üniversitelerde sol hareketler başlayınca, karşısında sağ

hareketler de başladı ve sonunda silahlı çatışmalara kadar dönüştü.

Ne gariptir ki, üniversitelerde bu olaylar olurken ve içeride yani üniversitenin içerisinde adam öldürülür, öğrenciler birbirleriyle kıyasıya dövüşürlerken, üniversitelerin idaresinden mesul kişiler üniversite içine devletin polis kuvvetini sokmuyorlardı. Çünkü Anayasada üniversitelerin özerk olduğu yazılıydı. Orası yani üniversite, Türkiye Cumhuriyeti ne ait bir üniversite değil de sanki başka bir ülke toprakları içerisinde bir üniversiteydi.

Olaylar gittikçe büyüyüp, adam öldürmeler, diplomat kaçırmalar çoğalıp, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ve kamu güvenliği tehlikeye girince, 12 Mart'ta zamanın Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları, Cumhurbaşkanına, Parlamento ya ve yönetime bir uyarı mektubu verdiler. Görev yine Silahlı Kuvvetlere düşmüştü.

Anayasada yapılan bazı değişiklikler ve çıkarılan kanunlar ve alınan sıkı güvenlik tedbirleri sayesinde memleket tam huzur ve sükuna kavuşmuşken, sanki başka yapılacak bir iş

yokmuş gibi, o zamanın yönetimi bir Af Kanunu çıkardı ve hapishanelere giren o azılı

anarşistler ve teröristler, daha tecrübeli olarak sahneye atıldılar, yeniden teşkilatlanmaya başladılar.

Olaylar olayları kovaladı, 1960 ve 1971 olaylarından ders almayan siyasilerimiz nihayet yurdu 11 Eylül 1980 tarihine getirdiler. Yine memleket idaresinde söz sahibi olanlar, milletten vekalet alarak Meclise gelenler, geçmişten, yani tarihten ders almamışlardı.

Memleket yine elden gidiyordu. Bu vatanın bekçisi, koruyucusu Silahlı Kuvvetler, bu sefer eskisinden çok daha fazla sabır göstermişti. Tekrar bir müdahale yapılmasını hiç arzu etmiyorduk. Bu yüzden de tarizkar mektuplar alıyor ve hatta yüzümüze karşı dahi "Ne duruyorsunuz?" diyorlardı.

Asıl garibi nedir biliyor musunuz? Bunları söyleyenler arasında milletvekilleri ve senatörlerin de olmasıydı. İşin garibi buydu. Biraz daha sabredelim desek, memleket elimizden kayıp gidecekti. Buna Türk Silahlı

Kuvvetleri göz yumamazdı, yummadı ve milletin arzusuna uyarak, 12 Eylül Harekatını gerçekleştirdi.

Bize 12 Eylül'den sonra çeşitli çevrelerden çok telkinler yapıldı. Eğer bu milletin rahat ve huzura kavuşmasını ve memleketin düzelmesini diliyorsak, en aşağı beş sene ayrılmamamızın gerektiği, hatta bunu 10 seneye çıkarmamızın en doğru hareket olacağı

söyleniyordu. Ben ve arkadaşlarım, bu telkinlerin hiçbirisine kapılmadık. Zira, biz bu milletin artık kafi siyasi tecrübeye sahip olduğunu biliyorduk.

Bugüne kadar çıkartılmamış kanunlar çıkartılır ve Anayasa da Türk Milletine uygun bir şekle getirilirse, asgari üç sene içerisinde tekrar demokratik parlamenter sisteme dönebileceğimize inanıyorduk. Programımızı da ona göre yapmıştık. Nitekim, bugüne kadar 409 kanun çıkarılmış ve en mühimi de, bizi bir daha 12 Eylüllere getirmeyecek bir Anayasa hazırlanmıştır .

Sevgili vatandaşlarım, bugüne kadar iki sene içerisinde, 409 kanun çıkarıldı. 12 Eylül'den evvelki bir sene içerisinde ise 49 kanun çıkarılmıştı, siz bu ikisi arasındaki mukayeseyi kendiniz yapın.

12 Eylül'den hemen sonra, sağcısıyla, solcusuyla bize alkış tutanlar, bu Harekatın yapılmasının zaruri olduğunu söyleyenler, baktılar ki Anayasa hazırlanmaya başlandı, baktılar ki bu Anayasada, 1961 Anayasası'nda bulunan o hudutsuz özgürlükler ve özerkliklerin bazı kısıtlamalara tabi tutulduğunu öğrendiler, etekleri tutuşarak, bu Anayasayı

- kendi tabirleri ile - bombardımana başladılar. O kadar yazdılar ve söylediler ki, eski Anayasanın aynı olan maddelerine bile saldırmaya başladılar.

Sanki bu Anayasanın hiçbir olumlu ve iyi maddesi yokmuş gibi, yazdılar da yazdılar. Dikkat ederseniz, bu geziye çıkıncaya kadar, bu konuda

konuşmadım. Yalnız, birkaç yerde,

"Acaba 1961 Anayasasının aynını veya ondan daha fazla özgürlükleri ve özerklikleri ihtiva eden bir Anayasa mı bekliyorlardı?" diye konuştum. Biliyorsunuz bu gezim sırasında Anayasada mevcut bir kısım hükümleri izah ettim. Burada da birkaç noktaya daha temas edip, eleştirileri cevaplayacağım.

Sevgili Kayserili Kardeşlerim,

1961 Anayasamızda Olağanüstü Hal Durumu kabul edilmişti. Bu, 1961 Anayasamızda da vardı. Ancak, bu olağanüstü hal, sel baskını, zelzele ve yangın gibi tabii afetlere inhisar ettirilebiliyordu.

1961 'den beri bir türlü buna ait kanun çıkarılamadığından, o hallerde dahi, olağanüstü

durum ilan edilemiyordu. Böyle bir Olağanüstü Hal Kanunu olmayınca da, yurdun bir veya birkaç yerinde cereyan eden anarşik olaylar üzerine Sıkıyönetim ilan etmek mecburiyetinde kalınıyordu.

Şimdi hazırlanan bu Anayasa ile olağanüstü hal kabul edilmiş ve ikiye ayrılmıştır.

Birisi, tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebine dayanıyor, diğeri ise şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebebine dayanıyor.

Her iki halde de Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanacak olan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birkaç bölgesinde veya bütününde olağanüstü hal ilan edebilecek, fakat, hemen bu kararı Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunacaktır.

Meclis isterse olağanüstü hal süresini değiştirebilir, kaldırabilir ve her defasında, dört ayı

geçmemek üzere, Bakanlar Kurulunun istemiyle uzatabilir.

Bakanlar Kurulu, olağanüstü hal süresince kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir.

Ancak, bu kararnameler yine aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi ne sunulur. Meclis isterse, bu kararnameyi değiştirebilir, kaldırabilir.

Bu olağanüstü halin ilanında vatandaşlara getirilecek yükümlülükler, temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağı, kamu görevlilerine ne gibi yetkilerin verileceği, olağanüstü yönetim usulleri, çıkarılacak bir kanunla düzenlenecektir.

Böylece sık sık sıkıyönetim ilanına gerek kalmayacaktır. Evvela olağanüstü hal ilan edilecek, olağanüstü hal ile olaylar önlenemezse o takdirde sıkıyönetim ilan edilecektir.

Bu husus, eski Anayasamızda bir noksanlık idi ve her gelen iktidar bu noksanlıktan yakınırdı. Yakınırdı ama, Anayasada bir değişiklik için de hiçbir girişimde bulunmazdı. Hoş, girişimde de bulunsa, muhalefetteki partiler muhakkak karşısına çıkarlardı. iktidar onu bildiğindendir ki, girişimde bulunamazdı. Çünkü, bizde yerleşmiş bir gelenek var. Muhalefet demek, iktidarın her yaptığına muhakkak hayır diyecek, onun karşısına dikilecek bir parti demektir.

O, kanunun veya kanun değişikliğinin millet yararına olduğuna inansa da muhalefet edecektir. İşte onun için bir türlü Olağanüstü Hal Kanunu çıkarılamamıştır.

Sevgili Hemşehrilerim,

Biraz da meslek teşekküllerinden bahsetmek istiyorum sizlere. Toplum hayatımızda, bazı

mesleki faaliyetler, o derece önemlidir ki, bunlar fertler tarafından tek başlarına yürütülen faaliyetlerden olmakla beraber, birer kamu hizmeti

gibidir.

Avukatlık, hekimlik, eczacılık, çeşitli branşlarda mühendislik ve bunlara benzer diğer başka faaliyetler, alelade mesleki dernekler eline de terk edilmemiştir. Devlet bunları kamu tüzelkişisi niteliğindeki mesleki kuruluşlar içinde toparlamış ve tanzim etmiştir.

Bunların kendilerine mahsus kanunları vardır. Bu kanunlarla kendilerine tanınmış devlet yetkileri ve imtiyazları vardır. Gerçi bunların hepsi birer meslek kuruluşudur, ama, kamu tüzelkişisi olmaları dolayısıyla devletin unsurları, parçaları durumundadırlar.

12 Eylül'den önce bunların bazıları da rayından çıkmıştı. Tamamen kanunlarında gösterilen mesleki gayeler ve faaliyetler içinde olmaları gerekirken, siyasi ve hatta ideolojik maksatlar peşinde koşan ve bu türlü faaliyetlere girişenler çok görülmüştür. Bunlardan bir kısmını, küçük bir grup eline geçirmiş, ondan sonra da akla, hayale gelmez oyunlarla, hep kendi ellerinde muhafaza etmiş, siyasi partilere, ideolojilere peşkeş çekmişlerdir. Mesleğin diğer mensupları, bu kendi teşekküllerini, o küçücük grupların elinden çoğu kere kurtaramamışlardır. Yöneticileri seçecek olan Genel Kurul toplantıları, o suretle tertiplenmiştir ki, pek çok meslek mensubu bu toplantılara katılamamış, katılsa bile çekindiğinden oy kullanamamış veya kasten uzayıp giden toplantıların sonuna kadar beklemeye imkan göremeyip ayrılmış, onlar ayrılır ayrılmaz da siyasetçi veya ideolojik küçük grup, derhal yöneticilerin seçimlerine geçerek, meslek teşekkülünün üzerindeki hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir.

Mesela, 2500 üyesi olan bir meslek teşekkülü, 100 - 150 kişilik bir grup tarafından bu türlü

oyunlarla, senelerce zaptedilmiş vaziyette tutulmuş ve böylece siyasete ve ideolojiye alet edilmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması için bir kanun mu hazırlanıyor, bu meslek teşekküllerinin hemen hepsinin başkanları veya başkan yardımcıları, bütün meslek

teşekkülü adına beyanat verip, bu kanun tasarısına karşı çıkar. Ve işin en garip tarafı ise bu beyanatın, radyo ve televizyondan verilmesidir. Bunlar sanki meslek teşekkülü değil de, birer siyasi parti temsilcileri. Aynı onlar gibi hareket ederler. Şimdi yeni hazırlanan ve sizin tasvibinize sunulan Anayasa bu konuyu da ele almış ve bu kuruluşların, yalnızca belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılayan, mesleki faaliyetlerini kolaylaştıran, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlayan, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını koruyan, birer kuruluş olmasını ve ancak bu yönde çalışmasını hükme bağlamıştır.

Bundan sonra bu kuruluşlar seçimlerini hakim önünde ve gizli oyla yapacaklar ve bütün mensuplarının seçime katılması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Devletin kamu kurumu ve kuruluşlarında çalışanlarla, kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışanların, bu meslek kuruluşlarına girmeleri mecburi tutulmamıştır.

Bundan evvel, eğer, bu meslek teşekküllerine girmezse, oraya üye olmazsa, mesleğini yapamazdı.

Devlette çalışan, kamu kurumunda çalışanlar, bu gibi teşekküllere girmek mecburiyetinde değildirler. İster girer, ister girmez.

Yine bu meslek kuruluşları, bundan böyle kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremeyecekler; siyasetle uğraşamayacaklar; siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyeceklerdir. Bu konuda bazı kötü niyetli kişiler, menfi propaganda yapıyorlar. Yani "Sizler artık siyaset yapamayacaksınız" diyorlar. Hayır, kuruluş olarak, meslek teşekkülü olarak yapamaz. Herkes, bir siyasi partiye girmekte, şahsen siyasetle uğramakta serbesttir. Ama kuruluş olarak, o kuruluş olarak siyasetle uğraşamaz.

Ayrıca, bu meslek kuruluşları devletin idari ve mali denetimine tabi olacaktır. Bugüne kadar bunlar hiçbir denetime tabi olmazlardı. Eğer bu kuruluşlar, amaçları dışında faaliyet gösterirlerse, sorumluların görevlerine mahkeme kararıyla son verilebilecektir.

Türk Devletinin, varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi maksadıyla gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mahallin en büyük mülki amiri, bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilecektir.

Bu uzaklaştırma kararı, üç gün içinde mahkemeye bildirilecek, mahkeme de bu kararın uygun olup olmadığını en geç 10 gün içinde karara bağlayacaktır.

İşte bir kısım kişilerin karşı çıktıkları noktalar bunlardır. Zira, 1961 Anayasası'nda bu kısıtlamaların hiçbirisi yoktu. Hatta şu kayıt vardı: "idare, seçilmiş organları bir yargı mercii kararına dayanmaksızın geçici veya sürekli olarak görevden uzaklaştıramaz". Böyle bir kayıt vardı. Başka hiçbir kayıt yoktu. Önlerinde meydan boştu. istedikleri gibi at oynatıyorlardı.

Evet, at oynatıyorlardı. Şimdi, bazı disipline edici, evvelce yaptıklarına mani olucu kayıtlar getirince, "Bu Anayasa çağ dışıdır" demeye başladılar.

Bu Anayasanın hiçbir maddesi, doğru dürüst çalışan, kuruluş maksadı dışına çıkmayan, memleketi bölmek ve parçalamak isteyen örgütlerle işbirliği yapmayan, terörist ve anarşistleri arasında barındırmayan hiçbir kuruluşa, hiçbir kısıtlama getirmemektedir.

Eğer yukarıda saydığım faaliyetlerin içinde bulunacaklar ise neden çekiniyorlar? Neden gocunuyorlar? Anlamak mümkün değil.

Demek ki, gizli bazı emelleri var. Bizim 1961 Anayasası'nı aynen kabul edeceğimizi mi hayal ediyorlardı? O zaman 12 Eylül Harekatına ne gerek vardı?

Bizim vazifemiz, yurdun huzur ve güveni sarsıldıkça meydana çıkıp, kirletilen tencereyi temizleyip, tekrar pisletmeleri için yeniden aynı şartlar içinde teslim mi etmektir?

Biz bu kirli tencere temizleyiciliğinden artık kurtulmak ve tam manasıyla yurt savunmasına dönük, görevlerimizin başında olmak istiyoruz. Dünyanın içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumu görüyorsunuz. Her gün, dünyanın bir veya birkaç yerinde tehlikeli durumlar meydana çıkıyor. İçinde bulunduğumuz Ortadoğu nun hali de hepinizce malum.

Yarının daha iyi olacağından endişeliyiz.

Bölgede bazı güçlerin atacakları yanlış bir adım, bütün bölgeyi kan ve ateş deryasına dönüştürebilir. Böyle bir durumda biz, içerdeki pisletilen tencereyle mi uğraşacağız?

Sevgili Hemşehrilerim, Sevgili Vatandaşlarım,

Şimdi biraz da toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile ilgili bölümden bahsetmek istiyorum. 1961

Anayasamız'da bununla ilgili yalnız şu kadarcık bir hüküm vardı:

"Herkes önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırısız toplanma ve gösteri yürüyüşü

yapma hakkına sahiptir. Bu hak ancak, kamu düzenini korumak için kanunla sınırlanabilir".

1980'den önceki yıllarda, en çok kötüye kullanılan haklardan birisi de bu idi. Bilhassa, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerimizde, hemen hemen her hafta bir toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılırdı.

Biz bu hakkı da Batıdan aldık. Ancak, Batıdaki bu hak bizdeki gibi kullanılmıyor.

Gösteri yürüyüşü yapanlar, ellerinde pankartlarla yolun sağındaki kaldırımdan ikişerli kollarla yürürler ve hiç kimseyi rahatsız etmeden, şehir düzenini ve trafiğini aksatmadan sona erdirirler. Batıda bunları gördük biz, görüyoruz.

Bir de bizdekine bakınız. Eğer o gün bir toplantı ve gösteri yürüyüşü varsa, bir kere o şehrin bütün emniyet kuvvetleri, hatta civar illerden getirilen

emniyet kuvvetleriyle, askeri birlikler

seferber edilmişlerdir. Çünkü her an bir olay çıkabilir. Her an yakma, yıkma olayı çıkabilir.

Her an kavga çıkabilir. Nitekim, geçmişte bunlar çok olmuştur.

Yeni Anayasamızda, bununla ilgili ne gibi hükümleri getirdik, şimdi onları söyleyeceğim.

Bir kere, yine herkes önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü yapabilecektir. Ancak, istediği yerde değil. Gerekirse şehir düzeninin bozulmasını

önlemek amacıyla idari merci, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergahı tespit edebilecektir.

Ayrıca, kamu düzenini ciddi şekilde bozacak olayların çıkması veya milli güvenlik gereklerinin ihlal edilmesi veya Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etme amacım güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde, kanunun belirleyeceği yetkili mercii, -ki bu yetkili mercii muhakkak mülki amir olacaktır,- belirli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklayabilecek veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilecektir.

Ayrıca, dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemeyeceklerdir.

Bir misal vereyim: Eğer o dernek, bir güzelleştirme derneği ise, onunla ilgili bir toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilir. Siyasi amaçlı bir gösteri yapamaz. Pahalılıkla mücadele derneği kurulmuşsa ve eğer herhangi bir şey pahalılanmış, hayat pahalılanmışsa bununla ilgili gösteri ve yürüyüşü o dernek yapabilir. Başka dernek bu toplantıyı yapamaz. İşte bunun manası budur.

İşte, sevgili vatandaşlarım, bu maddeye de sataşmalar var. Sebebi malum. Eskiden olduğu gibi mütemadiyen tansiyonu gergin tutmak ve halkı bizar edip, "lanet olsun, böyle düzen olacağına her gün tetik üzerinde durup yaşayacağımıza, hangi rejim gelirse gelsin, yeter ki rahat ve huzur içinde yaşayayım" dedirtmektir. Vatandaşa bunu dedirtmektir.

Sanki onların özledikleri o rejim gelse, böyle gösteri yürüyüşü yapabileceklermiş gibi, bunu maşa olarak kullanıyorlar.

Şimdi, o melunca emellerine ulaşamayacaklarını anlayınca, tabii buna da karşı

çıkacaklardır. Nitekim çıkıyorlar.

Sevgili vatandaşlarım, Diyarbakır konuşmamda siyasi partilerin gençlik kolu, kadın kolu gibi kollarının olmayacağını söylemiştim. Bu konuda - şimdi burada kadınlarımız da var - yanlış

propaganda yapıyorlar. Diyorlarmış ki, "Artık bundan sonra kadınlarımız siyasetle uğraşamayacaklar".

Hayır, biz partiler içerisinde muhtelif kolların olmasına karşıyız. Erkek - kadın ayrımı yoktur.

Erkek kolu yok ki, kadın kolu olsun. Bir parti bütündür. Onun içinde kadın da vardır, erkek de vardır. Genci de vardır, ihtiyarı da vardır. Böyle bölünmelere karşıyız biz. Hatta kadınlarımızın partilerde vazife almasından sevinç duyarız. Bir çok ülkelerde başbakanlar

dahi kadınlardan, Devlet Başkanı kadınlardan. Bizde niye olmasın? İnanmayınız bu gibi propagandalara.

Sayın kardeşlerim, sizlere de Anayasamızın birkaç hükmünü izah ettim. Bizler bu Anayasayı hazırlarken, geçmişten büyük ders aldık. Hangi hususlarda sıkıntı çekmiş isek, onları giderici bazı tedbirler öngördük.

Biraz evvel de ifade ettiğim gibi, kötü niyetli olmayan, kanun ve nizamlara saygılı kişi ve kuruluşlar için bu Anayasa, hak ve hürriyetlerde hiçbir kısıtlama getirmemektedir. Onlar, her türlü hak ve hürriyetlerden istifade edebileceklerdir. Bu hak ve hürriyetleri tahrip etmek veya ülkeyi kargaşa ortamına çekmek isteyenlere de mani olacak ve ensesinden tutup kanunun gösterdiği mercie teslim edecektir.

Bilmem sizleri kafi derecede aydınlatabildim mi?

Sizleri de bir hayli ayakta tuttum. Ancak, hepinizin sahip olacağı ve tasvibinizle yürürlüğe girecek olan bu Anayasayı doğru olarak anlatmak benim görevimdi. Ben de sizler kadar yoruluyorum. Ama bu yorgunluk vatan ve millet uğruna çekildiği için bana huzur vermektedir.

Gerekirse, arkadaşlarımla beraber bu yolda hayatımızı dahi feda edebiliriz. Feda olsun. Bu yaştan sonra bir insan ne bekleyebilir ki? Bir fani için en büyük mutluluk, vatan ve milletine yararlı hizmet yapmaktır. Bunu yapabiliyorsak ne mutlu bizlere.

Bir noktaya daha dikkatinizi çekmek isterim. 1961 Anayasası'nın halk oylamasına sunulmasıyla bu Anayasanın halkoyuna sunulması arasında büyük bir fark vardır. O

zaman, o Anayasanın arkasında bir parti vardı. Biz böyle bir partiyi arkamıza almadık.

Bizim Anayasamızın dayandığı yer, partiler değildir. Zira, biliyorsunuz ki onlar kapatıldı. Biz partilerin gücüyle değil, milletin gücüyle bu Anayasayı sizin tasvibinizden geçirmek istiyoruz.

Kapatılan partilerin üst yönetici durumunda olanlar ve bilhassa lider kadrosu, eski teşkilat mensupları vasıtasıyla bu Anayasaya menfi oy verilmesi için propaganda yaptırmaktadırlar.

Merak etmeyin, bunlardan haberimiz var. Bunlara mani olmak isteseydik, elimizde çeşitli imkanlar vardı. Fakat istemedik. İstemedik çünkü; istedik ki onların bu menfi tutumlarına rağmen, bu Anayasa büyük bir ekseriyetle

tasvip görsün ve onlar da yaptıklarından, eğer pişmanlık duyma hisleri varsa, pişman olsunlar, utansınlar.

Biz hiç kimseyi arkamıza alıp, destek aramadık. Bizim desteğimiz sizlersiniz. Sizler, bu millet, bizi göreve çağırdı. Sizlerin isteğine uygun olarak bu Harekatı gerçekleştirdik.

Zannediyorum ki, bize karşı olan güveninizi sarsacak bir durum yaratmadık.

Biz diyoruz ki : Bu Anayasa uzun süre Türkiyemize rahat ve huzur getirecektir. Biz buna inanıyoruz. Sizlerin de inanmanızı rica ediyoruz.

Şimdi biraz evvel, Vali ve Belediye Başkanınız bana şehrin fahri hemşehrilik beratını ve anahtarım takdim ettiler. Altın anahtar değil ha, bronz anahtar. Bundan büyük bir mutluluk duyduk. Ben de sizlerin hemşehriniz olmakla, Kayserili olmakla büyük kıvanç duyuyorum.

Kayserililer her sahada çalışkandır ve bütün Türkiye sathında Kayserililerin çalışkanlığı

bilinmektedir. Bu çalışkanlığınızı devam ettirirseniz, Kayseri örnek bir şehir olacaktır.

Ayrıca, yeni Anayasayı pirinç plaketler üzerine yazmışlar, bana hediye ettiler. Ondan da büyük bir memnuniyet duydum. İnşallah bu Anayasanın o pirinç kadar ömrü uzun olur, memlekete huzur ve güven getirir. Biz huzur ve güven getireceğine inanıyoruz. Sizlerin de inanmanızı rica ediyoruz.

Hepinize şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına sevgiler, saygılar sunuyorum. Sağolunuz.

Adana konuşması... 31 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 31 Ekim 1982'de Adana'da bir konuşma yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Adana konuşmasından...

"Sözde, bu Anayasa kabul edilirse, işçilerin hiçbirisi siyasetle uğraşamayacak ve seçimlerde de oy veremeyecek, aday olamayacakmış. Hepsi yalandır, hem de kuyruklu yalandır."

"Hükümetlerin zaafları, kanunların yetersizliği ve yetmezliği ve 1961 Anayasası'ndaki boşluklar ve eksiklikler yüzünden çalışma hayatının rayından çıkmasını önleyememiştir."

"Grevler, gerçek maksatlarından saptırılarak, "ideolojik mücadele" silah ve vasıtası haline getirilmiştir. Bir sendika rekabeti başlatılmıştır. Kim daha fazla koparacak yarışına girişilmiştir."

"İş hayatı içinde, işçinin gerçek menfaatlerini, memleketin çıkarlarını düşünmeyen, yalnız ve yalnız kendi menfaatlerinin veya ideolojik mücadelelerinin peşinden koşan ve sendika ağaları denilen bir sınıf insan türemiştir."

"Dünyanın hiçbir yerinde çalışmıyoruz diye sevinç ifade eden davullu - zurnalı grev yapılmaz."

"Sendika, işçinin ekonomik ve sosyal haklarını koruyacaktır. Eğer siyasetle uğraşmak istiyorsa, gider bir parti kurar veya bir partiye girer. Bu sendikadır. Hem sendika, hem parti olmaz. Onun için sendika sendikalığını, parti partiliğini, devlet devletliğini bilecektir."

"Lokavt bir hak değil, greve karşı uygulanan bir durumdur. Onun içindir ki, Anayasaya koyarken grev ve lokavt hakkı diye değil, grev hakkı ve lokavt dedik. Lokavt bir hak değildir.

Ama grev bir haktır."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Adana'da yaptığı konuşma şöyle: (30 Ekim 1982)

Sevgili Adanalı Hemşehrilerim,

Evvela hepinize şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına, gösterdiğiniz bu büyük sevgiden, tezahürattan dolayı, candan teşekkür ediyorum.

Biliyorsunuz, 16 Ocak 1981 günü Adana'ya gelmiş ve çok yağmurlu bir havada sizlere yine hitap etmiştim. O gün yaptığım konuşmada, daha ziyade sendikalar üzerinde durmuş ve bir kısım sendika ağalarının yaptıklarını, sizlerden kesilen paralarla neler yapıldığını, neler alındığını, nasıl çarçur edildiğini anlatmaya çalışmış ve gelecekte bunları önleyici tedbirler getireceğimizi, sendikaların Devlet tarafından denetleneceğini söylemiştim.

Bugün, yine ağırlığı işçi sorunları ve sendikalar olmak üzere Anayasamızda yer alan birkaç

noktaya temas edeceğim.

Sevgili vatandaşlarım, hemen peşinen şunu söyleyeyim ki, her yerde ifade etmeye çalıştığım, o yalan makinelerinden mütemadiyen yalanlar çıkaran, ona buna çamur sıçratan, malum çevreler şöyle bir haber yaymaya başlamışlar: Sözde, bu Anayasa kabul edilirse, işçilerin hiçbirisi siyasetle uğraşamayacak ve seçimlerde de oy veremeyecek, aday olamayacakmış. Hepsi yalandır, hem de kuyruklu yalandır.

Bizim temiz işçilerimiz ne bilsin, herkesi kendisi gibi kabul ediyor. Bazen öyle yalanlara da kanabiliyor. Nitekim, bir grup işçi, ta Ankara'ya kadar gelerek, bunu öğrenmek istemiş.

Hakikati öğrendikten sonra da müsterih olup dönmüşler. Bir sürü de yol parası vermişler zavallılar.

Bu hususu peşinen söylüyorum ki, bir kısım işçi arkadaşların arasında bu gibi yanlış

haberlere inananlar varsa, doğruyu bilsinler.

Sevgili Adanalılar, geçmişte bu memleketin, işçi olaylarından ne büyük zararlara uğradığını

sizler de biliyorsunuz. Yalnız İzmir TARİŞ İplik Fabrikasında 100 milyon lira civarında, tahribattan mütevellit zarar- ziyan olmuş ve bu zarar - ziyanı Devlet ödemiştir.

Fabrika tamir edilinceye kadar geçen aylar içerisinde uğradığı zarar ve memleket ekonomisine yüklediği yük, bunun dışındadır. 100 milyonun dışındadır.

Buna benzeyen kanunsuz grevler ve kanunsuz işgaller ve bunların sonucunda yine uğranılan zarar ve yurdun bu yüzden çektiği ekonomik

sıkıntıları hep beraber yaşadık.

Bu konuda birkaç misal vereceğim sizlere. Biliyorsunuz bu memleket tütün yetiştirir. Hatta yetiştirdiğinin fazlasını dışarıya ihraç eder, satar. Yurt içindeki vatandaşlarımızın sigara ihtiyacını karşılayacak kadar fabrikası da var. Fakat gelin görün ki, seneler ve senelerce, her gelen iktidar döneminde bu sigara problemi çözülemedi. Vatandaş, sigarasını

karaborsadan almak zorunda kaldı. O tarihlerde 35 lira olan bir paket sigarayı

karaborsadan 60 - 70 lira arasında zorla bulabiliyordu. Bulabilirse o da. Bunun sebebi neydi?

Sebebi, fabrikaların tam kapasiteyle çalışmaması, işlerin yavaşlatılması, sigara kaçakçılarının ve karaborsacıların da bunları teşvik etmesiydi. Bugün, yeni fabrika devreye girmeden bütün yurdun sigara ihtiyacı karşılandığı, yapılmış olarak dış ülkelere satılabildiği gibi, ayrıca, depolar da sigara ile dolu bir vaziyette bulunuyor.

Yine, bir zamanlar memlekette elektrik ampulleri bulunmuyor ve herkes Türkiye dışından temin etme yarışına girişiyordu.

Memlekette ampul fabrikası mı yok? Ürettiği kafi mi gelmiyor? Hayır, ama memleket ekonomisini gittikçe daha kötüye sürüklemek isteyenler, ideolojik maksatlı greve başvuruyorlar.

Aylarca ve senelerce fabrikalar kapalı kalıyordu. Üstelik işsiz kalan işçilerimizin ücretleri, ilgili sendika tarafından verilmiyordu. Hatta yarısı verilse, işçi katlanabilecekti. Fakat ne gezer. Ayda bin veya iki bin lirayı vermek suretiyle işçiyi de perişan duruma sokarlardı. O

işyerindeki işçiler grevde ise, ücretlerini alamazlar veya biraz evvel söylediğim gibi bin - iki bin lira alırlar, ama, işyerinin bağlı olduğu sendikanın idareci ve yöneticileri, aylıklarını

muntazaman alırlardı.

Türkiye'de bütün askeri birliklerin pillerini karşılayan bir pil fabrikası, iki sene grev yüzünden imalat yapamamış ve Silahlı Kuvvetler, pil ihtiyacını döviz vererek dışarıdan almak zorunda kalmıştı. Sebebi yine ideolojik ve biraz da pil imal eden diler fabrikaların bunu teşvik etmeleridir.

Daha buna benzer, yüzlerce misal vermek mümkündür.

Sevgili vatandaşlarım, şimdi yeni hazırladığımız Anayasada çalışma hayatını düzenleyen esaslardan bahsedeceğim.

Bu esaslar yeni Anayasanın en fazla eleştirisine uğramış hükümleri arasında bulunmaktadır.

Yeni Anayasanın bu konudaki bir kısım hükümlerine yapılan itirazlar, benim ve Konsey üyesi arkadaşlarımın da hassasiyetini üzerine çekmiştir.

Evvela dikkatinizi bir gerçek üzerinde yoğunlaştırmanızı isterim. Bizler askeriz. İşçi hayatının da, işveren hayatının da içinde yetişmiş değiliz. O halde bu alandaki meselelere tamamen objektif olarak yüzde yüz tarafsız bir gözle bakabilecek bir mevkide bulunuyoruz.

İki taraftan hiçbirine özel bir mensubiyetimiz bulunmadığına göre, sadece objektif bilgilerin, geçmiş tecrübelerin ve özellikle memleket menfaatlerinin ışığı altında meseleleri ele alabilmek imkanına sahip bulunuyoruz.

Anayasanın her maddesi ve maddelerdeki her bir hüküm üzerinde büyük hassasiyetle durmuşuzdur. Bundan kimse şüphe etmesin. Bilhassa çalışma hayatına ilişkin esaslar biraz aşırı sayılabilecek eleştirilere hedef olunca, bu esaslar üzerinde hassasiyetimiz daha da yoğunlaştırılmıştır.

Biz, iki taraftan hiçbirine mensup olmadığımıza göre, belki çalışma hayatına uzaktan baktığımız söylenebilecektir. Hayır, çalışma hayatına uzaktan değil, aksine çok yakından bakıyoruz. Yüzde yüz tarafsız bir gözle,

bu münasebetlerin tarihi gelişimi içinde geçirdiğimiz tecrübelerin ve milletçe alınan derslerin ışığında sadece ve sadece vatandaşlarımızın ve memleketin menfaatleri yönünden meseleye bakıyoruz.

Bunu ispat etmek ve meselelere gerçekten ne kadar tarafsız bir gözle baktığımızı ortaya koymak bakımından, bütün mevzuatı, tarihi gelişiminden, yani başlangıcından ele alıp tahlil etmek istiyorum sizlere.

Biraz zamanınızı alacağım ama, işçi ve işveren münasebetlerinin tarihine kadar gideceğim, onun için iyi dinleyin.

Hepiniz bilirsiniz ki, üretimin iki ana unsuru vardır. Biri emek, diğeri sermayedir. Bu iki ana unsur, iki tip insanın şahsında tecelli eder. Biri işçidir, yahut diğer bir tabirle çalışandır, diğeri sermaye sahibi, yani işveren veya diğer bir tabirle çalıştırandır. İşçi, ekonomik bakımdan işveren karşısında güçsüzdür. İşveren ise ekonomik bakımdan güçlüdür. En azından işçiye karşı güçlü durumdadır. Fakat bu iki insanın, ikisi de birbirine muhtaçtır.

Çünkü yalnız emekle üretim olmaz, muhakkak sermaye de lazımdır. Bunun gibi yalnız sermaye ile üretim olmaz, muhakkak emek de lazımdır.

Dünyadaki ilk sanayileşme hareketlerinde, işçi ve işveren birbirlerine karşı tam bir hürriyet içinde karşı karşıya ve yalnız bırakılmışlardır. Zira sanayileşme devri aynı zamanda temel hak ve hürriyetlerin de artık nazari olmaktan çıkmaya ve fiiliyata dökülmeye başladığı bir devrin başlangıcı ile hemen hemen ayın tarihe rastlar. Bu sebeple o zamanın hürriyet anlayışı içinde "Bırakalım bu iki insanı, yani işçi ve işveren kendi hak ve ilişkilerini kendileri düzenlesinler. Aralarındaki bu ilişkileri kendileri serbest pazarlıkla kursunlar" denilmiştir o tarihte.

Fakat, bunun sonucu ne olmuştur bilir misiniz? İktisaden güçlü olan işveren, zayıf olan işçiyi istismar etmeye başlamıştır. Bu tarihi bir gerçektir. İşveren işçiyi sömürmüştür.

Bütün toplumlarda zengin insanların sayısı, orta halli ve hele fakir insanlardan daha azdır.

işverenler üretimde bulunabilmek için, işçiye kesinlikle muhtaç durumda olmalarına **105**

rağmen, işveren az, işçi daha çok olduğu için basit tabiriyle arz ve talep kanunu işlemiş, işçi sayısı istihdam imkanlarından fazla olunca, bir iş için pek çok insan aynı zamanda başvurunca, işçi ücretleri düşmüş, bunun yan sıra iş şartları da ağır tutulmuştur. Yani işçi boğaz tokluğuna çalıştırılmaya başlanmıştır.

Bu alanda işçi - işveren münasebetleri insanca bir şekil alıncaya kadar pek çok acı, üzücü, insanlık namına esef verici, hatta utandırıcı mücadeleler cereyan etmiştir.

Neticede bakılmıştır ki, eğer Devlet koruyucu tedbirlerle işçinin yanında yer almazsa, eğer Devlet koruyucu tedbirlerle çalışma hayatını düzenlemezse, işçi ezilmektedir.

Zira aslında her iki taraf da bütün hürriyetlerden istifade etmektedir. Ama, birinin dayanma gücü vardır, diğerinin dayanma gücü yoktur. Bu itibarla nice esef verici olaydan ve tecrübeden ders alan devletler, işçiyi korumak ve onun haklarını kaptırmamak için işçinin yanında yerlerini almışlardır.

Bizim toplumumuz, henüz sanayileşme bakımından geri kalmış bir toplumdur. Bu sebeple de bizim tarihimizde Batıdaki üzücü çatışmalar ve mücadeleler geçmişte görülmemiştir.

Çünkü o tarihlerde sermayedar, yani işveren yok denecek kadar azdı Türkiye'de. İşçi ise sanayi işçisi değil, tarım işçisiydi. Tarım alanında da ilişkiler tarihi birtakım esaslara göre sürüp gitmekteydi. Türkiyemizde büyük tarım işletmeleri de bulunmadığı için tarımda bilhassa büyük rençber aileleri, kalabalık çiftçi aileleri, üretimdeki emek unsurunun en büyük kısmını meydana getirmekteydiler.

Memleketimizde sanayileşme, Cumhuriyet devriyle başlamıştır. Ve halen de devam etmektedir. Sanayileşme Cumhuriyet devrinde başlayınca, işçi - işveren ilişkilerini yüzüstü

bırakmamak ve Batıda cereyan etmiş çatışmaların memleketimizde tekrarlanmasını

önlemek için 1936 yılında 3008 Sayılı İş Kanunu çıkarılmış, tam bir sanayileşme dönemine girilmeden evvel bizzat Devlet iş hayatını ve çalışma münasebetlerini düzenlemek suretiyle işçi ve işverenin arasına girmiştir.

Bu suretle de çalışma hayatının münasebetleri toplumda diğer münasebetler gibi ikili münasebetler şeklinden çıkmış, Batı'nın birçok ülkelerinde de görüldüğü üzere üçlü

münasebet halini almıştır. Yani artık çalışma hayatımızda işçi ve işveren tek başlarına karşı

karşıya değildirler . Aralarında Devlet vardır.

Sevgili vatandaşlarım, işçi işverene nispetle daha ziyade korunmaya muhtaç olduğu için Devlet, işverenden ziyade esas itibariyle işçiyi korumak amacıyla işçi - işveren münasebetlerine müdahale etmiş ve bunların arasına girmiş bulunuyor.

Bu suretle iş hukuku yeni bir gelişme yönünü tutmuştur.

Hatırlatmak isterim ki, iş hukukunun en önemli kuralı, işçi - işveren münasebetlerini düzenleyen hukuk kaidelerinin yorumlanmasında bir tereddüt hasıl olursa, yorumun daima işçi lehine yapılacağı hususundaki kuraldır. Bu, hukuk kuralıdır. Bir anlaşmazlık çıkarsa daima işçi lehine bir kural işler.

Çalışma hayatımız bu suretle gelişirken, sendikaların kurulması, toplu iş sözleşmelerinin, grev ve lokavtın kabulüyle iş münasebetleri daha da sağlıklı bir gelişme imkanına kavuşmuş, ama ne çare ki çok kısa bir süre sonra da rayından çıkacak duruma gelmiştir.

Bunun sorumluları katiyetle söylüyorum ki, işçilerimiz değildir. Bunun sorumluları olarak sendikacılarımızın hepsini de gösteremeyiz. Bunu söylemek büyük bir haksızlık olur.

Vatansever ve memleketini düşünen sendikacılarımız çoğunluğu teşkil etmektedir.

Ama, bu arada bazı sendikacıların eliyle de sendikacılık, asıl gaye ve maksatlarından saptırılmıştır.

Devlet, işçi - işveren münasebetlerindeki mevkiine ve hakemlik ve arabuluculuk görev ve yetkilerine rağmen hükümetlerin zaafları, kanunların yetersizliği ve yetmezliği ve 1961

Anayasası'ndaki boşluklar ve eksiklikler yüzünden çalışma hayatının rayından çıkmasını

önleyememiştir.

Grevler, gerçek maksatlarından saptırılarak, "ideolojik mücadele" silah ve vasıtası haline getirilmiştir. Bir sendika rekabeti başlatılmıştır. Kim daha fazla koparacak yarışına girişilmiştir.

Ekonomik imkanlar elverdiği müddetçe, elbet daha yüksek ücretler ve daha iyi iş şartları

için bir mücadele olur. Buna kimse kalkıp da "Haksızdır" diyemez. Ama, grev tehditleri ve ardı arkası kesilmez grevler ve türlü direnişlerle üretim hacmi ve kalitesi düşürülür, bu yüzden milyonlarca tüketici vatandaş bunalımlara sokulur, hastalık tehlikesiyle karşı karşıya kalınır, hiçbir malın dış pazarlara sevkine ve orada rekabete girişilmesine imkan verilmezse, sonunda bu işten kim karlı çıkar?

İş hayatı içinde, işçinin gerçek menfaatlerini, memleketin çıkarlarını düşünmeyen, yalnız ve yalnız kendi menfaatlerinin veya ideolojik mücadelelerinin peşinden koşan ve sendika ağaları denilen bir sınıf insan türemiştir. Bunlar işçilerimizi olur - olmaz sebeplerle derhal grevlere

sürüklemişler, ama başlangıçta da söylediğim gibi grev boyunca da aç ve yoksul bırakmışlardır.

Çalışmak isteyenin çalışmasına zorla ve şiddetle karşı koymuşlardır. Dünyanın hiçbir yerinde çalışmıyoruz diye sevinç ifade eden davullu - zurnalı grev yapılmaz.

Ama bizde grev yapılan o işyerinin önünde günlerce davul - zurna çalınmıştır. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir gösteri yapılmaz. Çünkü çalışmamak bir hüner değildir. Çalışmak hünerdir. İnsan çalışmak için yaratılmıştır.

İşçiyi, dayanılmaz derecede asap bozucu, iş huzurunu ve çalışma barışını kökünden kazıyan bir mücadelenin içine itmişlerdir. İş hayatı ile ilgili olmayan sebeplerle grevler yaptırmışlardır. Bu arada, grevler sırasında işçiler perişan olmuşlardır. Üretim düşmüş, hatta belli mallarda üretim tamamen durmuştur.

Bu sendika ağaları, işçilerimize, işyerlerini işgal ettirmişler, işyerini tahrip ettirmişler, hammaddeleri yaktırmışlar, stokları yaktırmışlar, tahrip ettirmişlerdir. Kendileri perde arkasında olarak, vatansever işçilerimizi, işçi haklarıyla hiçbir ilişkisi bulunmayan bu gibi mücadelelere sevketmişlerdir.

Bunların bu tahripkar gayretlerinden kendi siyasi ikballeri için medet umanlar da çıkmıştır.

Onlar da bu mücadeleye girişerek iş hayatım azami bir huzursuzluğa sürüklemişler ve siyasi nüfuzları ile devleti büsbütün aciz durumlara düşürmüşlerdir.

12 Eylül öncesindeki manzarayı kim inkar edebilir? Kim unuttum diyebilir?

Biz her bakımdan bu Anayasada aldığımız tedbirlerle 12 Eylül öncesinin tekerrürünü

önlemeye çalışıyoruz. Sadece çalışma hayatında tedbir alıyor değiliz. Devletin, toplumun, fertlerin hayat ve münasebetlerinin her kesiminde yeni tedbirleri öngördük.

Eğer bu tedbirler gereksiz ise söyleyiniz vazgeçelim. Ve tekrar 12 Eylül öncesi olduğu gibi, hatta bu sefer daha beter bir halde geri gelinsin. Buna razı olacak mısınız?

Buna, yani 12 Eylül öncesine, asil ruhlu, temiz kalpli, vatanını, milletini, devletini seven ve korumak için çırpınan hiçbir Türk vatandaşı ve Türk işçisi razı mıdır?

Elbette razı değildir. O halde, aldığımız tedbirler nelerdir? Ve bunlar haksız ve gereksiz tedbirler midir? Şimdi bunları gözden geçirelim.

Çalışma hayatıyla ilgili hükümler şunlardır vatandaşlarım. Anayasa der ki "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için, çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır". Devlete bu görevi vermiştir Anayasa. Ve devam eder, "Devlet işçi - işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını

kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır".

Demin dediğim gibi, işçi ve işvereni karşılıklı bırakmaz, devlet müdahale eder. "Kimse yaşına, cinsiyetine, gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılamaz". Küçücük bir çocuk, ağır işlerde çalıştırılamaz. Bir kız çocuğu, bir kadın ağır işlerde, ona yaraşmayacak işlerde çalıştırılamaz.

"Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır . Ücretli hafta ve bayram tatili ile, ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir".

Şimdi sevgili vatandaşlarım, biraz da, sendika kurma hakkına değineceğim. Ondan bahsetmek istiyorum. İşçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve

geliştirmek için, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika üst kuruluşları kurma hakkına sahiptirler.

Sendika, serbestçe kurulabilir. Sendikalara üye olmak ve üyeliğinden ayrılmak serbesttir.

İsteyen sendikaya üye olur, isteyen olmaz. İsteyen sendikadan çıkar, istemeyen çıkmaz.

Hiç kimse sendikaya üye olmaya, üye kalmaya, üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. İşçiler ve işverenler ayın zamanda birden fazla sendikaya üye olamazlar. Herhangi bir işyerinde çalışabilmek, işçi sendikasına üye olmak veya olmamak şartına bağlanamaz. "Sen burada çalışacaksın ama illa şu sendikaya üye olacaksın" diye kimse baskı yapamaz. İsteyen istediği yerde çalışabilir.

İşçi sendika ve üst kuruluşlarına yönetici olabilmek için en az 10 yıl bilfiil işçi olarak çalışmış

olma şartı aranır. Eskiden bu şart yoktu. Dışarıdan bir kişi, hiç işçilikle alakası olmadığı

halde, gelip sendikanın başına otururdu.

Madem ki, bu bir işçi sendikasıdır, işçinin haklarını, sosyal haklarını, ekonomik haklarını

koruyacaktır. O halde işçinin içinden gelen bir temsilci oraya gelebilir. 10 sene çalışmadan oraya kimse gelemez.

"Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara da aykırı olamaz".

Şimdi de sevgili vatandaşlarım, sendikal faaliyetlere geçiyorum.

Sendikalar, 13'üncü maddedeki genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi - ki bu 13'üncü maddeyi ben birkaç yerde anlatmıştım. Devletin, milletin bölünmezliği, bütünlüğü, Cumhuriyeti, vesaireyi tahrip edecek hareketlerdi onlar. siyasi amaç

güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar.

Çünkü sevgili vatandaşlarım, bu sendikadır. Sendika, işçinin ekonomik ve sosyal haklarını

koruyacaktır, Eğer siyasetle uğraşmak istiyorsa, gider bir parti kurar veya bir partiye girer.

Bu sendikadır. Hem sendika, hem parti olmaz. Onun için sendika sendikalığını, parti partiliğini, devlet devletliğini bilecektir. Derneklerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla, bu amaçla ortak hareket edemezler.

Şimdi burada biraz daha duralım, Biraz daha izah etmek istiyorum bu konuyu, "Sendikalar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar" diyoruz, Bu hükme kimsenin itirazı olur mu? Tabii olur. Ancak kimin olur? Sendikanın başına geçip de siyasi menfaat umanların olur.

Sendikalar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar. Çünkü o sendikadır.

Siyasi parti değildir. Sendika, dünyanın her yerinde aynı şekilde tarif edilir. Sendika demek, çalışanların çalışma faaliyet ve ilişkilerinde, iktisadi ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak üzere kurulmuş bir teşekküldür.

Sendikalar, iktidara gelmek için kurulmuş bir siyasi parti değildir. Herkesin olduğu gibi, işçi vatandaşlarımız da siyasi haklarını kullanmak istedikleri

zaman, ya tek başlarına hareket ederler veya bir siyasi partiye üye olurlar. Buna engel olacak hiçbir hüküm yoktur Anayasada. Herkes istediği partiye girebilir.

Bir sendikanın siyaset yapması, günümüzde, o sendikanın ideolojik faaliyetlere geçmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Maalesef böyle oluyor. Sendika üyelerinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak başka şeydir, ideolojik faaliyet ve siyaset yapmak başka şeydir vatandaşlarım.

Biz sağlam ve istikrarlı bir toplum ve devlet düzenine muhtacız. Kimin kim olduğunu, kim olmadığını bilmek mecburiyetindeyiz.

Ya siyasi partidir, bu takdirde siyasetle uğraşması tabiidir, veyahut siyasi parti değildir, o zaman da siyasetle uğraşamaz. Gayesi ne ise o gaye ve maksat için faaliyette bulunabilir. .

Derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla da bu amaçla ortak hareket edemezler. Çünkü onlar da sendika değil dernektir, vakıftır, meslek kuruluşudur.

Hepsinin kendine göre vazifesi vardır.

Şimdi sendikal faaliyetlere devam ediyorum. Anayasa diyor ki, "İşyerinde sendikal faaliyette bulunmak, o işyerinde çalışmamayı haklı göstermez". Yani bir fabrikada bir işçi temsilcisi var. İşçi temsilcisi olmakla, "Ben burada çalışmayacağım" diyemez. Hem çalışacaktır, hem de işçi temsilciliğini yapacaktır.

Ayrıca, Anayasada yine bir kayıt vardır; "Sendikalar üzerindeki devletin idari ve mali denetimi ile gelir ve giderleri, üye aidatının sendikaya ödenme şekli kanunla düzenlenir".

Evvelce sendikalar üzerinde devletin idari ve mali denetimi yoktu. Ne gibi olaylar olduğunu ne gibi rezaletler ortaya çıktığını, İzmit'teki konuşmamda dile getireceğim.

Hatırımda kaldığı kadarıyla, bir sendika üst kuruluşunun, ismini vermeyeyim, 221 milyon lira açığı var.

"Sendikalar gelirlerini amaçları dışında kullanamazlar. Tüm gelirlerini devlet bankalarında muhafaza ederler". Devlet bankasında diyoruz, diğer bankalar demiyoruz. Sebebi, bir kere, garantiye alıyoruz işçinin parasını. İkinci olarak, başka bankalara gidip de, sendika üst yöneticilerinin "Ben sana şu kadar para yatıracağım, sen bana şu kadar para verir misin?"

gibi bazı pazarlıklarını önlemek için bu paralar, Devlet bankalarına yatırılacak. Ancak şimdi bankalardan paralar çekilmesin diye, bir sene daha sonraya bıraktık. İşçilerin paralarını

garantiye almak için.

Grev hakkıyla işverenin lokavta başvurması hallerini başka bir şehrimizde açıklayacağım.

Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, grev hakkı yine vardır, fakat lokavt bir hak değil, greve karşı uygulanan bir durumdur.

Onun içindir ki, Anayasaya koyarken grev ve lokavt hakkı diye değil, grev hakkı ve lokavt dedik. Lokavt bir hak değildir. Ama grev bir haktır.

Görüyorsunuz ki sevgili Adanalılar, yalnız işçi hakları ile ilgili açıklamalarım bu kadar zaman aldı.

Bu Anayasadaki işçi haklarıyla ilgili kısımları hazırlarken o kadar titiz davrandık ki, bütün ilgililerin, ayrı ayrı fikirlerini dinledik ve yazılanları okuduk. Yazılanlardan maksatlı olanları

artık çok iyi biliyoruz. İşçi hakları deyip ağızlarına ve kalemlerine başka hakkı almayanların, esas maksatlarının ne olduğunu bilmeyen kalmadı.

Bunlardan bir kısmının maksadı, memlekete sosyalizmi getirmektir. Bütün çabaları budur.

Onun için de en büyük kitle hangisidir? İşçidir. O halde onlara çengel atalım, onların haklarının koruyormuş gibi görünerek maksadımıza ulaşalım düşüncesindedirler.

Bugüne kadar bunun üzerinde çok çalıştılar. Birçok sendikaların başlarına böylelerini geçirmeye de muvaffak oldular. Temiz işçilerimizi sokaklara da döktüler. Ellerine kızıl bayraklar da verdiler. Başka ülkelerin liderlerinin resimlerini de verdiler. Fakat bundan sonra yapamayacaklar.

Artık bunların yüzlerindeki maskeler düşmüştür. İşçilerimiz de bu gibilerini artık iyi tanımaktadır.

Şunu iyi bilesiniz ki, bunlar, demin söylediğim bu gibi kişiler henüz tamamen temizlenmemiştir. İstesek hepsini temizlerdik. Lakin 12 Eylül'den sonra vaktiyle bu çirkin olaylara karışanların hepsini sokağa atsaydık, aileleri ve çocukları da sefil ve perişan olacaklardı.

Kaldı ki bu uygulamayı yapacaklar da, yani sokağa atacak müesseseler de, bazı

haksızlıklara sebep olabileceklerdi. Bunları düşünerek bu yola başvurmadık. İstedik ki zamanla doğru yolu öğrensinler. Maksadımız insan harcamak değil, insan kazanmaktır. Bu vatanın evlatlarını doğru yola getirmek, onları o yola sevketmek bizlerin vazifesidir. Yoksa insan harcamak çok kolaydır.

12 Eylül'den sonra bize bu konuda çok müracaatlar oldu. Fakat biz suç işleyenler hariç, diğerlerine bir şey yapmadık. İstedik ki onlar da zaman geçtikçe hatalarını anlasınlar ve doğru yolu bulsunlar.

Biliyorsunuz, Ziya Paşa'nın meşhur bir beyti vardır. Şöyledir: "Nusk ile uslanmayanı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir".

Şimdi genç nesiller belki bunu anlamamıştır. İzah edeyim. "Nusk ile uslanmayanı etmeli tekdir", yani evvela nasihat et diyor, nasihatle uslanmazsa, o zaman çıkış ona, bağır - çağır, eğer ondan da adam olmazsa, o zaman "Döv" diyor. Şimdi, biz evvela nasihatle, eğitimle doğru yolu göstermeye çalışıyoruz.

Adana Türkiye'nin önemli bir sanayi kesimi olduğundan ve burada daha çok işçi vatandaşlarımız bulunduğundan bu konulara ağırlık verdik. Diğer konular üzerindeki açıklamalarımı radyo ve televizyonlardan izliyorsunuz. Bundan sonra da izleyeceksiniz.

Bugüne kadar bize karşı yöneltilen tenkitleri dinledik. Bunlardan makul olanları, memleket yararına olanlarını dikkate aldık. Ancak, memleket yararına olmadıklarına inandıklarımızı

da dikkate almadık ve aylar ve aylarca çok titiz çalışma sonucu, 7 Kasım'da sizlerin tasvibine sunulacak olan bu Anayasayı hazırladık. Bu Anayasanın, memleket gerçeklerine en uygun ve Türkiye'yi tekrar 12 Eylül öncesine getirmeyecek bir Anayasa olduğuna inanıyoruz.

Takdir yüce milletindir, sizlerindir sevgili vatandaşlarım. Sizin takdirlerinize sunuyoruz.

Bugün biliyorsunuz, zamanım çok kısıtlı olduğundan dolayı hemen yemeği müteakip Antalya'ya hareket edeceğim. Onun için konuşmamı burada kesmek zorunda kaldım.

Tekrar sizlere, hepimiz adına sevgiler ve saygılar sunuyorum ve mutlu yarınlar diliyorum.

Hepiniz sağolun. Allahaısmarladık

Antalya konuşması... 31 Ekim 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 31 Ekim 1982'de Adana'dan sonra Antalya'da da bir konuşma yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Antalya konuşmasından...

"Önümüzde yapılacak seçimlerden sonra gidebilirdik. Ancak gerçekleştirdiğimiz bir harekatın sonunda meydana getirilen Anayasanın kısa bir süre içerisinde rafa kaldırılmaması ve onun kökleşmesi için bu kadar bir zaman Anayasanın ve diğer icraatın savunuculuğunu ve bekçiliğini yapmamız lüzumludur."

"Aksi takdirde tekrar eski Anayasayı getirmeye kalkışanlar olabilir. Nitekim, 1971'de tutuklananlar, 1974 senesinde çıkarılan bir afla, salıverildi. Gene gelenler bu Anayasayı

rafa kaldırabilirler. Bu bakımdandır ki, o kadar bir süre (7 yıl) görev başında kalmayı uygun bulduk."

"Hiç kimse, devrilen arabayı hep beraber nasıl kaldırırız da, çağdaş medeniyet yolunda bir daha devrilmeden ve arıza yapmadan ilerleriz diye düşünmüyor da, her kuruluş kendime nasıl bir çıkar ve imkan sağlarım diye orasından burasından didikliyor, taarruz ediyor.

İstiyor ki, herkes kendisine en fazla yarar sağlayacak bir hüküm konsun."

"Memleketin 12 Eylül'e gelmesinde büyük sorumlulukları olanlar da boş durmuyorlar. Menfi propagandalarına ellerinden geldiğince devam ediyorlar. El altından eski teşkilatlarına

haber gönderiyorlar. Zannediyorlar ki, hala daha millet onların bir dediğini iki yapmayacaktır."

"Onlara hangi anayasayı hazırlarsanız hazırlayın, beğendiremezsiniz. Zira ya kendileri hazırlayacaklar, veya kendi düşüncelerini paylaşan kişiler hazırlayacak. "Ancak o anayasalar çağdaştır. Başka türlü çağdaş olamaz" demektedirler. Ağızlarında bu çağdaş

kelimesi o kadar sakız olmuş ki, onların benimsemediği, beğenmediği bütün işler çağ

dışıdır."

"Siyasi amaçlı grev de yasaklanmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruluyor diye vaktiyle otobüs şoförlerini greve sürüklediler Otobüs şoförlerinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile ne alakası var? "

"Sanayileşme ve kalkınma yolunda olan bir memlekette haklı ve hakiki sebeplere dayanmadıkça, bu türlü grevlere hoşgörü ile bakılamaz. Hem işçi, hem işveren zarar görüyor. Sonuçta da memleket, zararını çekiyor. Kazananlar sadece işçiyi bu haksız greve sürükleyen bir kısım sendika yöneticileridir."

"Servet düşmanı değiliz. Sizler de olmayın. Servet düşmanlığı, neticede bizi başka türlü

rejimIere götürür."

"Devlet, ülke ekonomisine büyük katkıları olan ve üretimden alıkonulmaları halinde ekonomimize zararı dokunacak özel teşebbüsleri de teşvik edici ve onu icabında destekleyici tedbirleri almak durumundadır."

"12 Eylül'den evvel Türkiye nereye gidiyordu? Eğer hayır dersem Türkiye nereye gider?

Memleketimizin ve milletimizin menfaati neredthat? Bana menfi propaganda yapanlar kimlerdir? Bayram tebriklerinin, kapıların altından atılan kağıtların, Avrupa'nın muhtelif yerlerinden o malum komünist örgütler tarafından gönderilen adressiz ve imzasız mektup ve bildirilerin ne için gönderildiğini de düşünür, ona göre bu Anayasaya oyunuzu verirsiniz sevgili vatandaşlarım."

"Ben bize oy vermenizi değil, Anayasaya oy vermenizi istiyorum."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Antalya'da yaptığı konuşma şöyle: (30 Ekim 1982)

Sevgili Antalyalı Hemşehrilerim,

Dün biliyorsunuz Kayseri'deydik. Kayseri'de üzerimizde paltolar, parkalarla dolaştık ve öyle konuştuk. Şimdi buraya geldik, bu ceket bile fazla geliyor. Şu Türkiyemizin, şu vatanımızın, cennet vatanımızın kıymetini bilelim.

Biz bir günde dört mevsim yaşıyoruz. Bir tarafta kar yağarken, kayak sporu yapılırken, bir yerimizde de deniz sporu yapıyoruz. Böyle cennet vatan az bulunur.

113

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Sevgili kardeşlerim, Antalya'yı ne kadar sevdiğimi, kısa süreli istirahatlerimi dahi burada geçirmeyi tercih etmemden biliyorsunuz. Her Antalya'ya gelişimde, Vali ve Belediye Başkanımız, sizlere hitap etmem için bana her defasında öneride bulundular. Özel olarak davet ettiler. Onun da zamanı geleceğini, böyle dinlenmeye geldiğim bir yerde, ayaküstü

konuşmak istemediğimi, bu maksatla bu şirin Antalya'ya muhakkak geleceğimi söylemiştim.

Bütün Türkiye sathında turizm bakımından pilot bölge seçilen Antalya yöresine gelmemezlik edemezdik. Kaldı ki, anarşi ve terörden neler çektiğinizi çok iyi biliyoruz.

Bugüne kadar yaptığınız bütün davetlerden dolayı, şahsım ve Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına teşekkür ediyorum.

Allah ömür verirse ve kısmet de olursa bu görevimi tamamladıktan sonra, eğer kabul ederseniz, bütün yorgunluklarımı gidermek ve rahmetli, kıymetli eşimin de hatıralarını

yaşatmak üzere, bir süre için Antalya'ya gelmek istiyorum. Bu sebepten dolayıdır ki Anayasaya, (Eski cumhurbaşkanları Meclisin tabii üyesi olur) kaydını koydurtmadım. Ben istemiyorum. Eğer bu büyük millete karşı olan borcumu ödemiş isem, bu benim için en büyük bahtiyarlıktır. Gerekiyorsa ileride Anayasaya ilave ederler. Sonraki cumhurbaşkanlarını Meclisin tabii üyesi yaparlar. Konsey üyesi arkadaşlarım da aynı

düşünce ile 7 senelik bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi olarak kalmayı arzu ettiler. Onlar da hayat boyu bu görevde kalmayı istemediler.

18 Eylül 1980 günü içtiğimiz And'da da hiçbir menfaat beklemeden görevimizi yerine getireceğimize işaret etmiştik. Bu işe hep beraber geldik, görevimiz bittikten sonra da hep beraber gideriz.

Sevgili vatandaşlarım, önümüzde yapılacak seçimlerden sonra da gidebilirdik. Ancak gerçekleştirdiğimiz bir harekatın sonunda meydana getirilen Anayasanın kısa bir süre içerisinde rafa kaldırılmaması ve onun kökleşmesi için bu kadar bir zaman Anayasanın ve diğer icraatın savunuculuğunu ve bekçiliğini yapmamız lüzumludur. Aksi takdirde tekrar eski Anayasayı getirmeye kalkışanlar olabilir. Nitekim, 1971'de tutuklananlar, 1974

senesinde çıkarılan bir afla, salıverildi. Gene gelenler bu Anayasayı rafa kaldırabilirler. Bu bakımdandır ki, o kadar bir süre görev başında kalmayı uygun bulduk.

Nitekim, bu hazırlanan Anayasaya bile daha son şekli verilmeden ne kadar taarruzlar olduğunu gördünüz. Hiç kimse, devrilen arabayı hep beraber nasıl kaldırırız da, çağdaş

medeniyet yolunda bir daha devrilmeden ve arıza yapmadan ilerleriz diye düşünmüyor da, her kuruluş kendime nasıl bir çıkar ve imkan sağlarım diye orasından burasından didikliyor, taarruz ediyor. İstiyor ki, herkes kendisine en fazla yarar sağlayacak bir hüküm konsun.

Tabii bu arada, memleketin 12 Eylül'e gelmesinde büyük sorumlulukları olanlar da boş

durmuyorlar. Menfi propagandalarına ellerinden geldiğince devam ediyorlar. El altından eski teşkilatlarına haber gönderiyorlar. Zannediyorlar ki, hala daha millet onların bir dediğini iki yapmayacaktır. Hazırladığımız bu Anayasayı beğeniyorlar ve hatta "Biz bunu çıkaramazdık, onlar çıkartsınlar, noksan taraflarını biz tamamlarız" diyorlar.

Ama baktılar ki eski partilerin üst kademelerinde görev alanlara 10 sene müddetle parti kurma, partiye girme ve seçilme hakkından mahrumiyet hükmü getirildi, işte o zaman evvelce mevcut menfi tavırlarını ve tutumlarını büsbütün açığa vurdular.

Bir kişi, kendisinden başkasını sinek gibi görür, her şeyi kendisinin bildiğini zanneder, devleti kendisinden başka idare edecek kabiliyette bir kimse olmadığına inanırsa, o gibi kimselerden çekinmek lazım. Zira, onlar için yalnız kendileri vardır. Onlar, benden sonra tufan derler.

Bu millet, bugüne kadar böylelerini çok görmüştür, yine de görmektedir. Bu, neden böyle oluyor biliyor musunuz sevgili vatandaşlarım? Çok uzun süre bir işin başında kalmaktandır.

Demek ki uzun süre devletin üst kademelerinde bulunanlar, kendisinden başka hiç

kimsenin o yere layık olamayacağı inancına kapılabilmektedirler. Böylelerinden bu millet çok çekmiştir. Ben 12 Eylül'den sonra Ağrı'ya gittiğimde, Ağrılılar çok büyük tezahüratta bulundular, alkışladılar. Alkışladılar sizler gibi. O zaman, Ağrılılara şöyle seslenmiştim;

"Fazla alkışlamayın, daha evvel de çok alkışladınız, onları bu hale getirdiniz, biz de insanız, biz de şımarabiliriz". demiştim.

Sevgili vatandaşlarım, 12 Eylül'den evvelki diğer parlamento üyelerine yalnız parti kuramama ve bir partinin yönetim kadrosunda görev alamama kısıtlaması getirdik.

Herhangi kurulacak bir partiye girme ve aday olma serbestliğini tanıdık. Zira, bunların içinde suçsuz olanlar da vardı. Hepsine bu yasağı getirmiş olsaydık, haksızlık etmiş olabilirdik.

Gerçi, ilk Konya konuşmamda, hepsine bu yasağı getireceğimizi söylemiştim ama, sonradan bu hal tarzının, yani şimdiki yaptığımız bu hal tarzının daha adilane olacağına inandık ve öyle yaptık.

Şimdi bununla ilgili olarak yanlış haber yayıyorlar. Diyorlar ki, "illerde, ilçelerde bulunan parti teşkilat üyeleri de parti kuramaz, partiye giremez". Gerçi Anayasanın 69'uncu maddesinde böyle bir hüküm var, ama o şöyle uygulanacak: Bundan sonra kurulacak partiler Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılırsa, o takdirde o partiye mensup bütün kuruluşlardaki ilgililer, yeni bir parti kuramayacak.

Henüz daha Anayasa kabul edilmediğine göre, o illerdeki ve ilçelerdeki partilerin mensupları veya başkanları, il - ilçe başkanları partiye girebilirler. Bunlara teşmil edilmeyecektir bu yasaklar.

Yeni hazırladığımız bu Anayasaya insafsız eleştiri yöneltenlerden bir kısmını biz de biliyoruz, sizler de biliyorsunuz. Onların arzuladıkları rejim bambaşka, bunu biliyorsunuz. 12

Eylül'den evvel o hedefe çok yaklaştıklarını zannetmişlerdi ama bir şeyi iyi hesap edememişlerdi. O da bu milletin, bu devletin sahipsiz olmadığı. İşte bu yanlış hesap içerisinde olanlar acaba yine 1961 Anayasasında olduğu gibi, birtakım arzularına ileride ulaşabilecek hükümler, koydurabilmek amacıyla çabaladılar, didindiler. Fakat oyunlarına gelinmedi. Onlara hangi anayasayı hazırlarsanız hazırlayın, beğendiremezsiniz. Zira ya kendileri hazırlayacaklar, veya kendi düşüncelerini paylaşan kişiler hazırlayacak. "Ancak o anayasalar çağdaştır. Başka türlü çağdaş olamaz" demektedirler. Ağızlarında bu çağdaş

kelimesi o kadar sakız olmuş ki, onların benimsemediği, beğenmediği bütün işler çağ

dışıdır. Hatta sevgili vatandaşlarım, onlar Atatürk'ü bile çağ dışı görürler ve derler ki, "O bir eylem adamıydı, fikir adamı değildi". O'nu da milletin gözünden düşürmeye çalışırIar.

Ancak milletteki Atatürk sevgisinden korktuklarındandır ki, daha fazla ileri gidemezler; gidemeyince de, Atatürk'ün muhtelif tarihlerde söylediklerini,

kendi düşünceleri istikametinde tefsir eder dururlar.

Sevgili Antalyalılar, belki birçoklarınız radyolardan dinlemişsinizdir öğle ajansında; Adana'daki vatandaşlarıma işçi hakları üzerinde izahatta bulundum. Ancak hepsini bitiremedim. Bitiremediğim grev hakkı ile lokavt hakkındaki görüşlerimi burada açıklamak istiyorum.

Yeni Anayasa, grev hakkı ve lokavta bazı sınırlamalar getirmiştir. Grev ve lokavt, ancak toplu iş sözleşmesi yapılırken taraflar arasında anlaşmazlık çıkarsa uygulanabilecektir.

Yoksa durup dururken eskiden olduğu gibi grev veya lokavta gidilemeyecektir. Anayasa şunu da getirmiştir: Grev ve lokavt hakkı verirken, iyi niyete aykırı tarzda, toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. Ayrıca, şu hususu da Anayasa öngörmüştür:

"Grev esnasında, greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zarardan, sendika sorumlu olacaktır".

Eğer, kanunun gösterdiği hallerde grev veya lokavt yasaklanmış veya ertelenmiş ise ertelemenin sonunda iki taraf arasındaki uyuşmazlık, Yüksek Hakem Kurulunca çözülecektir. Ayrıca, uyuşmazlığın her safhasında da taraflar anlaşarak yine Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilirler . Bu halde, Yüksek Hakem Kurulunun vereceği karar kesin olacaktır.

Siyasi amaçlı grev, genel grev ve lokavt, işyeri işgali gibi hareketler yapılamayacaktır.

Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemeyecektir.

En son söylediğim bu hususa itiraz edenler var. Diyorlar ki, "O takdirde grev muvaffak olamaz". Ancak sevgili vatandaşlarım şunu düşünmüyorlar : Birisinin, bir kişinin belli şartlarda grev yapmak hakkı ve hürriyeti varsa, ötekinin de çalışmak hak ve hürriyeti yok mu?

Buna karşılık diyorlar ki, "Çalışmak isteyenlere müsaade edilirse o zaman, o grev başarısız olur, kırılır".

Eğer çalışmak isteyenler, bu kadar çok sayıda olursa, demek ki o grev haksız bir grevdir.

Çünkü "çalışıyoruz" diyen o kadar çok ki, fabrika onlarla dahi çalıştırılabilecek. İşçilerin çoğunluğunun rızaları hilafına, kendilerine zorla yaptırılan bir grevdir. Bu ise kişinin çalışma konusundaki temel hak ve hürriyetini tahrip edip ortadan kaldırmak değil midir?

Kendi hakkı için başkalarının hakkını inkar etmek, imha etmek olur mu? Birisi "Ben grev yapacağım" diyor, peki yap. Ama, öteki de diyor ki, "Ben çalışacağım". E, sen de çalışacaksın.

Siyasi amaçlı grev de yasaklanmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruluyor diye vaktiyle otobüs şoförlerini greve sürüklediler hep bilirsiniz. Hiçbir alakası yok. Otobüs şoförlerinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile ne alakası var? Ama Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulacak diye o şoförleri greve sürüklediler ve Ankara'da yolları kapadılar. Kimse de haklarında bir muamele yapmadı. Yaptıklarıyla kaldılar.

Sanayileşme ve kalkınma yolunda olan bir memlekette haklı ve hakiki sebeplere dayanmadıkça, bu türlü grevlere hoşgörü ile bakılamaz. Çünkü gayet iyi biliniyor ki bu gibi grevlerden neticede yararlanan işçi değildir.

Hem işçi, hem işveren zarar görüyor. Sonuçta da memleket, zararını çekiyor. Kazananlar sadece işçiyi bu haksız greve sürükleyen bir kısım sendika yöneticileridir.

Danışma Meclisi'nin hazırladığı Anayasa Tasarısında, 5 işçi çalıştıran işyerlerinde toplu sözleşme, grev ve lokavt yapılamayacağına dair bir hüküm vardı. Biz bunu çıkardık.

Şundan dolayı çıkardık. Eğer "5 işçiden daha az çalıştıran bir yerde grev yapılamaz"

deseydik, belki şöyle hadiseler olacaktı: 8 tane, 7i tane işçi çalıştıran bir işyeri, "Aman ben bu toplu sözleşmeden yakamı kurtarayım, grevden kurtulayım" diye 2 - 3 işçi çıkaracak, 5'ten aşağıya düşürebilecekti. Bunu düşündük. Bu zaten Anayasaya konacak bir madde değil; bu ilerde kanunla düzenlenebilir. 4 işçi mi olur, 3 işçi mi olur, 5 işçi mi olur? Ayrıca Hakkari'deki bir tamirhanenin 5 işçi çalıştırması başkadır, İstanbul'da bir tamirhanenin 6 işçi çalıştırması başkadır. Yani biz bu sayının şehirlere göre tespitini kanuna bıraktık, Anayasadan bunun için çıkardık.

Sabahleyin Adana'da, şimdi de burada işçi - işveren ilişkilerinde Anayasaya koyduğumuz hükümleri yeterince izah ettiğimi zannediyorum. Adana'da da ifade ettiğim gibi, Milli Güvenlik Konseyi üyesi olarak hiçbirimiz ne bir işvereniz ve ne de bir yerde işçi olarak çalıştık. Bu bakımdan işçi ve işveren konularını tam bir tarafsızlıkla ele aldık. Birçok kişiyi dinledik ve yazılanlara, söylenenlere, fakat iyi niyetle yazılan ve söylenenlere kulak verdik.

Ondan sonra da son şeklini verdik Anayasaya. Ve zannederim ki, her iki tarafı da tatmin edecek bir şekle soktuk. Bizim hazırladığımız Anayasanın, yani Konseyin hazırladığı

Anayasanın yayınlanmasından sonra da Türk - İş Başkanının yapmış olduğu açıklama, benim söylediklerimi büyük ölçüde haklı göstermektedir.

Daha evvelki birçok konuşmalarımda ifade ettiğim gibi biz hiçbir zaman işçilerimizin karşısında olmadık. Olamazdık, çünkü biz orta halli ailelerin birer çocuğuyuz. Neler çektiğimizi biz biliriz. Ancak, dürüst, namuslu olmak kaydıyla çok kazananların da karşısında değiliz. Onlar da çok çalışmışlar, müteşebbis kişiler olarak veya babasından kalan işletmeleri çalıştırıyor ve memleketin. ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Dış ticarete yardımcı

oluyorlar. Servet düşmanı değiliz. Sizler de olmayın. Servet düşmanlığı, neticede bizi başka türlü rejimIere götürür. O türlü rejimle idare edilen birçok ülkelerde vaktiyle uyguladıkları

katı sistemin zararlarını görerek, onlar da özel teşebbüse ve mülkiyet hakkına saygı

göstermeye başladılar. Özel teşebbüs ile devletin işlettiği işletmeler arasındaki farkı eğer anlamak isterseniz, devletin ürettiği malın satıldığı, ama yine devletin mağazalarına gidiniz.

Bir de özel teşebbüsün işlettiği mağazaya gidiniz. Aradaki farkı derhal göreceksiniz.

Bir tarafta yüzünüze bile bakmazlar, diğer tarafta ise kapıdan karşılarlar. Devlet, ülke ekonomisine büyük katkıları olan ve üretimden alıkonulmaları halinde ekonomimize zararı

dokunacak özel teşebbüsleri de teşvik edici ve onu icabında destekleyici tedbirleri almak durumundadır. Bu bizde böyle olduğu gibi, Batı ülkelerinde de böyledir. Bazen karşı

çıkıyorlar. Mesela bir fabrika iflas etmek üzere, büyük bir fabrika, büyük bir işletme. İçinde beş binden fazla işçi çalışıyor. Şimdi devlet, bankalar vasıtasıyla buna el attı. Yüzde 80'ine bankalar ortak oldu. Yüzde 80'ini alınca idare onların eline geçti ve o işletme faydalı, hayırlı

çalışmalara başladı, dışarıya ihracat yapıyor.

Şimdi efendim, bırakın ne hali varsa görsün diyemezdik. 5400 işçiyi sokağa atamazdık.

Sevgili vatandaşlarım, her devlet, ülke ekonomisine büyük katkıları dokunabilecek büyük işletmeleri korur. Onların iflasını önleyecek bazı tedbirler alır. Bu, Almanya'da da böyledir, Amerika'da da böyledir. Ama bu demek değildir ki, her iflas eden fabrikaya el atacaktır.

Hayır. Ona devlet bakar, hangisi rantabl işletilebilecektir, hangisi değildir, ona göre kararını

verir.

Şimdi sevgili Antalyalı kardeşlerim, biraz da Anayasanın başka hükümlerine değineceğim.

Bilhassa bu bölge ile ilgili kıyılardan yararlanma üzerinde duracağım.

Bu konuda, Anayasamız şöyle der: "Türkiye'deki bütün kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada, öncelikle kamu yararı gözetilir".

Bu, şu demektir sevgili vatandaşlarım: Hiç kimse deniz, göl ve akarsu sahil şeridine sahip çıkamaz. "Benim malik olduğum bu evin önünde kimse denize giremez" diyemez. Denize girme, göle girme veya oralarda dolaşma herkesin hakkıdır. Bu kıyılarla sahil şeritlerinin kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları

kanunla düzenlenecektir. Yeni bir kanun çıkacaktır. Bu kanun ya bu yasama döneminde veya ondan sonra gelecek Meclisin yasama döneminde muhakkak çıkarılacaktır. Zira, bu Anayasanın, hazırlanmasını, emrettiği bütün kanunlar, azami iki sene içerisinde çıkarılmış

olacaktır.

Toprak mülkiyeti konusunda da Anayasa şu hükmü getirmiştir : "Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan, çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alacaktır" .

Ancak, bunun için hazırlanacak kanun, öyle hazırlanacaktır ki, toprağın genişliği, tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre tespit edilecek, aynı zamanda toprak küçük parçalara bölünmek suretiyle üretimin düşmesine de sebep olunmayacaktır.

Dağıtılan bu topraklar tekrar bölünemeyecek, miras dışında başkalarına devredilemeyecek ve ancak mirasçıları tarafından yine üretimde kullanılacak; bunlara riayet edilmezse toprak o çiftçinin elinden alınacak, başkasına verilecektir.

Sevgili vatandaşlarım, bu şu demek: Topraksız bir çiftçiye, Devlet farzedelim ki, 100 dönüm bir toprak verdi. O hayattan ayrıldığı zaman evlatlarına intikal edecektir tabii. Evlatlarına intikal edecek ama toprak bölünmeyecektir. Eğer evlatları o toprağı yine tarımda kullanıyor, işliyorsa kullanmaya devam edecektir. Hayır, evlatları gitmiş, birisi İstanbul'da, birisi İzmir'de başka işlerle uğraşıyor. Tarla da boş kalıyor. İşte bu olmaz. Devlet toprağı onlara işletsin diye verdi. Bu durumda onun elinden alacak, işletebilecek başka topraksız bir köylü

ye verecek. Bunun manası bu demektir.

Devlet, bu toprakları kamulaştırırken, bedelinin ödenmesinde şu hususları dikkate alacaktır: Evvela vergi beyanına bakacak, ondan sonra kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini dikkate alacaktır. Bu toprağın veya taşınmaz malın, birim fiyatlarını veya bu maliyet hesaplarını ve diğer objektif ölçüleri hesaba katacaktır. Yani yalnız vergi değeri değil, biraz evvel saydığım hususları da göz önünde tutarak öyle kamulaştıracaktır, parasını da peşin ödeyecektir. Eğer bu kamulaştırılan toprak veya taşınmaz mal, tarım reformunun uygulanması, büyük barajlar, büyük iskan projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni orman sahalarının yapımı, kıyıların korunması ve turizm maksadıyla kamulaştırılıyor ise, bu takdirde devlet, ödemeyi beş yıl içerisinde eşit taksitlerle yapacaktır.

Şimdi büyük barajlar yapıyoruz sevgili vatandaşlarım. O kadar köy, hatta bazen şehirler sular altında kalıyor ki, bu kadar geniş toprak alanlarını ve şehirlerin parasını devlet bir seferde ödeyemez. Burada dedik ki, beş eşit taksitte ödeyeceğiz. Ancak, Devlet en yüksek faizi de verecek. Yani birinci sene ödedi, daha dört taksidi var. O dört taksidi öderken en yüksek faizi ile beraber ödeyecek.

Ancak bir nokta daha var; eğer bu büyük kamulaştırmalarda küçük çiftçinin elinden toprağı

alınmışsa, yani o bir küçük çiftçi ise, onunla geçiniyorsa, parası muhakkak peşin ödenecektir.

İşte sevgili vatandaşlarım, Anayasamızın bir kısım hükümlerini de sizlere izah etmiş

bulunuyorum. Müteakip günlerde de geri kalan kısımlarından önemli olanlarını ve eleştiri mevzuu yapılanlarını, diğer şehirlerimizdeki vatandaşlarıma izah edeceğim. Onları da radyo ve televizyonlarınızdan izleyecek olursanız, Anayasamızın ne olduğunu ve ne olmadığını

iyice öğrenmiş olacaksınız. Ve zannediyorum ki, bugüne kadar hiçbir Anayasa bu şekilde izah edilmemiştir.

Ondan sonra da elinizi vicdanınızın üzerine koyacaksınız, bu Anayasa bize ne getiriyor, bizden ne götürüyor? Götürdükleri haklı mı, değil mi?

12 Eylül'den evvel Türkiye nereye gidiyordu? Eğer hayır dersem Türkiye nereye gider?

Memleketimizin ve milletimizin menfaati neredemdir? Bana menfi propaganda yapanlar kimlerdir? Bayram tebriklerinin, kapıların altından atılan kağıtların, Avrupa'nın muhtelif yerlerinden o malum komünist örgütler tarafından gönderilen adressiz ve imzasız mektup

ve bildirilerin ne için gönderildiğini de düşünür, ona göre bu Anayasaya oyunuzu verirsiniz sevgili vatandaşlarım.

Bu Anayasanın kabulünden sonra da göreviniz bitmiyor. Bu Anayasaya sizler gibi sağduyu sahibi vatan ve milletin çıkarlarını her türlü şahsi çıkarlarının üstünde tutanlar sahip çıkarsa, ona el sürdürtmezseniz, o zaman bir faydası olur. Aksi takdirde ileride bunu kötü maksatlı

kişiler bozmaya, orasından - burasından delik açmaya çalışacaklardır. Onlara bu imkanı

vermeyeceksiniz.

Elbette zaman ilerledikçe diğer kanunlarımızda olduğu gibi Anayasamızın da bazı kısımları

değişikliğe uğrayabilecektir. Bu değişiklikler memleketin menfaati istikametinde midir?

Yoksa bazı örgütlere mi menfaat sağlayacaktır? Bunu iyi tartacak ve gerekirse bunlara karşı çıkacaksınız. Esasen vatandaşlar her konuda haklarına sahip çıksalardı, bu durumlara düşmezdik.

Bir çok dernek kuruyoruz, meslek kuruluşu kuruyoruz, sendika kuruyoruz, kooperatif ve şirket kuruyoruz. Ondan sonra da ona sahip çıkmıyoruz. Sahip çıkmayınca da ufak bir grup, bu kuruluşu ele geçiriyor. İstediği istikamete sürükleyebiliyor. Kötü niyetliler çok iyi ve kurnazca çalışıyorlar. İyi niyetliler ise daima pasif kalıyorlar. Biraz evvel saydığım kuruluşlara sahip olmuş olsanız onların da kontrollerini ağzı kalabalıklara, bağırıp çağıranlara ve namusu mücessemmiş gibi kendisini gösterenlere değil, doğru dürüst, çalışkan, az konuşup çok iş yapanlara vermelisiniz. .

Sevgili hemşehrilerim, bizler ve sağduyu sahibi vatandaşlarımız, bu Anayasanın Türkiye'nin şartlarına en uygun bir Anayasa olduğuna inanıyoruz. Yalnız Anayasa bir milleti kurtarmaz.

O Anayasaya uygun kanunlar çıkarılmaz ve doğru dürüst tatbik edilmezse ve sizler de bunu takip etmezseniz yine 12 Eylül öncesine gelebiliriz.

Anayasa kadar mühim iki kanunumuz daha hazırlanacak. Bunlar da Partiler Kanunu ile Seçim Kanunudur. Bu konuda da geçirilmiş tecrübelerden yararlanılarak bize en uygun şekli bulacağımıza inanıyoruz. Ben bize oy vermenizi değil, Anayasaya oy vermenizi istiyorum. Bizler faniyiz. Bugün varsak yarın yokuz. Ama bu Anayasa her zaman varolacaktır.

Sevgili Antalyalı hemşehrilerim, şu güneş altında ben gelmeden evvel de bir hayli ayakta kaldınız, benim için de beklediniz. Programıma göre, evvela valiye uğrayacak ve ilin problemleri hakkında bilgi alacaktım. Ondan sonra Belediye Başkanınız bana lütfedecekler, Antalya'nın fahri hemşehrilik beratını vereceklerdi. Ama kendilerine dedim ki,

"Vatandaşlarımı daha fazla ayakta bekletemem. Zaten 15 - 20 dakika geç kaldık. Evvela onlarla konuşacağım, ondan sonra geleceğim". Benim için Antalyalı olmak, Antalya'nın hemşehrisi olmak büyük bir gurur vesilesidir. Bununla övünüyorum ve bunu büyük bir memnuniyetle kabul ediyorum.

Hepinize bu gösterilen alakadan, bu sevgiden ve tezahürattan dolayı teşekkür ediyorum.

Hem kendi namıma, hem Konsey üyesi arkadaşlarım, hem Başbakan adına teşekkür ediyorum. Hepiniz sağolunuz, varolunuz.

İzmir konuşması... 1 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 1 Kasım 1982'de İzmir'de konuştu.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in İzmir konuşmasından...

"Öyle bir idareye sahip olmalıyız ki, artık mevcut yönetimler böyle ikide birde sıkıyönetime başvurmadan bu tür olayların üstesinden gelebilsinler."

"Bugün bütün dünyada gizli olarak ideolojik ve ekonomik savaş sürmektedir. Hangi taraf karşı tarafa ideolojisini kabul ettirebilirse, o ülkeyi kendisine bağlayabilmekte ve istediğini yaptırabilmektedir. İşte biz böyle bir savaşın içinden çıktık. Bu savaşın ilk raundunu kazandık."

"Savaş henüz bitmemiştir. Müteakip rauntlar, gelecektir. Bu gelecek saldırılara hazır olmamız ve bir daha o acıklı ve feci durumlara

düşmememiz için birtakım tedbirler almak ve daima uyanık olmak mecburiyetindeyiz."

"Eğer biz 12 Eylülden sonra "1961 Anayasası yürürlüktedir" demiş olsaydık, acaba bu savaşı kazanabilir miydik? Sureti katiyede kazanamazdık."

"Artık bundan sonra ülkede, komünizm, faşizm ve diktatörlükten bahsedilemez."

"Devletin ve günlük hayatın bütün yükünü sırtında taşıyan yürütmenin, arz ettiği bütün hayati ehemmiyetine rağmen, arka plana itilmiş ve işlemez hale gelmiş olması, 1961

Anayasası'nın belki de en büyük ve tashih kabul etmez zaafını teşkil etmiştir."

"Yürütme, o anlayış ve hukuki durum içinde kaldıkça ve bırakıldıkça, Devlet bir ayağı

olmayan ve koltuk değneğiyle yürüyen bir insan olmaktan öteye geçemezdi. Şimdi sizlerin de kabul ve tasviplerine sunulan bu yeni Anayasa, Devlet yapısı ve faaliyetleri itibariyle bu sakıncayı giderecek bir tarzda bina edilmiştir."

"Bir çokları, "Bu da bir reaksiyon Anayasası" diyorlar. Hayır vatandaşlarım, reaksiyon Anayasası değildir. Bu Anayasa 1961 den beri ders alınan bir Anayasadır."

"Biz bu Anayasanın en az kusurla hazırlanmış bir Anayasa olduğuna inanıyoruz. Eğer sizler de bize inanıyor ve güveniyorsanız oylarınızı o yönde kullanırsınız."

"Biz tarih önünde ve millet önünde doğru bir iş yaptığımıza inanıyoruz. Doğru mudur, yanlış

mıdır, bunun kararını biz değil, bizden sonra gelecek nesiller verecektir."

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde İzmir'de yaptığı konuşma şöyle: (1 Kasım 1982)

Sevgili İzmirli ve Egeli Hemşehrilerim,

İzmirliler çoğunlukta ama, içinizde Egenin diğer vilayetlerinden ve şehirlerinden vatandaşlarım da var. Onun için sizlere Egeli hemşehrilerim diye hitap ettim. Biliyorsunuz, bugüne kadar İzmir e çok geldik. Her gelişimde İzmirli hemşehrilerim soruyorlardı;

"İzmir de neden konuşmuyorsunuz ?" diye. Onun da zamanı gelecek diyordum. İşte o gün geldi.

Bu güzel şehrimiz, Ege nin incisi İzmirimiz, Kurtuluş Savaşında ne kadar çok acı, ıstırap ve gözyaşı döktüyse, 12 Eylül den evvel de çok acı ve gözyaşı döktü. Ancak, iki dönem arasında çok önemli bir fark var.

Birincisinde, yani Kurtuluş Savaşında acı çektiren gözyaşı döktürenler, memleketi işgale gelmiş düşman kuvvetleri idi.

İkincisinde, yani 12 Eylül 1980 den önceki dönemde ise, bunu yapanlar acımasızca, silah ve bomba kullanarak vatandaş kanı dökenler, bu memleketin kandırılmış evlatları idi. Acı

olan taraf bu. Birisi düşman, diğeri vatandaş. Kaldı ki, bugün Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nca kabul edilen ve bizim de onayladığımız anlaşmalarla, bir düşmanın dahi, böyle acımasızca, masum kişileri, ideolojileri kendilerine uygun değildir diye karşısındakini öldürmemesi gerekir. Sizler bu acı günleri senelerce yaşadınız. Her geçen gün daha acılı günler görerek yaşadınız.

Türkiyede ilk sıkıyönetim ilan edildiğinde, İzmir sıkıyönetim kapsamına alınmadığından, anarşist ve teröristler burada rahatlıkla yerleşebildiler. Bugüne kadar yakalananları

biliyorsunuz. Hapishaneleri doldurdular. Hala daha da zaman zaman arta kalanlar veya yeniden örgütlenmeye çalışanlar yakalanıyorlar. Bunları radyo ve televizyondan izliyorsunuz. Şimdi sıkıyönetim hükümleri yürürlükte olduğundan ve gerekli kanunları da kısa sürede çıkarıp tedbirlerimizi alabildiğimizden dolayı bunlar böyle kısa sürede yakalanabilmektedir.

Ancak sevgili vatandaşlarım, bir ülke böyle mütemadiyen sıkıyönetim idaresi altında tutulamaz. Tutulursa, yurt savunması birinci görevi olan Silahlı Kuvvetler yıpranır. Öyle bir idareye sahip olmalıyız ki, artık mevcut yönetimler böyle ikide birde sıkıyönetime başvurmadan bu tür olayların üstesinden gelebilsinler. Artık şu husus açıkça görülmüştür ki, bugün dünyamızda savaş türleri değişmektedir. Savaş çeşitleri değişmektedir. Eskiden olduğu gibi ordular karşı karşıya gelerek savaşma külfetine katlanmadan, daha kolay bir yolla, kendisi kan dökmeden veya kan dökeceğine para dökerek emellerine ulaşmayı tercih ediyorlar. Bugün bütün dünyada gizli olarak ideolojik ve ekonomik savaş sürmektedir.

Hangi taraf karşı tarafa ideolojisini kabul ettirebilirse, o ülkeyi kendisine bağlayabilmekte ve istediğini yaptırabilmektedir.

İşte biz böyle bir savaşın içinden çıktık.

Bu savaşın ilk raundunu kazandık. Ancak, sevgili hemşehrilerim, savaş henüz bitmemiştir.

Müteakip rauntlar, gelecektir. Bu gelecek saldırılara hazır olmamız ve bir daha o acıklı ve feci durumlara düşmememiz için birtakım tedbirler almak ve daima uyanık olmak mecburiyetindeyiz.

Bu tedbirlerin başında muhakkak ki bütün yasalara ışık tutacak olan Anayasa gelmekteydi.

Eğer biz 12 Eylülden sonra "1961 Anayasası yürürlüktedir" demiş olsaydık, acaba bu savaşı kazanabilir miydik? Sureti katiyede kazanamazdık. Onun içindir ki, 2356 sayılı

Anayasa Düzeni Hakkındaki Kanunu çıkardık. Böylece, "Milli Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı

kanunlar ve aldığı kararlar mevcut Anayasaya veya kanunlara aykırı ise, alınan bu karar ve çıkarılan kanun, Anayasa değişikliği yerine geçer" dedik ve ancak bu suretle kısa zamanda neticeye ulaşabildik. Bu ideolojik savaşın tarafı olan ve ilk raundu kaybedenler büyük bir telaş içerisinde eski Anayasanın savunuculuğunu yaptılar ve yapmakta da devam ettiler.

Bunların ağızlarını kapamak her zaman elimizdeydi. Ama istemedik. Hepsini evlerine hapseder çıkartmazdık. "Bırakalım söylesinler, bırakalım yazsınlar, bırakalım içlerinin kurtlarını döksünler" dedik. Tam bir demokratik ortam içerisinde hazırlanan Anayasayı

eleştirsinler istedik. Zira, bunların ağızlarını kapatsaydık, hakikaten haklı olarak eleştiride bulunanların da fikirlerinden istifade edememiş olacaktık.

Eğer, savaşı onlar kazansaydı, kendileri gibi düşünmeyen, kendi fikir ve ideolojilerini benimsemeyen, hiç kimseye, hiçbir kişiye, bizim tanıdığımız bu hakkı tanımayacaklar, buna aykırı hareket edenleri, ya darağacında sallandıracaklar ya da hapishanelerde süründüreceklerdi. Bundan hiç şüpheniz olmasın.

İşte sevgili vatandaşlarım, sevgili hemşehrilerim, Danışma Meclisimizin hazırlayıp, Milli Güvenlik Konseyi tarafından son şekli verilerek kanunlaştırılan ve 7 Kasım da da sizlerin tasvibinizle yürürlüğe girecek olan yeni Anayasa böyle hazırlandı. Bize yapılan her türlü

başvuru ve birçok toplantılarda, panellerde tartışılan, basında eleştirilen hususları dikkate aldık. Ve hakikaten yararlı olanlarından istifade ettik. Birçok şehrimizde olduğu gibi burada da hazırladığımız bu Anayasanın bazı hükümlerine değinerek sizlere açıklamalarda bulunacağım.

Konuya, evvela bu Anayasanın 13üncü maddesi ile girmek istiyorum. Zira bu madde, temel hak ve özgürlüklere bir takım kısıtlamalar getirilmesine imkan veren bir maddedir. Bu maddenin başlığı "Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılmasıdır". Bu madde der ki;

"Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve özüne uygun olarak, kanunla sınırlanabilir". 13üncü madde böyle... O halde, yukarıda sayılan sebeplerle ve ayrıca, yine Anayasada gösterilen özel sebeplerle ve fakat kanunla, temel hak ve hürriyetlere sınırlamalar getirilebilir. Bu sınırlama, eski Anayasada da vardı. Fakat şimdi daha açık yazılmak sureti ile tereddütler ortadan kaldırılmıştır.

Mesela, toplantı hak ve hürriyetlerini ele alalım.

Eğer kanunda bazı sebepler karşısında, yine kanunda belirtilen mercie, bu toplantı, gösteri ve yürüyüşlerini ertelemek veya yasaklamak yetkisi veriliyorsa, o merci bu erteleme ve yasaklamayı uygulayabilecektir.

Biliyorsunuz, Anayasa birçok temel hak ve hürriyetleri tanımıştır. Bunlar kişinin dokunulmazlığı, zorla çalıştırılamayacağı, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti, yerleşme ve seyahat hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve kanaat hürriyeti, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, basın hürriyeti, toplantı hak ve hürriyeti ve mülkiyet hakkı gibi hak ve hürriyetlerdir. İşte, Anayasamızın bir hükmüne göre, bu hak ve hürriyetlerden hiçbiri devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin, bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak, veya din, ırk, dil ve mezhep ayrımı

yaratmak, veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacı ile kullanılamazlar. Saydıklarımın içinde, sosyal sınıfın, diğer sosyal sınıfın üzerindeki tahakkümü ve bir kişinin tahakkümü de geçti. Bunlar şu demektir Artık bundan sonra ülkede, komünizm, faşizm ve diktatörlükten bahsedilemez ve Anayasa Mahkemesi'ne de

"Bunlar Anayasaya aykırıdır" denemez.

İşte sevgili vatandaşlarım, bu maddeye çok takıldılar. Çünkü bu madde, açıkça Devletin düzenini komünizme de, faşizme de kapatıyordu. Artık, 12 Eylül den evvel olduğu gibi, "141

– 142 ye hayır" diye bağırıp çağıramayacaklar, miting düzenleyemeyeceklerdir. Böyle olunca, elbette bunun karşısına dikileceklerdir. Türk Ceza Kanunu'nda mevcut olan komünizm propagandasını yasaklayan bu iki madde için kaç defa Anayasa Mahkemesi'ne müracaat ettiler. "141 ve 142 Anayasaya aykırıdır" diye. Biraz evvel okuduğum açık hüküm karşısında artık bu kapılar kapatılmıştır. Bu iki madde 1936 senesinde yani Atatürk ün zamanında Ceza Kanunumuza konulmuştur. Yeni konmuş bir madde değildir. Yani Atatürk de komünizmin karşısındaydı. O nun bazı laflarını, bazı vecizelerini alarak, başka taraflara çekmek isteyenler vardır. Devletçiliği başka türlü anlamak isteyenler vardır. Fakat, Atatürk kendi zamanında Ceza Kanununa bu maddeleri koymuştur. Savaşta, seferberlikte, sıkıyönetimde veya olağanüstü hallerde, o günkü durumun gerektirdiği ölçüde bu temel hak ve hürriyetlerin kullanılması, kısmen veya tamamen de durdurulabilecektir. Düşünün ki bir savaş başlamış, bir seferberlik ilan edilmiş, bir sıkıyönetim ilan edilmiş, artık bu temel hak ve hürriyetlerin hepsi kullanılamaz, bazılarına kısıtlama getirilir. Bazıları tamamen ortadan kaldırılabilir. Bu gayet tabiidir. Konuşmamın başında, Türkiyemizin bir daha 12 Eylül öncesi durumlara gelmemesi ve sık sık sıkıyönetime başvurulmaması için bazı tedbirler düşündük demiştim. Bunların başında, yürütme dediğimiz Cumhurbaşkanıyla hükümete bazı yetkilerin verilerek otorite boşluğunun doldurulması geliyordu. Anayasaya şimdi söyleyeceğim bazı

hükümler bu maksatla konuldu. Bu da bir hayli tenkit konusu oldu.

Sevgili hemşehrilerim, 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesini müteakip, memleketin geçirmeye başladığı muhtelif tecrübeler, bu Anayasanın açıklıklarını, boşluklarını, zayıf noktalarını ortaya koymaya başlamıştı. Aradan 4 - 5 yıl geçtikten sonra Anayasa üzerindeki **124**

eleştiriler belli konularda toplanmaya başladı ve bu eleştiriler bilhassa yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ve birbirleriyle münasebetleri üzerinde yoğunlaştı. 12

Mart müdahalesini müteakip Anayasanın yarıdan fazlası değişiklik gördü. Fakat üzülerek söylemek gerekir ki, bu değişiklik ciddi mahiyetteki şikayetlerin ortadan kalkmasına imkan vermedi.

Gerçekleştirilen bu değiştirmeye ve yeniliğe rağmen eski şikayetler devam edip gitti.

Memleketin durumunda karşılaşılan vehamet, hükümet istikrarsızlıkları, hürriyetlerin bu sefer daha da pervasız anarşik hareketler şeklinde azami bir suistimale konu edilmesi, bunun önlenebilmesine elverişli hükümlerin gerçekten yokluğunun tam manasıyla ispatlanmış olduğunu herkese kabul ettirdi. Pek çok defalar ve muhtelif vesilelerle izah olunmuştur ki, 1961 Anayasası gerçi şimdi de kabul edilmekte bulunan hürriyetleri getirmiştir, fakat bunların sınırlarını yeterince çizememiş ve bu hürriyetlerin karşılığındaki sorumluluğu hukuken tesis edememiştir.

1961 Anayasası'ndaki pek çok hak ve hürriyetler sanki sınırsızmış gibi, ciddi hiçbir kayda ve şarta bağlanmadan Anayasada yer almışlardır. Bu hürriyetleri, Devlet ve toplum düzeninin zaruri kıldığı bir disiplin ortamına sokabilmek için, kanun koyucunun sorumlulukları ve dolayısıyla da yetkileri olması gerektiği, hatta bazı hallerde Anayasadaki sarahata rağmen, Anayasa Mahkemesi'nce Anayasanın da üstünde farz olunan bazı

esaslara dayanılarak reddedilmiştir. 12 Mart ta yapılan ve belirtildiği gibi yarısından fazla bir hacme varan değişikliklere rağmen, yürütme organının ve yetkilerinin zaafı sürüp gitmiştir.

12 Mart değişiklikleri, Anayasanın temelinden gelen bu zaafı ortadan kaldıramamıştır.

Devletin yapı ve görevlerinde üç belli başlı kuvvetin, (yani yasama, yürütme, yargı) özellikleri konusunda şimdiye kadar gene muhtelif vesilelerle ayrıntılı konuşmalar yapılmıştır. Bunların tekrarına lüzum görmüyorum. Hele, devletin ve günlük hayatın bütün yükünü sırtında taşıyan yürütmenin, arz ettiği bütün hayati ehemmiyetine rağmen, arka plana itilmiş ve işlemez hale gelmiş olması, 1961 Anayasası'nın belki de en büyük ve tashih kabul etmez zaafını teşkil etmiştir.

Yürütme, o anlayış ve hukuki durum içinde kaldıkça ve bırakıldıkça, Devlet bir ayağı

olmayan ve koltuk değneğiyle yürüyen bir insan olmaktan öteye geçemezdi. Şimdi sizlerin de kabul ve tasviplerine sunulan bu yeni Anayasa, Devlet yapısı ve faaliyetleri itibariyle bu sakıncayı giderecek bir tarzda bina edilmiştir.

Böyle bir yol seçilmesi zaruridir, mecburidir. Ve neticesi isabetli olacaktır.

Ancak, bu noktadan itibaren karşımıza iki yol çıkıyor.

Yürütme denilen organın iki kuvvet ve iki müessesesi vardır. Bunlardan biri Cumhurbaşkanlığı, biri hükümettir.

Cumhurbaşkanı ve hükümet, pek çok sebeplerle, ayrı ayrı yollardan belirlenmekte ve ortaya çıkmaktadır. Evvelce olduğu gibi, Cumhurbaşkanının Parlamento tarafından

seçilmesi kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı, kendisini seçen Parlamentonun normal döneminden iki yıl daha uzun bir süre için seçilmektedir. Bu halde iki ayrı Parlamento zamanında görev yapacaktır.

Cumhurbaşkanı sadece yürütmenin başı değildir. Aynı zamanda Devletin de başıdır. Bu itibarla da, Anayasada mevcut olması gereken, fakat üç büyük

organdan herhangi birine verilmesi uygun ve isabetli görülmeyen bazı yetkiler vardır ki, ancak Cumhurbaşkanına tevdi edilebilmektedir.

Hükümete gelince, yasama organının, yani Meclisin güvenini taşımayan bir hükümetin varlığı parlamenter rejimlerde kabul edilemez. Başbakanı, Cumhurbaşkanı görevlendirecek ve başbakanın hazırlayacağı liste, Cumhurbaşkanının yapacağı atama, ile hükümet olacaktır.

Demek ki, hükümeti ortaya çıkaran Cumhurbaşkanıdır.

Bir hükümet, Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilse de onun varlığını sürdürebilmesi, yani hükümetin varlığını sürdürebilmesi yasama organının, yani Büyük Millet Meclisi'nin güvenine bağlıdır. Böyle olunca, hükümetler bir parti veya birkaç partinin bir araya gelmesi neticesi teşekkül eden koalisyon partilerinin rengini ve damgasını ister istemez taşıyacaklardır.

Gerçi kanun önünde vatandaşlara eşit muamele yapacaklar ama, bu hiçbir zaman mümkün olamamıştır. Bundan sonra da mümkün olmayacaktır. Yine de parti rozetine dikkat edilecektir.

Partilere dayanan bir demokratik sistemde, bu kaçınılmazdır. O halde, memleketi tarafsız değil, taraflı bir biçimde, tarafını tuttukları siyasi görüş ve programla yöneteceklerdir.

Halbuki, devletin başı ve yürütmenin de başında bulunan Cumhurbaşkanının kesinlikle tarafsız, yani siyasi partilere veya onların koalisyonlarına karşı tarafsız olması, rejimin icabıdır. Bunun için de, Anayasaya şu hüküm konulmuştur: " Cumhurbaşkanı seçilen kişinin varsa partisiyle ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer".

Şimdi bu yetkilerin verilmesinde önemli olan noktaya geliyoruz. Bu yetkiler, Hükümet Başkanına mı yoksa Cumhurbaşkanına mı daha fazla verilmelidir?

"Yürütme güçlendirilmelidir" fikri ve zarureti herkesçe kabul edildiğine ve yürütmenin doruğunda Cumhurbaşkanlığı ve Hükümet bulunduğuna göre, güçlendirilmesi kastedilen bunlardan hangisidir? Bunların aynı zamanda

ikisi birden mi güçlendirilmelidir, yoksa tarafsız cumhurbaşkanı mı, yahut taraflı hükümet mi?

Taraflı olan hükümete de bazı yetkiler verilmiştir. Ancak, muhalefet - iktidar arası ciddi çekişmelere ve huzursuzluklara yol açabilecek olan yetkiler, Cumhurbaşkanına tanınmıştır.

Bunun dışında da muhakkak Cumhurbaşkanına verilmesi gereken yetkiler vardır ki, esasen onları başka makama da vermek doğru olmaz, mümkün de değildir.

Şimdi sevgili vatandaşlarım, birçok kişinin diline doladığı "Bu Anayasada Cumhurbaşkanına çok yetkiler verildi, bu doğru değildir" diye mütemadiyen yazdıkları şu yetkilere bir göz atalım da, siz de insafla karar verin. Şimdi Cumhurbaşkanının yetkilerini sayacağım. Birinci yetkisi, birinci vazifesi, "Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak".

Yani tatilde büyük bir olay olmuştur, Mecliste konuşulması lazımdır. Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağıracak. Çağırmasın mı? O ki devletin başıdır, yürütmenin başıdır.

Elbette çağıracaktır.

İkincisi, gerekli gördüğünde Meclisin ilk açılış konuşmasını yapmak. Kasım ayında veya Ekim ayında ilk açıldığında, Mecliste açış konuşması yapacak, bazı dilekleri olacaktır. O

dilekleri Meclise iletmek isteyecektir. Onun için bir konuşma yapacaktır. Konuşmasın mı?

Başka bir vazifesi, kanunları yayınlamak. Bundan evvel de Cumhurbaşkanı kanunları

yayınlardı. Başka kimse yayınlayamaz ki, kanunlar ona gelir, o imzalar, 15 gün içerisinde kim yayınlayacak, o yayınlamazsa?

Başka bir yetkisi, kanunları tekrar görüşmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi ne göndermek. İşte bu yeni. Neden kondu? Eskiden bir Senato vardı. Bu vazifeyi Senato yapıyordu. Ama Meclisin rengi neyse, Senatonun rengi de o. Çoğunluk hangi partide ise Mecliste, Senatoda da öyleydi ve kanunların çıkması çok gecikiyordu. Büyük bir faydası

gözlenemezdi. O halde bir kanun alelacele Meclisten çıkmış olabilir. Bazı noksanlıklar görülebilir. Onun için Cumhurbaşkanı böyle bir şey görürse Meclise bir daha gönderecek, diyecek ki, "Şunu bir daha inceleyin. Bu tarafında böyle bir sakatlık var". İşte bu hüküm yeni getirilmiştir. Yani Senatonun yaptığı görevi şimdi Cumhurbaşkanı yapıyor. Kim yapacaktır o yapmazsa.

Ondan sonra yeni bir hüküm daha getirdik Cumhurbaşkanının yetkilerine... Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekirse halkoyuna sunmak. Yani Anayasada bir değişiklik yaptılar. Cumhurbaşkanı bu değişikliğin milletin, memleketin menfaatine olmadığını

düşünebilir. Kaldı ki, bu Anayasayı sizler kabul ettiniz. Halk kabul etti. Acaba halk bunu tasvip ediyor mu, etmiyor mu diye referanduma götürebilecek. İşte bu onun için kondu.

Başka bir yetkisi de şöyle Kanunları Anayasaya aykırı görürse, Anayasa Mahkemesine başvurmak.

Başka bir yetkiye geçiyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verir. Bu da yeni getirilen bir maddedir. Şimdi öyle hal oluyor ki, hükümet aylarca kurulamıyor, bir seçimin sonunda bir hükümet başkanı, seçilmiş ama, başbakan hükümeti kuramıyor, güvenoyu alamıyor. Aradan 45 gün geçmiş. Bunları çok yaşadık biz geçmişte. O

takdirde Cumhurbaşkanı gerekirse Meclis Başkanıyla konuşarak, yeniden seçimlere gidebilecek. Bu suretle seçim korkusundan dolayı, hemen o hükümeti seçerler.

Binaenaleyh Meclis kilitlenir de hükümet teşekkül edilemezse, yapacak bir şey yok. O

zaman yeniden seçimlere gidilir. Hangi parti fazla oy alarak gelirse o hükümeti kurabilir. işte seçimlere gitme kararını verecek olan Cumhurbaşkanıdır.

Ondan sonra hükümlerden birisi, Başbakanı atamak veya istifasını kabul etmek. Evet, kim atayacak Başbakanı? Eskiden de Cumhurbaşkanı atardı. Şimdi de Cumhurbaşkanı atıyor.

istifa etmişse, istifasını da kabul eder veya reddeder.

Başka bir yetkisi, Başbakanın teklifi üzerine, Bakanları atamak ve görevlerine son vermek.

Şimdi Başbakan, Bakanlar Kurulunu teklif edecek. Cumhurbaşkanı da bunu uygun görürse tasdik edecek. Evvelce de böyleydi. Yalnız bunda bir yenilik var. Başbakan isterse herhangi bir bakanın görevine son verebilecek. Eskiden veremezdi. Hatta hükümet istifa ederdi, başbakan istifa ederdi. Ondan sonra tekrar o başbakana görev verilirdi. O takdirde o istemediği bakanı da hükümetin içine almazdı. Bunlar uzun yollardı, dolambaçlı yollardı. O

nedenle başbakan istediği bakanı seçebilir, istediği bakanın da görevine son verebilir.

Başka bir yetkisi; gerekli gördüğü takdirde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmesidir. Eskiden de ederdi. Yeni olan bir şey ilave ettik. Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplar, bazen gerek görürse, "Bakanlar Kuruluna ben başkanlık edeceğim" deyip, onu toplayabilecek.

Çünkü, yürütmenin başı olduğuna göre, elbette bu hakkı olması gerek.

Başka bir görevi, büyükelçileri göndermek ve yabancı büyükelçileri kabul etmek. Bu, her ülkede böyledir. Devletin başı, bunları gönderir, gelen büyükelçileri de devletin başı olarak kabul eder.

Bir görevi de, milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yayınlamak. Aynı kanun gibi. Kanunu nasıl onaylıyorsa, milletlerarası anlaşmaları da onaylar ve yayınlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek. Eskiden de böyleydi. Başkomutanlık Millet Meclisi nin manevi şahsiyetindedir. Ama onu Cumhurbaşkanlığı temsil eder. Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanlığı vazifesi Cumhurbaşkanınındır. Eskiden de böyleydi, yine de böyle.

Başka bir görevi, Türk Silahlı Kuvvetleri nin kullanılmasına karar vermek. Buna çok itiraz ettiler. Nasıl olur da efendim Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına bir Cumhurbaşkanı karar verirmiş. Şu hususu getirdik

Meclisimiz tatilde olabilir. Toplantı halinde değildir. ülkemiz ani bir taarruza maruz kalmıştır, bir saldırıya maruz kalmıştır. Şimdi beklesin mi Cumhurbaşkanı? Meclis toplansın, ondan sonra karar versin diye. Böyle bir durumda, Cumhurbaşkanı madem ki Başkomutandır, Devletin de başıdır. Kararını verir, Meclisi toplar, Meclise de hemen bilgi verir.

Başka bir görev, Genelkurmay Başkanını atamak. Eskiden de atardı, şimdi gene Cumhurbaşkanı atayacak.

Milli Güvenlik Kurulu nu toplantıya çağırmak ve başkanlık etmek. Eskiden de vardı.

Başka bir görev, bu da yeni; Bakanlar Kurulu ile birlikte sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak. Eğer sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan edilecekse, böyle bir karar alınacaksa, Cumhurbaşkanının başkanlığında Bakanlar

Kurulu toplanır, kararı verir ve hemen Büyük Millet Meclisine bildirilir. Onun onayına sunulur. Eğer Büyük Millet Meclisi bunu onaylamazsa, yine kaldırılır. Eskiden bu yalnız hükümet başkanının başkanlığında toplanıp karar verirdi. Şimdi Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanıyor. Aradaki fark bu.

Kararnameleri imzalamak. Eskiden de imzalıyordu. Şimdi de aynı görev.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama gibi belli durumda olan kişilerin cezalarını kaldırmak veya hafifletmek. Eskiden de vardı. Ben böyle 5-10 kişiyi afettim. Bakılacak durumda değil, 80 yaşını da geçmiş. Bu eskiden de vardı, bu yeni Anayasada da var.

Devlet Denetleme Kurulu Başkan ve üyelerini atamak. Yeni kurduk bu Devlet Denetleme Kurulunu. Bir yerde bundan bahsettim. Devlet Başkanı gerekirse kamu kurumu niteliğindeki kuruluşları denetlemesin mi? Elbette denetleyecek. O halde ona bağlı bir kuruluşun başkanını ve üyelerini de Cumhurbaşkanı seçer.

Yüksek Öğretim Kurulunun üyelerini seçmek. Üniversitelere bakan Yüksek Öğretim Kurulu teşekkül etti. Kanunu çıktı bunun. O halde bunun başkanını ve üyelerini de kanunda yazılı

usuller çerçevesinde Cumhurbaşkanı seçecektir.

Üniversite rektörlerini seçmek. Gösterilecek adaylar arasından üniversite rektörlerini seçmektir.

Sonra, Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin 1/4 ünü, Cumhuriyet Başsavcısı

ve Başsavcıvekilini, Askeri Yargıtay üyelerini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek. Bunun da usulleri var. Kanunlara göre, aday gösterilecekler, arasından hangisini isterse onu seçecek. Bunun kanunları zaten çıktı.

Şimdi sorarım sizlere, bu yetkiler bir Cumhurbaşkanı için çok mudur? Şimdi bazı çevrelerde bir itimatsızlık havası esiyor ki, her makamdan, her

kişiden çekiniliyor. Türkiye Cumhuriyetinin bir Cumhurbaşkanını seçeceksiniz, ondan sonra da bu yetkileri çok bulacaksınız. Bu eleştirilerde kasıt yoksa ne vardır söyler misiniz? Sevgili vatandaşlarım, kime güveneceğiz, Cumhurbaşkanına güvenmeyeceğiz de, illa bir hakim, bir mahkemeye mi güveneceğiz, böyle şey olur mu?

O halde madem Cumhurbaşkanlarını bir hakimden getirelim, bir mahkemeden getirelim, mesele kalmaz. "Taraflı olur" diyorlar. Tarafsız olacağını düşünemiyorlar. "Muhakkak taraflı

olur" diyorlar. Eğer her taşın altında bir şey aranacak olursa, doğrusunu bulamayız.

Şimdi sevgili vatandaşlarım, biraz da Cumhurbaşkanı seçimine değinmek istiyorum.

İlk 7 senelik süre için Anayasa oylaması ile birlikte Cumhurbaşkanlığı referandumunun da yapılmış olması tenkide uğradı.

Ben 12 Eylül Harekatına Cumhurbaşkanı olayım diye karar vermedim.

Konsey üyesi arkadaşlarım ve diğer komutan arkadaşlarım da hiçbir makamı akıllarından geçirmediler. Biz bu işe, Türk Milletinin çektiği çilelerden bir an evvel kurtulması, akıtılan kanlara son verilmesi için atıldık. Ve bu işin kısa zamanda halledilebileceğini zannettik.

Fakat durumun hiç de öyle olmadığını, eğer yarım yamalak bir şeyler yapıp gidersek, yine ileride aynı durumlara düşebileceğimizi anladık. Ondan dolayı bu çalışmalar iki seneyi aldı.

Sevgili vatandaşlarım, çoğumuz 60 yaşını geçmiş insanlarız, ben 65 yaşını doldurdum.

Artık bu yaştan sonra bir kenara çekilip, dinlenmek hakkım yok mu? Çocuklarımı

evlendirmişim, tek başıma kalmışım, Cumhurbaşkanı olsam ne olacak, olmasam ne olacak? Sevgili vatandaşlarım, eğer bu makama hevesli bir kişi olsaydım, 12 Eylül den sonra Köşke geçer oturur ve o makamın parasını da alırdım. Hiçbirisini yapmadım.

Arkadaşlarım da yapmadı. Ve bize şu telkinler de yapıldı; 12 Eylülden sonra, "Paşam vatandaşlara bir referanduma gidin, bizi tasvip ediyor musun, etmiyor musun diye sorun" da dediler. Biz o en heyecanlı zamanda, milletin bizi göklere çıkardığı zamanda, bir referandum yaparak kendimizi tasdik ettirirdik. Öyle bir şey istemedik. Evvela memleket huzura kavuşsun, ondan sonra bu işi düşünelim dedik.

Sevgili vatandaşlarım, bir Anayasa yapıldı biliyorsunuz. Bu Anayasa bizim Anayasamız.

Sizler tarafından kabul ve tasvip edilirse milletin Anayasası olacak. Bu Anayasa muhakkak çıkmalı. Ayrı ayrı sandıkta oylanırsa ne olur? Dediler ki "Anayasa ayrı sandıkta, Cumhurbaşkanı ayrı sandıkta oylansın". Ne fark edecek?

Farzedelim ki, bana atılan oylar daha fazla çıktı da Anayasa oylaması da daha az çıktı. Ne çıkacak bundan? Koltuklarım mı kabaracak? Fuzuli masraf tan başka ne işe yarayacak? iki tane sandık konacak, o nispette fazla kağıt konacak, masraf tan başka hiçbir faydası yok.

"Adaylar olmadan Cumhurbaşkanı seçimi olur mu ?" diyorlar. Ben o aday şekline de razı

oldum. "Çıksın benim karşıma adaylar onlarla beraber olayım" dedim. Büyük bir çoğunluk

"böyle şey olmaz" dediler. "Böyle bir ortamda adayların birbirleri ile çekişmeleri sonucu Cumhurbaşkanı seçiminin çok mahzurları olur" dediler. Ben de çoğunluğa uydum. Doğru bulduk. Şimdi iki, üç aday, dört aday çıkacak, birbirimizle yarışacak mıyız? Propagandasız da seçim olmaz. Hadi desek ki kimse propaganda yapmasın öyle seçim olsun. öyle de seçim olmaz. Bu sefer propaganda yapılırsa memleketin bugünkü hali, böyle bir

propagandaya elverişli değil. Öyle ise bu şekilde olsun dedim ve kabul ettim.

Konsey üyesi arkadaşlarıma gelince, onların da bir dönem benimle beraber çalışmaları

birçok konularda, onların kıymetli fikirlerini almak gereği ağır bastı.

Bu işe beraber başladık, beraber ayrılırız dedik. Hayat boyu Meclis üyeliği teklif edenler de oldu. Hiçbirimiz kabul etmedik. "Ayrıldıktan sonra ölünceye kadar dokunulmazlık hakkı

tanıyalım" dediler. Danışma Meclisinden de öyle geldi. Bu Anayasada, onu da kabul etmedik. Bizim dokunulmazlık zırhına ihtiyacımız yok.

Biz tarih önünde ve millet önünde doğru bir iş yaptığımıza inanıyoruz. Doğru mudur, yanlış

mıdır, bunun kararını biz değil, bizden sonra gelecek nesiller verecektir.

Yapılan bu Anayasaya ve birtakım kanunlara sahip çıkmamız lazım. Onun için de beraber olmamız gerekiyor Konsey Üyesi arkadaşlarımla. Bugüne kadar Cumhurbaşkanlığı seçim şeklinin nasıl olacağını bilemediğimizden yapılan tenkitlere karşı hiçbir şey söylemedim.

Kendimizle ilgilidir diye söylemedim. Ama burada bu hususa değinmek istiyorum. Bundan evvelki Meclislerde, yani 12 Eylül den önceki Meclislerde, Cumhurbaşkanının, kontenjanından seçtiği bir senatör, Cumhurbaşkanı seçiliyor da bütün milletin "Evet"

diyeceği bir Cumhurbaşkanı neden demokratik olmuyor? Evvelce bir Cumhurbaşkanı 15

tane kontenjan senatörü seçerdi. Seçimle gelmezdi. Yani milletin seçtikleri değildi. Bunlar ve bunların içinden birisi Cumhurbaşkanı oluyor da, milletin

seçmediği bir kişi Cumhurbaşkanı oluyor da, böyle bir referandumla olunca, neden demokratik olmuyor?

Bunun cevabını veremezler. Kaldı ki sevgili vatandaşlarım, bunun birçok Avrupa ülkelerinde de örnekleri vardır. Anayasa ile beraber Cumhurbaşkanının da referandumla seçilmesi örneği başka ülkelerde de var. Yalnız bizde değil.

Eleştirilerin maksadını ben biliyorum. Maksat demokratik veya antidemokratik oluşu değildir. Maksat bu makama eleştiri yöneltmek, bana ve bize karşı çıkmaktır. Bunun sebebi budur.

Sevgili İzmirli Hemşehrilerim, Egeli Kardeşlerim, İşte sizlere yeni hazırladığımız Anayasanın bir kısım hükümlerini izah ettim. Bir çokları, "Bu da bir reaksiyon Anayasası" diyorlar. Hayır vatandaşlarım, reaksiyon Anayasası değildir. Bu Anayasa 1961 den beri ders alınan bir Anayasadır. Tekrar bizlerin, sizlerin ve çocuklarımızın, o kahrolası korkunç günleri yaşamaması için herkesin evinde, tarlasında, işyerinde, sokakta rahat oturup gezebilmesini temin etmek için hazırlanmış bir Anayasa.

Okullarımızın, üniversitelerimizin bir sene kesintisiz, boykotsuz, işgalsiz bir eğitim ve öğrenim görmelerini sağlayacak bir Anayasa. Biz böyle olduğuna inanıyoruz. Belki bazı

noksanları olabilir. Dünyada hatasız insan olamayacağına göre, insanların yaptıklarında da elbet ufak da olsa bir hata payı olacaktır. Bu hatalar da, ileride görüldüğünde iyi niyetle düzeltilebilir. Bu Anayasayı tenkit edenler, bir Anayasa hazırlasalar idi, acaba nasıl hazırlarlardı? Onların hazırladıklarında hiç mi kusur olmayacaktı?

Biz bu Anayasanın en az kusurla hazırlanmış bir Anayasa olduğuna inanıyoruz. Eğer sizler de bize inanıyor ve güveniyorsanız oylarınızı o yönde kullanırsınız. Bu noktada bir şey söyleyeceğim. Bir vatandaşımdan telgraf aldım. Diyor ki, "Sayın Devlet Başkanım, bu oylamada (Evet) oylarının beyaz olduğunu söyleyin, bizi kandırıyorlar". Hakikaten doğru.

Hatta bazı karikatürlerde, bazı yazılarda şöyle diyorlar; Atatürk ün gözünün rengi de maviymiş. Sanki biz onların farkında değiliz.

Bakın neler söylediklerini görüyor musunuz? Atatürk ü bile alet etmek istiyorlar. Atatürkün gözü de maviymiş, yani mavi görürseniz "Hayır" manasına gelir. Efendim diyor, deniz rengi de maviymiş. Gök rengi de mavi, ama, mavilik bir işe yaramıyor. Bulut gelirse yağmur yağıyor. Bereket getiriyor. Atatürk ün gözleri bize bakıyor ve O nun ruhu bizimle beraber göklere yükseliyor. Onlara o mavi gözlerle, hain hain bakıyor. Elinden gelse, onları

parçalar, merak etmeyin.

Şimdi sevgili vatandaşlarım, bir şey daha söyleyeceğim Muhakkak her vatandaş oyunu kullanmalıdır. Bu vatan borcu gibi bir borçtur. Kaldı ki, oy kullanmayı da zorunlu kıldık.

Menfi oy kullanacaklar, muhakkak sandık başına gideceklerdir. Bundan hiç şüpheniz olmasın. Hatta, hile yapmaya kalkışanlar bile bulunacaktır. Müspet oy kullanacaklar da sandık başına gitmelidirler ki, ileride menfi oy atanların ağızlarını açacak halleri kalmasın ve layık oldukları cevabı almış olsunlar.

Sevgili Egeli Hemşehrilerim,

Buradaki konuşmam da sona eriyor. Biraz evvel Belediye Başkanınızdan İzmir in Fahri Hemşehrilik beratını aldım. Gerçi ben İzmirli de sayılıyorum. Manisalıyım ama, Egeli olduğumuza göre hepimiz aynı bölgeli sayılırız.

Bize karşı gösterdiğiniz bu yakın ilgiden, bu sevgi tezahüratından dolayı şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına hepinize çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum, sevgiler sunuyorum ve mutlu yarınlar diliyorum. Allahaısmarladık.

İzmit konuşması... 2 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 2 Kasım 1982'de İzmit'te konuştu.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in İzmit konuşmasından...

"1970li yılların başlarında, hatta 1969 yılının sonlarında üniversitelerde başlayan anarşik hareketlerin zaman geçtikçe işçi kesimine sıçratıldığını ve bu iki dinamik gücün maşa olarak kullanılmak suretiyle yurdumuzu Marksist, Leninist ve Maoist bir rejim içine sürüklemek istediklerini çok iyi biliyorsunuz. İçinizden bir çokları bu olayların içinde yaşadı.

Bunları kimlerin idare ettiğini de biliyor, fakat elinizden bir şey gelmiyordu."

"Bunlar, sizlerin ekonomik ve sosyal haklarınızı korumak ve işçi - işveren arasındaki çalışma şartlarını düzenlemek için kurulmuş ve siyasi, ideolojik bir şeye alet olmaması

gereken birtakım sendikaları ele geçiren ve orayı bir militan yuvası haline getiren Marksist, Leninist görüşü benimsemiş ve emirleri, talimatları dışardan alan, her gün gizli komünist parti radyoları dinleyerek onun direktifleri çerçevesinde hareket eden bir avuç satılmış

kişilerdi."

"Zannediyor musunuz ki, onların özlemini duyduğu ve sizleri maşa olarak kullanmak suretiyle gerçekleştirmek istedikleri idare şekli kazara gelse, işçi hakları daha iyi olacak ve işçiler daha mutlu bir hayata kavuşacak?"

"Bakınız dünyaya, dünya işçilerine... Nerede demokrasi varsa, orada sendika kurma, işverenle karşılıklı oturarak toplu sözleşme yapma ve anlaşma sağlanamazsa grev yapma hakkı var. Diğerlerinde bu hak var mı? Hangi sosyalist ülkede, grev uygulaması gördünüz?"

"İşte 12 Eylülden evvel bu fikriyat ve ideoloji ile yıkanmış kişiler, bir kısım sendikalarımızı ve onun üst kuruluşlarını ele geçirmişler ve bir daha da oradan ayrılmamışlar. İşte ben bunlara Sendika ağaları diyorum, yoksa ötekilerine değil..."

"Sendikalar, üyelerinin çalışma ilişkilerini, ekonomik, sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için izin almadan kurulacaktır. Evvelce olduğu gibi, "Ben işçinin kültürünü

yükselteceğim" diye okul açıp, orada Marksizm, Leninizm dersi veremeyecektir."

"İşçiler arasında yalan ve maksatlı haber yayıyorlar. "İşçiler siyasetle uğraşamayacak, bir partiye giremeyecek, oy bile veremeyecek" diye. Hepsi de yalandır. İsteyen herkes, şahsen istediği partiye üye olabilir. Bir siyasi parti yönünde oyunu kullanabilir. Aday da olabilir.

Bizim yasak koyduğumuz, kuruluş, sendika tüzelkişiliğidir."

"Anayasaya, Cumhurbaşkanlarının Meclis içinden veya Milletvekili seçilme şartlarına haiz ve yüksek tahsil görmüş olmak kaydıyla Meclis dışından da seçilebileceğine dair bir hüküm konuldu. Şimdi bu da tenkit konusu oldu. Esas olan, Meclis içinden bir Cumhurbaşkanının seçilmesidir. Normali budur. [Partiler] anlaşabilirlerse Meclis içinden seçsinler, anlaşamazlarsa o zaman dışardan arasınlar. Biz onlara kolaylık getirdik."

"Ben ve arkadaşlarımdan hiçbirisi bir menfaat karşılığı bu işe atılmadık. Memleket batıyor, millet parçalanıyor, bu millet ve bu vatan bizden vazife bekliyor dedik ve öyle atıldık."

"Ben inanıyorum ki, Türk Milleti, bu Anayasayı büyük bir çoğunlukla tasvip edecek ve Türkiyenin önünde yeni bir dönem ve inşallah parlak bir dönem başlayacaktır."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde İzmit'te yaptığı konuşma şöyle: (2 Kasım 1982)

Sevgili İzmitli Kardeşlerim, Hemşehrilerim,

Sis yüzünden sizleri 15 - 20 dakika fazla beklettim. 11.15 te burada olacaktım. Evvela İstanbul a gittik, oradan helikopterle geldik. Bu gecikme ondan olmuştur. Ben sizi daha fazla bekletmemek üzere, evvela konuşmamı yapacağım, ondan sonra Vali ve Belediye Reisinden gerekli izahatı alacağım.

Sevgili İzmitli kardeşlerim, biliyorsunuz uzun zamandan beri gelemediğim vilayetler arasında büyük sanayi merkezlerimiz içinde yer alan İzmit vilayetimiz de vardı. Gölcük e kadar geliyor, fakat buraya bir türlü uğrayamıyordum. Sebebi, zaman denk gelmiyordu.

Gölcük e gelişimiz tatbikat veya denetlemeler dolayısıyla oluyor, akşama kadar devam eden ve hatta iki gün devam eden o tatbikat ve denetlemeden sonra dönmek zorunda kalıyordum.

Bugüne kadar birçok vilayetlerimizden ısrarlı davetler aldım, bu arada sizlerden de aldım.

Bu davetlere icabet edemediğimden üzülüyordum. Şimdi sizlerin karşınızda olmakla bu üzüntülerimden hiç olmazsa birisini aradan çıkarmış oluyorum. Zannetmeyin ki, sizlere karşı bir kırgınlığım veya bir şey var. Katiyen, ama olamadı, bir türlü buraya gelemedik.

Şimdi bu sıkıntımızdan bir tanesini böylece atmış oluyoruz. Biz de sevinçliyiz, sizler de sevinçlisiniz. Bizlere karşı gösterdiğiniz bu candan karşılama ve tezahürata, şahsım, Konsey üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına teşekkürlerimi sunuyorum, hepiniz sağolun varolun.

Sevgili vatandaşlarım, biraz evvel İzmit in de büyük sanayi merkezlerimiz arasında yer aldığını söylemiştim. Böyle olunca, burada bulunan vatandaşlarımızın çoğunluğunu işçi kardeşlerimiz veya onların aile ve akrabaları oluşturuyor. Bu bakımdan sizlerle ilgili bazı

konulara burada da biraz olsun değinmeden yapamayacağım. Gerçi Adana ve Antalya da bu konulara değindim, ama burada da biraz değişik olanlara değineceğim.

1970 li yılların başlarında, hatta 1969 yılının sonlarında üniversitelerde başlayan anarşik hareketlerin zaman geçtikçe işçi kesimine sıçratıldığını ve bu iki dinamik gücün maşa olarak kullanılmak suretiyle yurdumuzu Marksist, Leninist ve Maoist bir rejim içine sürüklemek istediklerini çok iyi biliyorsunuz. İçinizden bir çokları bu olayların içinde yaşadı.

Bunları kimlerin idare ettiğini de biliyor, fakat elinizden bir şey gelmiyordu.

Çünkü biliyordunuz ki, eğer onlara karşı gelseniz ya hayatınızdan olacak, yahut fena dayak yiyecek veya en hafifinden işinizden, gücünüzden olacaktınız. Peki kimlerdi bunlar?

Bunlar, sizlerin ekonomik ve sosyal haklarınızı korumak ve işçi - işveren arasındaki çalışma şartlarını düzenlemek için kurulmuş ve siyasi, ideolojik bir şeye alet olmaması gereken birtakım sendikaları ele geçiren ve orayı bir militan yuvası haline getiren Marksist, Leninist görüşü benimsemiş ve emirleri, talimatları dışardan alan, her gün gizli komünist parti radyoları dinleyerek onun direktifleri çerçevesinde hareket eden bir avuç satılmış kişilerdi.

Sözde bunlar sizlerin hak ve hukukunu koruyacaklardı. Ağızlarından düşürmedikleri her gün bar bar bağırdıkları husus bu idi. Fakat bu bir paravana, bir örtü. Bu paravananın arkasında başka melunca fikir ve emeller yatıyordu. İkide bir de ortaya çıkarlar, Türkiyede komünizmi yasaklayan Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerine hayır Bunlar kaldırılmalıdır derler. Bir başka gün, o zamanki Anayasamızda mevcut olup da, bir türlü

kanunu çıkarılamayan Devlet Güvenlik Mahkemelerine hayır diye tuttururlar. Sorarım size, bunların işçi hakları ile bir alakası var mıdır? Bunlar sendika mı, yoksa birer siyasi teşekkül müdürler? Bunlarla uğraşacak siyasi teşekküllerimiz vardır.

Sevgili kardeşlerim, zannediyor musunuz ki, onların özlemini duyduğu ve sizleri maşa olarak kullanmak suretiyle gerçekleştirmek istedikleri idare şekli kazara gelse, işçi hakları

daha iyi olacak ve işçiler daha mutlu bir hayata kavuşacak?

Bakınız dünyaya, dünya işçilerine... Nerede demokrasi varsa, orada sendika kurma, işverenle karşılıklı oturarak toplu sözleşme yapma ve anlaşma sağlanamazsa grev yapma hakkı var. Diğerlerinde bu hak var mı?

Hangi sosyalist ülkede, grev uygulaması gördünüz? Hele bir uygulasınlar, bakın neler oluyor. önümüzde çok yakın bir misal de duruyor, ismini vermeyeceğim, her gün gazetelerde okuyorsunuz. İşte 12 Eylülden evvel bu fikriyat ve ideoloji ile yıkanmış kişiler, bir kısım sendikalarımızı ve onun üst kuruluşlarını ele geçirmişler ve bir daha da oradan ayrılmamışlar. İşte ben bunlara Sendika ağaları diyorum, yoksa ötekilerine değil. Gerçi sendikalarımızın çoğunluğu hamdolsun ki, böyle değildi. Ama bu gibiler de pek az sayılmazdı. Bunlar kendi ideolojik maksatları için kanunlu ve kanunsuz olarak sizleri greve sürükler, fakat grev süresince de size para vermez, yerse de aylık sigara parasını

karşılamaz. Fakat kendileri altlarında otomobil, muntazaman aylık ve ödeneklerini alır ve en lüks yerlerde yaşarlar. Bu paralar nereden gelir? Sizden kesilen paralardan gelir.

Bu paraların nasıl usulsüz sarf edildiklerine dair birkaç misal vermek istiyorum şimdi sizlere.

12 Eylülden sonra yapılan denetimlerde bir sendikanın - ismini vermeyeceğim, çünkü

mahkemede - çektiği 16,5 milyon liralık avans kapatılmamış. Avans almış 16,5 milyon, nereye sarf edildiği belli değil, kapatmamış. Bu 16 bin 500

değil, bu 16,5 milyon lira. Bu kadar paranın nereye sarf edildiği işlenmez mi?

Bu sendikanın denetleme kurulu yok mu? Var ama, sözde var. Yine aynı sendika bir şirketten 3,5 milyon liralık tahvil almış, deftere işlenmemiş, ne olduğu belli değil. Bir gazete ile bir şirket iflas etmiş, tasfiye edilmiş, birisinde 30 milyon, diğerinde de 33,5 milyon liralık suistimal yapılmış. Gazete ile sendikanın ne alakası var, değil mi? İdeolojik alaka var.

Dışardan sosyalist bir ülkeden 13 araba kaçak olarak sokulmuş memleket içerisine.

Gümrüklerden değil, kaçak olarak sokulmuş. Dördü kayıp, diğerlerinin nerede olduğu belli değil.

Başka bir sendikadan misal vereceğim. Bu sendikanın da gelirlerinden 32,5 milyon lira sendika defterine işlenmemiş. Ne olduğu meydana çıkarılmaya çalışılıyor, şimdi uğraşılıyor.

İşyerlerinin sendikalı üyeler için ödediği 22,5 milyon liralık sendika aidatı yine sendika defterine işlenmemiş.

Yine aynı sendikanın çeşitli kuruluşlardan 50 milyon liralık alacağı var, almamış. Almak için de bir çaba harcanmamış. Bu sendika, yöneticileri tarafından hiçbir karar alınmadan 4,5

milyon lirayı sendika üst kuruluşuna bağışlamış. Sanki babasının parasını bağışlıyor.

Yine bu sendika, hayali bir şirkete 4 milyon 300 bin lira ödemiş. Aslında adresinde böyle bir şirket mevcut değil, araştırılıyor, hayali bir şirket.

Böyle sıra sıra saymayacağım. Zira hem sizi yoracağım, hem de asabınızı bozacağım.

Okurken benim de asabım bozuluyor. Yalnız toptan bir rakam vereceğim. Bütün bu suistimaller, şimdiye kadar yapılan tespitlere göre, 12 Eylül den

bugüne kadar yapılan tespitlere göre, bu konfederasyona bağlı bir kısım sendikaların açıklarının toplamı 221

milyon 354 bin liradır.

Şimdi bu sendikaların bir de meşgul oldukları diğer işler üzerinde bilgi vermek istiyorum.

Bazı sendika yöneticileri tarafından (A) ve (B) tipi seminerler tertipleniyordu. Bunları yurt içinde yapıyorlar. Bir de (E) tipi bir seminerleri var ki 30 günlük, bunu da genellikle sosyalist ülkeler olmak üzere dışarıda tertipliyorlardı. Bu seminerlerin paraları, yurt dışı

seyahatlerinin paraları da işçilerden kesilen aidattan karşılanıyordu. Bu seminerlerde işçinin menfaati olan şeyler öğretilse, bir şey değil. Feda olsun. Ama çoğunda ideolojik bilgiler veriliyor, beyinler yıkanıyor. Bir kısım sendika mensupları da 6,5 ay süreli, ismini vermeyeceğim, bir sosyalist ülkenin bir şehrinde Marksist ve Leninist okulda özel eğitim görmüşlerdir.

Şimdi bakınız bu sendikaların üst kuruluşu olan Konfederasyonun öncülüğünde yapılan bir uluslararası işçi sınıfı dayanışma konferansında alınan bir kararda, Kıbrıs konusunda da şu husus yer alıyor. Bu karara, maalesef bizim o Konfederasyon da imza atmış. Kararda şöyle deniliyor: Kıbrıs konusunda Türkiye Cumhuriyeti nin izlediği politika şovenist bir politikadır.

Tasvip etmiyor, bizim Kıbrıs ı işgalimizi. Yine aynı Konfederasyonun 1978 yılında yaptığı

bir toplantı sonunda yayınladığı raporda şöyle deniliyor: Bu konfederasyonun temel mücadelesi, işçi sınıfının ekonomik, politik ve ideolojik mücadelesidir. Dikkat ediyorsanız, yalnız ekonomik mücadele

işçinin mücadelesidir, kabul ediyoruz. Ama diğer ikisinin işçi hakları ile bir ilgisi yoktur, siyasi ve ideolojiktir.

Yine bu raporda, NATO bir saldırı örgütüymüş ve NATOdan çıkılmalıymış. Halbuki onlar da biliyorlar ki, NATO bir savunma örgütüdür. Saldırı örgütü değildir. Bunu bütün dünya böyle biliyor, ama onlar bunu böyle isimlendiriyorlar.

Sevgili kardeşlerim, son olarak aynı raporda işçi sınıfının demokrasi mücadelesi sosyalizm olarak belirtilmiştir. İşte şimdi artık maskeleri düşüyor.

Yine bu Konfederasyonun başka bir Genel Kurulunda alınan kararlara bakınız: 1961

Anayasası'ndaki 12 Mart tan sonra yapılan değişiklikler kaldırılmalıdır, 12 Martta bir değişiklik yapıldı biliyorsunuz. Bunlar kaldırılmalıdır diyorlar.

İkinci maddesi : «NATO, CENTO gibi askeri ve ekonomik topluluklardan çıkılmalıdır.

Üçüncüsü 141 ve 142nci maddelerin Ceza Kanunundan çıkarılması için mücadele sürdürülmelidir.

Sevgili vatandaşlarım, asıl acı tarafa geliyorum, en acı tarafa geliyorum, bakın ne diyorlar bu raporda: Bu Genel Kurulda Devletin okullarında yaptırdığı eğitim, kapitalizme hizmet eden bir eğitim şekliymiş, bunun için de sendika gelirlerinin yüzde beşi eğitime ayrılarak, muhtelif seminerlerde işçilerin eğitimi yaptırılacakmış.

Ve bu eğitimde öğretilen konulardan birkaçını size sayacağım. Yüzde beş kesilerek yaptırılan eğitimlerde, konulardan birisi şudur : Sömürü nedir? İkincisi toplumlarda sınıflar ve sınıf mücadelesi. Diğer bir konu, işyerlerinde örgütlenme. Nasıl örgütlenecek

işyerlerinde, sizleri alet, maşa olarak kullanacak. Ondan sonra, grev... Grev nasıl yapılır, vesaire...

Gördünüz mü şimdi sevgili vatandaşlarım, işçilerimizin ekonomik ve sosyal haklarını

savunmak ve hayat seviyelerini yükseltmek amacıyla kurulan sendikalarımızdan bazıları

hangi yollara sapmış veya saptırılmış?

Devletin bir Milli Eğitim Bakanlığı var, bütün okullar ona bağlı. Tevhid-i Tedrisat Kanunumuz var. Bir adam çıkıyor veya bir kuruluş çıkıyor Bu okullar kapitalizme hizmet ediyor, ben oraya göndermeyeceğim veya Oradan mezun olanlara ayrıca kendi kurslarımda sosyalizm öğreteceğim diyor ve kimse de bunun karşısına çıkıp Arkadaş sen Devlet içinde Devlet misin ? diyemiyor. Çünkü çekiniyor ortada Devlet kalmamış ki.

Zaten Devlet olsaydı bunlar olmazdı. Bu gibi kişi ve kuruluşlar Devletten çekineceğine, Devlet onlardan çekinir hale gelmiştir.

Sebep malum : Üzerine gitmeyeyim başımı belaya sokmayayım. Muhalefet de, nasıl olsa karşıma çıkacak, oy kaybederim, düşüncesidir. Bütün bunların sebebi budur.

İşte sevgili vatandaşlarım, sevgili kardeşlerim, onun içindir ki, yeni Anayasada sendikaların yapıp yapamayacakları hususlar sayılmıştır.

Sendikalar, üyelerinin çalışma ilişkilerini, ekonomik, sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için izin almadan kurulacaktır. Evvelce olduğu gibi, "Ben işçinin kültürünü

yükselteceğim" diye okul açıp, orada Marksizm, Leninizm dersi veremeyecektir.

Sendikaların başına da her önüne gelen geçemeyecektir. Bir madde koyduk, sendika ve üst kuruluşlarında görev alabilmek için en az 10 yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olmak şartı

aranacaktır. Dışardan herhangi bir meslek mensubu, bir avukat, bir doktor, bir kimse bunun başına geçemez. İşçi sınıfından gelmiş ve 10 sene çalışmış bir kişi ancak sendikanın başına geçebilir.

Ayrıca, sendikalar Anayasanın 13üncü maddesinde sayılan genel sınırlamalara - ki, ben bu 13üncü maddeyi çok yerde saydım, burada saymıyorum - televizyonda, radyoda dinliyorsunuz aykırı hareket edemeyecekleri gibi, siyasi amaç da güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar.

Bunu bir daha burada söylüyorum.

Burada bir noktaya yine temas etmek istiyorum. işçiler arasında yalan ve maksatlı haber yayıyorlar. "İşçiler siyasetle uğraşamayacak, bir partiye giremeyecek, oy bile veremeyecek"

diye.

Hepsi de yalandır. İsteyen herkes, şahsen istediği partiye üye olabilir. Bir siyasi parti yönünde oyunu kullanabilir. Aday da olabilir. Bizim yasak koyduğumuz, kuruluş, sendika tüzelkişiliğidir. Sendika olarak bunlarla uğraşamazlar. Çünkü kuruluş maksadı bu değildir.

Eğer siyasetle uğraşacak olsa, gider bir siyasi parti kurar veya bir siyasi partiye girer. Bu,

siyasi parti değil, bu sendikadır. Onun için uğraşamazlar, ama herkes, şahsen istediği siyasi partiyi destekler, istediği siyasi partiye girer, istediğine oy verebilir.

Vaktiyle iyi veya kötü niyetle verilen hak ve hürriyetlerin nasıl kötü istikametlerde kullanıldığını hep beraber gördük ve içinde yaşadık. Siyasi ve ideolojik sebeplerle yapılan ve zorla yaptırılan grevleri ve bunların sürelerini biliyorsunuz. Bunları tekrar aynı şekilde bırakmamız mümkün değildir. Önleyici, yani siyasi ve ideolojik maksatlı grevleri önleyici

tedbirler getirmek mecburiyetinde idik ve getirdik. Grev siyasi maksatlı olamaz. 141 ve 142nci madde kalksın diye grev olmaz.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kalksın diye grev olmaz. İşverenle karşılıklı oturulup anlaşma sağlanamazsa greve gidilir.

Sevgili İzmitli Hemşehrilerim,

Yeni Anayasamızda sendikal haklarla ilgili bir hüküm daha yer almıştır. O da, bir işçinin birden fazla sendikaya üye olamayacağı hususudur. Sebebi gayet açıktır. Sendika, işçiyi işverene karşı temsil eder. Ama sendikanın, işçinin kendisinden ayrı bir tüzelkişiliği vardır, işçi, sendika içinde yapılacak bir seçimden ötekine ancak sendikasının yönetimine direktif verebilir. Sair zamanda veremez. Böylece bir kere seçilen yöneticiler gelecek seçime kadar sendikayı kendilerince iyi olduğunu tahmin ettikleri yönde idare ederler. İşçiyi temsil ederken her şeyi işçiden sormazlar.

O halde, işçinin birden fazla sendikaya üye olmasını kabul etmek demek, birbiriyle ilişkisi bulunmayan iki ayrı temsilci teşekkül tarafından ve aynı dönem içinde temsil edilmek demektir.

Bir kimsenin, başka başka hareket edebilecek iki veya daha ziyade temsilcisi olabilir mi?

Sonra bu temsilcilere muhatap olacak karşı taraf ne yapsın? Bu temsilcilerden hangisinin işçiyi temsil ettiğini kabul etsin? İkisi birden temsil ediyor denirse birisinin söylediği ve istediği ile ötekinin söylediği ve istediği arasındaki farklar karşısında nasıl hareket etsin.

Böyle bir vaziyette anlaşmak, uzlaşmak, iyi ilişkiler kurmak çalışma barışını tesis etmek ve sürdürmek mümkün müdür?

Aynı sebepledir ki, Bir işyerinde birden fazla toplu sözleşme yapılamaz diyor bu Anayasa.

Toplu sözleşmeyi kim yapacak? Kim çok işçiyi temsil ediyorsa o yapacak. Birden fazla sendikaya üye olunamayacağına göre, bir sendikayla aynı zamanda birbirinden farklı iki sözleşmeyi yapacak değilsin ya. Elbette bir

tek sözleşme olacaktır. Aynı işçiyi temsilen iki sendikanın, bir dönem içinde ayrı ayrı sözleşmeler yapabileceklerini kabul etmek demek, bu sözleşmelerin farklı olabileceğini de kabul etmek demektir. Farklı olmayacak olsalar, zaten iki sözleşmeye ihtiyaç kalmaz.

Peki birbirinden farklı iki toplu sözleşmenin hangisi uygulanacak? Böyle iki ayrı

sözleşmenin aynı zamanda geçerli olabilmesi mümkün mü? İçinizde kiracı olanlar veya evini kiraya verenler var, düşünsünler bakalım. Ev sahibi ile kiracı arasında aynı dönem

içinde, aynı süre için birbirinden farklı iki kira sözleşmesi birden yapılır mı? Böyle şey olur mu? Bunların hangisi uygulanır? Böyle bir durumda, yani iki ayrı toplu sözleşmenin mevcudiyeti halinde o işyerinde düzen, sükun ve huzur olur mu? Çalışma barışı olur mu?

Elbette olmaz.

Şimdi sevgili vatandaşlarım, işçi konularını burada kapatıyorum. Biraz da başka konulara değineceğim.

Anayasaya, Cumhurbaşkanlarının Meclis içinden veya Milletvekili seçilme şartlarına haiz ve yüksek tahsil görmüş olmak kaydıyla Meclis dışından da seçilebileceğine dair bir hüküm konuldu. Şimdi bu da tenkit konusu oldu. Yani, Dışarıdan gelen seçiliyor, olur mu böyle şey? dendi. Şimdi bu hükmün konuş sebebini izah edeceğim sizlere.

Esas olan, Meclis içinden bir Cumhurbaşkanının seçilmesidir. Normali budur. Fakat Meclis içinden tarafsız bir milletvekili bulmak imkanı çok zor olduğundan, partiler, olur ki Meclis içindeki hiçbir aday üzerinde anlaşamazlar. Esas çoğunluğu da sağlayamazlar ve neticede Meclisin feshedilip, yeni seçimlere gitmesi için ihtimal belirebilir. Pekala dışarıdan tarafsız bir aday üzerinde anlaşabilirler. işte böyle bir elastikiyet getirmek suretiyle, Meclis e kolaylık sağlanmış oldu.

Efendim, seçimle Meclise girmemiş bir kişi, neden aday olabiliyormuş? Eski Anayasada Cumhurbaşkanının resen seçtiği, 15 kontenjan üyesi arasından Cumhurbaşkanı adayı

gösterilebiliyordu. Hatta, hatırlarsanız, birtakım oyunlarla bir kontenjan üyesi istifa ediyor, onun yerine bir başkası seçiliyor ve o Cumhurbaşkanı adayı gösteriliyordu. Ona ses çıkarılmıyordu da, şimdiki sisteme neden karşı çıkılıyor? Efendim anlaşabilirlerse Meclis içinden seçsinler, anlaşamazlarsa o zaman dışardan arasınlar. Biz onlara kolaylık getirdik.

Bir de takıldıkları bir husus daha vardı. Diyorlardı ki, Cumhurbaşkanına çok yetki verildi.

Ondan sonra da yaptıklarından sorumsuz oluyor, bu doğru değildir. Yani Bu kadar yetkiye sahip bir Cumhurbaşkanı sorumsuz olmaz, sorumlu olmalıdır dendi. Yetkileri çok mudur, az mıdır? Dünkü İzmir konuşmamda sizlere izah ettim. Dinleyenleriniz olmuştur.

Ama biz bunu haklı gördük ve düzelttik, dedik ki; Cumhurbaşkanı Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği işler dışındaki işlemlerden sorumlu değildir. Ama tek başına imzaladıklarından sorumlu olacaktır.

Eğer Cumhurbaşkanı tek başına bir emir imzalamış, göndermişse, bunun neticesinden kendisi mesul olacaktır. Bunu koyduk. Danışma Meclisi nden gelende bu yoktu. Biz mesuliyetten korkan insanlar değiliz. Mesuliyetten korksaydık, bu işe atılmazdık zaten.

Bir de Danışma Meclisinin hazırladığı tasarıda Emekli olan Cumhurbaşkanlarının bundan sonraki yaşayışı bir Kanunla düzenlenir hükmü getirilmişti. Böyle bir hüküm vardı. Bunu da çıkardık.

Emekli olan bir Cumhurbaşkanı ne yapar? Nasıl yaşar? Bunu Anayasayla düzenlemek doğru değildir.

İleride Meclis düşünürse düşünür. Düşünmezse o zat, o Cumhurbaşkanı gider emekli maaşıyla evinde oturur. Bu maddeyi kendisi için koydurttu diyebilirlerdi. Ondan dolayı ben Böyle şey istemiyorum, ben halkımın arasına girer onlarla birlikte daha rahat yaşarım dedim.

Zaten onların arasından gelmedik mi? Halkımızın arasından gelmedik mi? Yani buna lüzum yok, çıkarttık. Başka bir yerde de ifade ettiğim gibi, ben ve arkadaşlarımdan hiçbirisi bir menfaat karşılığı bu işe atılmadık. Bu millet, bu Devlet sayesinde biz bu mevkilere geldik.

Eğer Devlet bizi okutmasaydı, biz bu mevkilere gelebilir miydik? Memleket batıyor, millet parçalanıyor, bu millet ve bu vatan bizden vazife bekliyor dedik ve öyle atıldık.

Hemen hemen her gün öldürüleceğimize dair tehdit mektupları alıyoruz. Aldırdığımız yok.

Bir tek can borcumuz var. Hiçbir hırsımız da yok. Bunların, bu tehdit mektuplarının çoğunun nereden geldiğini de biliyoruz. Bizim için mutlulukların en büyüğü milletimizin rahat, huzur ve sükun içerisinde olduğunu görmektir. Bize, bu yeter.

Eski siyasilerin bir kısmının, - hepsinin değil - bir kısmının ve bilhassa lider kadrosunun aynen bu memleketi bölmek ve parçalamak isteyenler gibi bu Anayasaya Hayır dedirtmek için sağa - sola, eski teşkilat mensuplarına haberler gönderdiklerini çok iyi biliyoruz.

Görüyor musunuz, hırs bir insana neler yaptırıyor? Bu Anayasaya inanmadıklarından veya bu Anayasayı beğenmediklerinden değil, sadece ve sadece bir daha seçilemeyeceklerinden, o koltuklara bir daha oturamayacaklarından dolayı bu yol üzerindedirler.

Bunu gayet iyi biliyoruz. Ama bütün bu menfi tutum ve davranışlarına rağmen, ben inanıyorum ki, Türk Milleti, bu Anayasayı büyük bir çoğunlukla tasvip edecek ve Türkiye nin önünde yeni bir dönem ve inşallah parlak bir dönem başlayacaktır.

Sevgili İzmitli kardeşlerim, burada biliyorum civar illerden de birçok vatandaşlarım gelmiş, görüyorum. Orada, pankartlardan okuduğuma göre, Sakarya var, civar illerden Bursa var, Bolu var. Bunların hepsine ayrı ayrı uğrayamadım. Birçok yerlerde değindim. Bilhassa Sakarya çök yakın. Uğramak istedim ama bugüne sığdıramadım. Hele bugün bir de bu hava muhalefetinden dolayı gelişimiz de gecikince, bu hiç mümkün olamayacaktı. Sonra onlara ayrıca geleceğim. Bu işler bittikten sonra geleceğim ve onların da dertlerini dinleyeceğim. Hem Sakarya nın ve hem de diğer illerin.

Sizleri fazla ayakta tuttum. Hepinize bu büyük alakanızdan dolayı teşekkür ediyorum ve tekrar Konsey Üyeleri, şahsım ve Başbakan adına hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum.

Mutlu yarınlar diliyorum. Hepiniz sağolunuz.

Edirne konuşması... 3 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 3 Kasım 1982'de Edirne'de bir konuşma yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Edirne konuşmasından...

"İki sene içerisinde ne büyük ve zorlu işler başarıldığını aklıselim ve iz an sahibi her vatandaşım takdir edecektir."

"Bu Anayasada sosyal ve ekonomik haklar başlığı altında açılan bölüm, 1961

Anayasası'ndakinden çok daha ileri, çok daha geniş, çok daha ayrıntılı ve yenidir. 1961

Anayasası'nda hiç sözü edilmeyen pek çok yeni sosyal ve ekonomik hakları da ihtiva etmektedir."

"Şüphesiz tam bir kıyaslama olmaz ama, sırf bir bakımdan belki bir fikir verebilir düşüncesiyle, bir karşılaştırma yapılırsa, görülür ki, 1961 Anayasası ndaki sosyal ve ekonomik haklar, 18 maddeden ibaret bulunduğu halde, bu yeni Anayasanın aynı bölümü, yarı fazlasıyla 25 maddeden oluşmaktadır."

"Biz, Türk gençliğini ve bütün Türk vatandaşlarını Atatürkçülük ve O nun medeniyetçiliği yönünde yetiştirmek istiyoruz. Devlet ve memleketine sadık, Anayasasına sadakat borcu içinde, Türk toplumunun çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesi yönünde Aziz Atatürk ün tespit ettiği ilkeler doğrultusunda yetişsinler istiyoruz."

"Bu, 12 Eylül öncesinde olduğu gibi, başıboş bir yetişme olmayacaktır. Türlü sapık ideolojilere açık ve bunlara dayalı, devlete ve Anayasasına arkasını dönmüş, milli değerlere hiçbir önem vermeyen, bu milletin geleceği için Atatürkün çizdiği yolu inkar eden bir eğitim ve öğretime müsaade edilmeyecektir."

"Gençlerimize sahip çıkmanın ve onları ideal şekilde yetiştirmenin şimdi artık bir dakika bile kaybedilmesi imkansız, en önde, başta gelen meselelerimizden biri olduğunu açıkça ilan ediyorum."

"Kendilerine önderlik edilemedi, ağabeylik edilemedi, babalık edilemedi, rehberlik, öncülük edilemedi."

"Gençlerimizi adeta ayartsınlar diye, çalsınlar, bizden koparsınlar diye onları kendi hallerine terk ettiler. Ve nihayet sevgili vatandaşlarım, bunlardan ne kadarının ayartıldığını, kandırıldığını, kollarımızdan, kalplerimizden koparılarak çalındıklarını 12 Eylül öncesinde gözyaşı içinde gördük ve seyrettik. Bunun vebalini hiç kimse üzerinden silip atamaz."

"Eğitim alanında başlattığımız okur - yazarlık kampanyasını kesintisiz sürdürmek kararındayız. Memleketimizde okur - yazarlık oranı yüzde 100 e ulaşıncaya kadar Bu seferberliği devam ettireceğiz. Türkiye nin bütün sathına yayacağız ve Türkiye de okur -

yazar olmayan kişi bırakmayacağız. Ancak o zaman medeni milletler seviyesine yükseleceğiz."

"Hiçbir ülkede bir Anayasa bu şekilde devletçe tanıtılmamıştır. İstedik ki, (Anayasa nedir, bu Anayasanın içinde neler vardır?) bunu vatandaşlar bilsin. Herkes Anayasayı alıp okuyamaz. Mümkün de değildir. O halde bir oy verecek, madem ki bu Anayasaya (Kabul) veya (Ret) diyecek, bildikten sonra oyunu kullansın. Onun içindir ki, günlerdir yurt sathında dolaşıyor ve bu Anayasayı sizlere tanıtmaya çalışıyorum."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Edirne'de yaptığı konuşma şöyle: (3 Kasım 1982)

Sevgili Edirneli Hemşehrilerim, Kardeşlerim,

Osmanlı İmparatorluğu nun 91 sene hükümet merkezliğini yapmış, içinde tarih yatan Serhat Şehrimiz güzel Edirne ye bugüne kadar gelemedik. Kabahatliyiz. Bugün bu kabahatimizi affettirmek için karşınızdayız. Doğuda da bir Serhat Şehrimiz var. Kars...

Oraya da gidemedik. Fakat onlara da söz verdim, yakında oraya da gideceğim.

İkinci Cihan Harbinin o en buhranlı günlerinde, Bulgaristan ve Yunanistanın Almanlar tarafından işgalinde ben burada, Edirnede Topçu Okulundan henüz çıkmış, genç bir teğmen olarak vazife gördüm. O tarihte Edirnede 10uncu Kolordu vardı. Bu bakımdan Edirne nin bende ayrı bir yeri vardır. İlk kıta hayatım burada geçtiği için, ayrı bir yeri vardır.

Bir seneye yakın bir zaman da, o tarihte nahiye olan, (şimdi kaza) Havsada bulundum.

Onlar ne sıkıntılı ve buhranlı günlerdi. Her an ülkemiz bir işgale uğrayabilirdi. Fakat o zaman da Türk Silahlı Kuvvetleri dimdik ayakta ve memleketi son nefesine kadar savunmaya azimliydi. Ordunun Çatalca

hattına çekilme zamanını da biliyorum. Edirne ve diğer şehirlerin boşaltılması ve birçok evlerin, olduğu gibi terk edilmesi, bunlar hala hatırımdadır. İkinci Cihan Harbinin bütün yükünü ve meşakkatini, Trakya nın fedakar halkı

çekmiştir dersem mübalağa etmiş sayılmam.

O zaman düşman istilası korkusundan meşakkat çekmişti Trakya halkı. Tabii bu arada Edirne de... 12 Eylülden evvelki dönemlerde ise vatandaşlarımız arasında türemiş ve dış

güçlerle işbirliği yapacak kadar gözü dönmüş vatan düşmanı anarşist ve teröristlerin istilasına uğramak üzereydi. Ancak nasıl ki İkinci Cihan Harbinde Türk Silahlı Kuvvetleri yurdu koruma azim ve kararlılığı içinde dimdik ayakta idiyse, 12 Eylülden evvel de vatanı iç

düşmanlardan kurtarmak azim ve kararlılığı içinde, dimdik ayaktaydı.

Nitekim bu sefer de yurdumuzu felaketin bir eşiğinden kurtarmıştır. Şimdi görevini yerine getirmenin derin rahatlığı içinde bütünüyle kışlasına dönmek için bütün hazırlıklarını

tamamlamış ve vaat ettiğini birer birer yerine getirme çalışmaları içerisine girmiş

bulunmaktadır. İki sene içerisinde ne büyük ve zorlu işler başarıldığını aklıselim ve iz an

sahibi her vatandaşım takdir edecektir. Bunlardan birisi de Anayasamız idi. Bugüne kadar Anayasamızın tanıtılması konusunda radyo ve televizyon ile muhtelif şehirlerimizde konuşmalar yaptım, değişik konulara temas ettim. Bugün de sizlere, sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerden bahsetmek istiyorum. Bildiğiniz gibi temel hak ve ödevlerden gayri bir de sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerimiz vardır. Şimdi onlardan bahsedeceğim sizlere biraz...

Sevgili vatandaşlarım, insanlar eşitlik için çırpınırlar, bütün insanlar tarih boyunca hep adalet istemişlerdir, hürriyet istemişlerdir, eşitlik istemişlerdir.

Bu üç büyük ilkeden her birinin diğeriyle çatıştığı, ancak bunlar, anayasalarda gerek hukuken, gerek bilfiil elde edildikten sonra anlaşılmıştır. Gerçek şudur ki, insanlar aslında eşit yaratılmamışlardır. Kimisi kuvvetli, kimisi zayıf, kimisi zeki, kimisi saf, kimisi enerjik, kimisi tembel tabiatlı velhasıl aralarında birçok farklar ve çelişkilerle yaratılmışlardır.

Birbirleriyle doğuştan eşit olmayan, üstelik türlü ekonomik ve sosyal şartlar dolayısıyla esasen doğuştan eşit olmayan bu insanları hürriyet ortamına salıverdiğiniz takdirde, kabiliyetli olanlar, kabiliyeti az olanlara karşı hürriyetlerinden daha çok istifade edecekler, eşitsizlikler büsbütün artacak, eşitsizlikler arttıkça, bunların arasında, hatta adaleti bile sağlamaya imkan olmayacaktır. Çünkü eşit imkanlara sahip olmayan insanlardan, diğerlerine göre üstün durumda bulunanlar, kendi menfaatleri için, daha sağlam, haklar bile tesis edeceklerdir. Adalet önüne gittikleri vakit onlar, "haklı" çıkacaklardır. Doğuştan, eşit olmayan insanlar arasında, tam bir hürriyet içinde mutlak eşitlik, onlardan bir kısmını

diğerlerine karşı zayıf düşürmektedir.

Başlangıçtaki eşitlik zamanla bir eşitsizliğe dönüşmekte, güçsüz duruma düşen zayıf kişi, hürriyetin kendisine getirdiği hakları ya kaptırmakta yahut hiç kullanamamaktadır.

İnsanlar asırlar boyu, hürriyet, eşitlik, adalet istediler, fakat bunu elde ettikleri gün, birbirlerine yenik düşmeye başladıklarını gördüler. Doğuştaki eşitsizlikten ileri gelen bu dengesizliği düzeltecek ve insanlar arasında gerçek sosyal eşitliği kuracak olan devlettir.

Anayasalarda, insanlara sadece kişinin temel hak ve hürriyetlerini tanımak, siyasi hak ve hürriyetleri vermek yetmiyor.

Onların bu hak ve hürriyetlerden tam manasıyla yararlanabilmeleri için aralarında ister doğuştan mevcut, ister sonradan meydana gelen eşitsizlikleri ortadan kaldırmak gerekiyor.

İşte sosyal haklar adını verdiğimiz haklar, insanlar arasındaki türlü eşitsizlikleri ortadan kaldırarak, onları diğer bütün hak ve hürriyetlerden de yeterince ve gerektiği gibi yararlanma durumuna getirecek olan haklardır.

Şimdi vatandaşlarımızın kabul ve tasvibine sunduğumuz bu Anayasada sosyal ve ekonomik haklar başlığı altında açılan bölüm, 1961 Anayasası'ndakinden çok daha ileri, çok daha geniş, çok daha ayrıntılı ve yenidir.

1961 Anayasası'nda hiç sözü edilmeyen pek çok yeni sosyal ve ekonomik hakları da ihtiva etmektedir. Şüphesiz tam bir kıyaslama olmaz ama, sırf bir bakımdan belki bir fikir verebilir düşüncesiyle, bir karşılaştırma yapılırsa, görülür ki, 1961 Anayasası ndaki sosyal ve ekonomik haklar, 18 maddeden ibaret bulunduğu halde, bu yeni Anayasanın aynı bölümü, yarı fazlasıyla 25 maddeden oluşmaktadır.

Her iki Anayasa arasında bu itibarla, 18 maddede toplanmış ortak hükümler var demektir.

Fakat yeni Anayasamızda eskisini çok aşan yepyeni hükümler de mevcuttur. Yeni Anayasamızın geliştirdiği bazı kavram ve müesseselerle getirmekte olduğu tamamen yeni haklar ve müesseseler konusunda bilgi vermeyi yararlı görmekteyim.

Sevgili vatandaşlarım, eğitim ve öğrenim hakkı mevzuunda, vatandaşlara bu haktan yararlanmak için en geniş imkanlar tanınmakla beraber, yeni Anayasa her türlü eğitim ve öğrenim için geçerli olmak üzere, umumi bir direktif tespit etmektedir. Bu direktif, eğitim ve öğretimin çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre ve Atatürk inkılap ve ilkeleri doğrultusunda yapılacak olmasıdır.

İkinci bir önemli direktif, eğitim ve öğrenim hürriyetinin Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağıdır. Eğitim hürriyeti vardır diye Anayasaya sadakati ortadan kaldıramayız.

Biz, Türk gençliğini ve bütün Türk vatandaşlarını Atatürkçülük ve O nun medeniyetçiliği yönünde yetiştirmek istiyoruz. Devlet ve memleketine sadık, Anayasasına sadakat borcu içinde, Türk toplumunun çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesi yönünde Aziz Atatürk ün tespit ettiği ilkeler doğrultusunda yetişsinler istiyoruz.

Bu, 12 Eylül öncesinde olduğu gibi, başıboş bir yetişme olmayacaktır. Türlü sapık ideolojilere açık ve bunlara dayalı, devlete ve Anayasasına arkasını dönmüş, milli değerlere hiçbir önem vermeyen, bu milletin geleceği için Atatürkün çizdiği yolu inkar eden bir eğitim ve öğretime müsaade edilmeyecektir.

Gene eğitim alanında başlattığımız bir kampanyayı kesintisiz sürdürmek kararındayız.

Memleketimizde okur - yazarlık oranı yüzde 100e ulaşıncaya kadar bu kampanyanın, ebedi önderimiz Atatürkün emir ve direktifleri doğrultusunda devamını istiyoruz. Bu, okur -

yazarlık kampanyasıdır. Biraz evvel Valinizden aldığım bilgiye göre, Edirne vilayeti içerisinde okur - yazarlık nispeti çok yükseklere çıkmış ve artık üçlü, dörtlü rakamlarla ifade edilmeye başlanmış ki, buna çok sevindim. Bazı köylerimizde okuma bilmeyen beş - on kişi kalmış. Bu seferberliği devam ettireceğiz. Türkiye nin bütün sathına yayacağız ve Türkiye de okur - yazar olmayan kişi bırakmayacağız. Ancak o zaman medeni milletler seviyesine yükseleceğiz.

Yeni Anayasanın sosyal ve ekonomik haklar bölümünde, ikinci olarak üzerinde duracağım husus, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmalarının ve tahrip edilmelerinin önlenmesidir.

Sevgili vatandaşlarım, memleketimizde erozyon ile toprak kaybı hala çok yüksek seviyededir. Beş santimetre kalınlığında bir toprak tabakası, ancak bin - iki bin yıl bir sürede

oluşur. Bir yeri kazdığınız zaman, belki yerin altına doğru bir kayaya rastlanıncaya kadar birkaç metre toprak kazabilirsiniz. Fakat yine bilirsiniz ki, bilhassa tahılda toprağın verim gücü nihayet 30 - 35 santim aşağıya iner, onun altında toprak olsa da tahıl için verim gücü

yoktur.

Evet sevgili vatandaşlarım, buna rağmen bitki örtüsünün olmaması ve ormansızlık sebebiyle bir yandan tarım toprağı kaybederken, öte yandan da memleketin en değerli topraklarının tarımda kullanılacak yerde başka işler amacıyla, kişilerin kolayına geldiğinden bir takım tesisler için kullanıldığını görmekteyiz.

Bu hususu planlamak mecburiyetindeyiz. Tarım topraklarına gözümüz gibi bakmak, korumak mecburiyetindeyiz. Zira her şey üretilir, fakat toprak ve arazi üretilemez. Nüfus artar ama toprak yerinde kalır, bunu unutmayalım.

Öte taraftan, tarıma ağırlık verirken, hayvancılığa darbe vurmaktan da kaçınmak mecburiyetindeyiz. Çayır ve meralar, hayvancılığımız için vazgeçilmez arazi çeşitlerindendir. Çayır ve mera olmaksızın hayvancılık olmaz. Bir zamanlar, plansız, programsız bir tarım seferberliğine girildi. Traktörlerle çayır ve meralara daldılar, buraları

tarlaya çevirdiler. Meralar, bir defa bu vasfını kaybetti mi, yeniden mera yetiştirmek çok zordur. Hemen hemen imkansızdır. Biz tarım ve hayvancılığı bir arada yürütemeyecek miyiz? Sanayi ve tarımı bir arada geliştiremeyecek miyiz? En verimli, en seçkin topraklarımızın üzerine, fabrikalar, depolar, ambarlar kurarak, onları tarımsal yerimden alıkoymaya mecbur muyuz? Bu işin planlaması yapılamaz mı? Elbet yapılır ve yapılacaktır.

Beri taraftan tarımı geliştireceğiz diye bu sefer de hayvancılığı mı öldüreceğiz? Çayırları, meraları bozup tarla haline getirirsek, sürülerimizi nerede otlatacağız?

Bu iki işi, yani hem tarımı ve hem de hayvancılığı bir arada götürmek imkanı Türkiye gibi bu kadar geniş ve tabiat bakımından imkanları olan bir memlekette mümkün olmayacak mı?

Bunu da planlamak mecburiyetindeyiz.

Yeni Anayasa tüketicinin korunması için bir de hüküm getirmektedir. Bu hükme göre, Devlet tüketiciyi koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alacaktır.

Bu hükmün anlamı tüketim piyasasının, alabildiğine dayanıksız, kalitesiz ve hiçbir sebebi yokken durmadan fiyatı yükseltilen mallarla doldurulmasını önlemektir. Vatandaşları

uyarmaktır.

Anayasanın aynı maddesinde, devletin "Tüketicilerin kendilerine koruyucu girişimlerini teşvik edeceği" hükmü de yer almaktadır. Fakat tüketici vatandaşlarımız henüz bu yolda verimli teşebbüsler kurup geliştirme safhasına geçememişlerdir.

Böyle teşebbüsler kurmaya kalktıkları takdirde de sapık ideolojilerin ajanları, bu teşebbüslere musallat olmakta ve memleketimizde sanki sınıf ayrılığı varmış gibi tahriklerde bulunarak sınıf çatışması çıkarmaya çalışmaktadırlar. Devletin bu gibi teşebbüslere karşı

fevkalade hassas olması gerekiyor. Hem teşvik edici, hem de denetleyici olması gerekir. Bu

gibi teşebbüslerin, tüketiciyi koruma bahanesi altında sınıf ayrımı tahrikçiliğine dönüşmesi önlenmelidir. Gelecek iktidarların, bunda muvaffak olacaklarına inanıyorum. Bu konuda belediyelerimize de büyük görev düşmektedir.

Sevgili vatandaşlarım, aynı suretle, yeni Anayasada tamamen yeni olan bir hüküm de esnaf ve sanatkarın korunmasıdır.

Buradaki sanatkar, günlük dilimizde zanaatkar dediğimiz insandır. Yani bilhassa kol kuvveti, el mahareti ile çalışarak toplumun ihtiyacı olan çok çeşitli malları kendi tezgahlarında kendileri bizzat üretenlerdir.

Esnaf ise kendisinin de bedenen çalışmakta olduğu bir işyerinde birkaç yakın adamı, bir -

iki yardımcısı ile ticari ve sınai faaliyette bulunan insandır.

Esnaf ve sanatkar Türk Milletinin temelinde yatan iki aziz ve pek değerli unsurdur.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda Milli Mücadelenin muvaffakiyetinde, istiklalimizin kazanılmasında, yeni devletimizin temelinin atılmasında esnaf ve sanatkarımızın alın terini, göz nurunu, el emeğini ve büyük fedakarlıklarını hiç kimse küçümseyemez, inkar edemez.

Ebedi önderimiz, Aziz Atatürk, Türk esnaf ve sanatkarına şunları söylemiştir

"Bir milleti yaşatmak için bir takım temeller lazımdır. Bilirsiniz ki, bu temellerden en mühimi zanaattır. Bir millet zanaat ve zanaatkarlardan mahrum ise tam bir hayata malik olamaz.

Öyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat bir kimse gibidir".

Yeni Anayasa, artık gittikçe artan sanayileşme, makineleşme ve ticarette de "Toplanma ve yoğunlaşma" denilen hadise karşısında ezilmekte olan esnaf ve sanatkarın korunması için gereken tedbirleri almayı, bu devlete bir görev olarak vermektedir.

Biz esnaf ve sanatkarımızın lüzumsuz bir şekilde üretim ve dağıtım devresinden çıkarılarak işsizliğe mahkum edilmelerine taraftar değiliz. Bir yandan sanayileşmemizi, özellikle ihracata dönük olmak üzere teşvik edip geliştirirken, öte taraftan 2,5 - 3 milyon ailenin geçimi ve ekmek kapısı olan esnaflığı ve sanatkarlığı korumaya da kararlıyız.

Esnaf ve sanatkarın daha sıkı bir dayanışma içinde, disiplinli bir yetişme, eğitim ve çalışma hayatına kavuşabilmesi için esnaf teşekküllerinin güçlenmesine ve yaşamasına, milli görevini yerine getirmesine yardımcı olmaya kararlıyız.

Yeni Anayasanın sosyal haklar ile ilgili bölümünde getirilen en önemli bir müessese de genel sağlık sigortasıdır.

Sağlık hizmetlerinin halkın ayağına götürülmesi ve sosyalleştirilmesi yolunda şimdiye kadar yapılan türlü çalışmalardan istenilen ölçüde verim alınabilmesi mümkün olamamıştır.

Devlet hastaneleri, dispanserleri ve tabiplikleri yetersiz kalmıştır. Sosyal Sigortalar Kurumunun işçilere sağlamak için çırpındığı sağlık hizmetleri, devletin de iştiraki ile sarf edilen pek büyük gayretlere rağmen istenilen kapasiteye henüz tamamen ulaştırılamamıştır.

Bir yandan bu kurumlarda daha yüksek kapasite artışını sağlamaya mecbur durumdayken, şimdi bu işi yani genel sağlık hizmetini bir "Genel Sağlık Sigortası" yoluyla sosyal hayatımızın hangi kesiminde bulunursa bulunsun, bütün vatandaşlarımıza yaymak istiyoruz.

Bunun ne kadar güç olduğunun elbette farkındayız. İhtiyaç duyulacak yeni tesisleri inşa etmenin, bunları sağlık hizmeti için gerekli her türlü modern araç ve gereçlerle donatmanın yeterince uzman ve yardımcı personel tedarikinin muazzam bir iş olduğunu elbette biliyoruz. Ama gerçekleştirilmesinin imkansız olmadığını da biliyoruz.

Bunu gerçekleştirebilmek için önce elimizde bulunan imkanları bir araya getirmek mecburiyetini duyuyoruz.

Bu suretle, bu dağınık hizmetler ve imkanlar bir araya getirilince bir tasarruf sağlanacağı

muhakkaktır.

Genel Sağlık Sigortasının tam anlamıyla tatminkar hizmet vermesi, hemen olabilecek bir iş

değildir. Fakat bu işe başlanması için şimdiden etütler ve hazırlıklar başlatılmalıdır.

Nitekim, Anayasada Devlet bunu göz önünde tutmalıdır diye kayıt koyduk. Gereken sayıda hekimin ve yardımcı personelin yetiştirilmesi bir plan ve programa bağlanacak ve titizlikle takip edilecektir.

1961 Anayasası'nda da Devletin yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirleri alması Devlete bir görev olarak verilmişti.

Yeni Anayasamız bu sosyal görevi bir temenni mahiyetinden çıkarmaktadır.

Devlet, yerleşim merkezlerinin sosyal ve ekonomik özelliklerini göz önünde tutarak bu işe girişecektir. Çevre şartlarını nazara alacaktır, ailelerin durumlarını ve özelliklerini göz önünde bulunduracaktır.

Devlet, kuracağı bir teşkilat ile konut destek fonları tesis edecektir. Gerçekçi esaslar üzerinde gidilecek, hayaller peşinde koşulmayacaktır. Gerçekleştirilebilecek planlara projelere para sarf edilecektir. Binlerce konutu yarım yamalak bırakıp harap olmaya terk etmeyeceğiz.

Şimdi geliyorum, Sevgili Vatandaşlarım, Sevgili Edirneli Hemşehrilerim, Türk Gençliğinin korunmasına.

Bu husus Devletin yeni ve özel bir sosyal görevi olarak yeni Anayasada yer almaktadır.

Türk Gençliğine, evlatlarımıza, liseye kadar verebildiğimiz, bundan sonrasını tam olarak vermekten aciz kaldığımız bir yükseköğretimle, lafta kalmış boş zamanlarını değerlendirme projeleri ile çok söz edilen fakat bir türlü yeterince verilemeyen spor tesisleri hayalleri ile avunmanın zamanı geçmiştir.

Gençlerimize sahip çıkmanın ve onları ideal şekilde yetiştirmenin şimdi artık bir dakika bile kaybedilmesi imkansız, en önde, başta gelen meselelerimizden biri olduğunu açıkça ilan ediyorum.

Milletimizin istikbali olan gençlerimizin ne kadar ihmal edildiği, ne derece kendi haline bırakıldığı, bunlardan bir kısmının maalesef nasıl iç ve dış düşmanlarımıza kaptırıldığı, şimdi artık hepimizin içini yakan bir acı olarak açıkça itiraf edilmelidir.

Evet açıkça itiraf edilmelidir ki, çaresi bulunsun ve gençliğimizle birlikte memleketimizin geleceği ve kaderi de kurtarılabilsin.

Öğretim denildi verilemedi. Eğitim denildi verilemedi. Kültür, ideal iş imkanları, mutlu bir gelecek, ümit ve sevinç denildi, bunlar da verilemedi. Spor yapmak istediler, bir arsaya iki direk dikerek arasına bir file supererek, voleybol oynayacak yer olsun temin edilemedi.

"Boş zamanlarımızı faydalı bir şekilde geçirmek istiyoruz" dediler. Ellerine sapık ideolojilerin kitaplarından başka kitap verilemedi. Zihinlerini geliştirebilmeleri, hiç değilse zihin yorup düşünerek oyun oynayabilecekleri bir "Satranç tahtası" bile verilemedi.

Onca yokluklar ve imkansızlıklar içinde Ebedi önderimiz Atatürk ün ne türlü fedakarlıklarla, ne pahasına kazanıldığı bilinen Türk istiklal ve Cumhuriyetini, yani Devletin, milletin ve memleketin geleceğini ve kaderini kendilerine emanet ettiği sevgili evlatlarımız, sevgili Türk Gençliği yıllar boyu kendi hallerine terk edildi.

Kendilerine önderlik edilemedi, ağabeylik edilemedi, babalık edilemedi, rehberlik, öncülük edilemedi.

İstedikleri alanlarda öğretim verilemedi. Barınabilecek yurt, beslenebilecek, gelişebilecek gıda, hastalandıkları zaman doğru dürüst bir bakım, ilaç, az çok cep harçlığı verilemedi.

Spor için saha, kitap için kütüphane verilemedi. Yüzüstü bırakıldılar.

Gençlerimizi adeta ayartsınlar diye, çalsınlar, bizden koparsınlar diye onları kendi hallerine terk ettiler. Ve nihayet sevgili vatandaşlarım, bunlardan ne kadarının ayartıldığını, kandırıldığını, kollarımızdan, kalplerimizden koparılarak çalındıklarını 12 Eylül öncesinde gözyaşı içinde gördük ve seyrettik.

Aziz Atatürk ün Türk istiklalini ve Türk Cumhuriyetini, tek kelimeyle Türk varlığını

kendilerine emanet ve teslim ettiği Türk Gençliğini, kendi çaresizliklerine, yalnızlıklarına terk ettiler.

Bunun vebalini hiç kimse üzerinden silip atamaz.

Onun içindir ki, yeni Anayasamızda "Gençliğin korunmasına" başlı başına bir yer ayırdık ve burada yazılan hükümlerin hepsi, evet hepsi, uygulanacak ve olumlu sonuçlar mutlaka alınacaktır.

Gençlerimiz müspet ilim anlayışı yönünde Atatürk ilkeleri, milli kültür, milli tarih şuuru ve iftiharı ile Türk töresi ve geleneklerine saygı ile çağdaş medeniyet yolunda yetiştirileceklerdir.

Alkolizm, uyuşturucu madde ve keyif verici zehirlerden şimdiye kadar olduğu gibi daima uzak tutulacaklardır. Kumar, cehalet, kültürsüzlük, saygısızlıktan alıkonulacaklardır. Boş

zamanlarını beden ve zihin sağlığını geliştirmekle geçireceklerdir. Bu konuda kıymetli öğretmenlerimize ve ana -babalarımıza da büyük sorumluluklar düşmektedir.

Sevgili vatandaşlarım, gençlerimize ne kadar sahip çıkarsak memleketin geleceği de o kadar sağlam olacak demektir. Gençlik başıboş bırakıldığı sürece, işte 12 Eylül den evvel olduğu gibi bir takım sapık ideolojilerin

sahiplerinin peşine takılır ve onların gittiği istikamette gider. Gençlik konusunu da burada kesiyorum.

Şimdi sosyal haklar bölümünde tamamen yeni bir hükümle, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığı için spor kitlelere yayılacak, yaygınlaştırılacaktır.

Başarılı sporcular korunacaktır. Başarılı sporcu yetiştirmek için tedbirler alınacaktır. Hatta bu yaşıma rağmen ben sporda öncülük yapmak için biliyorsunuz koşuyorum. Spor yapıyorum. Sporun yaşı yoktur. Her yaşta spor yapılır.

Sevgili Edirneliler, yine bu bölümde dört yeni koruma hükmü daha vardır. Sırasıyla bunlar şöyledir Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dullarını, yetimlerini koruyacaktır. Harp ve vazife malullerini ve gazilerini koruyacaktır.

Bu gibi dulların, gazilerin ve yetimlerin uygun bir hayat yaşayabilmeleri için gerekli tedbirler alınacaktır.

Sakatlar korunacaktır. Bunların toplum hayatına intibakları için çareler, yollar aranacaktır.

Gerekli tesisler kurulacaktır.

Yaşlı vatandaşlar Devletçe korunacaktır. Nitekim 65 yaşını doldurmuş kimsesiz yaşlılar korunuyor bugün de... Yalnız sevgili vatandaşlarım, bunda da suistimal yapılıyor. Bunlar da kulağımıza geliyor. Elindeki tarlasını vesairesini akrabaları üzerine ipotek yapıp, ona satmış

gösterip, Devletten para almaya çalışanlar var ki, bu haramdır.

Korunmaya muhtaç çocuklar, Devlet himayesi altına alınacaktır. Bunun üzerinde ne kadar hassasiyetle durduğumu biliyorsunuz. Her gittiğim yerde çocuk yuvalarını geziyorum. Yani bu çocuklar Devlet himayesi altına alınacaktır. Kanun hazırlanmak üzeredir.

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının meseleleri çoğalmaya başlamıştır. Evvelce bunlar sadece kültürel ve milli, dini ihtiyaçlarının yeterince karşılanamamasından şikayetçiydiler. Sosyal güvenlik yönünden de problemleri vardı. Yalnız bırakılmışlardı.

Bu konularda tedricen tedbirler alındı ve birçok noktalardan tatminkar sonuçlara da ulaşıldı.

Fakat, son yıllarda bu vatandaşlarımız bir yabancı düşmanlığının hedefi haline gelmeye başladılar. Bu düşmanlık giderek artan ölçüde ciddi bir mesele halini alırken, bunların en ziyade kalabalık olarak yaşadıkları Avrupa ülkelerinin ekonomilerinde görülen çalkantılar sonucu, yerli işsizlerin sayısındaki artış karşısında, bizim vatandaşlarımızın kitleler halinde Türkiye ye iade edilmeleri gibi tasavvurlar ileri sürülmektedir.

Bu vatandaşlarımız hiç şüphe yok ki, ilelebet oralarda yaşamak, nesillerini o topraklarda sürdürmek için gitmemişlerdir. Fakat memlekete kesin dönüşleri meselesinin böyle kitleler halinde ve ani şekillerde vukuu düşünülmemiştir ve düşünülemez. Çalışmaya devam edecek olanlar için memleketimizde yeni iş sahalarının açılması hazırlanması

gerekmektedir.

Endüstrimizi, bilhassa ihracata dönük bir biçimde geliştirmek üzere bulunduğumuz bir sırada, biz bu vatandaşlarımızın Batıda edindikleri tecrübeler, kazandıkları teknik beceriler ve büyük miktarları bulan döviz tasarruflarıyla yurda geri dönerek Türk endüstrisini, bir ihracat endüstrisi olarak geliştirmelerini esas itibariyle istekle karşılarız. Fakat, kendilerinin bugünkü Türk ekonomik ve çalışma hayatına intibakları için, plan ve programlar hazırlamak mecburiyetindeyiz.

Yeni Anayasamızın 62 nci maddesinde, "Yabancı memleketlerde çalışan Türk vatandaşları" için özel hükümler getirilmiştir. Yani hiçbir bakımdan bir sürpriz karşısında kalmış da değiliz. Bu Anayasa hazırlanırken yabancı memleketlerde sayıları, aileleri ile birlikte 2,5 milyon civarında olan vatandaşlarımız düşünülmemiş değildir.

Tarih, kültür ve tabiat varlıklarımızın korunması da yeni Anayasada önemle ele alınan meselelerden birisidir.

1961 Anayasası sadece bir korumadan bahsetmiş, fakat bunun külfetleri, değerli milli servet birimleri olarak korunacak bu eserlerin sahiplerinin ferdi ve şahsi olarak omuzlarında bırakılmıştı.

Eğer özel mülkiyette bulunan herhangi bir tarihi eseri, bir kültür eseri veya bir tabiat parçası

aynı zamanda milli servet addolunarak özel bir koruma altına alınıyor ve vatandaşlarımızın bunların üzerindeki hakları kısıtlanıyorsa, bu takdirde kamu yararı için yapılan bu muamelenin gerektireceği bütün külfetler de özel vatandaşın omuzlarında bırakılamaz.

Devlet özel hak sahiplerinin uğrayacağı zararları yüklenmelidir. Milli servet arasına alınan ve sahibinin kullanma imkan ve alanından çıkarılan bu gibi eserler topluma mal olduğuna göre her yönüyle mal edilmelidir.

Nihayet 1961 Anayasası'nda öngörülmeyip, şimdi düzenlenen sosyal haklardan biri de sanat faaliyetlerinin, sanatçıların ve sanat eserlerinin Devlet himayesi altına alınmasıdır. Bu

sanatçılar Anayasanın diğer bir maddesinde esnaf ile birlikte zikredilen sanatkarlar yani zanaatkarlar değildir. Bunlar diğer sanat kollarında çalışmakta olanlardır.

Biliyorsunuz sevgili vatandaşlarım, herkes sanatkar olamaz. Sanatkarlık Allah vergisidir.

Bunun için, bu sene çıkardığımız kanunlarla bu sanatkarlara bazı haklar tanıdık.

Atatürk şöyle demişti: "Bir milletin sanatı yoksa, sanatkarı yoksa, damarlarından birisi kopmuş demektir." Onun için bu sanatkarlarımızı korumak mecburiyetindeyiz. Bu bakımdan Anayasaya da konmuştur.

Görüldüğü gibi vatandaşlarımızın kişi hak ve hürriyetleri ile siyasi hak ve hürriyetleri ile siyasi hak ve hürriyetlerden gerçek biçimde ve ölçülerde yararlanmalarını sağlamaya yönelik sosyal haklar ve bu haklar konusunda Devlete yüklenen ödevler, yeni Anayasada ulaştırılması mümkün en geniş boyutlara ulaştırılmış bulunmaktadır. Sosyal haklar ve ödevler konusunda sevgili vatandaşlarım, size söyleyeceklerim bunlardır.

Anayasamızın tanıtılmasının sonlarına geldik. Yarın İstanbul da ve Eskişehir de son kısımlarına değineceğim ve bir gün sonra da, 5 Kasım da radyo ve televizyon konuşmasıyla bu Anayasanın tanıtılmasını sona erdireceğim.

Hiçbir ülkede bir Anayasa bu şekilde devletçe tanıtılmamıştır. İstedik ki, (Anayasa nedir, bu Anayasanın içinde neler vardır?) bunu vatandaşlar bilsin. Herkes Anayasayı alıp okuyamaz. Mümkün de değildir. O halde bir oy verecek, madem ki bu Anayasaya (Kabul) veya (Ret) diyecek, bildikten sonra oyunu kullansın. Onun içindir ki, günlerdir yurt sathında dolaşıyor ve bu Anayasayı sizlere tanıtmaya çalışıyorum.

Sevgili vatandaşlarım, bazı vatandaşlarımdan telgraflar alıyorum. Bunlardan birisi de şu: Diyor ki; "Sayın Devlet Başkanım, bu Anayasaya oy verirken beyazın (Kabul), mavinin de (Hayır) olduğunu söylediniz ama, bunun üzerlerine bir de yazı yazın". Yani üzerinde (Kabul) ve (Ret) yazılı olsun diyor. Zaten bunu yaptık biz. O beyaz kağıt atılacak değil, o beyaz kağıdın üzerinde (Kabul) yazılı, mavi kağıtların üzerinde de (Hayır) değil, (Ret) yazılı. Hayır deseydik 1961 Anayasası'nın kabulünde vatandaşlardan bazıları, "Hayırda hayır vardır"

dediler. Onun için (Hayır) koymadık.

Bu vatandaşların böyle müracaatta bulunması bizi çok memnun ediyor. Demek ki, bu kadar alakalı, ta buralara kadar, İstanbul a bana telgraf çekiyor, bir noksanlık kabul ediyor, onu bize hatırlatıyor. O vatandaşlarıma teşekkür ediyorum.

Bir vatandaşımız da şöyle bir telgraf çekmiş 1950 li senelerde biliyorsunuz İnönü nün bir seyahati olmuştu, Kayseri ye. Ve Himmetdede istasyonunda da treni durdurularak Kayseri ye sokulmak istenmemişti. "Acaba" diyor,

"Anayasamızda seyahat hürriyetine ait bir şey var mı?" Evet sayın vatandaşlarım, buna hiç değinmemiştim ben. Bana hatırlatmış

oldu. Hakikaten vardır. Buna ait de maddemiz vardır. 23 üncü maddedir. Aynen şöyle der

"Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Seyahat hürriyeti suç soruşturması

sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir". Temel hak ve

ödevleri izah etmiştim diğer şehirlerimizde. Onların da sınırlanabileceğini söylemiştim. Nasıl ki temel hak ve ödevler sınırlandırılabiliyorsa, seyahat hürriyeti de sınırlanabilir.

Nasıl sınırlanabilir? Bir adam kalkmış bir yerden bir yere gidiyor, ama haber alınmış, bir cinayet işleyecek. O halde bunu önlemek lazımdır. Kanun bunu önler, onu o seyahatten alıkoyabilir. Bir şehirde sari hastalık çıkmıştır veya o şehirde asayişsizlik vardır, oraya giriş

çıkış men edilebilir. Yani bazı kısıtlamalar vardır, bu kısıtlamaların dışında herkes seyahat hürriyetine sahiptir, herkes istediği yerde oturma hürriyetine sahiptir.

Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti de vardır. Ancak ülkenin ekonomik durumu, vatandaşlık ödevi veya ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle yurt dışına çıkış da sınırlanabilir. Nitekim, evvelce üç senede birdi yurt dışına çıkış. Şimdi iki seneye indirdik.

Belki ekonomik durum düzeldiğinde bir seneye indirilecek, daha da düzelirse herkes istediği zaman yurt dışına çıkabilir diyeceğiz.

Ama vatandaşlarım insafla konuşsunlar. Memleket ekonomik sıkıntı çekerken, döviz sıkıntısı çekerken acaba nereden nasıl döviz kazanırız diye

çaba sarf ederken o zengin kişilere de hadi gidin yurt dışında eğlenin denilemez.

Yine Anayasamızda bir madde vardır. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından da yoksun bırakılamaz.

Sevgili Edirneli kardeşlerim, sizlere Anayasa konusundaki açıklamalarım da burada bitiyor.

Erkek vatandaşlarım, kadınlarınızı kürsünün önüne aldım diye gücenmesinler.

Anayasamıza bile bir madde koyduk, "Kadınlar ve çocuklar çalışma yerlerinde özel muameleye tabi tutulurlar, onlara yapamayacağı işler verilmez" denmiştir.

Kadınlarımız orada, kalabalığın içinde sıkışmışlardı, rahatsız oluyorlardı, o nedenle öne aldık. Bazı vatandaşlarım belki beni göremedi, ama kusura bakmasınlar.

Hepinize bu gösterdiğiniz yakın ilgiden, sevgiden ve tezahürattan dolayı şahsım, Konsey Üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına teşekkür ediyorum. Hepiniz sağolunuz, varolunuz.

Allahaısmarladık...

İstanbul konuşması... 4 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesinde 4 Kasım 1982'de İstanbul Taksim Meydanı'nda bir konuşma yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in İstanbul konuşmasından...

"12 Eylül den sonra bu tarihi Taksim Meydanı nda ilk defa böyle bir toplantı

yapılmaktadır. 12 Eylül den evvel bu meydan çok mitinglere, toplantılara sahne oldu.

Bugünkü gibi her taraf Türk bayraklarıyla donatılacağına kızıl bayraklarla donatılırdı."

"Bu meydanın tarihe mal olmuş adının bile değiştirilmesi için, 1 Mayıs Meydanı

dedirtmek için az mı çaba sarf edildi? Milletin reaksiyonundan çekinmeselerdi onu da yapacaklardı. Eğer 12 Eylül Harekatı yapılmasa ve onlar bu Harekatı yapsalar ve muvaffak olsalardı, bu meydanın ismi ne olacaktı biliyor musunuz sevgili vatandaşlarım? Kızıl Meydan olacaktı."

"Bağımsız bir devlet, hele bu Cumhuriyet olursa, 5 - 10 kişiye, 300 - 500 kişiye, bin kişiye papuç kaptırmaz. Taviz vermez. Verirse o zaman o devlet olmaz. Devletlik vasfı kalkar ortadan. Biz Türkiye Cumhuriyeti Devletiyiz. Böyle kişilerle pazarlık yapamayız."

"Basın hürriyeti gibi bir hürriyet, sadece basın mensuplarının değil, vatandaşların da, milletin de, hükümetin de, devletin de bir meselesidir."

"Basın hürriyetinden yararlananların sadece basın mensupları olduğu söylenebilir mi?

Basının menfaatleri ile milletin basın hürriyetinden olan menfaati aynı şey değil midir? Bir tarafta idare, öte tarafta basın, demokratik bir yönetimde durmadan çarpışan birer kuvvet olarak görülmemelidir."

"Biz hiçbir zaman kanunlara saygılı, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü ilke edinmiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlanmış ve onu saptırmaya çalışmamış, şerefli Türk basınının hak ve hürriyetlerini kısıtlamadık, onlara dokunmadık. Biz, vatanı

parçalamak, milleti bölmek için her türlü gayretin içinde bulunmuş, aşırı uçlarla aynı

paralelde olmuş, olanlara yataklık etmiş basına kısıtlama getirdik."

"Eskiden dernekler siyaset dahil her türlü kirli işlerle uğraşırken, şimdi bir nizam içine girince ve doğrusu yapılınca, tenkitlere başladılar. Neden siyasetle uğraşmayı

yasaklamışız? Arkadaş, siyaset yapacaksan git parti kur veya mevcut bir partiye gir. Sen bir kamu görevlisisin, siyasi faaliyette bulunamazsın.Sen bir hayır derneği kurmuşsun, hayır işleriyle uğraş. Sen siyasi partilere yardım yapacağına üyelerine yardım sağlamaya çalış. "

"Vaktiyle göz bebeğimiz üniversitelerimize el attılar. Oraları birer anarşi yuvası haline soktular. Silah deposu olan, silah eğitiminin yapıldığı üniversitelerimiz vardı. Oraya devletin güvenlik kuvvetleri giremezdi. Giremezdi, çünkü orası Türk toprakları değildi, başka bir ülkeydi."

"Biz ülkeyi muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarabilecek nitelikte ve bilgiye sahip gençler mi yetiştireceğiz, yoksa birer anarşist mi? İşte bunu dikkate alarak yeni Anayasamızda üniversitelerimize yalnız bilimsel özerklik tanıdık, idari özerkliği tanımadık."

"İki gün sonra Anayasa oylaması için sandık başına gideceksiniz. Benim için, bizim için oy vermeyiniz. Anayasayı düşünerek oyunuzu kullanınız."

"O geçirdiğimiz, kara günleri unutmayınız. O ümitsizlikle dolu felaketli günleri, o her gün bombaların, silahların patladığı, kahvelerin, lokantaların, bankaların, sokakların, evlerin makineli tüfeklerle, tabancalarla tarandığı, o her gün ortalama 20 anarşi kurbanının cenazesinin kaldırıldığı günleri unutmayınız ve o günleri hatırlayarak oylamada oylarınızı

kullanınız."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde İstanbul'da yaptığı konuşma şöyle: (4 Kasım 1982)

Sevgili İstanbullu Kardeşlerim, Kıymetli Hemşehrilerim, Vatandaşlarım, 12 Eylülü takiben yurt içinde birçok şehir ve kasabalara yaptığım ziyaretlerimde, oradaki vatandaşlarıma hitap ettim ve bazen de onların dilek ve ihtiyaçlarını dinledim. İstanbul a, Türkiyemizin gözbebeği, dünyaca meşhur bu güzel şehrimize de görev icabı çeşitli tarihlerde geldim. Bana birkaç yerde İstanbullu vatandaşlarım sordular, Paşam, her yerde konuşuyorsunuz da neden İstanbul a bu kadar geldiğiniz halde, burada konuşmadınız dediler. Haklıydılar. Hakikaten burada sizlerle konuşmak

imkanını yaratamadım. Sebebi vardı, Anadolu daki diğer il ve ilçelere gittiğimde, Vali ye yaptığı ziyarette, halk Vilayet binası önünde toplanıyor, ben de hemen oradan, Vilayet balkonundan halka kısa da olsa hitap edebiliyordum.

İstanbul Vilayet binasının önünde, böyle bir imkan yoktu. Olmayınca, özel olarak bir gösteri mitingi şeklinde, bu meydanda o konuşmayı yapmam gerekirdi ki, o takdirde İstanbul un bütün trafik düzeni şehir hayatını aksatır ve birçok vatandaşı bu yüzden rahatsız edebilirdim. Nitekim bugün öyle oldu.

Sevgili vatandaşlarım, biz askeriz, daima gösterişten uzak durmaya, görevimiz ne ise onu yapmaya çalışırız. Takdir eden eder deyip geçeriz. İstanbulda böyle bir gövde gösterisi yapmak istemedik. İsteseydik, 12 Eylülü takip eden günlerde yapardık. Sizlerin en heyecanlı olduğunuz günlerde yapardık bunu. İşte bu yüzden özel olarak İstanbulda böyle bir toplantı düzenlemedik ve dolayısıyla sizlere de hitap edemedik.

Fakat bugün diğer şehirlerde yaptığım gibi, yeni Anayasa üzerindeki düşüncelerimizi sizlere iletmek ve aynı zamanda, yapılan eleştirilere de cevap vermek ihtiyacını duydum ve bu maksatla sizlerin karşınızda bulunuyoruz. Eğer bugüne kadar İstanbul da konuşma yapmadığımdan dolayı bana ufak da olsa bir kırgınlığınız varsa, bu sebebi öğrendikten sonra o kırgınlığınızı da bırakmanızı rica edeceğim. Bizlere karşı gösterdiğiniz bu büyük hüsnü kabul ve karşılamadan dolayı hepinize ve buraya gelmek isteyip de gelemeyen, radyo ve televizyonları başında beni dinleyen vatandaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

12 Eylülden sonra bu tarihi Taksim Meydanında ilk defa böyle bir toplantı yapılmaktadır. 12

Eylülden evvel bu meydan çok mitinglere, toplantılara sahne oldu. Bugünkü gibi her taraf

Türk bayraklarıyla donatılacağına kızıl bayraklarla donatılırdı. Yalnız bizim değil, Türk milletinin değil, bütün dünyanın hayran kaldığı; yalnız Türk

milletine değil, mazlum ve esir milletlere de kurtuluş meşalesi olan eşsiz Atatürkün resim ve portreleri yerine, başka ülkelerin liderlerinin resimleri ellerde taşındı, binalara asıldı.

Bu meydanın tarihe mal olmuş adının bile değiştirilmesi için, 1 Mayıs Meydanı dedirtmek için az mı çaba sarf edildi? Milletin reaksiyonundan çekinmeselerdi onu da yapacaklardı.

Eğer 12 Eylül Harekatı yapılmasa ve onlar bu Harekatı yapsalar ve muvaffak olsalardı, bu meydanın ismi ne olacaktı biliyor musunuz sevgili vatandaşlarım? Kızıl Meydan olacaktı.

Bu meydanda az mı vatandaş kanı akıtıldı? Bir tarihte, 1 Mayısı kutlayalım derlerken, 36

vatandaşımızın kanları bu meydana aktı. Artık o günler geride kaldı. Onlara sebep olanlar, bugün adil Türk mahkemeleri önünde hesap vermektedirler.

Sevgili vatandaşlarım, söz buraya gelmişken, dün Almanyanın Köln şehrinde cereyan eden o müessif olaydan bahsetmek istiyorum. Burada emellerine muvaffak olamayacağını

anlayan melunlar, biliyorsunuz yurt dışına kaçtılar.

Bunların bir kısmı, bir haylisi de içimizde dolaşıyor, merak etmeyin. Yedi bin küsürü halen dışarıdadır. Bunlardan bir grup, Dev - Sol denilen bir grup, dokuz kişilik bir grup Köln Başkansolosluğumuzu bastılar, biliyorsunuz. Saat dörtbuçukta. Sabaha karşı teslim oldular.

Ama beş - altı vatandaşımızın yaralanmasına sebep oldular.

Şimdi Sevgili vatandaşlarım, bunların rakamı 2583tür. Bunlardan 1811 kişi hakkında dava açılmıştır. Bu 1811 kişiden 651i adam öldürmekten idam talebiyle yargılanmaktadır.

Sevgili İstanbullu Kardeşlerim, Vatandaşlarım,

Bunlar bazı tavizler istediler bizlerden. Oradaki vatandaşlarımızı rehin aldıktan sonra. Biz bugüne kadar hiçbir taviz vermedik. Bundan sonra da

vermeyeceğiz, bunu bilsinler. Eğer bütün milletler aynı tutum içinde olsalar, zaten bu uluslararası terör de, durmasa da azalır.

Yavaş yavaş yok olur. Şunu burada ifade etmek istiyorum ki, eğer böyle terörist kişiler 50

kişiyi rehin alsalar ve "Bir kişiyi oradan salıverin, biz de karşılığında burdan salıvereceğiz"

deseler, biz, o bir kişi için bile bu tavizi vermeyeceğiz.

Çünkü bir devlet, bağımsız bir devlet, hele bu Cumhuriyet olursa, böyle 5 - 10 kişiye, 300 -

500 kişiye, bin kişiye papuç kaptırmaz. Taviz vermez. Verirse o zaman o devlet olmaz.

Devletlik vasfı kalkar ortadan. Biz Türkiye Cumhuriyeti Devletiyiz. Böyle kişilerle pazarlık yapamayız.

Sevgili vatandaşlarım,

Bugüne kadar muhtelif şehirlerimizde yaptığım konuşmalarımda, Anayasamızın önemli gördüğüm bazı hükümleri üzerinde açıklamalarda bulundum. İstedim ki, böylece Türk milletinin her ferdi, bu Anayasa neymiş, bize ne getiriyormuş, daha evvelki, yani 1961

Anayasası ile arasında ne gibi farklar varmış, öğrenmiş, bilgi sahibi olmuş olsun.

Vatandaş madem ki bu Anayasaya (Kabul) veya (Ret) diyecek, O halde bu Anayasa nedir ki (Kabul) veya (Ret) diyebilsin ve üzerinde düşünsün ve vicdanının sesine uyarak oyunu kullansın. Gerçi bizlere inandığınızı ve güvendiğinizi biliyorum ama, belki inanmayanlar da vardır. O halde, onlara da bu Anayasayı anlatmak lazımdır. İşte ben bu görevi yapıyorum.

Bazıları şöyle düşünebilir Bir Devlet Başkanı da bu görevi yüklenir mi ? . Yüklenir sevgili vatandaşlarım, yüklenir... Madem ki en son bizim elimizden geçerek bu son şeklini aldı, o halde bunun savunuculuğunu yapmak da bize düşer.

Dünyada artık krallıklar, padişahlıklar devrindeki devlet başkanlığı anlayışı değişmiştir.

Bugünkü devlet başkanları, babadan oğula intikal eden bir görev değildir. Bugünün devlet başkanları da halkın arasından gelen bir kişidir. O halde, halkın arasından geldiğine göre, halkla beraber olması, halkına bazı bilgileri şahsen vermesi normal bir olaydır. İşte bunun içindir ki, ben günlerdir halkımın arasında dolaşarak bu görevimi yerine getirmekteyim ve bundan da büyük bir zevk duymaktayım.

Sevgili hemşehrilerim,

Türk basınının merkezi durumunda bulunan İstanbul da basın hürriyeti mevzuuna değinmemek olmaz. Onun için, az da olsa basın hürriyeti üzerinde duracağım. Bugüne kadar bu konuya hiçbir yerde temas etmedim, buraya sakladım.

Hepinizin takdir edeceği gibi, basın hürriyetinin kullanılmasında çeşitli şekilde etkilenecek olanların sayısı, diğer herhangi bir hürriyetin kullanılmasından etkileneceklerden daha geniştir ve bunun tesirleri daha da anidir.

Kötü maksatlarla kullanılan basın hürriyetinin menfi etkilerinin, toplum üzerinden silinmesi ve bu hürriyetin kötü kullanılmasının önüne geçilmesi, basın mensuplarımızca da kabul edileceği gibi, son derece zordur. Hatta bazen imkansızdır.

Yeni Anayasanın Basın Hürriyetini titizlikle ve teferruatlı olarak düzenlemesinin, bizim seçkin basın organlarımızı rahatsız etmemesi gerektiğini evvelce de işaret etmiştim. Basın kesimi Anayasa ve kanunlardaki bu boşluklardan araya sıkışmaya çalışanların nasıl yararlanabildiklerini, hele süreli yayınların bazı türlerinde anarşist ve

bölücülerin basın hürriyetini ne derece kötüye kullanmaya muktedir olduklarını bizlerle beraber görmüşler ve yaşamışlardır.

Bu sebeplerle, Anayasada basına ilişkin hükümleri tartmak ve tartışmakta, görüş açısının daha geniş tutulması ve basın hürriyetinin, bazı yayınlarla hangi noktalara kadar kötüye kullanıldığının gözden uzak tutulmaması, daha insaflı olunması lazımdır.

Basın hürdür sansür edilemez. Basına yayın yasağı da konulamaz. Sadece yargılama görevinin yerine getirilebilmesi için, zaruri durumlarda, hakim tarafından yasak konulabilir.

Bu zaruri hususları kanun belirleyecektir.

Tedbir yoluyla dağıtım, hakim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen bu yetkili mercii,

bu kararını en geç 24 saat içinde yetkili hakime bildirecek. Yetkili hakim bu kararı en geç 48

saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılacaktır.

Bu suçlar neler olabilir? Şunlar olabilir: Devletin iç ve dış güvenliği ve ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber ve yazı

olabilir.

Bu gibi yazıları yazanlar veya bastıranlar ve aynı amaçla basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olacaklardır.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de dağıtımından önce toplatılabilecektir. Ve 24

saat içinde demin söylediğim gibi hakime bildirilecektir.

Bu gibi suçlar ve bunların işlenmiş sayılma şartları, şekilleri ayrıca kanunda açıkça belirtilecek olmasına rağmen, bizi böyle bir hükmün Anayasaya konulmasını istemeye sevk eden geçmiş olaylardan misal vermek istiyorum.

Farzediniz ki bölücü bir örgüt yahut mezhep kışkırtıcısı, yahut şu veya bu anarşik veya ideolojik maksadın peşinde koşan bir başka kişi, taraftarlarına bir beyanname yayınlıyor.

Bu beyanname ile vatandaşlardan bir kısmını diğer bir kısmının üzerine saldırmaya teşvik ediyor. Yahut bir kısım vatandaşları devlete başkaldırmaya, isyana davet ediyor. Bu beyanname ya müstakilen basılmış veya bir gazetenin sütunlarında yer almıştır.

Sorarım sizlere, geçmişte bunlar olmadı mı? Her gün çeşit çeşit beyannameler sokaklarda dağıtılmadı mı? Hatta beyannameleri almak istemeyenler, bir yeri kırılıncaya kadar dövülmediler mi? Kapıların altlarından evlere atılmadı mı? Afiş olarak duvarlara asılmadı

mı? Bombalı pankartlar caddelere, binalara konulmadı mı?

Ne yapalım şimdi? Böyle bir beyannamenin herhangi bir matbaada basılmakta olduğunu yetkili makam haber aldı. Yahut baskı bitmiş de beyanname veya onu ihtiva eden, dergi yahut gazete dağıtılmak üzere paketlenmiş, istif edilmiş. O makam bıraksın mı, dağıtılsın diye?

Yani hitap ettiği kişilerin ellerine geçsin, onları harekete geçirsin veya şurada burada müessif saldırı olaylarına yol açsın. Ben bunun çaresine sonra bakayım mı desin? Bu hal daha başlangıçta önlenmesin mi?

Sevgili vatandaşlarım, bir adamı elinde bir silahla, diğerine karşı saldırıyor görürseniz, siz de bu saldırıyı önleyebilecek bir durumda bulunursanız, kamu görevlisi olarak veya vatandaş olarak ne yapardınız? Adam bıçağını çekmiş, binisinin üzerine doğru koşuyor.

Dur bakalım, tam yanına varınca, bıçağını saplayacak mı, saplamayacak mı, şimdiden bilinmez ki diye bekler misiniz? Yoksa elinizden geliyorsa atlayıp

o adamı durdurup elinden bıçağını alır mısınız?

157

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Aziz Vatandaşlarım,

Devlet ve hükümet, iki vatandaşın birbirine saldırmasını seyreden, üçüncü bir vatandaş gibi hareket edemez. Saldırının daha başlangıcını gördüğü anda, onu mutlaka önlemek devletin görevidir.

Devlet bir ihtilal beyannamesi, isyan beyannamesi basılırken veya basılmış, bitmiş de dağıtılmayı beklerken, oturup seyirci kalamaz. Eğer böyle yaparsa, sizler, böyle bir suça karşı seyirci kalan devleti affeder misiniz? Affetmezsiniz. Ama geçmişte bunlar yapıldı ve seyirci kalındı. Böyle beyannameler çok basıldı. Kimse elini süremedi. Neden? Çünkü

henüz dağıtılmamış da ondan. Peki ama zaten dağıtıldıktan sonra, mesele kalmıyor ki.

Mektup adresine varmış oluyor. Ben bunların onbinlercesinin, yüzbinlercesinin kimin eline geçtiğini teker teker tespit edip, onları bulup, onlardan mı toplatacağım? Bu mümkün müdür vatandaşlarım? Elbette mümkün değildir.

Devlet işlenmekte olan suçların seyrine bakamaz. Devlet suçların karşısına geçip seyretmeye mezun değildir. Devlet önlemekle görevlidir. Bu gibi basılmış beyanname veya yayınların bir de dağıtılmış olanını toplatma durumu var. Bu hakim kararıyla olabilir. Buna kimse ses çıkaramaz elbette. Fakat öyle haller düşününüz ki, basılmış olan bu broşür veya bildiri veya mecmua dağıtılıp duruyor sokakta. Bu, birkaç saatlik mesele olabilir. Eğer derhal harekete geçmezseniz, iş işten geçebilir.

Mahkemeye müracaat edecek zaman yoktur. Etseniz bile, bir hakimin karar verebilmesi bir tedbir kararı alabilmesi için asgari bir inceleme yapmaya ihtiyacı olabilir. Muhakkaktır ki, o zaman da atı alan Üsküdar ı geçer.

Bunlar, bizim gibi suikastlere hedef olmuş milletlerin hayatında görülmemiş şeyler değildir.

Böyle bir durumda idare olarak, bir yandan süratle mahkemeye başvurup, toplatma kararı

isterken, öte yandan da o yayını toplatabilmelisiniz. Bu toplatma yetkisi hiç şüphe yok ki, sorumluluğunu idrak etmiş bir yüksek makama verilecektir. Bu makam en geç 24 saat içinde hakime başvuracaktır. Hakim de bu hususta 48 saat içinde kararını verecektir.

Eskiden olduğu gibi, haftalar ve aylarca sürüncemede kalmayacaktır.

Bir de şu hususlar ileri sürülüyor: Ya bu, yol olur da, yüksek idari amirler, sık sık ve olur olmaz toplatma kararı verirlerse, hakim sonradan o kararı kaldırsa bile iş işten geçer .

Yüksek idare amirleri böyle bir yola girecek ve bu yöndeki yetkilerini sorumsuzca kullanmaya başlayacak olurlarsa, bir hükümet var. Hükümetin de denetleyicisi olan bir Meclis var. Nihayet hepsinin de üzerinde bir millet var.

Kamu görevlileri ve hatta yüksek idare amirlerinden bazıları zaman zaman başka türlü

kendilerine verilen yetkileri suistimal edebiliyorlar. Böyle birkaç kişi, bu yetkileri suistimal ediyor diye, o kamu görevlilerinden veya idare amirlerinden o yetkileri almak mı gerekir?

Kaldı ki, basın gibi bir müesseseye karşı bu türlü yetki suistimalleri oldu mu, bunun sorumlusundan elbette hesap sorulur ve başka yol kalmadıysa hükümler değiştirilir.

Basın daima haklıdır ve basının karşısında kim varsa, o da daima haksızdır gibi bir kaideyi nereden ve niçin çıkarıyoruz. Ne için Anayasa da veya

kanunlarda bu husustaki hükümleri bilmeden bir basın düşmanlığı havası içinde uygulanacağını esas olarak kabul ediyoruz.

Basın hürriyeti gibi bir hürriyet, sadece basın mensuplarının değil, vatandaşların da, milletin de, hükümetin de, devletin de bir meselesidir.

Basın hürriyetinden yararlananların sadece basın mensupları olduğu söylenebilir mi?

Basının menfaatleri ile milletin basın hürriyetinden olan menfaati aynı şey değil midir? Bir tarafta idare, öte tarafta basın, demokratik bir yönetimde durmadan çarpışan birer kuvvet olarak görülmemelidir.

Kamu görevlileri yetkilerini kötüye kullanabilirlerse, basın da haiz olduğu hak ve hürriyetleri asla ve hiçbir zaman ve hiçbir sebeple kötüye kullanamaz mı? Basın, kendisini kontrol etsin, en iyi şekil budur diyerek, vaktiyle 1961 den sonra (Basın Ahlak Yasası ve Basın Şeref Divanı) kurulmuş. Bakınız, bütün basın şu taahhütte bulunmuş o zaman.

Taahhütnameyi okuyorum:

Hürriyete liyakatın başta gelen şartının hürriyet içinde, kendi kendini kontrol edebilmek olduğuna inanan Türk basın müesseseleri, demokrasinin temel unsurlarından olan basın hürriyetinin topluma ve demokratik düzene en yararlı bir yolda işlemesini sağlamak için tespit ettikleri Ahlak Yasasına ve bu yasayı yürütmekle görevli Basın Şeref Divanının kararlarına uymayı kabul ve taahhüt ederler .

Bugüne kadar işlediğini gördük mü bu taahhütnamenin? Maalesef göremedik.

Basın Ahlak Yasası nda 10 madde vardır uyulması gereken. Yani taahhüt ettikleri 10

madde vardır. Ben bunlardan birkaçını okuyacağım şimdi sizlere. Bir tanesi şöyle der: Yazı, haber, fotoğraf vesair şekillerle yapılacak yayınlarda şu hususlara riayet edilir: Ahlaka aykırı veya müstehcen yayında bulunulamaz

. Bulunan basın yok mu? Hani kendi kendini kontrol edecekti? Bugüne kadar niye buna mani olmadı?

İkincisi, Şahıs, müessese ve zümreleri hedef tutan galiz yazılar, galiz kelimeler kullanılamaz, şeref ve haysiyetlere karşı haksız yayın yapılamaz .

Başka bir fıkra, Amme menfaatini ilgilendirmeyen hallerde, fertlerin hususi hayatları, küçük düşürücü şekilde teşhir edilemez. Şahıslar, müesseseler veya zümreler aleyhine iftira ve isnatta bulunulamaz .

Başka bir fıkra Din istismar edilemez . Edilmedi mi bugüne kadar basında?

Yine başka bir fıkra Gazetenin ve gazetecinin şahsi veya taraf tutan kanaatlerine metinde yer verilemez .

Başka bir fıkra Amme menfaati mutlak lüzum göstermedikçe mahrem kaydıyla verilen malumat yayınlanamaz .

Daha 10 tanedir bu. Ben size, dört beş tanesini okudum.

Şimdi sevgili vatandaşlarım. Niçin, bütün basını bir tutuyoruz? Farzediniz, vatandaşların şu veya bu hareketleri için ceza hükümleri öngördüğümüz zaman, maksat bir fırsatını bulup, bu cezaları bütün vatandaşlara tatbik etmek midir? Yoksa, belli suçları önlemek midir?

Basın için de, Şu veya bu hareketler suç olur. Dağıtımın önlenmesini gerektirir. Yahut toplatmayı gerektirir dediğimiz zaman, bunu, bu hareketleri yapmamış, bu suçları

işlememiş bir basına karşı da mutlaka uygulamak için mi çırpınıyoruz?

Sevgili vatandaşlarım, 12 Eylül den evvel birçok gazeteler vardı, isimlerini vermiyorum, bilirsiniz siz onları.

Bundan Isparta ve Burdur konuşmalarımda bilhassa bahsettim. Bu gazete ve mecmualar, her gün polisin, emniyet mensuplarının, MİT mensuplarının, hatta, vatan savunması için hazırlanan bir teşkilatımızın mensuplarının fotoğraflarını, adreslerini, telefon numaralarını

verirdi. Ve bunlardan birkaç tanesi, verilen bu adreslerde bulundu ve öldürüldü.

Ondan sonra Jandarma Genel Komutanlığımızın kişiye özel, çok gizli kaydıyla yayınladığı

bir emri, gazete sayfalarında yazdı. Hani yapmayacaktı mahrem olan şeyleri. Bunları kimse önleyemedi.

Biz, böyle basına karşı, bu kısıtlamaları getirdik. Basın hürriyeti konusunda sevgili vatandaşlarım, en son olarak şunu söylemek istiyorum.

Biz hiçbir zaman kanunlara saygılı, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü ilke edinmiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlanmış ve onu saptırmaya çalışmamış, şerefli Türk basınının hak ve hürriyetlerini kısıtlamadık, onlara dokunmadık.

Biz, şimdiye kadar saydığım ve geçmişte çok örnekleri görülmüş, bugün kapatılmış, ertesi gün aynı kadrosuyla, başka bir isim altında tekrar yayınlanmaya başlanmış, vatanı

parçalamak, milleti bölmek için her türlü gayretin içinde bulunmuş, aşırı uçlarla aynı

paralelde olmuş, olanlara yataklık etmiş basına kısıtlama getirdik.

Basının haiz olduğu yeri bütün milletçe takdir ediyoruz. Ama bunu kötüye kullananlara da aynı hakları vermemizi herhalde sizler de ve kıymetli basın mensuplarımız da istemezler.

Aralarına böyle kişilerin sızmasını onlar da istemezler.

Sevgili vatandaşlarım, şimdi biraz da derneklerden bahsetmek istiyorum.

İnsanların meydana getirdikleri birliklerin en yaygın olanı derneklerdir. O kadar yaygın bir hale gelmiş ki, Türkiye de hatırımda kaldığı kadar 46 bine yakın dernek meydana çıkmış.

Dernek kurmak serbest ya, önüne gelen kurmuş, kurmuş ama bugüne kadar hiçbir dernek, devlet tarafından denetlenememiş. Nasıl denetlensin 46 bin tane dernek.

Bu dernekler kuruluş maksadına uygun mu faaliyette bulunuyor, yoksa memleketi yıkmak, parçalamak için, gizlice planlar mı hazırlıyor? Derneğin ismini bir paravan olarak mı

kullanıyor belli değil. Yeni Anayasamızda da dernek kurmayı serbest bıraktık. Bir kısıtlama getirmedik. Anayasada dernek kurmak hürriyetleriyle ilgili madde şöyle başlamaktadır: Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir Sevgili vatandaşlarım, derneklerin kuruluş maksatlarının dışında faaliyet göstermemeleri lazımdır. Zira, başka maksatlara hizmet eden birlikler de vardır. Mesela ticaret yapıp para kazanacaksanız, şirket kurarsınız. Siyasetle uğraşmak istiyorsanız, parti kurar veya partiye girersiniz. İşçi - işveren ilişkilerinde mesleki hak ve menfaatleri koruyacak, toplu görüşmeler, toplu sözleşmeler, grev yapacak iseniz, parti değil, sendika kurarsınız.

Bu bütün dünyada böyledir. Bizde de yakın yıllara gelinceye kadar böyleydi. Fakat sosyal hayatımızı, milli hayatımızı, hukuk ve devlet düzenimizi alt - üst etmek isteyenler, bu alanlarda da rahat durmadılar. Bütün bu teşekkülleri birbirlerine karıştırdılar.

Bu keşmekeş, bu maksatlı kargaşa, bilhassa mesleki dernekler ve meslek teşekküller alanında bütün fecaatiyle kendisini gösterdi.

Esasında bu mesleki derneklerin kuruluş maksadı, o hizmette çalışanların fikri, manevi, mesleki gelişmelerine elbirliği ile yardımcı olmak, bu masum gayeyi elbirliği ile gerçekleştirmektir. Ama gelin görün ki, bu maksat bir

tarafa bırakılmış, o kamu hizmetinin personelini siyasi ve hatta ideolojik bir örgüt halinde toplamışlardır. Her dereceden kamu görevlisini içine almak suretiyle o kamu hizmetini ele geçirmişler. Sanki Devlet, o kamu hizmetini düzenlememiş, teşkilatını kurmamış, personelini tayin etmemiş, bunları amirler ve memurlar olarak tertiplememiş gibi, bu mesleki dernekler, kamu hizmetindeki personeli mümkün olan azami nispette kendi içlerine almışlar, aralarına katılmayanlara o hizmette barınma ve çalışma hakkı tanımamışlar. Ondan sonra da derneğin içinde genel başkan, genel sekreter, yönetim kurulu üyeleri, çeşitli faaliyet kollarının başkan ve üyeleri diye tertiplenerek kendi idarelerinin, hatta hükümetin, hatta devletin karşısına dikilmişler.

Bir genel müdür mü var, karşısında da Der li, Bir li veya başka isimde bir dernek başkanı

var. Ama bunun birisi genel müdür, diğeri, belki onun emrinde çalışan bir memur. Hakikatte ise hükmeden, emir veren o derneğin başkanı. Genel müdür değil.

1961 Anayasası'nda olduğu gibi dernekler, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amaçlarıyla, bu Anayasamızda da sınırlamalara tabi tutulabilmektedir.

Ayrıca, yeni Anayasaya şunları da koyduk:

Dernekler siyasi amaç güdemezler,

Siyasi faaliyette bulunamazlar,

Siyasi partilerden destek göremezler,

Onlara destek olamazlar,

Sendikalar, kamu kurum niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler.

Bu şartlara riayet etmeyen, kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden yahut kanunun öngördüğü

yükümlülükleri yerine getirmeyen dernekler, kendiliğinden dağılmış sayılırlar.

Ayrıca, Silahlı Kuvvetlerle, kolluk kuvvetleri mensuplarıyla kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurmak haklarına da sınırlama getirilebilecektir.

Elbette Silahlı Kuvvetler mensupları dernek kuramaz, emniyet mensupları da kuramaz.

Kamu görevlilerini de bazı sınırlamalara tabi tuttuk. Bu bakımdan Anayasaya bu hükmü

getirdik.

İşte sevgili vatandaşlarım, eskiden dernekler siyaset dahil her türlü kirli işlerle uğraşırken, şimdi bir nizam içine girince ve doğrusu yapılınca, bundan mutazarrır olanlar tenkitlere başladılar. Neden siyasetle uğraşmayı yasaklamışız?

Arkadaş, siyaset yapacaksan git parti kur veya mevcut bir partiye gir. Sen bir kamu görevlisisin, siyasi faaliyette bulunamazsın.

Sen bir hayır derneği kurmuşsun, hayır işleriyle uğraş.

Sen bir yurt yaptırma derneği kurmuşsun, siyaset ile uğraşacağına, yurt yapmakla uğraş.

Sen siyasi partilere yardım yapacağına üyelerine yardım sağlamaya çalış. Sen sendikalarla işbirliği yapacağına, aynı maksatla, senin gibi maksatla kurulmuş derneklerle işbirliği yap.

Sendikacılığa hevesleniyorsan gider işçi olursun, seçilebilirsen sendika yöneticiliğine gelirsin, yoksa dernek kurup da sendikacılık yapamazsın.

Sevgili İstanbullu hemşehrilerim, İstanbul biliyorsunuz bir üniversite şehridir.

Üniversitelerimiz üzerinde de birkaç noktaya kısaca değinmek istiyorum. Üniversitelerimiz birer ilim ve irfan müesseseleridir. İleride devletin üst kademelerine onlar geçecek ve devletin idaresini ellerine alacaklardır. Devlet idaresi kolay değildir. En küçük görevlisinden en büyüğüne kadar büyük sorumlulukları olacaktır. Bunu dış güçler çok iyi bildiklerindendir ki, vaktiyle bu göz bebeğimiz üniversitelerimize el attılar. Oraları birer anarşi yuvası haline soktular. Birçok fakültemiz o hale geldi ki, okumak isteyen fakülteye can korkusundan gidemez oldu veya o anarşistlere uymak zorunda kaldı, başka çaresi yoktu. Sınıf geçmek

bile bilgiye değil, kaba kuvvete dayandırıldı. O zaman öğretim görevlileri tekme tokat kürsüden indirildi ve dershaneden çıkartıldılar.

Bunları oralarda okuyanlar ve evlat sahibi olanlar çok iyi hatırlarlar. Silah deposu olan, silah eğitiminin yapıldığı üniversitelerimiz vardı. İsimlerini vermiyorum. Oraya devletin güvenlik kuvvetleri giremezdi. Giremediği için rahatlıkla silah eğitimi yapılabilirdi. Giremezdi, çünkü

orası Türk toprakları değildi, başka bir ülkeydi. Biz ülkeyi muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarabilecek nitelikte ve bilgiye sahip gençler mi yetiştireceğiz, yoksa birer anarşist mi?

İşte bunu dikkate alarak yeni Anayasamızda üniversitelerimize yalnız bilimsel özerklik tanıdık, idari özerkliği tanımadık.

Ayrıca şunu da Anayasaya ilave ettik. Gerçi üniversiteler devlet eliyle kurulacaktır, ama birçok Batı ülkelerinde olduğu gibi kazanç amacına yönelik olmayan ve diğer devlet üniversitelerinde olduğu gibi devletin gözetim ve denetimi altında olmak şart ve kaydıyla vakıflar tarafından da üniversiteler kurulabilecektir.

Bu vakıfların kuracağı üniversitelerin nasıl kurulacağı, usul ve esasları kanunla düzenlenecektir.

Bunu, şunun için kabul ettik sevgili vatandaşlarım: Devlet bugünkü mahdut imkanlarıyla bu kadar üniversitenin, orta öğrenim, ilk öğrenimin altından kalkamıyor. Eğer hayırsever vatandaşlarımız tarafından kurulacak bir vakıf kar gayesi gütmeden bir üniversite kurmak istiyorsa, müsaade edilecektir. Bu şekilde kurulan üniversiter, Batılı ülkelerde de vardır, hatta oralarda kar gayesi güden üniversiteler dahi mevcuttur.

Biliyorsunuz, bizde üniversitelerimiz ile meşgul olacak Yüksek Öğretim Kurulu vardır. Onu da Anayasaya koyduk. Bunun sebeplerini başka yerlerde çok izah ettim. Burada değinmeyeceğim. Bu müessese lüzumlu bir müessesedir. Anadolu nun birçok yerlerinde üniversiteler açmışız, sevgili vatandaşlarım. Gerçi sizler İstanbul da olduğunuz için belki bunların arzusunu çekmiyorsunuz, fakat oradaki öğrenciler öğretim görevlisi olmadığından, laboratuar bulunmadığından birçok vazifelisi olmadığından, doğru dürüst öğretim göremiyorlar.

İşte Yüksek Öğretim Kurulu nun görevi bu olacaktır. Üniversiteler arasında paralellik sağlayacak, oraların da yönetim görevlisini temin edecek ve gönderecektir.

Sevgili vatandaşlarım, bugün Eskişehir e gidip orada da Eskişehirli vatandaşlarıma hitap ettikten sonra Ankara ya dönecek ve yarın da radyo ve televizyonda son konuşmamı

yapacağım.

Bugüne kadar, radyo ve televizyondan, muhtelif şehirlerde yaptığım konuşmalarımı da izlediniz, iki gün sonra Anayasa oylaması için sandık başına gideceksiniz. Benim için, bizim için oy vermeyiniz. Anayasayı düşünerek oyunuzu kullanınız. Bundan evvelki bir konuşmamda da değindiğim gibi, bugün biz varız, yarın yok olabiliriz. Ancak, Anayasa bu

milletin temel direği olacaktır. Onu çok iyi okuyun. Gerçi ben size bugüne kadar bunların önemli kısımlarını izah ettim, ama o Anayasayı çok iyi

okuyun, okumadan akıllı bildiğiniz kişilerin telkinlerine kapılarak oylarınızı kullanmayınız. Çok akıllı insan vardır, ama onun aklı

kendine kalsın, kendi aklınızı ve vicdanınızı kullanınız.

Ve eğer sevgili vatandaşlarım, hiçbiriniz o geçmiş ateşli, kanlı, ölümlü, ıstıraplı, üzüntü ve ümitsizliklerle dolu, can korkusu altında ve memleket elden gidiyor çırpınışlarıyla kendiniz, evlatlarınız, ananız, babanız, eviniz ve vatanınız için endişe ve korkulan içinde yaşadığınız o kara günleri bir daha yaşamak istemiyorsanız, bunları yaratan sebepleri daima hatırlayınız.

O geçirdiğimiz, kara günleri unutmayınız. O ümitsizlikle dolu felaketli günleri, o her gün bombaların, silahların patladığı, kahvelerin, lokantaların, bankaların, sokakların, evlerin makineli tüfeklerle, tabancalarla tarandığı, o her gün ortalama 20 anarşi kurbanının cenazesinin kaldırıldığı günleri unutmayınız ve o günleri hatırlayarak oylamada oylarınızı

kullanınız.

Sevgili İstanbullu kardeşlerim, sizlere Anayasa ile ilgili olmamasına rağmen kamu görevlileri hakkında bazı şeyler söyleyecektim. Kamu görevlilerine bazı nasihatlerde bulunacaktım.

Ama vaktim müsaade etmiyor. Bunu başka bir gün radyo ve televizyondan sizlere ulaştıracağım. Bu bakımdan, bugün iki yerde konuşma yapacağım için, burada sizin izninizi isteyeceğim.

Bize karşı gösterdiğiniz bu büyük sevgiye, bu büyük tezahürata ve bizi teşçi eden bu gösterinize candan teşekkür ediyorum. Hem şahsım adına, hem Konsey üyesi arkadaşlarım adına, hem de Başbakan adına hepinize candan teşekkür ediyorum ve sizlere mutlu yanınlar diliyorum. Sevgiler, saygılar sunuyorum. Allahaısmarladık.

Eskişehir konuşması... 4 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" ile ilgili yurt gezisi çerçevesindeki son konuşmasını 4 Kasım 1982'de Eskişehir'de yaptı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in Eskişehir konuşmasından...

"Ailenin, milletimizin temeli olduğu hakikati, bizi, milletimizi, millet varlığımızı korumak için onun temelini teşkil eden Türk ailesini korumaya sevk eder. Madem ki, aile Türk Milletinin temelidir, o halde, Türk Milletini korumak ve ebediyete kadar sürdürmek, Türk ailesini korumakla, yani milletin temelini teşkil eden bu "ilk birliği" korumakla mümkün olur."

"Bu ilk birlik, Türk Milletinin temelini teşkil eden ilk birim ne kadar kuvvetli olursa, Milletin temeli de o kadar kuvvetli olur. Temelleri kuvvetli, yani aile varlığı sağlam olan milletler de o nispette kuvvetlidirler."

"Milletimizi yıkmak isteyenler işe temelden başlamak gerektiğini görerek, evvela Türk aile tipini yıkmaya yönelmişlerdir. Yetişmekte olan gençlerimizi, ailelerinin ellerinden almaya, onları çalmaya yönelmişlerdir."

"Türk ailesini her yönü ile ve yeni yetişen nesillerin fikri ve manevi eğitimleri itibariyle koruyamaz ve gençlerimizi Devlet ve millet düşmanlarının ellerinden kurtaramazsak, milletimizi huzur ve sükuna, milletimizi refah ve mutluluğa kavuşturamayız."

"Türk evlatlarını yabancı odaklara, sapık ideolojilere, vatan ve millet düşmanlarına çaldırtmayacağız. Türk Gençliğine el atan bütün hainlerin ellerini tutacak ve kıracağız."

"Bir vatandaş bana telgraf çekmiş, 'Sayın Devlet Başkanım, Kendini çok yoruyorsun, kendini üzme, bu memleket, bu millet, eğer pazar günü vereceği oylarda yüzde 100 çıkmaz da yüzde 99 çıkarsa, o yüzde bir' diyor, 'Yanlışlıktan' olmuştur. 'Kendini yorma' diyor."

"Biliyoruz ki, bizim karşımızda olan gruplar da var. Menfaatleri haleldar olmuş, hapsedilmiş, bu memleketi bölmeye çalışmış, başka ideolojilerin gelmesi için çaba sarf etmiş bir sürü

insan var. Elbette biz bunlardan olumlu oy beklemiyoruz. Fakat, Türk Milletinin sağduyusuna güveniyoruz. "

"Eğer, böyle bir çoğunlukla Anayasa kabul edilirse, hem yurt içindeki bu menfi tutum içerisinde olanların ağızları kapanacak, dilleri tutulacak, hem de Avrupalı dostlarımızdan bazılarının sesleri kesilecektir."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde Eskişehir'de yaptığı konuşma şöyle: (4 Kasım 1982)

Sevgili Eskişehirli Hemşehrilerim,

Biliyorsunuz 1980 senesinin 19 Kasım günü yine sizlere kısa da olsa hitap etmiştim. O gün, iki üç yerde konuşma yaptıktan sonra buraya geldik ve hakikaten çok yorgunduk: Sizinle fazla konuşamamıştım ve çok üzülmüştüm. Ama bu sefer, bütün Türkiye de geniş bir tur yaptıktan sonra, Anayasa konuşmamızın sonunu burada noktalayacağız.

Trabzon da başladık, Eskişehir de tamamlıyoruz. Ben şimdi sizlerden bir şey rica edeceğim. Şu pankart taşıyan arkadaşlara teşekkür ediyorum. Fakat o pankartların arkasında bulunanlar görmediği için pankartları indirelim. Hepsini okuduk, teşekkür ederiz.

Ama arkadaki vatandaşlar göremiyor. Ben de onları göremiyorum.

Sevgili Eskişehirli kardeşlerim, 19 Kasım 1980 de yorgun olduğumu söylemiştim. Ama bugün o yorgunluk üzerimde yok. Çünkü sizlerden aldığımız güç bize güç katıyor ve biz yorgunluklarımızı unutuyoruz. Bir çokları bana soruyor, "Paşam o kadar yer dolaşıyorsunuz, yorulmuyor musunuz?" diye. Ciddi olarak söylüyorum ki, yorulmuyorum.

Çünkü büyük bir görev yapıyorum. Bu görevi yapmanın huzuru içindeyim ve sizlerden gördüğümüz bu geniş ilgiden dolayı da bütün

yorgunluklarımızı unutuyoruz.

Bu şehirlerde yaptığım konuşmaları burada noktalıyoruz ama, yarın biliyorsunuz son konuşmamı radyo ve televizyonda yapacağım ve bir gün sonra da Anayasa oylamasına bütün vatandaşlar gidecek. Burada da Anayasa üzerinde bir iki nokta üzerinde duracağım.

Bunlardan birisi aile ve diğeri de özel mülkiyetin korunmasıdır. Şimdi sizlere bu konuda bilgiler takdim edeceğim sevgili vatandaşlarım.

Büyük Atatürk, millet dediğimiz varlığı şöyle tarif eder:

"Millet öyle bir topluluktur ki, bunu meydana getiren fertler zengin bir hatırat mirasına sahiptirler.Yani müşterek ve zengin bir geçmiş onların ortak malıdır, ortak hatıralarıdır.

Böyle ortak hatıralar mirasına sahip olan bu insanlar, bu hatıraları korumakta azim ve irade sahibidirler ve ortaklaşa hayatı sürdürmek hususunda kesin kararlıdırlar.

Yine bu insanlar geçmişteki sevinç ve kederlerde nasıl ortak iseler, gelecekteki sevinç ve kederlerde de ortak olmayı, kalmayı kabul etmişlerdir. Bu insanların ortak ümitleri, ortak idealleri vardır".

İşte böylece Atatürk ün söylediği gibi, aynı dili konuşan, bu dille anlaşan, bu dil sayesinde ortaklaşa bir kültürü geliştiren ve hayatlarını bu "Ortak kültür" içerisinde birleştiren insanlar, toplumların en gelişmiş, en yüksek ve en kuvvetlisi olan milleti oluştururlar.

Gerçekten insanların şu veya bu şartların zorlamasıyla veya rastgele bir araya gelmiş

bulunmaları ile bir millet teşekkül etmez. Millet, geçmiş hayatta ortaklık ister. Millet yaşanmakta bulunulan hayatta da ortaklık ister. Millet gelecek için fikir, ideal ve isteklerde de ortaklığı icap ettirir. Böylece de insan toplumlarının en güçlü, en kuvvetli, en mükemmel şekli olan millet teşekkül eder. Fakat unutmamak gerekir ki, bir millet doğrudan doğruya fertlere dayanmazdan önce, fertlerin meydana getirdikleri aileye dayanır.

Aile, insanların meydana getirdikleri ilk ve en esaslı toplum birimidir. Aile, insanın ilk sığınağıdır ve ilk "Dayanışma şeklidir".

Millet kavramının henüz teşekkül etmediği çağlarda ve toplumlarda, insanlar aileden sonra, ailelerin birleşmesiyle oluşan kabile veya aşiret gibi üst toplumları oluşturuyorlardı. Millet kavramı henüz teşekkül etmediği için kabile ve aşiret gibi aile üstü toplumlar, kendi aralarında ancak siyasi bağlarla birleşerek ilkel tipte devletler kurabiliyorlardı. Fakat millet ve milliyet kavramları gelişince, ailelerle millet arasındaki topuluk çeşitleri eridi, ortadan kalktı. Ve fertler teşkil ettikleri ailelerle, doğrudan doğruya millet dediğimiz o üstün insan topluluğunun unsurlarını, parçalarını meydana getirdiler.

Onun için bugün Türk Milletinde fertler, bunların teşkil ettiği aileler ve sonra bizzat millet vardır.

İşte bu sosyolojik gerçek karşısındadır ki, yeni Anayasamızın 41 inci maddesi, "Aile Türk Milletinin temelidir" demektedir.

Ailenin, milletimizin temeli olduğu hakikati, bizi, milletimizi, millet varlığımızı korumak için onun temelini teşkil eden Türk ailesini korumaya sevk eder. Madem ki, aile Türk Milletinin temelidir, o halde, Türk Milletini korumak ve ebediyete kadar sürdürmek, Türk ailesini korumakla, yani milletin temelini teşkil eden bu "ilk birliği" korumakla mümkün olur.

Ailenin temeli ise evlenmekle, yani evlilik birliği ile atılır. Bu evlilik birliği içinde meydana gelecek yavrulara, yani milletimizin yeni fertleriyle aile tam şeklini ve kuvvetini kazanır. Ana

- baba ve çocuklardan meydana gelen bu ilk birlik, Türk Milletinin temelini teşkil eden ilk birim ne kadar kuvvetli olursa, Milletin temeli de o kadar kuvvetli olur. Temelleri kuvvetli, yani aile varlığı sağlam olan milletler de o nispette kuvvetlidirler.

Kaldı ki, Türk toplumunda bilhassa köy hayatımızda ve kısmen de kasabalarımızda aile aynı zamanda bir üretim birimi de oluşturur. Köylerimizde ve bir dereceye kadar da kasabalarımızda, gerek tarımda, gerek hayvancılıkta, gerek el sanatlarında olsun ailece çalışılır. Ailenin bütün fertleri cinsiyetlerine, yaşlarına ve güçlerine göre, bu üretim faaliyetine katılırlar. Bu tipteki üretici aileler, şehirlerimizdeki diğer ailelerden daha kalabalıktırlar. Birlikte çalışmak ve birlikte üretici olmak, bu ailelerin fertleri arasındaki bağları daha da kuvvetlendirir. Çünkü hayatları, geçimleri, refahları daha ahenkli, daha sıkı

şekilde, elbirliği etmelerine bağlıdır. Daha fazla dayanışma göstermelerine bağlıdır.

Türk ailesi, ister köy hayatında, ister şehir hayatında olsun, aslında kuvvetli bir ailedir.

Çünkü sadece biyolojik ve hissi dayanışma içinde değildir. Sadece kanunların ve hukukun düzenlemesine de bağlı değildir. İslam dini, aile hayatını da tanzim eden kurallar getirmiştir.

O halde aile fertleri bütün diğer bağlara ilaveten, dini emirler ve dini duygular sebebiyle de birbirlerine bağlılık gösterirler.

Aile bir milletin temelini teşkil ettiğine ve Türk ailesi de bu türlü bağlarla, fertlerinin birbiri ile kaynaştığı kuvvetli tip, kuvvetli bir milli temel teşkil ettiğine göre, milletimizi yıkmak isteyenler işe temelden başlamak gerektiğini görerek, evvela Türk aile tipini yıkmaya yönelmişlerdir. Yetişmekte olan gençlerimizi, ailelerinin ellerinden almaya, onları çalmaya yönelmişlerdir. Türlü sapık fikirler ve ideolojiler aşılanarak aile bağlarından, aile görenek, gelenek ve töresinden çalınan, adeta aile hayatını hissi bakımdan terk ederek, dışarıda millet ve devlet düşmanı örgütlerin eline düşürülen gençlerimiz, maalesef şimdi o alçak liderlerinin kendilerine işlettikleri suçların cezasını çekmekte, hesabını vermektedirler.

12 Eylül öncesinde memleketimizin içine düşürüldüğü durumu, gözler önüne getiriniz.

Sevgili vatandaşlarım, bizzat bazı olayların şahidi olmamış bulunabilirsiniz. Fakat, onları da basından takip ettiğiniz ve öğrendiğiniz gibi, televizyon ekranlarında da korkunç faciayı

kendi gözlerinizle gördünüz, seyrettiniz. Körpe dimağlar esir edilmiş, yeni yeni yetişmekte olan aile fertleri, temiz Türk evlatları, bazı okullarda ve ne yazık ki bizzat örgütçülük yapan bazı öğretmenlerin ve idarecilerin ellerinde, bir kısım yayınlar kendilerine verilerek, şurada -

burada, irili-ufaklı gruplar halinde toplanıp, okulda ders görür gibi, derslere tabi tutulup eğitilerek, sonra yeraltı örgütlerinde görevlendirilip, ellerine silah tutuşturularak, kendi

vatanlarını bölmeye, kendi devletlerini yıkmaya çalışanların hizmetinde hatta bazen bizzat kendi aile fertlerinin dahi üzerine sevk edilmişlerdir.

Bunlara para verilmiş, silah verilmiş, bir mağarada veya yeraltına kazdıkları ve üstünü

örttükleri sığınaklarda yaşayabilmeleri için yiyecek, giyecek eşya ve malzeme tedarik olunmuş ve ailelerini terk edip, kırlara çıkan bu gençler, evlenmeyi reddeden, aile mefhumu tanımayan, yalnızca şehevi hislerini tatminini düşünen gözü kanlı birer eşkıya haline getirilmişlerdir. Bunlar, normal evlenmeyi de reddetmişler, kendilerine göre bir evlenme türü

icat etmişlerdir. Ve ismine de "Devrim nikahı" demişlerdir. Kanuni evlenmeyi de kabul etmezler, evlenmeyi de reddederler. Bu hale getirilmişlerdir.

Bunlar memleketin bir tarafından öte tarafına gruplar halinde veya teker teker sevk edilmişler, hatta komşu bazı ülkelere kaçırılarak orada terörist ve anarşist olarak yetiştirilmek üzere, eğitime tabi tutulmuşlar ve kendi ailelerinin ve kendi milletlerinin üzerine saldırtılmışlardır.

O halde görüyorsunuz ki, Türk ailesini her yönü ile ve yeni yetişen nesillerin fikri ve manevi eğitimleri itibariyle koruyamaz ve gençlerimizi

Devlet ve millet düşmanlarının ellerinden kurtaramazsak, milletimizi huzur ve sükuna, milletimizi refah ve mutluluğa kavuşturamayız.

Bu sebeple yeni Anayasamızın pek çok yerinde aile ve gençlerin korunması için tedbirler öngörmeye yöneldik.

Anayasadaki işimiz sadece ailenin korunmasına ilişkin bir tek hükümle bitmiyor.

Anayasamızın çeşitli maddelerinde genel ahlakın korunması yolunda yer alan hükümlerin başlıca hedefi Türk ailesinin ana, baba ve evlatlar olarak sağlamlığını korumaya yöneliktir.

Bunun içindir ki, gençliğin korunması için Anayasaya özel hükümler koyduk.

Atatürkün Türk İstiklal ve Cumhuriyetini en kutsal görev olarak kendisine emanet etmiş

bulunduğu Türk gençlerini ve gençlerimiz yoluyla Türk ailesini korumak için Devlet, elinden gelen her fedakarlığı gösterecek, hiçbir gayreti ve tedbiri esirgemeyecektir.

Çünkü, milletimizin geleceği, gençlerimizin yetişme tarzlarına bağlıdır. Gençlerimizi müspet ilim anlayışı içinde yetiştireceğiz. Atatürk ilkelerini bilir, tanır ve uygulamaya yetenekli bir biçimde yetiştireceğiz.

Gençlerimizi milli kültürümüz içinde yetiştireceğiz. Gençlerimize milli tarih şuurumuzu mutlaka vereceğiz ve onlara tarihi ile iftihar etme duygusunu aşılayacağız. Başkalarının tarihi ile değil, kendi tarihi ile övünmesini öğreteceğiz ve yine gençlerimizi Türk töresi içinde yetiştireceğiz. Türk geleneklerine göre yetiştireceğiz. Yani onları, yabancı kültürlere, yabancı törelere çaldırmayacağız.

Sevgili vatandaşlarım, Türk töresi ve gelenekleri içinde yetişecek gençlerimiz, Türk toplumunun uyumlu ve bu toplumun istikbal, refah ve saadetine doğru sürükleyici ve sevk edici birer unsuru olacaklardır ileride...

Milletinin bütün özelliklerini bilen, milli tarihini bilen, o tarihin acı ve tatlı bütün olaylarıyla şuuruna varan, böyle köklü, böylesine eski ve köklü bir tarihin evlatları olmanın şuur ve iftiharı içinde gençlerimiz, Türk İstiklal ve Cumhuriyetinin hakkıyla koruyucusu, savunucusu ve yücelticisi olacaklardır.

Yine, gençlerimizi istisnasız her türlü kötü alışkanlıktan kesinlikle koruyacağız. Alkolizmden, uyuşturucu ve keyif verici madde kullanmaktan, seks manyaklığından, kumardan, cehaletten, kültürsüzlükten, saygısızlık eğilimlerinden kurtaracağız. Her ne pahasına olursa olsun, gençlerimizi yurdumuzun çevresini saran ve içeriye nüfuz etmeye çalışan ve yavaş

yavaş maalesef nüfuz etmekte olduğunu gördüğümüz bu afetlerin hepsinden, hepsinden mutlaka koruyacağız.

Türk gençleri boş zamanlarını beyhude geçirmeyeceklerdir. Boş zamanlarını beden ve fikir gücü ve sağlığı kazanacak şekilde geçireceklerdir. Onlara her yönde bilim, sanat ve beceri öğretmenin yollarını ve okullarını açacağız. Onlara her türlü fedakarlığı göstererek, eğitim ve öğretim hayatlarında her yönden koruyacağız.

Türk evlatlarını yabancı odaklara, sapık ideolojilere, vatan ve millet düşmanlarına çaldırtmayacağız. Onları biz yetiştireceğiz, biz koruyacağız. Onları, tertemiz ailelerine ve asil milletimize her bakımdan layık insanlar olarak bu topluma kazandıracağız. Bu kutsal gaye uğruna, Devlet olarak ailelerle, ana - babalarla sıkı işbirliğine gireceğiz. Türk Gençliğine el atan bütün hainlerin ellerini tutacak ve kıracağız. Bu hususların hiçbirinde ihmale müsamaha etmeyeceğiz.

Geçmiş yıllardaki ihmallerin acısını ne kadar ağır çekmekte olduğumuzu hepimiz biliyoruz.

Yanlış yollara sapmış ama kurtarılması mümkün görülen gençlerimiz, evlatlarımız var.

Onları kurtaracağız. Sayıları az da olsa, kurtarılmasına imkan kalmamış gençlerimiz var.

Onlar için yalnız aileleri gözyaşı dökmüyor, Milletçe hepimiz gözyaşı döküyoruz. Fakat ne çare ki, hiçbirimizin elinden artık yapılabilecek bir şey gelmiyor. Milletimizin, memleketimizin, Devletimizin varlığı ve bütünlüğü her şeyden üstündür diyoruz.

Geçmiş yıllardaki aldırmazlıkların, hainlik derecesine varmış bazı yersiz ve gereksiz hoşgörülerin, ihanet noktasına kadar gelmiş ihmallerin ziyan ettirdiği gençlerimize şüphesiz acıyoruz. Fakat ne çare ki, bazı gençlerimizi artık kurtaramıyoruz. Onun içindir ki, bundan sonra milyonlarca Türk evlatlarının bir tekini bile çaldırtmamak, kaybetmemek, ziyan etmemek için imkanlarımız ve gücümüzün üstüne çıkan her şeyi yapmak mecburiyetindeyiz. Onları koruyacak, çaldırtmayıp yetiştirecek, Türk Milletinin temeli olan ailelerine ve Türk Milletine mutlaka kazandıracağız.

Bu konuda serhat şehrimiz Edirne de de söylediğim gibi, kıymetli öğretmenlerimizin ve çok kıymetli ailelerin ve ana - babaların Devlete yardımcı olmalarını istiyoruz. Elbirliği ile bu çocuklarımızı kurtaracağız. Bu konuda yalnız Devletin gücü yetmeyebilir. Ama elbirliği yaparsak, devlet - aile ve öğretmen elbirliği yaparsa, bu çocuklarımızı muhakkak kurtarmış

oluruz.

Sevgili hemşehrilerim, biraz da size Anayasamızda mülkiyet ve miras haklarına dair yer alan esaslardan bahsetmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi, mülkiyet kutsal bir haktır. Değil yalnız insanlarda, fakat başka yaratıklarda bile mevcut bulunan bir histir, duygudur. İçgüdüden gelme olsa bile bir kavrayıştır. Bilirsiniz leylekler gider, ertesi sene gene aynı yuvasına konar. Kırlangıçlar gene gelir yuvasını bilir.

Demek ki, mülkiyet onlarda da var.

Mülkiyet hakkı hiçbir zaman ortadan kaldırılamaz. Yok edilemez. Mülkiyeti ortadan kaldırmak için yola çıkan rejimlerin hepsi, zaman içinde az veya çok mülkiyete dönmek ve onun zaruret ve mecburiyetlerini kabul etmek durumunda kalmışlardır.

Ancak şu var ki, çağdaş dünyamızda mülkiyet, insanların canlı veya cansız mallar üzerinde sınırsız, mutlak bir hakimiyeti şeklinde kabul edilmemektedir. Eski toplumlarda mülkiyet öylesine sınırsız bir hak olarak tanınırdı ki, mal sahibi malını isterse kullanır, dilerse kullanmadan bırakır ve hatta o malın değeri ne olursa olsun onu yakıp, yıkabilir, bütünü ile tahrip edebilir ve ortadan kaldırabilirdi. Bugün artık böylesine mutlak ve sınırsız bir mülkiyet anlayışı mevcut değildir. Zira her mal artık milli servetin bir parçası haline gelmiştir.

O mal, ya başka malların üretilmesine yarar, o halde o yolda kullanılmalıdır. Yahut o mal, insan emeği ile veya insanların ihtiyaçlarını giderecek biçimde, kendiliğinden meydana gelmiştir. Bu takdirde de insanların ihtiyacı için kullanılmalıdır.

Mesela hiç kimse keyfi öyle istediği için kendi öz malı da olsa evini barkını, çiftini, çubuğunu, bahçesindeki tarlasındaki ürününü yakamaz, yıkamaz, "Mal benim değil mi, canım öyle istedi" diye otomobilini bir uçurumdan aşağıya salıveremez. Denizdeki teknesini keyif için batıramaz. Çünkü bunların hepsi, milli servetimizin bir parçasıdır, milli üretimimize bir katkıda bulunmaktadır. Ama, bunun için bizde, kişilerin özel mülküne el koyup o mülkü

onun elinden çekip almak yoktur.

Bizim koyduğumuz kural şudur; mülkiyet hakkının kullanılması, toplumun yararına aykırı

olmamalıdır. Yani herkes kutsal saydığımız mülkiyet hakkını topluma yararlı biçimde kullanmalıdır. Hiç kimse ben "Şu memleketin, şu kadar verimli, şöylesine geniş toprağını

aldım; burada çok ürün yetişir ama ekmeyeceğim, kimseye de ektirmeyeceğim, öyle olduğu gibi bırakacağım, herkes kendi başının çaresine baksın" diyemez.

Böyle bir durumda mal sahibi malını toplum yararına aykırı kullanmış olur. Halbuki toplumun o maldan elde edilecek ürüne ihtiyacı kesindir. Mal kalır. İnsan ise gelip geçicidir.

Ne demiş Yunus Emre, "Mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi?" diye soruyor. İlk sahibi bu dünyayı, bu kainatı, yaratandır. Yarattığı malın mülkün onlardan istifade edecek kullarının ihtiyaçlarına yöneltilmesini, Yaratan istememiş mi? Sizlere en çok bilinen bir hususta misal vereyim Dinimizde tarımsal bakımdan bir mecburiyet yokken, meyve veren bir ağacı kesmek haram değil midir? Bu haramdır, günahtır. Çoğu zaman da bir suçtur.

Hatta bir düşman toprağı ele geçirilse, o topraktan düşmana ait bulunan meyveli ağaç bile kesilmez. Meyveli olduğu takdirde düşmanın malına bile dokunulmaz. Dinimiz bunu böyle emretmiyor mu ?"

İşte sevgili vatandaşlarım, bütün bu düşünceler ve zaruretlerdir ki, milli serveti korumak ve milletin ihtiyacı olan bu ürünlerin her türlüsünü bu milli servetten almak, yahut bir malı

başka bir milli ihtiyacın giderilmesine tahsis etmek için Anayasamız, bundan evvelki Anayasanın da söylediği gibi, mülkiyetin toplum yararına aykırı olarak kullanılmasını

yasaklıyor. Mülkiyet hakkını kutsal olarak kabul etmekle beraber, kamu yararı

gerektirdiğinde bu hakkın sınırlanabileceğini de tabiatıyla kabul ediyor.

O halde toplum yararına aykırı olarak kullanılmadıkça, bir kimsenin malına dokunulamaz.

Mülkiyet hakkına da ilişilemez.

Fakat toplum yararı gerektirdiği takdirde bir mala ancak karşılığı verilmek şartıyla ve toplum yararı için kullanılmak üzere el atılabilir. Buna kamulaştırma denir. Kamulaştırma çok eski bir usuldür ve bir zarurettir.

Bizim bir de toprak meselemiz var. Nüfusumuz artıyor, o halde tüketim ihtiyacımız da artıyor. Toprağımız ise bellidir ve sabittir. Toprak artmaz. üstelik bizde, ormansızlık veya bitki örtüsünün tahribi sonucunda rüzgar, yağmur ve sellerle toprağımız erozyona uğruyor.

Yani aşınıyor. Topraklarımızın üzerindeki verimli tabaka, tarıma elverişli olan kısım, sellere kapılarak derelere, çaylara, ırmaklara, nehirlere sürüklenip gidiyor.

Ormanı bol ve tahrip edilmemiş olan, toprağının üzerinde bitki örtüsü bulunan memleketteki ırmaklara, nehirlere bakarsanız, onların suları berrak akar. Dönüp bizim memleketimizdeki ırmaklara, nehirlere bakarsanız, hepsi çamur halinde akar. İşte o nehirde akıp giden çamurun sebebi, ormansızlıktan dolayı topraklarımızın yağmur ve sel suları önünde denizlere sürüklenip gitmesi ve kaybolmasıdır.

Nüfusumuz çoğalıyor, toprağımız belli, topraksız köylümüz var. Bu durumda biz, topraklarımızı en çok verim alabilecek bir şekilde işletmeli, ekip biçmeliyiz. Birinci maksat budur.

Bunun için Devlet kendi eliyle, topraksız çiftçiye toprak dağıtacak ve her zaman için de bütün çiftçilere topraktan daha çok, daha değerli, ürün almak için gereken bütün yardımları

yapacaktır.

Eğer toprak dağıtmak için kamulaştırma yoluna gidilirse, toprağı kamulaştırılacak olan mal sahiplerine verimli şekilde işletilecek ölçüde toprak bırakılacaktır. Yoksa birine toprak verirken, ötekini topraksız hale

getirmek yoktur. Buna bilhassa dikkat edilecek, toprak sahibine bırakılan toprağın verimli bir şekilde işletilmesini engelleyici bir durum yaratılmayacaktır. Kendisine toprak verilen çiftçi bu toprağı bölemeyecektir. Toprakların memleketin muhtelif bölgelerindeki verimlerine ve özelliklerine göre, değerince işletilebilmesi için en küçük birimlerin ne miktarda olacağı tespit edilecektir. Kendisine toprak verilen çiftçinin de aldığı bu topraktan geçinebilmesi için gereken ölçüde dağıtım yapılacaktır.

Hiç kimsenin toprağına karşılıksız el atılmayacaktır. Hiç kimse kendiliğinden kalkıp da bir başkasının toprağında hak iddia edemeyecektir. Dağıtım Devlet eliyle tespit edilen asgari verim ölçüleri içinde, şartları, usulleri kanunlarla belirtilmek suretiyle yapılacaktır.

Toprak sahibini de koruyacağız. Topraksız çiftçiyi de toprağa kavuşturacağız. Fakat asıl mesele, bundan sonra topraktan en uygun ürünü, en bol şekilde almak meselesidir. Bunun için Devletin ne türlü yardımlarda bulunacağını, nasıl bir teşkilat ile bu yardımı çiftçinin ayağına götüreceğini tespit edeceğiz. Mesele yalnız topraktan alınabilecek azami ürün meselesi de değildir.

Türkiye de büyük bir iktisadi güç ve imkan olan hayvancılık da geliştirilmelidir. Bu hayvancılık konusuna da Edirne de değindim. Meralarımızı, çayırlarımızı tarla haline getirmeyelim. Ondan sonra biz de başka ülkelerden hayvan satın almak zorunda kalırız.

Bizden sonra gelen nesiller, eğer hayvan almak zorunda kalırsa, bizlerin hepimize beddua ederler.

Bu alanda da, bu hayvancılık alanında da Devletin planlı ve programlı bir biçimde ve istikrarlı bir surette yardımları tespit edilecek ve gerçekleştirilecektir.

Sevgili vatandaşlarım, sizlere, bir milletin esasını teşkil eden, temelini teşkil eden aile ve mülkiyet hakkı üzerinde de bu bilgileri vermiş bulunuyorum.

Başlangıçta da söylediğim gibi, böylece şehirlerimizde yaptığımız konuşmayı da burada bitiriyorum. Ancak, bir noktaya temas edeceğim. Gerçi bugün öğleden evvel İstanbul da buna değindim amma, burada da buna kısaca değineceğim.

Bir vatandaş bana telgraf çekmiş, uzun uzun. Çok geldi ya, bunlardan bir tanesi, "Sayın Devlet Başkanım" diyor, "Kendini çok yoruyorsun, kendini üzme, bu memleket, bu millet, eğer pazar günü vereceği oylarda yüzde yüz çıkmaz da yüzde doksandokuz çıkarsa, o yüzde bir" diyor, "Yanlışlıktan" olmuştur. "Kendini yorma" diyor. Ben o vatandaşıma bu iyi niyetinden bu hüsnüniyetinden dolayı sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Ama, yine biliyoruz ki, bizim karşımızda olan gruplar da var. Menfaatleri haleldar olmuş, hapsedilmiş, bu memleketi bölmeye çalışmış, başka ideolojilerin gelmesi için çaba sarf etmiş bir sürü

insan var. Elbette biz bunlardan olumlu oy beklemiyoruz. Fakat, Türk Milletinin sağduyusuna güveniyoruz. Türk Milletinin, bu memlekete sahip olacağına inanıyoruz ve bu inancımızla Anayasamızın da çoğunlukla kabul edileceğini düşünüyoruz.

Eğer, böyle bir çoğunlukla Anayasa kabul edilirse, hem yurt içindeki bu menfi tutum içerisinde olanların ağızları kapanacak, dilleri tutulacak, hem de Avrupalı dostlarımızdan bazılarının sesleri kesilecektir. Gerçi bugüne kadar, biz, koparılan bunca fırtınalara ses vermedik. Doğru bildiğimiz yolda yürüdük. "Filan ülke bunu diyormuş, falan ülke bunu diyormuş" diye kendimizi bu gibi şeylere kaptırmadık. Ama, onların seslerinin de kesilmesi lazım.

Şimdi biraz da Sayın Valinizden il in problemleri hakkında bilgi alayım. Ondan sonra da uçağımıza binip Ankara ya dönelim.

Ben bu geceyi burada geçirmek istiyordum. Fakat, sabahleyin saat 10.00 da Ankara da bulunmak zorundayım. Onun için burada kalamıyorum. Başka bir zaman gelip kalacağım.

Eğer biraz daha konuşacak olursam, yarın radyo ve televizyon konuşmasında sesim çıkmaz sonra, anlayamazsınız.

Hepinize, bu içten tezahüratınız ve samimiyetiniz için şahsım, Konsey Üyesi arkadaşlarım ve Başbakan adına teşekkür ediyorum. Size mutlu yarınlar diliyorum. Ve hepinize Allahaısmarladık diyorum. Sağolun...

Radyo-Televizyon konuşması...

5 Kasım 1982

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı"nı 5 Kasım 1982'de radyo-televizyon konuşması ile tamamladı.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in konuşmasından...

"12 Eylül öncesinin ıstırabını, kalpleri bir tek kalp gibi birlikte atan Türk Milleti, bütünüyle ve hep beraber yaşadığı gibi, her Türk vatandaşı o feci, elemli ve kederli hayatı, bir de kendisi tek başına yaşamıştır. "

"Ya 12 Eylül öncesinin felaketlerinden şahsı veya aile fertleri bakımından onun da hissesine bir felaket düşmüş, yahut muzdarip bir milletin ferdi olarak, elem, keder, ümitsizlik, güvensizlik ve can korkusu içinde bir "Milli ıstırabı" nefsinde duymuştur."

"Şimdi 7 Kasım da sandık başına giderek bu Anayasa için oy kullanacaktır. Her biri ayrı

ayrı, fevkalade değerli ve önemli olan bu vatandaş oylarının sonucunda kendinizin, aile ve evlatlarınızın ve memleketimizin kaderini tayin edeceksiniz..."

"Bu ülkenin 12 Eylül öncesine tekrar gelmesini istiyor muyuz? İstemiyor muyuz? Bütün sorular, bütün meseleler, işte bu bir tek soru içinde

toparlanmakta. Bu bir tek soru içinde çözülmektedir."

"7 Kasım günü, kabul ve tasvibinizle, bu Anayasa, bizzat Türk milletinin kendi eliyle koyduğu bir Anayasa halini alacak, doğrudan doğruya sizlerin kendi eseriniz, kendi iradenizin mahsulü olacaktır."

"Bu Anayasanın bütün hükümleri, Atatürk ün belirlediği milliyetçilik anlayışı içinde ve O nun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda yorumlanıp uygulanacaktır."

"Bu Anayasanın bütün hükümleri, Türkiye Cumhuriyeti nin ilelebet refahı, maddi ve manevi mutluluğu ve çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde yorumlanıp uygulanacaktır."

"Bu Anayasanın bütün hükümleri, millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu, kimsenin, hürriyetçi demokrasi ve onun icapları ile belirlenmiş olan hukuk düzeni dışına çıkmayacağı yönünde yorumlanıp uygulanacaktır."

"Yeter ki, 12 Eylül öncesine bir daha dönülmesin... Yeter ki, 12 Eylül öncesi, kesinlikle tarihe karışabilsin ve yeni bir Devlet ve Hukuk düzeni içinde, sadece, zaman zaman aklımıza gelebilecek bir acı hatıra olarak kalsın... Bunu sağlamak, sizlerin elinizdedir."

"Hepimiz, gelip geçiciyiz... Kalacak ve yaşayacak olan ise yalnız Türk milletidir... O halde sandık başında, bu milletin geleceğine karşı olan borcumuzu yerine getirelim."

"Bu Anayasanın memleketimize "Sağlam bir demokratik rejim getireceğine, vatandaşlarımızı her türlü hak ve hürriyet içinde mutlu kılacağına, Türkiye Cumhuriyetini gerektiği gibi güçlendireceğine inanıyorum."

"24 Ekim akşamı, sizlere ilk hitabımda söylediğim gibi ben, bu Anayasaya kefil oluyorum.

Bunu tasvip etmenizi, Devlet ve memleketimizin geleceği ve evlatlarımızın, Türk milletinin istikbali için sizlerden istiyorum."

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, "1982 Anayasası'nı Devlet Adına Tanıtma Programı" çerçevesinde radyo ve televizyondan yaptığı son konuşma şöyle: (5 Kasım 1982)

Yeni Anayasamızı tanıtmak üzere, sizlere ilk olarak 24 Ekim akşamı televizyondan hitap etmiştim. O günden bu yana, memleketimizin doğusundan batısına; kuzeyinden güneyine muhtelif illerimizden sizlere hitap ettim. Bu akşam, yeni Anayasamıza ilişkin olarak, halkoylamasından önce, sizlerle son konuşmamı yapıyorum.

Aziz vatandaşlarım,

12 Eylül öncesinin ıstırabını, kalpleri bir tek kalp gibi birlikte atan Türk Milleti, bütünüyle ve hep beraber yaşadığı gibi, her Türk vatandaşı o feci, elemli ve kederli hayatı, bir de kendisi tek başına yaşamıştır. Ya 12 Eylül öncesinin felaketlerinden şahsı veya aile fertleri bakımından onun da hissesine bir felaket düşmüş, yahut muzdarip bir milletin ferdi olarak, elem, keder, ümitsizlik, güvensizlik ve can korkusu içinde bir "Milli ıstırabı" nefsinde duymuştur.

Şimdi 7 Kasım da sandık başına giderek bu Anayasa için oy kullanacaktır. Her biri ayrı

ayrı, fevkalade değerli ve önemli olan bu vatandaş oylarının sonucunda kendinizin, aile ve evlatlarınızın ve memleketimizin kaderini tayin edeceksiniz...

Bunun ne kadar önemli ve kutsal bir görev olduğunu her Türk vatandaşının ayrı ayrı

bildiğinden ve vereceği oyun mes uliyetini vicdanında hissetmekte olduğundan şüphe edilemez.

Konuşmalarım boyunca, Anayasa ve memleketin geleceği üzerinde zihinlerinizde oluşan bütün suallere cevap verdiğimi tahmin ediyorum. Fakat bilmenizi isterim ki, zihinlerinizde uyanan ve bir kısmını benim cevaplandırdığım, bir kısmına da kendiniz, gereken cevapları

bulduğunuz sorularınızın. arasında, bunların hepsini içine alan ve hepsini toparlayan, Türk varlığının geleceğini, üzerinde yazılı bir tek kelimelik oylarınızla cevaplandıracağınız asıl soru şudur:

Bu ülkenin 12 Eylül öncesine tekrar gelmesini istiyor muyuz? İstemiyor muyuz?

Bütün sorular, bütün meseleler, işte bu bir tek soru içinde toparlanmakta. Bu bir tek soru içinde çözülmektedir.

Eğer, 12 Eylül öncesine dönmeyi ve o felaketli günleri ve yılları tekrar ve bu sefer belki de daha da feci bir şekilde ve kurtuluş ümitleri kaybedilmiş bir surette yaşamayı istemiyorsak, öbür gün sandık başında beyaz oy kullanarak, Anayasaya kabul diyecek ve böylece Anayasayı kabul edeceğiz..

7 Kasım günü, kabul ve tasvibinizle, bu Anayasa, bizzat Türk milletinin kendi eliyle koyduğu bir Anayasa halini alacak, doğrudan doğruya sizlerin kendi eseriniz, kendi iradenizin mahsulü olacaktır.

Bu Anayasanın bütün hükümleri, Atatürk ün belirlediği milliyetçilik anlayışı içinde ve O nun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda yorumlanıp uygulanacaktır.

Bu Anayasanın bütün hükümleri, Türkiye Cumhuriyeti nin ilelebet refahı, maddi ve manevi mutluluğu ve çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde yorumlanıp uygulanacaktır.

Bu Anayasanın bütün hükümleri, millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu, kimsenin, hürriyetçi

demokrasi ve onun icapları ile belirlenmiş olan hukuk düzeni dışına çıkmayacağı yönünde yorumlanıp uygulanacaktır. Bu Anayasa ile, Devlet organları arasında 12 Eylül öncesi gördüğümüz çekişme ve çatışma sona ermektedir. Organlar arasında üstünlük mücadelesi kesilmiştir. Üstünlük, yalnız Anayasada ve kanunlarda aranacaktır.

Bu Anayasa, Türk milli menfaatlerini her şeyin üstünde tutar. Hiçbir düşünce ve mülahaza, Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesi ile bölünmezliği esasının karşısında himaye göremez. Hiçbir düşünce ve mülahaza, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliğinin, ilke ve inkılaplarının ve medeniyetçiliğinin karşısında, korunma isteyemez. Kutsal din duyguları Devlet işlerine ve politikaya karıştırılamaz.

Bu Anayasa, temel hak ve hürriyetlerden, eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak, milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde, onurlu bir hayat sürdürmeyi, maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirmeyi her Türk vatandaşının doğuştan sahip olduğu bir hak olarak tanır.

Her vatandaşın, bir fert olarak, doğuştan sahip bulunduğu bu hakkın yanı sıra, Türk vatandaşlarının bir bütün olarak sahip bulundukları bir hak daha vardır ki, o da, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla, yurtta da, cihanda da sulh isteyerek, huzurlu bir hayat talebidir... Sevgi ve kardeşlik duyguları, fertler arasında kader birliği, hayat birliği ile gerçekleşebilir. Vatandaşlar, milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve milli hayatın her türlü tecellisinde ortak olmalıdırlar. Hak ve hürriyetlere saygıyı, sevgi ve kardeşliği, huzur içinde bir hayatı, ancak bu suretle temin edebilmek mümkündür. Hala bazı

vatandaşlarımızın zihinlerinde, bazı meseleler çözülmemiş olarak kalmış olabilir. "Acaba Anayasanın şurası şöyle, burası böyle olsaydı daha iyi olmaz mıydı ?" diye düşünebilirler.

Anayasanın ileride belirecek milli ihtiyaçlara göre değiştirilmesi elbette mümkündür. Nitekim bu değişiklik işlemi için Anayasa metninde bir hüküm yer almıştır.

Bu meseleler çözülür. Bütün soruların cevabı verilir. Daha güzel, daha mutlu günler için gerekebilecek bütün çareler bulunur ve bütün tedbirler alınır. Yeter ki, 12 Eylül öncesine bir daha dönülmesin... Yeter ki, 12 Eylül öncesi, kesinlikle tarihe karışabilsin ve yeni bir Devlet ve Hukuk düzeni içinde, sadece, zaman zaman aklımıza gelebilecek bir acı hatıra olarak kalsın...

Bunu sağlamak, sizlerin elinizdedir.

Sizler, bugün aziz Türk milletinin fertleri, yaşayan nesillerisiniz.

Fakat unutmayınız ki, Türk milleti, bugün yaşamakta olan Türk nesillerinden ibaret değildir.

Bu büyük millet, bu köklü millet binlerce yıldan beri mevcuttur ve ebediyen yaşayacaktır.

Geçmiş Türk nesilleri, görevlerini gereği gibi yaptılar. Biz, bugün, o geçmiş nesillerin sayesinde varız, onların sayesinde mevcut bulunuyoruz, onların kanları, canları, hayatları

ve emsalsiz fedakarlıkları sayesinde yaşıyoruz.

O halde, şimdi bizlerin, yani yaşayan Türk nesillerinin de, gelecek Türk nesillerine, "Türk milletinin müstakbel varlığına" karşı yerine getireceğimiz borçlarımız vardır. Ecdadımız nasıl bizleri bugün yaşatabilmek için, kendi kanlarını kendi canlarını tereddütsüz feda etmişlerse, bizim de Türk milletinin genç kuşaklarına, gelecek nesillerine ve ebedi varlığına karşı, aynı namus ve fedakarlık borcu içinde olduğumuzu bir an dahi hatırınızdan çıkarmayınız.

İşte, Türk milletinin kaderini sandık başına gittiğinizde, bu borcun vebal duygusu, ağır mesuliyeti ve idraki içinde tayin edeceğinizden eminim..

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Hepimiz, gelip geçiciyiz... Kalacak ve yaşayacak olan ise yalnız Türk milletidir... O halde sandık başında, bu milletin geleceğine karşı olan borcumuzu yerine getirelim.

Biz, bundan bin yıl önce, bu aziz topraklara gelerek burayı yurt edinmiş ve vatan yapmışızdır.

Atalarımız tarihin bilinen en eski devirlerinden beri nasıl daima kendi bayrağı altında, kendi Devleti ile hür yaşamışsa, onların ahvadı olan bizler de ebediyen vatan edindiğimiz bu kutsal topraklarda da daima, öylece hür bir yaşam sürdürmek mecburiyetindeyiz.

Öz vatanımız olan, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti nin ülkesi, sadece iki büyük kıta arasında bir köprü değil, üç kıtanın düğümlendiği bir yerdir; onların birleşme noktasıdır; üç

kıtanın da kilididir. Onun içindir ki, bu vatana sahipliği devam ettirmek kolay değildir.

Batıdan doğuya, kuzeyden güneye, doğudan batıya, şu üç kıtanın ifade ettiği alemlerin bütün hayat damarları, bizim vatanımızdan geçer.

Bu sebepledir ki, bizim, kimsenin yurduna karşı gözümüz ve isteğimiz olmadığı halde, Misak-ı Milli ile çizdiğimiz anavatan topraklarımız üzerinde, çeşitli yönlerden gelen isteklerin, arzuların, hırsların, hala ardı arkası kesilmemiştir.

Bizden önce birçok kavimler, şimdi Türkiye dediğimiz bu vatanı kendilerine yurt edinmek, vatan yapmak istemişler, bunu denemişler, ama muvaffak olamamışlardır. Biz muvaffak olduk. Fakat bunu gerçekleştirebilmek için bitmez, tükenmez sonsuz fedakarlıklara katlandık. Bunu milli birliğimiz ve bütünlüğümüz sayesinde başardık. Onun için, bundan sonra da bu vatanın ve milli varlığımızın korunması, bizden sürekli fedakarlık ve uyanıklık isteyecektir.

Bizler, dünyanın ıssız bir köşesinde, unutulmuş bir kıtanın sakin bir kıyısında yaşamıyoruz.

Gücümüz ve kuvvetimizle, öyle bir noktada, öyle bir yerde, bir mekan ve vatan tutmuşuz ki, milli birliğimizin bir parça zayıfladığı herhangi bir anda sadece "Yaralanmakla" kalmayız, fakat bütün milli varlığımızı topyekün kaybederiz. Düşmanlarımızın tek hedefinin Türklüğü

ortadan kaldırmak, milli varlığımıza son vermek ve haritadan silmek olduğu daima hatırda tutulmalıdır.

Nitekim, Birinci Cihan Savaşı sonunda biz bu korkunç tehlikeyi yaşadık. O savaşta mağlup olan müttefiklerimizden hiçbiri, bizim uğratılmak istenildiğimiz akıbete düşürülmeye çalışılmadı. Fakat sıra bize gelince, düşmanlarımız bizi sadece yenmiş olmakla kalmadılar, Türk varlığını ortadan kaldırmaya, bizi tarihten silip çıkarmaya teşebbüs ettiler...

Bu sebepledir ki, milli birlik, milli bütünlük, milli beraberlik dediğimiz zaman, bu kavramlar biz Türkler için, diğer herhangi bir millet hakkında geçerli olabilenden çok daha yüksek, çok daha kutsal, çok daha hayati milli değerleri ve milli mecburiyetleri ifade eder..

Türk milletinin var olması, onun milli bütün bağlarda, bütün değerlerde ve milli dayanışmalarda, çok sağlam ve kuvvetli bulunması ile kaimdir...

Yurtta sulh cihanda sulh ilkesi içinde, hiçbir komşumuzun topraklarında, yurdunda, varlığında ve menfaatlerinde gözümüz ve niyetlerimiz kesinlikle yoktur. Fakat kendi milli varlığımızı muhafaza edebilmemiz, bizim, her yönden çok güçlü olmamıza bağlıdır.

Dış düşmanlarımıza karşı kesinlikle çaydırıcı olabilmemizle kaimdir.

Ancak, unutmamalıyız ki, günümüzde dış tehlikeler, geçmişte olduğu gibi, sadece düşmanın silahlı kuvvetlerinden ve silahlı tecavüzlerinden

doğmuyor. Çağımız, "Gizli Savaş" devrini yaşamaktadır. Düşman, hudutlardan saldırmıyor. Hedefi olan toplumun içine nüfuz ederek, ayrılıkçı, bölücü, milli bağları ve dayanışmaları tahrip edici ve milleti içinden parçalayıcı mihraklar ve unsurlar halinde hedef - ülkenin, halkın ve Devletin içinde belirip ortaya çıkıyor.

60 yıl önce eşsiz kahraman Atatürk ün önderliğinde şanlı ve şerefli bir İstiklal Savaşı

sonucu, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri, zaman zaman Devletimize, ülkemize, milletimize karşı bu tür saldırılar ve birtakım suikastler vuku bulmuştur. Fakat bunların en planlı, kökleri en derinlere inen ve emsali görülmemiş derecede yaygın ve korkunç bir şekilde tecelli edenine, milletimizi bir iç savaşın eşiğine getirenine ancak, 12 Eylül öncesinde rastladık.

Atatürk milliyetçiliğinde ırk, dil, din, mezhep, köken ayırımı olmaksızın, kendini samimiyetle Türk sayan, samimiyetle Türk olduğunu söyleyen her vatandaşımız, "Türk" addedildiği halde, asırlarca görülmemiş bir bölücülüğün tohumları, vatandaşlar arasına atılarak, bu aziz milletin evlatları birbirini kırmağa yöneltildi.

Misak-ı Milli sınırları ile çevrilmiş ve öz be öz Türk vatanı olan bu ülke, bölünerek

"Kurtarılmış bölgeler", müstakbel kukla Devletler için mıntıkalar, araziler belirlenmeye girişildi.

Kamu görevlileri "Ayrıcalıkçılığa ve bölücülüğe" düşürülerek kamu hizmetlerinin bütünlüğü

parçalandı. Sokaklarda, polis, polisi kovaladı. Öğretmenler bölündü, okullar, öğrenci yurtları, üniversiteler bölündü. Memurlar bölündü. Devlet daireleri, kamu kurumları, birbirine düşman ellerce parsellendi.

Sınıf kavgası tahrik edilerek çalışma barışı ortadan kaldırıldı. Bir kısım işçi vatandaşlarımıza, çalıştıkları ve ekmeklerini çıkardıkları iş yerleri ve tezgahlar, makineler, tesisler tahrip ettirildi.

Anarşi teröre dönüştü. Memlekette can ve mal emniyeti kalmadı... Bütün bunlar yetmiyormuş gibi memleketin kaderi kendilerinin ellerine teslim edilmiş siyasetçiler, sonunun nereye varacağını bir an dahi düşünmedikleri kısır çekişmelerle, Devleti büsbütün aciz ve işlemez hale getirdiler.

Bu gidişin, ne zaman, nerede, hangi sebep ve mucize ile iyiye dönebileceği hususunda hiçbir vatandaşta ümit kalmadı...

Mesela, ne olur, nasıl olur, ne zaman ve hangi sebeple olabilir de, bu gidiş, bir iç savaş

yerine, acaba "Hayırlı bir yöne" dönebilirdi?

Bugün, aradan iki yıl geçti. Bütün vatandaşlarıma soruyorum Eğer 12 Eylül Harekatı

olmasaydı, onun yerine acaba ne olur, nasıl olur, kimin tarafından olur da memleket kısa bir süre içinde bu korkunç iç savaşın kenarından kurtarılıp da selamete ulaştırılabilirdi? Bu, nasıl, hangi vasıta ve suretle olurdu? Bunu soruyorum. Bu sorudan kaçınılmaz... Bunu şimdi ben sormasam bir gün tarih mutlaka soracaktır.

Şimdi el altından propagandalarla, fısıltılarla, türlü saçma sapan mazeretler ileri sürenlere, çocukların bile inanmayacakları izahlarla kendilerini tarihin pençesinden kurtarmaya çalışanlara yarın, Türk milleti ve Türk tarihi ilk fırsatta bu suali soracaktır: "Memleket korkunç ve kanlı bir iç savaşa hızla giderken, sizler, kısır çekişmeler içinde, en basit görevlerinizi bile yerine getiremiyordunuz... Yasama organını çalışamaz hale sokmuştunuz... Anarşi ve terörü kesin şekilde bastıracak, yok edecek hiçbir kararı alamıyor, hiçbir kanunu çıkaramıyor, aylar ve aylarca türlü parlamento oyunları içinde, Devlete bir Cumhurbaşkanı bile seçemiyordunuz... Acaba ne bekliyordunuz? Ne umuyordunuz?...

Hangi mucizenin meydana geleceğini ve neye dayanarak memleketin bu iç savaş

eşiğinden dönerek selamet ve kurtuluş yoluna gideceğini zannediyordunuz.

O ahval içinde eğer, memleketi bölünmekten, parçalanmaktan ve milleti kanlı bir iç

savaştan alıkoyacak ve çevirecek, Devleti yıkılmaktan kurtaracak olan, şayet bir türlü

içinize sindiremediğiniz şekilde gene Türk Silahlı Kuvvetleri değil idiyse, acaba kimdi, neydi ve nerede idi ?"

Ama şimdi bu sorumlu siyasi kadro, el altından türlü propagandalar sürdürmektedir.

Anayasaya ret oyu verilmesi için sinsi kampanyalar açmışlardır. Hukuka, adalete ve demokrasiye olan inanç ve saygımız nedeni ile kendilerine gösterdiğimiz hoşgörüyü

insafsızca sömürmektedirler.

Sinsice neler neler söylemiyorlar sevgili vatandaşlarım.

Atatürk ün gözlerinin renginin mavi olup, mavi baktığından tutun da denizin mavi sularında serinleyen, gökyüzünün maviliklerinde huzura kavuşulacağına kadar mavi rengi ima ederek güya parlak buluşları ile "Ret" oyunu telkine yeltenmektedirler.

Bu arada bazı usta hainler, askeri yönetimin başarısını bir koz olarak kullanıp gayelerine ulaşabilmek için bakın ne diyorlar: "Asayiş ve huzuru sağlayan askeri yönetimin kalmasını

istiyorsanız Anayasaya hayır deyin. 0 zaman askerler daha. uzun süre yönetimde kalırlar, böylece milletçe uzun süre güven içerisinde yaşamış oluruz".

Böyle söyleyenlerin gayelerinin Silahlı Kuvvetleri uzun süre politikaya bulaştırmak, yıpratmak ve memleketin son dayanağı olan bu gücü de ortadan kaldırarak hedeflerine ulaşmak olduğu bütün vatandaşlarımca takdir edilecektir.

Aziz Vatandaşlarım,

Sizlere gelip, kulaklarınıza eğilip, Anayasaya mavi oy, ret oyu vermenizi söyleyenlerin yakasından tutunuz ve sorunuz : "Peki, bu Anayasa reddedilirse ne olacak ?"

Menfi propaganda yapanlara mutlaka sorunuz : "Bu Anayasa kabul edilmezse kendileri acaba ne yapabileceklerini sanmaktadırlar".

Bu soruyu mutlaka sorunuz ve buna ısrarla cevap isteyiniz.

Size "Memleketi biz kurtarırız" mı diyeceklerdir? "Sizlerin ellerinize teslim edilmesini istiyorsunuz. Bu husustaki iddianız, hak ve talebiniz, Devleti çökertmek ve memleketi batırmaktaki becerinizden mi ileri geliyor?" deyiniz.

Onlara sorunuz : "Yüksek bir siyasi yönetim tecrübesinden, yönetim kabiliyetinden mi bahsediyorsunuz? Tecrübeniz, memleketi batırmak ve marifet ve kabiliyetiniz de, memleketin iç savaşa sürüklenişini seyretmek miydi ?" deyiniz...

Aziz Vatandaşlarım,

Ekonomik sıkıntılardan tamamen kurtulmak için de, memlekette anarşinin, terörün, bölücülüğün kökünü kazımak için de milletçe ve Devletçe çok kuvvetli olmaya mecburuz..

Bize bu kuvveti evvela milli birlik ve beraberliğimiz, sonra da, kabul ve tasvibinize sunduğumuz bu Anayasa verecektir. Kuvvetli olduğumuz

müddetçe ekonomik sıkıntılarımızın da, anarşi ve terörün de üstesinden geliriz.

Fakat bilinmelidir ki, bu iki tür meselemiz de tıpkı her insanın bünyesinde mevcut mikroplar gibidir.

Bünye kuvvetli olduğu zaman, o mikroplar uyur halde kalırlar, faaliyete geçemezler, tesirlerini gösteremez, bünyeyi kemiremez ve onu yatağa düşüremezler. Ancak, gene, aynen insan bünyesinde olduğu gibi, bünye zayıf düşerse, sağlık şu veya bu sebeple haleldar olursa, mikroplara karşı muafiyet ve mukavemet azalır. O zaman sağlıklı bir insan, kendi sağlığını tahrip eden hastalıklara kendisi bile şaşar: "Bende bu rahatsızlıkların, bu hastalıkların hiçbiri yoktu. Şimdi nereden geliyor bunlar?" der.

Milletlerin bünyeleri de aynen böyledir. Milli bünye güçlü ve kuvvetli olduğu zaman kötülük mikropları, bu bünyede tahribat yapamazlar. Harekete geçemezler, bünyeyi kemiremezler.

İktisadi krizler ve çalkantılar, bütün dünya ülkelerini tesiri altına almıştır. Bugün, bu sarsıntılara tabi olmayan bir tek ülke yoktur.

Radyolardan, televizyondan, basından takip ediyorsunuz, anarşi ve terör de her memlekette mevcuttur ve değişik şekil ve derecelerde hükmünü yürütebilmektedir.

Görüyoruz ki ancak, kuvvetli milli bünyeler, bunlara karşı durabiliyorlar. Kuvvetli milli bünyelere dayanan devletler, gerek ekonomik kriz ve sarsıntılara, gerek anarşi ve teröre karşı koyarak, onların tesirlerini ortadan kaldırabiliyor, onların milli bünyelerindeki tahribatını

önlüyor veya asgariye indirebiliyorlar.

İşte böyle, güçlü bir milli bünyeye ve buna dayanacak güçlü bir milli Devlete sahip olmak mecburiyetindeyiz.

Türk milleti en güç ve tehlikeli anlarda, üstün vatan sevgisi ve sağduyusu ile ve milli birlik ve beraberlik içerisinde en doğru yolu bularak benliğini ve bütünlüğünü korumasını bilmiştir.

Güven dolu mutlu yarınlarımızın en sağlam teminatı budur. Bizim vatan sevgimiz ve sağduyumuzla tasvibinize sunduğumuz Anayasa üzerinde çok düşündük, çok çalıştık. Çok göz nuru döktük. Bu Anayasanın memleketimize "Sağlam bir demokratik rejim"

getireceğine, vatandaşlarımızı her türlü hak ve hürriyet içinde mutlu kılacağına, Türkiye Cumhuriyetini gerektiği gibi güçlendireceğine inanıyorum.

24 Ekim akşamı, sizlere ilk hitabımda söylediğim gibi ben, bu Anayasaya kefil oluyorum.

Bunu tasvip etmenizi, Devlet ve memleketimizin geleceği ve evlatlarımızın, Türk milletinin istikbali için sizlerden istiyorum.

Bütün vatandaşlarıma saygı ve sevgiler sunuyorum.

EVREN'İN RADYO TELEVİZYON KONUŞMASI... 1982

Anayasası'nın kabulü dolayısıyla teşekkür konuşması... 12

Kasım 1982

7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1982 Anayasası'nın halkoylaması sonucu kabul edilmesinden sonra 12 Kasım 1982'de radyo ve televizyondan konuşarak, vatandaşlara teşekkür etti.

Evren, "Vatandaşlarımızın gösterdikleri bu yüksek seviyedeki siyasi bilincin, Türk milletinin, hürriyet ve demokrasiye sahip olma azminin kesinliği yönünden, bütün dünyada derin bir saygı ve hayranlık uyandıracağından şüphe etmemekteyim" dedi.

Cumhurbaşkanı Evren'in konuşmasından...

"Bu oylama sonunda görülmüştür ki, oy kullanma hakkına sahip bulunan vatandaşlarımızın yüzde 91 i sandık başına gitmiş ve bu yeni Anayasayı oylamak gibi, siyasi haklarının en önde gelen bir hakkını, yargının mutlak denetim ve yönetimi altında büyük bir serbesti içerisinde kullanmıştır."

"Bu katılma oranı, gerek memleketimizde, gerek hür demokratik rejimle idare edilen diğer herhangi bir ülkede ender görülebilen çok yüksek bir orandır."

"Bu yüksek katılma oranı, hürriyetçi Türk demokrasisinin gelecekteki hayatiyetinde, güç ve kuvvetinde, fevkalade değerli bir dayanak olacaktır. "

"Sizler, kabul ve tasvip ederek oylarınızla, Türk milletinin milli irade tecellisi ve eseri haline getirdiğiniz bu Anayasa ile, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sadece yeni bir dönem açmış olmakla kalmıyorsunuz; bu Anayasa ile, devletimize düzeltilmiş yeni bir yapı , yeni görevler, yeni bir işleyiş tarzı, yeni bir zihniyet, yeni bir enerji ve hayatiyet, milletimize de, yepyeni bir milli birlik ve beraberlik ruhu getirmiş bulunuyorsunuz."

"Bütün dünyanın, özellikle, 12 Eylül 1980 den bu yana yönetimimizi her fırsatta karalamaya ve içişlerimize karışmaya yeltenen Avrupalı bazı ülkelerin yüce milletimizin bu büyük karar ve iradesi karşısında bu olumsuz tutum ve davranışlarını terk ederek hürmetle eğileceklerini ümit ediyorum."

"12 Eylül yönetimini bir türlü içlerine sindirememiş olan içimizdeki bazı mihrak ve kişilerin de geçmişi geride bırakarak, milletin ittifakı olan milli iradeye hürmetkar olarak ve milletin emrine uyarak Anayasa ya sadakat ve bağlılık mecburiyetlerini gönüllerinde duymalarını

temenni ediyorum. Ancak böylece doğru yolu bulmuş olacaklardır."

"12 Eylül Harekatı nı zaruri ve kaçınılmaz kılmış bulunan sebeplerin tahlil ve tespitinde, kardeşleriniz, evlatlarınız ve sizlerin ayrılmaz bir parçanız

olan Türk Silahlı Kuvvetleri nin bu hareketindeki isabeti ve vatanseverliği, milli bir ittifakla karara bağlamış oluyorsunuz."

7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in, 1982 Anayasası'nın halkoylaması sonucu kabul edilmesinden sonra radyo ve televizyondan yaptığı konuşma şöyle: (12 Kasım 1982)

Sevgili Vatandaşlarım,

Uzun zamandan beri, üzerinde çeşitli eleştiriler yapılan, müspet ve menfi görüşler ileri sürülen Türkiye Cumhuriyeti Devleti nin yeni Anayasası 7 Kasım 1982 günü Türk milletinin onayına sunulmuş ve yapılan bu halkoylamasının sonuçlan da Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilmiş bulunmaktadır.

Bu oylama sonunda görülmüştür ki, oy kullanma hakkına sahip bulunan vatandaşlarımızın yüzde 91 i kucağında çocuğuyla, üzerindeki gelinliği çıkarmadan, hasta yatağından kalkarak, seyahatini yarıda keserek gayrimüsait hava şartlarına rağmen sandık başına gitmiş ve bu yeni Anayasayı oylamak gibi, siyasi haklarının en önde gelen bir hakkını, yargının mutlak denetim ve yönetimi altında büyük bir serbesti içerisinde kullanmıştır.

Bu katılma oranı, gerek memleketimizde, gerek hür demokratik rejimle idare edilen diğer herhangi bir ülkede ender görülebilen çok yüksek bir orandır. Aziz ve sevgili vatandaşlarımı, evvela, gösterdikleri bu yüksek siyasi sorumluluk fikrinden ve duygusundan dolayı gönülden kutlarım. Bu yüksek katılma oranı , hürriyetçi Türk demokrasisinin gelecekteki hayatiyetinde, güç ve kuvvetinde, fevkalade değerli bir dayanak olacaktır.

Hürriyetçi demokrasi hayatına ve uygulamasına, bu rejimin dünyadaki tarihi itibariyle yeni

geçmiş sayılabilecek ülkemizde, vatandaşlarımızın gösterdikleri bu yüksek seviyedeki siyasi bilincin, Türk milletinin, hürriyet ve demokrasiye sahip

olma azminin kesinliği yönünden, bütün dünyada derin bir saygı ve hayranlık uyandıracağından şüphe etmemekteyim.

Böyle bir katılma nispetini gerçekleştirmekle, milletçe ne kadar iftihar etsek azdır.

Kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun surette kullanılmış olan geçerli oyların yaklaşık yüzde 91,5 ini teşkil eden oy ile, Türk milleti tarafından kabul ve tasvip edilmekle yeni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Anayasa nın başlangıç kısmında da ifade olunduğu gibi doğrudan doğruya Türk milletinin eliyle vaz olunmuş bir Anayasa maliyet ve hüviyetini kuvvet ve geçerliliğini kazanmış bulunmaktadır.

1982 Anayasası devletimize, memleketimize hayırlı, uğurlu ve aziz Türk milletine kutlu olsun...

Milletimiz, gerek Anayasa için yapılan halkoylamasına yüzde 91 gibi yüksek bir oranda katılmak, gerek kendisine sunulan bu Anayasa yı yüzde 91,5 gibi bir oranla canı gönülden tasvip etmek suretiyle, dünya önünde demokrasi imtihanını emsalsiz bir başarıyla vermiş, böylece kendi genç ve taze demokrasi tarihine de her bakımdan övünülecek yeni bir sayfa daha ilave etmiş bulunmaktadır.

Kabul ve tasvip oylarının, memleketimizin dört bir tarafında, şehirlerimizde, kasaba ve köylerimizde alman neticeler itibariyle, önemli sayılabilecek hiçbir farklılık göstermemesi ve yurdun her yanında, yeni Anayasamızın, vatandaşlarımızca, aynı nispet içinde diyebileceğimiz oylarla, adeta bir tek ses halindeki milli iradeyle kabul edilip benimsenmiş

olması, içeride ve dışarıda dosta, düşmana Türkiye ye nasıl bakılması gerektiği hususunda örnek bir ders teşkil etmiştir.

Görülmektedir ki, Türk milleti, tarihi boyunca olduğu gibi bugün de milli birlik, milli bütünlük, milli dayanışma ve milli beraberlik içindedir ve bunu, gerektiğinde şaheser örnekleriyle bütün cihana ispat etmeye her zaman muktedirdir.

Türk milleti, Kurtuluş Savaşı nda olduğu gibi, ülkesine, devletine, yüksek milli haslet ve değerlerine, kısaca, bütünüyle milli varlığına karşı, tarihinin hangi anında ve safhasında, ne kadar vahim bir suikast, ne derecede korkunç bir tehdit, ne ölçüde büyük bir tuzak hazırlanırsa hazırlansın, milli birlik ve beraberliğiyle bütün tehlikeleri aşmasını bilmiştir.

Türk milleti, kökleri, tarihin binlerce yıl derinliklerine inmesine rağmen, hala genç, hala zinde, hala azim, irade, hayat ve enerji dolu taptaze ve büyük bir millettir.

Türk milleti, kendisini tarihin ve bugünün en büyük milletlerinden biri yapan çok yüksek ve emsalsiz bütün milli meziyet ve değerlerini her zamanki tazeliğiyle korumayı ve bunları

yenileriyle taçlandırmayı milli ve tarihi bir görev olarak üstlenmiştir.

Ezeli ve ebedi olan, büyük Türk milletinin, bugünkü nesilleri, şanlı ecdadının bugünkü

hayırlı ve şerefli evlatları olarak bizlerin de gelecekteki Türk nesillerine, hayırla yad edilecek şerefler ve iftiharlar bırakmakla mükellef bulunduğumuz hatırdan çıkartılmamalıdır.

Böyle büyük bir millete mensup olmanın, onun bir ferdi bulunmanın övünç, gurur ve iftiharı

en büyük mutluluğumuzdur.

Aziz Vatandaşlarım,

Sizler, kabul ve tasvip ederek oylarınızla, Türk milletinin milli irade tecellisi ve eseri haline getirdiğiniz bu Anayasa ile, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sadece yeni bir dönem açmış olmakla kalmıyorsunuz; bu Anayasa ile, devletimize düzeltilmiş yeni bir yapı , yeni görevler, yeni bir işleyiş

tarzı, yeni bir zihniyet, yeni bir enerji ve hayatiyet, milletimize de, yepyeni bir milli birlik ve beraberlik ruhu getirmiş bulunuyorsunuz.

Ayrıca, hak ve hürriyet azminizi, Türk milletinin hür ve demokratik rejimi ne kadar kuvvet ve içtenlikle benimsemiş olduğunun yeni bir örneğini ve bu husustaki millet iradesini göstermiş

oluyorsunuz.

12 Eylül Harekatı nı zaruri ve kaçınılmaz kılmış bulunan sebeplerin tahlil ve tespitinde, kardeşleriniz, evlatlarınız ve sizlerin ayrılmaz bir parçanız olan Türk Silahlı Kuvvetleri nin bu hareketindeki isabeti ve vatanseverliği, milli bir ittifakla karara bağlamış oluyorsunuz.

12 Eylül öncesindeki anarşiyi, terörü, bölücülüğü ne derin bir nefretle telin ettiğinizi, memleketin o acı günlere sürüklenmesini bilerek veya bilmeyerek sebep olanlarla, felakete doğru gidişine lakayt ve sorumsuzca seyirci kalmış bulunanları kınayarak benim beyan ve taahhütlerime karşı türlü sevgi ve inanç tezahürleriyle daima göstermiş bulunduğunuz milli itimadı belgelendirmiş bulunuyorsunuz.

Türk Devleti nin yalnız içteki güvenilirliğini değil, bütün dünya devletleri karşısındaki saygınlık ve itibarım da tazelemiş ve yüceltmiş bulunuyorsunuz.

Bundan böyle, ne içeride, ne dışarıda, hiç kimse, Türk milletinin hürriyet ve demokrasi azminden zerrece kuşku duymaya vesile olabilecek bir sebep göremeyecek, gösteremeyecektir.

Bütün dünyanın, özellikle, 12 Eylül 1980 den bu yana yönetimimizi her fırsatta karalamaya ve içişlerimize karışmaya yeltenen Avrupalı bazı ülkelerin yüce milletimizin bu büyük karar ve iradesi karşısında bu olumsuz tutum ve davranışlarını terk ederek hürmetle eğileceklerini ümit ediyorum.

12 Eylül yönetimini bir türlü içlerine sindirememiş olan içimizdeki bazı mihrak ve kişilerin de geçmişi geride bırakarak, milletin ittifakı olan milli iradeye hürmetkar olarak ve milletin emrine uyarak Anayasa ya sadakat ve bağlılık mecburiyetlerini gönüllerinde duymalarını

temenni ediyorum. Ancak böylece doğru yolu bulmuş olacaklardır.

Aziz Vatandaşlarım,

Kabul ve tasvip ettiğiniz Anayasa ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinde açmış bulunduğunuz bu yeni dönemin eşiğinde, geçmiş acılarımızı unutmadan, fakat artık mecbur kalmadıkça o acı

günlerin sözünü etmeyerek, tarihe ve cihana karşı bir kere daha ispatladığımız milli birlik ve beraberliğimizle, Türkiye mizin mutlu ve nurlu geleceğine bakalım ve artık o geleceği hazırlayıp gerçekleştirelim.

Anayasamızda yer aldığı şekilde Türkiye Cumhuriyeti ni, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletinin sahip olması gereken bütün vasıtalarıyla teçhiz ederek milletimizi huzur, refah ve güven dolu bir toplum haline getirelim.

Birbirimizin hak ve hürriyetine, haysiyet, şeref ve şahsiyetine, aynı yuvada yaşayan ve yekdiğeri için her türlü fedakarlığa hazır bulunan, aynı ailenin evlatları ve fertleri gibi saygılı, birbirimize karşı samimi sevgi içindeki bir hayata hazırlanalım.

Anayasa mıza, hürriyetçi demokrasimize, devletimize ve onun türlü müesseselerine sahip çıkalım ve onları koruyalım.

Yurtta sulh, cihanda sulh istek ve iradesiyle, milli haslet ve meziyetlerimizi kullanarak, iki gün evvel ölümünün 44.yıldönümünde tekrar içimizde yaşattığımız Cumhuriyet imizin kurucusu ebedi önderimiz Atatürk ün ilke ve inkılaplarının izinde, milli benliğimizi koruyarak, yurdumuzu müspet ilimle imar edelim, ecdadımızın bize can ve kan pahasına miras bıraktığı, bir günde dört mevsimi birden görebildiğimiz bu cennet vatanda, huzur, hürriyet ve güven için:e. müreffeh bir toplum olabilmek için bütün

gayretimizi birleştirelim, el ele verelim, yalnız kendimiz için değil biraz da evlatlarımız ve gelecek nesillerimiz için çalışalım.

Sevgili Vatandaşlarım,

Bu dilek, özlem ve inançlar içinde, milletçe benimsediğimiz parlamenter demokrasiyi gerçekleştirme programımızın son aşaması olan Türkiye Büyük Millet Meclisi nin, Anayasamıız hükümleri çerçevesinde oluşması hedefine yaklaşmış ulunuyoruz. Bu maksatla milletvekili genel seçimlerinin mühim ve makul bir sebep olmazsa ekim 1983 ayı

içinde yapılmasına imkan vermek üzere gerekli kanunların hazırlanmasına başlanılmıştır.

Gelecek yıl bugünlerde, demokrasi düzeni içinde milletin yegane mümessili olacak Türkiye Büyük Millet Meclisi nin millet adına yasama yetkisini kullanmasını, yürütme yetki ve görevleri içinde bakanlar kurulunun oluşmasına zemin teşkil etmesini görmekten milletçe büyük bir bahtiyarlık duyacağız ve gerçek sevinç ve iftiharlarımızı devletimizin banisi yüce Atatürk ün manevi huzurlarında yaşayacağız.

Anayasa nın oylanması tarihinden evvel ve sonrasında yurtiçindeki ve yurtdışındaki binlerce vatandaşımdan Anayasa yı tasvip eden ve kutlayan çeşitli telgraf ve mektuplar almaktayım. Bu büyük ilgi ve destek bizlerin gözlerini yaşartmaktadır. Bunların hepsini

okuyor ve değerlendiriyorum. Kısa zamanda bu vatandaşlarımın hepsine ayrı ayrı cevap verme imkanının güçlüğünü bütün vatandaşlarım takdir edeceklerdir. Gerek bu vatandaşlarıma ve gerekse oylamaya iştirak eden tüm vatandaşlarıma şimdilik buradan teşekkür ediyor ve hepinize sevgiler ve saygılar sunuyorum.

Belge

ANAYASA DÜZENİ HAKKINDA KANUN

(27 Ekim 1980)

12 Eylül döneminde çıkarılan 27 Ekim 1980 ve 2324 sayılı "Anayasa Düzeni Hakkında Kanun", "Geçici Anayasa" niteliği taşıyordu. Yasa, 1961 Anayasası'nın kimi maddelerini değiştiriyor ve TBMM'nin yetkilerini Milli Güvenlik Konseyi'nin (MGK), Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini Konsey Başkanı'nın kullanacağını, MGK'nın karar, bildiri ve yasalarının anayasaya aykırılığının öne sürülemeyeceğini hükme bağlıyordu.

Anayasa Düzeni Hakkında Kanun

Kanun No. 2324

Kabul Tarihi: 27.10.1980

Resmi Gazete: 28.10.1980 - 17145

Büyük Türk Milleti adına tarihi sorumluluk duygusu ile hareket ederek emir ve komuta zinciri içinde ve emirle 12 Eylül 1980 harekatını gerçekleştirmiş ve yönetime bütünü ile elkoymuş

bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime elkoymasını zorunlu kılan sebepler ile harekatın amacı ve Milli Güvenlik Konseyinin kuruluş tarzı, Konsey bildirileri ve Konsey Başkanının 12 Eylül 1980 günü radyo ve televizyonla yayınlanmış konuşması ile kamuoyuna duyurulmuştur.

MADDE 1. - 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile değişiklikleri, aşağıdaki maddelerde belirtilen istisnalar saklı kalmak üzere, yeni bir Anayasa kabul edilip yürürlüğe girinceye kadar yürürlüktedir.

MADDE 2. - Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisine, Millet Meclisine ve Cumhuriyet Senatosuna ait olduğu belirtilmiş bulunan görev ve yetkiler 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren geçici olarak Milli Güvenlik Konseyince ve Cumhurbaşkanına ait olduğu belirtilmiş bulunan görev ve yetkiler de Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanınca yerine getirilir ve kullanılır.

MADDE 3. - Milli Güvenlik Konseyince kabul edilerek yayımlanan bildiri ve karar hükümleri ile yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez.

MADDE 4. - Milli Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve yer alacak olan hükümlerle 12 Eylül 1980 tarihinden sonra çıkarılan ve çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu kararnamelerinin ve üçlü kararnamelerin yürütülmesinin durdurulması ve iptali istemi ileri sürülemez.

MADDE 5. - 12 Eylül 1980 tarihinden sonra, Bakanlar ile Bakanların yetki verdiği görevlilerce kamu personeli hakkında uygulanan ve uygulanacak olan işlemlerin ve alınan kararların yürütülmesinin durdurulması istemi ileri sürülemez.

MADDE 6. - Milli Güvenlik Konseyinin Bildiri ve Kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların 9

Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Anayasa hükümlerine uymayanları Anayasa değişikliği olarak ve yürürlükteki kanunlara uymayanları da kanun değişikliği olarak yayımlandıkları

tarihte veya metinlerinde gösterilen tarihlerde yürürlüğe girer.

MADDE 7. - Bu Kanun Resmi Gazetede yayımlandığında, 12 Eylül 1980 den itibaren yürürlüğe girer.

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ HAKKINDA KANUN

(12 Aralık 1980)

TBMM'nin yetkilerini kullanan Milli Güvenlik Konseyi'nin (MGK) kuruluşuna ilişkin yasal düzenleme, 12 Aralık 1980 tarihinde çıkarılan "Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun" ile yapıldı.

Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun

Kanun No. 2356

Kabul Tarihi: 12.12.1980

Resmi Gazete: 12.12.1980 - 17188 Mükerrer

MADDE 1. - Milli Güvenlik Konseyi; Devlet ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, üyeleri; Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuwetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı

Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun dan teşekkül eder.

MADDE 2. - Kurucu Meclis tarafından hazırlanarak halkoyuna sunulacak yeni Anayasada yer alacak hükümlere göre teşekkül edecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisi fiilen göreve başlayıncaya kadar Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve üyelerinin görevleri, yetki ve sorumlulukları rütbe süreleri ile hizmet sürelerine ve yaş hadlerine bakılmaksızın devam eder.

MADDE 3. - Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı ve üyeliğinin herhangi bir nedenle boşalması

halinde; Başkanlık en kıdemli Kuvvet Komutanı ve Milli Güvenlik Konseyi Üyesinin Milli Güvenlik Konseyince Genelkurmay Başkanlığına atanmasıyla, Üyelik ise, ayni şekilde Kuwet Komutanlığına veya Jandarma Genel Komutanlığına atanan Komutanın Milli Güvenlik Konseyine katılmasıyla tamamlanır.

MADDE 4. - Bu Kanun 12 Eylül 1980 tarihinden geçerli olarak yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 5. - Bu Kanunu Milli Güvenlik Konseyi yürütür.

SİYASİ PARTİLERİN KAPATILMASINA İLİŞKİN YASA...

Yasa metni 16 Ekim 1981

16 Ekim 1981'de, başta Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olmak üzere, 12

Eylül 1980'de faaliyetleri yasaklanan tüm siyasi partiler kapatıldı.

16 Ekim 1981 tarihinde siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin yasanın yayınlanmasından sonra Milli Güvenlik Konseyi (MGK) Başkanı ve Devlet Başkanı Kenan Evren, TRT'den yaptığı radyo televizyon konuşmasıyla bu kararlarının gerekçesini açıkladı.

Kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmalarına ilişkin yasal düzenleme 19 Haziran 1992'de TBMM'de kabul edildi.

SİYASİ PARTİLERİN FESHİNE DAİR KANUN

Kanun No: 2533

Kabul Tarihi: 16.10.1981

Resmi Gazete: 16.10.1981 - 17486 Mükerrer

MADDE 1. - 12 Eylül 1980 tarihine kadar kurulmuş olan ve faaliyetleri Milli Güvenlik Konseyinin 7 Numaralı Bildirisi ile yasaklanmış bulunan bütün Siyasi Partiler; tüm merkez, il, ilçe ve diğer şube teşkilatları, kadın ve gençlik kolları, temsilcilik, lokal ve diğer adlarla kurulan her türlü yardımcı kuruluş ve yan organları ile birlikte feshedilmişlerdir.

MADDE 2. - Feshedilmiş bulunan; Siyasi Partilerin ve her türlü yardımcı kuruluş ve yan organlarının para dahil taşınır ve taşınmaz bütün malları bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihte Hazineye geçer.

MADDE 3. - Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kurucusu Atatürk ün düzenlediği vasiyetnameye göre, maliki olduğu bütün para ve hisse senetleriyle Çankaya daki taşınır ve taşınmaz mallarının, o tarihte mevcut tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisine belirttiği şartlarla tevdi ettiği idaresi görevi; bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren vasiyetname uyarınca tam ve noksansız olarak Devlet Başkanlığı Genel Sekreterliğince ifa olunur.

MADDE 4. - Siyasi Parti mallarının Hazineye intikaline ilişkin tasfiye işlemleri, en geç bir ay içinde Maliye ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara göre bu Bakanlıklarca yapılır.

MADDE 5. - 2325 sayılı Kanun hükümlerine göre Kayyım tayin edilmiş olan Siyasi Partilerle ilgili tasfiye işlemlerinde bu Kayyımlar da diğer görevlilerle müştereken görev ifa ederler.

Tasfiye işlemi biten Siyasi Partideki Kayyımın görevi kendiliğinden sona erer.

MADDE 6. - Milli Güvenlik Konseyi tarafından yeni bir kararla değiştirilmedikçe 2 Haziran 1981 gün ve 52 sayılı Milli Güvenlik Konseyi kararında yer alan hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

MADDE 7. - 13 Temmuz 1965 tarih ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 8.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MGK'NIN 52 SAYILI KARARI... 2 Haziran 1981

Milli Güvenlik Konseyi, 2 Haziran 1981'de, "11 Eylül 1980 tarihinde, parlamento üyesi bulunan siyasi parti mensupları ile her kademede siyasi parti yöneticisi ve mensuplarının Türkiye'nin geçmiş veya gelecek siyasi veya hukuki yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları

doğrultusunda sözlü veya yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmalarını" yasakladı.

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ KARARLARI

Karar No ve Tarihi: 52 - 2.6.1981

Resmi Gazete: 5.6.1981 - 17361

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlığına, bağımsızlığına ve rejimine yönelik fikri ve fiziki hain saldırıların olanca genişliği ve şiddetiyle süre geldiği bir ortamda, milletimiz için başkaca bir çıkış yolu kalmadığı anda, Türk Silahlı Kuvvetleri emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yönetime el koymuş; 12 Eylül Harekatını zorunlu kılan sebeplerle harekatın amaçları; Milli Güvenlik Konseyinin 1 Numaralı bildirisi ve Konsey Başkanı nın 12 Eylül günü radyo ve televizyonda yayınlanan konuşması ile kamuoyuna açıklanmıştır.

Olağanüstü durum ve şartlar, olağanüstü tedbirleri gerektirir. Bundan dolayı, Milli Güvenlik Konseyinin 1 Numaralı bildirisi ile parlamento ve Hükümet feshedilmiş, parlamento üyelerinin dokunulmazlıkları kaldırılmış ve bütün yurtta Sıkıyönetim ilan edilmiştir. Milli Güvenlik Konseyinin 7 Numaralı bildirisinin 1 nci maddesi ile Siyasi Parti faaliyetleri yasaklanmıştır. Bu yasak, Milli Güvenlik Konseyi Başkanı nın 11 Eylül 1980 günlü

konuşmasında belirttiği gibi, her türlü siyasi faaliyetin her hademede durdurulmasıdır.

Memleketin muhtaç olduğu huzur ortamının bir an önce sağlanması ve sağlanacak huzurun korunması için konulan bu genel siyasi faaliyet yasağı, parti yöneticilerinin, eski parlamento üyelerinin ve bütün parti mensuplarının faaliyetlerini kapsamaktadır.

Hal böyle iken, memleketi 11 Eylül 1980 ortamına getiren şartların doğmasında ve ağırlaşmasında olumsuz davranışları ile rol oynamış bulunan kimseleri eleştirmek yahut övmek veya yermek maksadı ile yayımlar yapıldığı, demeçler verildiği dikkati çekmektedir.

Ayrıca eski parlamenterlerin, siyasi parti yöneticilerinin ve mensuplarının dünkü, bu günkü

ve gelecekteki durumları konu yaparak beyanlarda bulundukları, yorumlar ve yayımlar yaptıkları görülmekte, umumi yerlerde siyasi gösteri izlenimi veren özel toplantılar düzenleyerek bunu siyasi amaçlarla kamuoyuna yansıttıkları izlenmektedir.

2324 Sayılı Temel Hukuk Düzeni Hakkındaki Kanunla açıklandığı gibi istisnaları dışında yürürlükte olan 1961 Anayasasının Sıkıyönetimi düzenleyen 124 üncü maddesine göre, gerektiğinde Sıkıyönetim süresince bazı hürriyetlerin kısıtlanması ve kullanılmasının durdurulması zorunludur.

Bu nedenlerle 12 Eylül Harekatının amaçlarına bir an önce ulaşmasını sağlamak maksadıyla her kademede, her türlü siyasi parti faaliyetleri ile birlikte aşağıda açıklanan hususlar yasaklanmıştır.

1 - Faaliyetleri yasaklanmış bulunan siyasi partiler ve parti mensupları arasındaki siyasi çekişmelerin sürdürülmesi,

2 - 11 Eylül 1980 tarihinde, parlamento üyesi bulunan siyasi parti mensupları ile her kademede siyasi parti yöneticisi ve mensuplarının TÜRKİYE'nin geçmiş veya gelecek siyasi veya hukuki yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları doğrultusunda sözlü veya yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmaları, **3 -** Sıkıyönetim uygulamalarına ilişkin olarak Sıkıyönetim Komutanlıklarının koyduğu yasakların ve aldığı kararların herhangi bir şekilde tartışılması,

4 - Kamu davası açılıncaya kadar haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılan siyasi parti, işçi teşekkülleri, meslek kuruluşları, dernek ve siyasi

kişilerle ilgili olarak kamuoyunu yanıltıcı ve ilgilileri etkileyici yazı yazmak, sözlü veya yazılı beyanda bulunmak, yorumlar yapmak,

5 - Açılan kamu davalarında verilecek mahkumiyet veya beraet kararları kesinleşinceye kadar ilgilileri suçlayıcı veya savunucu herhangi bir yorum ve yayında bulunmak (sadece açık cereyan eden duruşma safhaları doğru olmak şartıyla tam yahut özet olarak yayınlanabilir.)

6 - Bu karar ile konulan yasaklara uymayanlar hakkında, filleri başka bir suçu oluştursa dahi, ayrıca 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun 16 ncı maddesi uyarınca yasal işlem yapılacaktır.

Bilgi

12 EYLÜL DÖNEMİ SIKIYÖNETİM...

12 Eylül'de tüm yurtta sıkıyönetim ilan edildi.

12 Eylül 1980 tarihinden önce, **26 Aralık 1978**'de **Kahramanmaraş olayları** nedeniyle 13

ilde (Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kars, Malatya, Kahramanmaraş, Sivas, Şanlıurfa) sıkıyönetim ilan edilmişti. 13 ilden Sivas **(26 Şubat 1980)** ve Erzincan'da **(20 Nisan 1980)** sıkıyönetim daha sonra kaldırılmıştı.

Ancak **"yaygın şiddet olayları"** nedeniyle

• **26 Nisan 1979 :** Adıyaman, Diyarbakır, Hakkari, Mardin, Siirt ve Tunceli,

• **20 Şubat 1980 :** Hatay, İzmir,

• **20 Nisan 1980 :** Ağrı

illerinde sıkıyönetim ilan edilmişti.

12 Eylül 1980'e gelindiğinde **19 ilde** sıkıyönetim uygulanıyordu.

12 Eylül'de diğer illerde de **(48 il)** sıkıyönetim ilan edildi. Uygulama, **19 Mart 1984**

tarihinden başlayarak aşama aşama **19 Temmuz 1987** tarihine kadar tüm illerden kaldırıldı.

Tarihlere göre sıkıyönetim uygulamasının kaldırılması:

• **19 MART 1984 :** Bilecik, Bitlis, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Gümüşhane, Isparta, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Kütahya, Muş, Sinop

• **19 TEMMUZ 1984 :** Afyon, Amasya, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çorum, Muğla, Nevşehir, Niğde, Rize, Sakarya, Tekirdağ, Yozgat

• **19 KASIM 1984 :** Denizli, Giresun, Kayseri, Konya, Manisa, Uşak

• **19 MART 1985 :** Antalya, Bursa, Eskişehir, Hakkari, İçel, Kocaeli, Malatya, Kahramanmaraş, Samsun, Sivas, Tokat, Zonguldak

• **19 TEMMUZ 1985 :** Ankara, Artvin, Edirne, Erzincan, İzmir, Ordu

• **19 EYLÜL 1985 :** Trabzon

• **19 KASIM 1985 :** Adana, Adıyaman, Ağrı, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, Kars

• **19 MART 1986 :** Bingöl, Elazığ, Tunceli, Şanlıurfa

• **19 MART 1987 :** Van

• **19 TEMMUZ 1987 :** Diyarbakır, Mardin, Siirt

12 EYLÜL DÖNEMİNİN İDAMLARI...

12 Eylül'den sonra kurulan sıkıyönetim mahkemeleri üst üste idam kararları vermeye başlarken, 1972 den beri fiilen uygulanmayan idam cezaları da hızla infaz edilmeye başlandı. Politik eylemleri nedeniyle hüküm alanların yanı sıra adi hükümlülerin infazları da gerçekleştirildi.

1980-84 yılları arasında 50 kişi idam edildi. Bunların 18i sol, 8i sağ görüşlü ve 23ü de adli suçtan hükümlüydü. Ölüm cezası infaz edilenlerden biri ASALA adlı Ermeni terör örgütü

mensubu Levon Ekmekçiyan idi. (Esenboğa Olayı 1982) **192**

Kültürel Yapılanma Grubu – YORUMSUZ – 12 Eylül BELGELERİ

Yönetim, idam cezalarının infazında ısrarlıydı. Kenan Evren 3 Ekim 1984te Muşta yaptığı

konuşmada **Hainleri asmayıp da besleyecek miyiz?** diyor ve bu sözü uzun yıllar belleklerde yer ediyordu.

12 Eylül döneminde sıkıyönetim askeri mahkemelerince 517 sanığa idam cezası verildi.

Askeri Yargıtayın onayladığı idam kararlarının sayısı 124 oldu. Bunlardan, MGKnın onayladığı ve onay sonrası hemen infazı yapılan 50si dışındakiler için cezalar fiilen müebbet hapse dönüştü.

Ölüm cezalarının infazlarına ilişkin onama kararları,

• **12 Eylül 1980 - 25 Ekim1981** arası **Milli Güvenlik Konseyi** döneminde,

• **25 Ekim 1981 - 14 Ekim 1983** arası **Danışma Meclisi** döneminde,

• **6 Kasım 1983** sonrası **TBMM** döneminde verilmiştir.

Türkiye'de 1984 tarihinden bu yana ölüm cezaları uygulanmıyor.

12 Eylül döneminde ölüm cezası infaz edilenler şöyle: Adı Soyadı

Tarih

Yer

Necdet Adalı (sol görüşlü)

7 Ekim 1980

Ankara

Mustafa Pehlivanoğlu (sağ görüşlü)

7 Ekim 1980

Ankara

Serdar Soyergin (sol görüşlü)

25 Ekim 1980

Adana

Erdal Eren (sol görüşlü)

13 Aralık 1980

Ankara

Cevdet Karakaş (sağ görüşlü)

4 Haziran 1981

Elazığ

Veysel Güney (sol görüşlü)

10 Haziran 1981

Gaziantep

Ahmet Saner (sol görüşlü)

25 Haziran 1981

İstanbul

Kadir Tandoğan (sol görüşlü)

25 Haziran 1981

İstanbul

Mustafa Özenç (sol görüşlü)

20 Ağustos 1981

Adana

İsmet Şahin (sağ görüşlü)

20 Ağustos 1981

İstanbul

Seyit Konuk (sol görüşlü)

13 Mart 1982

İzmir

İbrahim Ethem Coşkun (sol görüşlü)

13 Mart 1982

İzmir

Necati Vardar (sol görüşlü)

13 Mart 1982

İzmir

Fikri Arıkan (sağ görüşlü)

27 Mart 1982

Ankara

Sabri Altay (adli suçlu)

23 Nisan 1982

Adapazarı

Cengiz Baktemur (sağ görüşlü)

30 Nisan 1982

Elazığ

Şahabettin Ovalı (adli suçlu)

12 Haziran 1982

Sinop

Ednan Kavaklı (adli suçlu)

18 Haziran 1982

Ankara

Ali Bülent Orkan (sağ görüşlü)

13 Ağustos 1982

Ankara

Veli Acar (adli suçlu)

13 Ağustos 1982

Isparta

Eşref Özcan (adli suçlu)

19 Ağustos 1982

Kayseri

Halil Fevzi Uyguntürk (adi suçlu)

29 Aralık 1982

Afyon

Kazım Ergun (adli suçlu)

29 Aralık 1982

Akşehir

Muzaffer Öner (adli suçlu)

29 Aralık 1982

Amasya

Adem Özkan (adli suçlu)

13 Ocak 1983

Balıkesir

Hüseyin Çaylı (adli suçlu)

13 Ocak 1983

Afyon

Osman Demiroğlu (adli suçlu)

13 Ocak 1983

Isparta

Ahmet Mehmet Uluğbay (adli suçlu)

22 Ocak 1983

Akşehir

Ali Aktaş (siyasi)

23 Ocak 1983

Adana

Duran Bircan (adli suçlu)

23 Ocak 1983

Denizli

Levon Ekmekçiyan (Asala)

28 Ocak 1983

Ankara

Ramazan Yukarıgöz (sol görüşlü)

29 Ocak 1983

İzmit

Ömer Yazgan (sol görüşlü)

29 Ocak 1983

İzmit

Erdoğan Yazgan (sol görüşlü)

29 Ocak 1983

İzmit

Mehmet Kambur (sol görüşlü)

29 Ocak 1983

İzmit

Ahmet Kerse (adli suçlu)

30 Ocak 1983

Gaziantep

Rıdvan Karaköse (adli suçlu)

5 Şubat 1983

Akşehir

Cavit Karaköse (adli suçlu)

5 Şubat 1983

Akşehir

Süleyman Karaköse (adli suçlu)

5 Şubat 1983

Akşehir

Fatih Laçinligil (adli suçlu)

24 Şubat 1983

Keşan

Faik Görünmez (adli suçlu)

24 Şubat 1983

Kilis

Mustafa Başaran (adli suçlu)

30 Mart 1983

Edirne

Hüseyin Üye (adli suçlu)

30 Mart 1983

Nazilli

Şener Yiğit (adli suçlu)

20 Nisan 1983

Isparta

Cafer Aksu Altıntaş (adli suçlu)

20 Nisan 1983

Ordu

Abdülaziz Kılıç (adli suçlu)

26 Mayıs 1983

Edirne

Halil Esendağ (sağ görüşlü)

5 Haziran 1983

İzmir

Selçuk Duracık (sağ görüşlü)

5 Haziran 1983

İzmir

İlyas Has (sol görüşlü)

6 Ekim 1984

İzmir

Hıdır Aslan (sol görüşlü)

24 Ekim 1984

İzmir